

ଚିନ୍ତା ଅନୁଚିନ୍ତା

ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି

Digitized by srujanika@gmail.com

ଚିନ୍ତା-ଅନୁଚିନ୍ତା

ଶ୍ରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି

ଅଗ୍ରଦୂତ

କଟକ-୨

ଚିନ୍ତା-ଅନୁଚିନ୍ତା ॥ ଲେଖକ ଶ୍ରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି ॥ ପ୍ରକାଶକ
ଅଗ୍ରଦୂତ, ବାଙ୍କାବଜାର, କଟକ-୭୫୩୦୦୨ ॥ ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ
୧୯୯୭ ॥ ମୁଦ୍ରଣ : ସ୍ୱରାଜ ପ୍ରେସ, ସୋଲସାହି, କଟକ-୭୫୩୦୦୧ ॥
ମୂଲ୍ୟ : ପଚାଶ ଟଙ୍କା ॥

**CHINTA-ANUCHINTA ॥ By Sri Ramchandra
Mohanty ॥ Published by : Agraduta, Banka Bazar,
Cuttack-753002 ॥ First Edition : 1997 ॥ Printed at
Swaraj Press, Jhola Sahi, Cuttack-753001 ॥ Price :
Rs. 50 /-**

ISBN 81 – 86354 – -

କୃତଜ୍ଞତା ଜ୍ଞାପନ

ଲେଖାଗୁଡ଼ିକ ରଥୀସାରଥି, କଥାକାର, ନାଟସୁରଷା, ସୁଗାନ୍ଧର, ଋତୁଶ୍ରୀ, ନନ୍ଦନକାନନ, ଆଲୋକ, ଶରସୌଧ ଓ କାଶତଣ୍ଡୀ ଆଦି ପତ୍ରପତ୍ରିକାରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । ଆଜି ‘ଚିନ୍ତା-ଅନୁଚିନ୍ତା’ରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ସଙ୍କଳିତ ହେବା ଅବକାଶରେ ଲେଖକ ପତ୍ରପତ୍ରିକାର ସମ୍ପାଦକମାନଙ୍କୁ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଉଛି । ସେମାନେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଲୋକ-ଲୋଚନ ଗୋଚରକୁ ଆଣିଥିଲେ ପ୍ରଥମେ । ‘ଅଗ୍ରଦୂତ’ର ସ୍ୱଭାବିକାଶ ବହିଟିକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ଛପୁଥିବାରୁ ତାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଆନ୍ତରିକ ଧନ୍ୟବାଦ ଜଣାଉଛି । ଅଧିକନ୍ତୁ ବ୍ରହ୍ମପୁର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଓଡ଼ିଆ ବିଭାଗର ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ ପ୍ରଫେସର ଡଃ ଦାଶରଥି ଦାସ ଲେଖକର ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷାକରି ମୁଖବନ୍ଧଟିଏ ଲେଖିଦେଇଥିବାରୁ ତାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସାଧୁବାଦ ଜ୍ଞାପନ କରୁଛି ।

କଟକ

ଶ୍ରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି

ତା ୩ । ୧୦ । ୯୭

ମୁଖବନ୍ଧ

‘ସଦ୍‌ଭାବନା’ କବିତା ସଙ୍କଳନ ପାଠରୁ ଲେଖକର ଶ୍ରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତିଙ୍କ ସହିତ ପରିଚୟ ଘଟେ । ବହିଟିର କବିରା ସ୍ୱଳ୍ପ; କିନ୍ତୁ ଭାବନା ସତ୍ ଓ ମହତ୍ । ଭଲ ଲାଗିଥିଲେ ଲେଖା ଓ ତା’ର ଲେଖକ । ଧର୍ମ, ସମାଜ ଓ ଶାସନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ତଥାକଥିତ ବଡ଼-ଲୋକମାନେ ଆଜି ଯେତେବେଳେ ନିଖଣ୍ଡିତ ଅସତ୍ ଭାବନାରେ ବୁଡ଼ି ରହିଛନ୍ତି ସେତେବେଳେ ସାଧାରଣ ଲୋକଟିଏ ସଦ୍‌ଭାବନା ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପାଇଁ ସଦ୍‌ବ୍ୟସ କରୁଛନ୍ତି — ଏହା କିଛି କମ୍ ଆନନ୍ଦର କଥା ନୁହେଁ । ସଦ୍‌ଭାବନା କି ସଦ୍‌ଭାବ ପାଇଁ ଆମର ଆଗ୍ରହ ଓ ଉତ୍ସାହ ନାହିଁ । ଶ୍ରୀ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ଉଦ୍ୟମ ବ୍ୟର୍ଥତା ଭାବିବ ନିଶ୍ଚୟ । କିନ୍ତୁ ସେ ଯେ ଆମର ନୈତିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧକୁ ସୁନରୁଜୀବିତ କରିବାକୁ ସାଧୁ ଉଦ୍ୟମ ଜାରି ରଖିଛନ୍ତି ତାହା କେବେ ମିଥ୍ୟା ହୋଇ ଉଠିବ ନାହିଁ । ପ୍ରକୃତରେ ଯେବେ ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତବର୍ଷ ନୈତିକ ଚିନ୍ତା ଓ ଚେତନା ଘେନି ବଞ୍ଚିଥାଏ ତେବେ ତାହାର କୃତିତ୍ୱ ଶ୍ରୀ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ପରି ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କର ପ୍ରାପ୍ୟ । ମାରବରେ ଏମାନେ ଅର୍ଥ ଓ ଖ୍ୟାତିକୁ ଉପେକ୍ଷା କରି ସତ୍‌ଚିନ୍ତା ସମ୍ମତ ଭାବରେ ବଞ୍ଚନ୍ତି ଓ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସତ୍‌ଚିନ୍ତାରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି । ଯେବେ ତଦ୍‌ପ୍ରାପ୍ତ କୋଟି କୋଟି ଲୋକ ଭିତରୁ ଜଣେ ଦୁଇଜଣ ଅସତ୍ ଭାବନାରୁ ନିବୃତ୍ତି ହୁଅନ୍ତି ତାହାହିଁ ଯଥେଷ୍ଟ । ଶ୍ରୀ ମହାନ୍ତି ଏବେ ଗଦ୍ୟରଚନାରେ ବି ସଦ୍‌ଭାବନା ପ୍ରସାର କରିବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି । ଆଲୋକ, କଥାକାର, ରଥୀସାରଥୀ, ସୁଗାନ୍ତର ଓ ନାଗସୁରକ୍ଷାଦି ପ୍ରସିଦ୍ଧିକାରେ ତାଙ୍କ ଗଦ୍ୟରଚନା ପ୍ରକାଶ ପାଉଛି । କବିତାରେ ତାଙ୍କର ଯେଉଁ ଅକ୍ଷମତା ଥିଲା ତାହା ଗଦ୍ୟରେ କ୍ଷତିହୀନ ଆଦାୟ କରିଛି । ଶ୍ରୀ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ଗଦ୍ୟ ବେଶ୍ ସୁକ୍ଷ୍ମ ଓ ଚିକ୍ରିତାଳୀ । ଶ୍ରୀ ମହାନ୍ତି ଅବଶ୍ୟ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ଭାବରେ ଉଚ୍ଚ-ଶିକ୍ଷିତ ନୁହନ୍ତି । ଶିକ୍ଷାଗତ ଯୋଗ୍ୟତା ମାଟ୍ରିକୁଲେସନ୍ ମାତ୍ର । କିନ୍ତୁ

ଏକଦ୍ଦା ଗ ତାଙ୍କ ଶିକ୍ଷା, ବୁଦ୍ଧି ଓ ବିଦ୍‌ବତ୍ତା ତଥା ବିଚାରବୋଧ ଦେଇ ସନ୍ଦେହ କଲେ ଭୁଲ ହେବ । ଏଠାରେ ତାଙ୍କର ସମ୍ୟକ୍ ପରିଚୟ ଦେବା ଅପ୍ରାପ୍ତିକ ହେବନାହିଁ । ଶ୍ରୀ ମହାନ୍ତ ୧୯୨୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ବର୍ତ୍ତମାନର ସାଜସଜ୍ଜା ଜିଲ୍ଲା ଅନ୍ତର୍ଗତ କୋହ୍ଲାପିଂଡ଼ ଗ୍ରାମରେ ଭୂମିଷ୍ଠ ହୁଅନ୍ତି । ପିତା କ୍ଷେତ୍ରବାସୀ ମହାନ୍ତ, ମାତା ଗୁଣାସମଣି ଦେବୀ । ଶିଶୁବୟସରେ ତାଙ୍କର ପିତୃବିୟୋଗ ଘଟେ । ଦାରିଦ୍ର୍ୟବଶତଃ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାରୁ ସେ ବଞ୍ଚିତ ହୁଅନ୍ତି ଓ ୧୯୨୪ରୁ ସରକାରୀ ଅଫିସ୍‌ରେ କରକ୍ଷୀତିଏ ଭାବରେ କର୍ମଜୀବନ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି । ୧୯୮୧ରେ ସେ ବୋର୍ଡ଼ ଅଫ୍ ରେଭେନ୍‌ସା ଅଫିସ୍‌ରୁ ଅଡ଼ିଟ୍ ପୁପୁଲେଟେଶନ୍ ଭାବରେ ଅବସର ନିଅନ୍ତି । ଅବସର ଗ୍ରହଣ ପରେ ତାଙ୍କର ସାରସ୍ୱତ ଜୀବନ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ସେ ‘ଗୀତାସୁଧାସାର’ ସହିତ ସଦ୍‌ଭାବନା ଓ ସାହିତ୍ୟ-ଗୁଚ୍ଚ ନାମରେ ଦୁଇଟି କବିତା ବହି ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି । ତାଙ୍କର ମେଧାବା ପୁସ୍ତକନ୍ୟାମାନେ ଅବଶ୍ୟ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରି ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ଉଚ୍ଚପଦବୀରେ ଅଧିଷ୍ଠିତ ଅଛନ୍ତି । ସେ କିନ୍ତୁ ଯେମିତି ଥିଲେ ସେମିତି ଅଛନ୍ତି—ଶାନ୍ତ, ଅମାୟିକ, ନିରହଙ୍କାର, ବିନୟୀ ଓ ଭଦ୍ର ମଣିଷଟିଏ ହୋଇ । ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଛି କେବଳ ସାରସ୍ୱତ କ୍ଷେତ୍ରରେ । ଏବେ କବିତା ଅପେକ୍ଷା ସେ ଗଦ୍ୟରେ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଅଧିକ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରୁଛନ୍ତି, ଆବେଗ ଅପେକ୍ଷା ଚିନ୍ତା ଓ ମନନକୁ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଉଛନ୍ତି । ‘ଚିନ୍ତା-ଅନୁଚିନ୍ତା’ ସେହି ଆଗ୍ରହର ଫଳ । ଏହି ବହିଟିକୁ ପଢ଼ିଲେ ଯେ କେହି ଶ୍ରୀ ମହାନ୍ତଙ୍କ ଚିନ୍ତା ଓ ମନନର ମୌଳିକତା ଦେଖି ବିସ୍ମିତ ହେବେ; ଧର୍ମ, ସମାଜ ଓ ଶାସନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତାଙ୍କ ସଦ୍‌ଭାବନା ଉପଲବ୍ଧ କରି ମୁଗ୍ଧ ହେବେ । ବିଚାରବୋଧ ସହିତ ପ୍ରକୃତରେ ଆଜି ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାର ବିଶେଷ କୌଶଳ ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ । ଅନେକ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ବିଦ୍ୟାବୁଦ୍ଧି ସରସ ଓ ଗଭୀର; କିନ୍ତୁ ବିଚାରବୋଧ ଓ ସଦ୍‌ଭାବନା ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିଲେ କୃତକ କାହାକୁ ଶିକ୍ଷିତ କହିହେବ । ସମାଜକୁ କ’ଣ ସେ ଦିଅନ୍ତି ତାହା ଉପରେ ତାଙ୍କ ମହତ୍ତ୍ୱ ନିର୍ଭର କରେ ନାହିଁ, ବରଂ ସମାଜରୁ କେତେ କ’ଣ ସେ ନିଅନ୍ତି ତାହାର ଉପରେ ତାଙ୍କ ମାନସମ୍ମାନ ନିର୍ଭର କରିଥାଏ । ଆମ ମୂଲ୍ୟବୋଧକୁ

ଧନ୍ୟ କହିବା ! ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଶ୍ରୀ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ପରି କେତେକ ସାଧାରଣ ବ୍ୟକ୍ତି ଲୋକଲୋଚନ ଅଗୋଚରରେ ଅଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ବି ବେଶ୍ ଶିକ୍ଷିତ ଓ ସମ୍ମାନ । ସମାଜରୁ ସେ ବିଶେଷ କିଛି ଚାହାନ୍ତି ନାହିଁ, ଅଥଚ ଦେବାକୁ ସଦା ସମ୍ମତ୍ୟତ ଥାନ୍ତି । ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗରୁ ଚିନ୍ତା-ଅନୁଚିନ୍ତାର ‘ରାସବ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତି’ ଲେଖାଟି ପଢ଼ା-ଯାଇପାରେ । ଏହା ଆତ୍ମଜେବନିକ । ରାସବ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ଭିତରେ ଶ୍ରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି ଦିଶନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ମୂଲ୍ୟବାନ ସମ୍ପତ୍ତି ହେଉଛି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତଗୀତା । ରାସବ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ପରି ଗୀତା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯାହା ସେ ଲେଖିଥିଲେ ତାହାକୁ ନିଜ ଖର୍ଚ୍ଚରେ ‘ଗୀତାସୁଧାସାର’ ନାମରେ ଛୁପି ବାଣିଛନ୍ତି । ସାଂସାରିକ ଚଳଣି ଓ ନୈତିକ ଜୀବନଚର୍ଯ୍ୟା ଘେନି ଯେଉଁ ସବୁ ସଦ୍‌ଭାବନା ତାଙ୍କ ମନରେ ଉଠି ମାରିଛନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ‘ସଦ୍‌ଭାବନା’ ବହିରେ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିଛନ୍ତି । ଏକମାତ୍ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସମାଜକୁ ସଦ୍‌ଭାବନାରେ ଘାଣ୍ଟିତ କରିବା । ଅର୍ଥକ ଅସଂଗତ ଏମାନଙ୍କୁ ଉଚ୍ଚ ଜୀବନାଦର୍ଶ ପ୍ରତି ବିମୁଖ କରିପାରେ ନାହିଁ । ନୈତିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧକୁ ସମ୍ମାନ କରି ଆନନ୍ଦରେ ଥାଆନ୍ତି । ପ୍ରକୃତରେ ସମାଜର କଲ୍ୟାଣାଦର୍ଶ ସହିତ ଛଦ ଗଣି ଜୀବନଯାପନ କଲେ ଆନନ୍ଦ ମିଳିଥାଏ । ‘ଚିନ୍ତା-ଅନୁଚିନ୍ତା’ରେ ଶ୍ରୀ ମହାନ୍ତି ଆମ ଧର୍ମ, ସମାଜ ଓ ଶାସନ ବିଷୟରେ ଗଭୀର ଭାବରେ ଚିନ୍ତା କରିଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ସେହି ଚିନ୍ତାଧାରା ଶ୍ରୀ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ‘ଜ୍ଞାନଗୁମାନସୁତୁଷ୍ଟ’ ନୁହେଁ କି ‘ଅଜ୍ଞେ ପ୍ରଜ୍ଞାବାଦ’ ନୁହେଁ ତାହା ଆମ ସାମାଜିକ ଚଳଣି ଓ ଆଧୁନିକ ଜୀବନଚର୍ଯ୍ୟା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତାଙ୍କର ମତାମତ ଓ ବିଚାରବିମର୍ଶ ମାତ୍ର । ଯେବେ କେହି ତାଙ୍କ ଚିନ୍ତା ଓ ବିଚାରବୋଧ ଦ୍ଵାରା ଉପକୃତ ହୁଅନ୍ତି ତେବେ ସେ କୃତାର୍ଥ ହେବେ ।

ଶ୍ରୀ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ଜୀବନ ଜିଜ୍ଞାସା ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତଗୀତାର ଜୀବନ-ଦର୍ଶନ ଉପରେ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ । ଗୀତାପାଠର ପ୍ରଭୁତ ପ୍ରମାଣ ବହିଷ୍ଟିରେ ଅଛି । ମୁଁ କିଏ ? କେଉଁଠୁ ଆସିଛି ? ଯିବି କେଉଁଠି ? ଜୀବନାଦର୍ଶ କ’ଣ ହେବା ଉଚିତ ? ଏହିସବୁ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଲେଖକ ଖୋଜିଛନ୍ତି । ଜୀବନ — ଏକ ଗପ, ଚିହ୍ନାଅଚିହ୍ନା, ଶୁଦ୍ଧଦେଶିକ ଠାକୁର ପୂଜାରୁ ଓ ଧର୍ମଚରଣାଦି ପ୍ରବଳ ସେହି ଅନୁଷ୍ଠାନର ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେଇଥାନ୍ତି ।

ଶ୍ରୀ ମହାନ୍ତି ଦୃଷ୍ଟି ଭଙ୍ଗୀରେ ଅଦ୍ୱୈତବାଦୀ । କହନ୍ତି, “ଜଗତର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦାର୍ଥରେ ସୃଷ୍ଟି କର୍ତ୍ତାଙ୍କ ଆଶ୍ରୟ ନହିଁ । ...ତେଣୁ ସବୁ ସବୁଦା ଭଗବତ୍ ସତ୍ତ୍ୱ ଅନୁଭବ କରିବା ହେଉଛି ଜ୍ଞାନ ଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଭକ୍ତି ।” ଗୀତାର ପ୍ରତିପାଦ୍ୟ ହିଁ ରମ୍ୟାବୁଙ୍କ ଚିନ୍ତାର ପ୍ରତିପାଦ୍ୟ । ତାଙ୍କ ପାଇଁ ମହାଜ୍ଞାବ ହିଁ ପରମାତ୍ମା । ସେହି ପରମାତ୍ମା ଜଗତ ଓ ଜୀବନ ସ୍ତମ୍ଭ । ତେଣୁ ପରମାତ୍ମା ହିଁ ଜୀବନର ସ୍ୱସ୍ଥାନ । ଜଗତ ପାନ୍ଥଶାଳା ମାତ୍ର । ସ୍ୱସ୍ଥାନକୁ ଫେରିବାର ବାଟ ଗୋଟିଏ । —ତାହାହିଁ ଜୀବନପଥ । ମଣିଷ କ୍ଷୁଦ୍ରତ ମୋକ୍ଷ ପାଏ । ତେଣୁ ତାକୁ ଜନ୍ମମୃତ୍ୟୁ ଚକ୍ରେ ପଡ଼ିବାକୁ ହୁଏ, କର୍ମଫଳ ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼େ । ମୃତ୍ୟୁ ରମ୍ୟାବୁଙ୍କ ପାଇଁ ଭୟାବହ ନୁହେଁ । ତାହା ସ୍ୱସ୍ଥାନକୁ ଯାହାର ନାମାନ୍ତର ମାତ୍ର । ପାନ୍ଥଶାଳା (ଜନ୍ମନଗର)ରୁ ସ୍ୱସ୍ଥାନ (ଜୀବନଗର)କୁ ଯିବା ଆସିବା ହିଁ ମଣିଷ ଜୀବନର ନିୟତି । କେଉଁଠି କେବେ ଜୀବନର ଚରିତାର୍ଥତା ? ରମ୍ୟାବୁ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଚିନ୍ତା ଓ ଦର୍ଶନ ଭିତରକୁ ଆମକୁ ନେବାକୁ ବୁଝିନାହାନ୍ତି । ମଣିଷ ମଣିଷ ଭିତରେ ପାରସ୍ପରିକ ବୁଝାମଣା ଓ ସହାନୁଭୂତିରେ ସେ ଜୀବନର ଚରିତାର୍ଥତା ଦେଖିଛନ୍ତି । ତାହାହିଁ ବି ତାଙ୍କ ପାଇଁ ମୁକ୍ତିପଥ । ଜୀବନ ଓ ଜଗତକୁ ହିଂସା, ଦ୍ୱେଷ, ଅସତ୍ୟ, ଅହଙ୍କାର ଓ ସ୍ୱାର୍ଥଲିପ୍ତା ଦେଇ ନିର୍ଜରେ ପରିଣତ କରି କେହି କେବେ ମୁକ୍ତି ପାଇପାରିବ ନାହିଁ କି ବଡ଼ ଆଡ଼ମ୍ବର ସହକାରେ ପୂଜାପୂଜି ଅନୁଷ୍ଠାନ କରି ଧାର୍ମିକ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ସମସ୍ତଙ୍କର କଲ୍ୟାଣରେ ବ୍ୟକ୍ତିର କଲ୍ୟାଣ । ତେଣୁ ଗୀତାର ଜୀବନଦର୍ଶନ ହିଁ ମଣିଷର ଜୀବନଦର୍ଶନ ହେବା ଉଚିତ । ସତ୍ୟ, ଅହିଂସା, ଅସ୍ତେୟ ଓ ତ୍ୟାଗ ଚିତ୍ତସା ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ମାର୍ଗର ପାଥେୟ । ତେଣୁ ଯେଉଁମାନେ ମନ୍ଦରଗମନ, ଦେବଦେବୀପୂଜା, କାମନା ନିବେଦନରେ ସାଂସାରିକ ସୁଖ ପ୍ରତ୍ୟାଶା କରିଥାନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ଶ୍ରୀ ମହାନ୍ତି ଧାର୍ମିକ ବୋଲି କହିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୁହନ୍ତି । ଧାର୍ମିକ ହେବାକୁ ଶାସ୍ତ୍ର-ଜ୍ଞାନ ବି ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ । ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞାନସ୍ଥାନା ଶୁଦ୍ଧଦେଶଙ୍କ ପରି ନିରାଳସ, କର୍ତ୍ତବ୍ୟପରାୟଣ, ନୀତିନିଷ୍ଠ ଓ ମିତଭାଷୀ ତଥା ସଦାସନ୍ନିଷ୍ଠ ରହିଲେ ଧର୍ମାଚରଣ ଚରିତାର୍ଥ ହେବ । ପ୍ରକୃତରେ କାୟାମନୋବାକ୍ୟରେ ଶୁଦ୍ଧ ଓ ସଦାଚାର ଧର୍ମାଚରଣର ପରିରୂପ । ମଣିଷର ଧର୍ମଜୀବନ ଓ କର୍ମଜୀବନ

ଯେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମାନ୍ତରାଳ ଭାବରେ ଗତି କରୁଥିବ ସେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଦ୍‌ଗତିର ସମ୍ଭାବନା ଅନୁପସ୍ଥିତ । ରାମବାବୁ ଧର୍ମଜୀବନ ଓ କର୍ମଜୀବନର ସମନ୍ୱୟ ରୂପାନ୍ତ ।

ନାଶ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଜି ଯେଉଁ ସଚେତନତା ସର୍ବସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଅଛି ସେହି ବିଷୟରେ ଶ୍ରୀ ମହାନ୍ତ ସବୁଠି ବେଶି ଭାବିଛନ୍ତି । ନାଶର ସ୍ଥାନତା, ନାଶଜାଗରଣ, କ୍ଳାନ୍ତଜର ବିଳାପ, ଏକ ଭିନ୍ନସ୍ୱାଦର ଚିନ୍ତାଧାରା, ବିପଳ ପ୍ରେମିକାର ସଫଳ ଆସ୍ଥାଳନ ଓ ରୂପାନ୍ତର ଆଦି ପ୍ରବଳ ତାହାର ପ୍ରମାଣ ଦିଅନ୍ତି । ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶ୍ରୀ ମହାନ୍ତଙ୍କ ବିଚାର ମଧ୍ୟ ବେଶ୍ ମୌଳିକ ଓ ଚିନ୍ତାଉଦ୍ଭାପକ । ପ୍ରଥମରୂପେ ନାଶନିର୍ଯ୍ୟାତନା କଥାଟାକୁ ନାପସନ୍ଦ କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଯୁକ୍ତି ଅଛି । ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକର ବେକରୁ ଲେହନ ହୋଇ ଝିଙ୍କିନେଲେ ଘଟନାଟିକୁ ନାଶନିର୍ଯ୍ୟାତନା ରଙ୍ଗ ଦିଆଯାଉଛି ଅଥଚ ପୁରୁଷ ହାତରୁ ଟଙ୍କା ବ୍ୟାପ୍ କି ଝୁଟର ଛଡ଼ାଇ ନିଆଗଲେ କେହି କାହିଁ ପୁରୁଷ-ନିର୍ଯ୍ୟାତନା କଥା ଉଠାଉ ନାହିଁ । ନାଶ ଯେବେ ସମାଜରେ ବିଶୁଦ୍ଧତା ସୃଷ୍ଟି କରେ, କଳି କରେ କି ଶ୍ରେଣି କରେ, ଫଳତଃ ତାହା ଉପରେ ଅତ୍ୟାଚାର କରାଗଲେ ଅନୁଷ୍ଠାନଟିକୁ ନାଶନିର୍ଯ୍ୟାତନା ବୋଲି କୁହାଯିବ କାହିଁକି ? ତେଣୁ ଯେଉଁମାନେ ନାଶପ୍ରଗତି କି ନାଶଜାଗରଣ ଘେନି ଉତ୍ତାପିତ ସେମାନେ ନାଶ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ପ୍ରତି ଏତେ ସଚେତନ ନହେବା ଉଚିତ । ଏତଦ୍ୱାରା ନାଶ ପ୍ରଗତି ସାଧିତ ହେବ ନାହିଁ, ବରଂ ନାଶ ସେ ଅତ୍ୟାଚାରୀତା ଏହି ବିଷୟରେ ତାହାକୁ ସଦାସଚେତନ କରାଯାଇ ତାହାର ମନର ସ୍ଥାନତାକୁ ସଦା ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବାକୁ ହେବ । ପ୍ରଥମେ ନାଶର ସ୍ଥାନମନ୍ୟତା ଦୂର ହେବା ଉଚିତ । ଏଥିପାଇଁ ଶାସ୍ତ୍ର ଓ ସାମାଜିକ ଚଳଣିରେ ଯେଉଁସବୁ ଦୁର୍ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଛି ତାହାକୁ ପ୍ରଥମେ ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ବାପ-ମାଆ ମଲେ ଝିଅ କାହିଁକି ଶୁଦ୍ଧିପ୍ତା କରି ନପାରିବ ? କାହିଁକି ମୁଖାଗ୍ନି ନଦେବ ? କାହିଁକି ଝିଅ ଓ ଝିଅର ସନ୍ତାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବଂଶରକ୍ଷା ହେଲା ବୋଲି କୁହାଯିବ ? କାହିଁକି କେବଳ ପୁଅ ବଂଶରକ୍ଷା କରୁଥିବ ? ବାପା ମାଆମାନେ ପ୍ରଥମେ ପୁଅ ପକ୍ଷପାତିତା ଛାଡ଼ନ୍ତୁ । ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଅବିଚାରଗୁଡ଼ିକୁ ଅବାନ୍ତର ବୋଲି ଘୋଷଣା କରାଯାଉ । ଏପରିକି ଭଗବତ ପୁରାଣର

“ସୁଭାବେ ନାଶ ଜନ୍ମ ହୋଇ / ଧର୍ମ ଅଧର୍ମ ନ ଜାଣଇ” ମନ୍ତବ୍ୟ ଠାରୁ ବେଦର ନାଶର ବେଦାଧିକାର ନିଷେଧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁଠି ନାଶ-ସମ୍ମାନ-ହାନିକର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଛି ତାହାକୁ ନିନ୍ଦା କରାଯାଉ । ଚାକର ଆଦି ସେସବୁ ଫରସଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା ବି ଉଠିଯାଉ । ନାଶର ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ ଓ ଆତ୍ମସମ୍ମାନବୋଧ କିପରି ବଢ଼ିବ ସେହି ଦିଗରେ ତତ୍ତ୍ୱତତ୍ତ୍ୱ ପ୍ରକାଶ ପାଉ । ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ପୁରୁଷମାନେ ନାଶ ପ୍ରଗତି କି ନାଶଜାଗରଣ ଦେଇ ଯେଉଁ ଅଦମ୍ୟ ଉତ୍ସାହ ଓ ଉଦ୍ଦୀପନା ପ୍ରକାଶ କରୁଛନ୍ତି ନାଶ ଏ ତାହାର ଅଭିପ୍ରାୟ ବୁଝନ୍ତୁ । ରାମବାବୁ ମନେ କରନ୍ତି, “ନାଶ ଯେତେ ମୁକ୍ତ ହେବ, ଦେହକୁ ଯେତେ ମୁକୁଳା କରିବ, ପୁରୁଷର ସ୍ୱାର୍ଥ ସେତେ ବ୍ୟାପକ ଓ ସୁରକ୍ଷିତ ହେବ ।” ପୁରୁଷର ଆସକ୍ତିଲକ୍ଷ୍ୟ ନାଶକୁ ପ୍ରଗତି ନାଁରେ ମୁକ୍ତ ଜୀବନର ସୁବିଧା ସୁଯୋଗଦେବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କରିଥାଏ । ନାଶ ଏ ପୁରୁଷର କାରସାଦର ଶିକାର ନ ହୁଅନ୍ତୁ । ସେମାନେ ନିଜ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଓ ସ୍ୱାଧୀନତା ନିଜେ ରକ୍ଷାକରି ଶିଖନ୍ତୁ । ଶ୍ରୀ ମହାନ୍ତି ଶ୍ରୀଦୁର୍ଗା ଓ କାଳୀମୂର୍ତ୍ତିର ପ୍ରତୀକାତ୍ମକତାକୁ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରି ବୁଝାଇଛନ୍ତି — ଦେବତାଙ୍କ ସ୍ୱାର୍ଥସିଦ୍ଧି ପାଇଁ ଦୁର୍ଗା ନିଜର ଇଚ୍ଛା ନଷ୍ଟ କରିଥିଲେ । ଏହି କଥା ଶୁଦ୍ଧ ସେ ପରମୁଖ୍ୟତ୍ୱରେ କାଳୀରୂପ ଧାରଣ କଲେ । ନାଶ ଏ ଦୁର୍ଗାଙ୍କ ପରି ଅନ୍ୟର ସ୍ୱାର୍ଥରକ୍ଷା ପାଇଁ ନିଜର ଇଚ୍ଛା ମୁକୁଳା ନ କରନ୍ତୁ । ନାଶ ଏ କିନ୍ତୁ ଓଲଟାଟା କରିଥାନ୍ତୁ । ତାଙ୍କର ଅସ୍ତ୍ରଯତ ବେଶବାସ, ଘରବାହାରେ ପୁରୁଷର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷକୋଷ ଶୈଳୀରେ ଅଙ୍ଗସୌସ୍ତବ ପ୍ରଦର୍ଶନ ଅର୍ଥାତ୍ ଆକର୍ଷଣୀୟ ଶ୍ରବଣେ ଦେହକୁ ଅନାଦୃଶ କରିବାର ପ୍ରସାଧନ ସାଧନ ସାମାଜିକ ବିଶୃଙ୍ଖଳାର କାରଣ ହୋଇଥାଏ । ଏପରିକି ବେଳେ-ବେଳେ ଧର୍ଷଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଥା ଯାଏ । ପୁରୁଷର କାମବାସନାକୁ ସେମାନେ ଜାଣିଜାଣି ଉତ୍ତ୍ୟକ୍ତ କରିଥାନ୍ତି । ଏଇଠି ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠେ, କାହାପାଇଁ ନାଶର ଅଙ୍ଗସଜ୍ଜା ବା ବେଶଭୂଷା ପ୍ରୟୋଜନ ? ଅନେକ ଦିନ ତଳେ ଗ୍ରୀକ୍ ଦାର୍ଶନିକ ପ୍ଲେଟୋ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠାଇଥିଲେ । ସ୍ତ୍ରୀ ଯେବେ ପତିର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଥାଏ, ତାହାର ମନ ମୋହିବାକୁ ଚାହୁଁଥାଏ, ତେବେ ସେ ନିଜ ଗୁହାଙ୍ଗନରେ ସଦାସବଦା ବସ୍ତ୍ରାଳଙ୍କାର ଭୂଷିତା ହୋଇ ରହନ୍ତା, ପ୍ରସାଧନ ସଚେତନ ହୁଅନ୍ତା ! କିନ୍ତୁ ଏଟୁଛି

ବିପଦ । ଘରେ ସେ ଯେମିତି ସେମିତି ଚଳି ଯାଉଛି; କିନ୍ତୁ ବାହାରକୁ ବାହାରିଲା ମାତ୍ରେ ପ୍ରସାଧନ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ମାତୁଛି । କାହାପାଇଁ ତେବେ ନାଶର ରୂପସଜ୍ଜା ? ପତି ପାଇଁ ନୁହେଁ ନିଶ୍ଚୟ ! ରାମବାବୁ ସେହି ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠାଇଛନ୍ତି, ଏବେ କାହାପାଇଁ ନାଶର ସଜ୍ଜାପତି ? ପତି ପାଇଁ ? ନୁହେଁ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ପତି ବି ଚାହୁଁଛନ୍ତି ପତ୍ନୀକୁ ଏକ ଉପଶ୍ରେଣୀ ବସ୍ତୁ ଭାବରେ ସଜାଇ ବାହାରେ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବ । ନାଶ ଏହାର ବିରୋଧ କରୁ । ଏ ବ୍ୟବସ୍ଥା ବଦଳାଉ । ଅବିବାହିତ ହିଁ ଅମାନେ ବେଶଭୂଷାରେ ନ ମାତନ୍ତି । ନାଶର ଅର୍ଥନୈତିକ ସ୍ୱାଧୀନତା କଥା ବି ରାମବାବୁ ବିଚାରକୁ ନେଇଛନ୍ତି । ସେ ନାଶକୁ ଜାୟା ଓ ଜନନୀ ଭାବରେ ଦେଖିବାକୁ ଚାହୁଁନ୍ତି, କର୍ମଜୀବୀ ଭାବରେ ନୁହେଁ । ନାଶ କେବଳ ନାଶ ହୋଇ ରହୁ । ଶିକ୍ଷା, ଚିକିତ୍ସା ଓ ପ୍ରଶାମନାଦି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉଚ୍ଚ ପଦପଦବୀରେ ଥିବା ନାଶମାନେ ମଧ୍ୟ ବାହାରକୁ ବେଶଭୂଷାରେ ଯେତେ ସମ୍ମାନ ଦିଅନ୍ତି, ମାନସିକ ସ୍ତରରେ ସେତେ ସମ୍ମାନ ନୁହେଁ । ଅନେକେ ବଡ଼ ଦରିଦ୍ର ଓ ସ୍ତୁଳଚେତନାସପନା । ତେଣୁ ଚାକିରି ଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ଉଭୟ ଘର ଓ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରକୁ ନଷ୍ଟ କରିଥାନ୍ତି । ବିଶେଷ ପରିସ୍ଥିତିରେ ସ୍ୱୀଲେକ ଚାକିରି କରିପାରେ - ଯଥା ସ୍ୱାମୀ ରୋଜଗାର କ୍ଷମତା ହରାଇଲେ କି ମରିଗଲେ, ଅବିବାହିତା ଅବସ୍ଥାରେ ବାପାମାଆଙ୍କର ବିୟୋଗ ଘଟିଲେ ଇତ୍ୟାଦି । ନାଶ ଯେବେ ରାମବାବୁଙ୍କ ଶୁକଦେଶିକ ପରି ସଦାଚରସପନା ହୁଏ, ତେବେ ନାଶନିର୍ଯ୍ୟାତନା ସ୍ୱତଃ କର୍ମିଯାନ୍ତା । ଅଧିକନ୍ତୁ ନାଶ ହିଁ ନାଶକୁ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ଦେଇଥାଏ । ନାଶକୁ ନିର୍ଯ୍ୟାତକ କରିବା ପୂର୍ବର ପ୍ରସ୍ତୁତକରୁ । ଶ୍ରୀ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ମତ ସହିତ ସମସ୍ତେ ଏକମତ ହେବେନାହିଁ ନିଶ୍ଚୟ । କିନ୍ତୁ ବିଚାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ଭିନ୍ନ ମତ ଯେ ଅଛି ତାହା ସମସ୍ତେ ସ୍ୱୀକାର କରିବେ ।

‘ତୋ ନାଁ କ’ଣ ?’ ଲେଖାରେ ଜାତିବିଚାର ଅଛି । ଭୁରି ଜାତିରୁ ଏତେ ଜାତି ଆସିଲା କୁଆଡ଼ୁ ? କ’ଣ କହିବ ? ଆମେ କିନ୍ତୁ ଅଜି ମୁହଁରେ ଜାତି ବର୍ଣ୍ଣ ଧର୍ମ ନିର୍ବିଶେଷରେ ଏକ ଅଖଣ୍ଡ ମଣିଷ-ମମାଜ ଗଠନର କଥା କହୁଛୁ; କିନ୍ତୁ ମନରେ ଜାତିକୁ ଛୁଡ଼ିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୋହୁଁ । ସମ୍ଭାର ଓ ରାଜନୀତି ଆମ ସମାଜକୁ ବେଢ଼ି ବେଳ

ବେଶି ବ୍ରହ୍ମ କରୁଛି । ପ୍ରତିକାର କାହିଁ ? ଶମବାବୁ ଜାତିରେ କରଣ । ଶାସ୍ତ୍ରରେ କରଣମାନେ ଶୂଦ୍ରଗ୍ରଣୀଭୁକ୍ତ । ସେମାନେ କାହିଁକି ସେ ଅନଗ୍ରସର ଜାତିରେ ନାମ ନ ଲେଖାଇ ମଣ୍ଡଳ କର୍ମିଣନ ସୁମାରଣର ସୁଯୋଗ ନେଉନାହାନ୍ତି ସେ ତାହା ବୁଝାଇ ପାରନ୍ତେ ! ପ୍ରକୃତରେ ବନ୍ଧିରେ ନାନା କଥା ଘେନ ଶ୍ରୀ ମହାନ୍ତ ଚିନ୍ତା କରିଛନ୍ତି । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପ୍ରଚଳିତ ସାମାଜିକ ଚଳଣି ଓ ଜୀବନାଦର୍ଶନରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସୁ । ସମସ୍ତେ ଉତ୍ତମ ବୁଝାମଣା, ସଦ୍‌ଭାବନା ଓ ସହାନୁଭୂତି ଭିତରେ ସୁନ୍ଦର ଓ ସୁଗୁଣ ଶ୍ରବଣେ ବଞ୍ଚନ୍ତୁ ।

ବକ୍ରବ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକ ଉପାଦେୟ ନିଶ୍ଚୟ । ମୌଳିକ ଚିନ୍ତା ଓ ଗୀତା ପ୍ରତିପାଦ୍ୟାନୁଚିନ୍ତା ସୂକ୍ଷ୍ମସୂକ୍ଷ୍ମ ଶ୍ରବଣେ ଉପସ୍ଥାପିତ । ପ୍ରକାଶଭଙ୍ଗୀ ପ୍ରଶଂସାର୍ହ । ପ୍ରତିପାଦ୍ୟଟିକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ସରସ ଭଙ୍ଗୀରେ ପ୍ରକାଶ କରିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ଅଛି ଶମବାବୁଙ୍କର । ଅନେକଟି ଗଦ୍ୟ ସାହିତ୍ୟଶ୍ରୀ ଅଛି, କେବଳ ଶ୍ରବପ୍ରକାଶରେ ସବୁ ସଞ୍ଚୟ ନିଃଶେଷ କରି ଦେଇ-ନାହିଁ । ଅଧିକନ୍ତୁ ଅନେକଟି ଭାଷମାନ ତରଳ ହାସ୍ୟଛଟା ବି ପ୍ରୀତିକର, ଯଦିଓ ତାହା ଆତ୍ମଲୀନ ଶ୍ଳେଷ ବା ବିଦ୍ରୁପବିଘ୍ନାନ ନୁହେଁ । ଏହି ସଂସାରରେ ‘ବ୍ଳାଉଜର ବଳାପ’ଟି ଅବଶ୍ୟ ପଠନୀୟ । ସେଥିରେ ବ୍ଳାଉଜ ବଳାପର ସାନ୍ତ୍ବନା ଅଛି କବିତାରେ; ଆଉ ନାଶର ଅଙ୍ଗସୌପ୍ତବ ପ୍ରଦର୍ଶନ କଲା ପ୍ରତି କଟାକ୍ଷ ସେହି କବିତାଟିକୁ ଉପଗ୍ରହଣ୍ୟ କଲେ ! ବେଳେ ବେଳେ ଶ୍ରୀ ମହାନ୍ତ ପ୍ୟାରେଡ଼ି ବ୍ୟବହାର କରି ଲେଖାକୁ ସ୍ବାଦିଷ୍ଟ କରିପାରନ୍ତି ଯେମିତି — “ହେ କାମରୂପୀ କାମିନୀ ନୟନ ପଥ ଗାମିନୀ ଭବତୁ ମେ” । ଶମବାବୁଙ୍କ ବକ୍ରବ୍ୟ ଓ ଗଦ୍ୟଶୈଳୀ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ନୂଆ ଏକ ମାସା ଯୋଡ଼ୁଛି । ତାହାକୁ ସ୍ୱୀକାର କରଯାଉ ।

ସୂଚୀ

ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା
୧ । ଜୀବନ—ଏକ ଗପ	୧
୨ । କଲମ	୭
୩ । ନାଗର ସ୍ଥାନତା	୧୨
୪ । ତୋ ନାଁ କ'ଣ ?	୧୭
୫ । ଚିହ୍ନାଅଚିହ୍ନା	୨୫
୬ । ଶୁକଦେବଙ୍କ ଠାକୁର ପୂଜାର୍ଚ୍ଚନା	୨୮
୭ । ଅଭିମନ୍ୟୁର ସାଇକେଲ କଣ	୩୭
୮ । ନାଗଜାଗରଣ	୪୪
୯ । ଦାସେ ଯାଇଥିଲେ ପାଣ୍ଡିକୁ	୫୦
୧୦ । ଆକର୍ଷକତାର ଅନ୍ତରାଳ	୬୧
୧୧ । ଆମ ସାହିର ପଦ	୭୦
୧୨ । କ୍ଳାଉଜର ବିଳାପ	୮୨
୧୩ । ଏକ ଭିନ୍ନ ସ୍ୱାଦର ଚନ୍ଦ୍ରାଧାର	୮୭
୧୪ । ଭୂଲ୍	୯୯
୧୫ । ଅଭିଶାପର ଅନ୍ତରାଳ	୧୦୧
୧୬ । ଯାହା ଖାଇଥିବ ପେଟକୁ, ଯାହା ରଖିଥିବ ଖଣ୍ଡକୁ	୧୦୭
୧୭ । ପଣ୍ଡିତ ପୁଅ ମାଙ୍କଡ଼ ମାରିଲେ ଦୋଷ ନାହିଁ	୧୧୦
୧୮ । ରାବବବାବୁଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତି	୧୧୪
୧୯ । ଅମୃତ ବି ପିତା ଲଗେ	୧୨୦
୨୦ । ଫୁଲ	୧୨୩
୨୧ । ବିଶ୍ୱାସିତଙ୍କ ତପସ୍ୟା	୧୨୬
୨୨ । ରୂପାନ୍ତର	୧୨୮
୨୩ । ବିପଳ ପ୍ରେମିକାର ସଫଳ ଆସ୍ଥାଳନ	୧୩୧
୨୪ । ଭଜା ଦର୍ପଣ	୧୩୭
୨୫ । ଧର୍ମଚରଣ	୧୪୪

ଜୀବନ—ଏକ ଗପ

ଜନ୍ମନଗର ଦେଖିଛ ? ଦେଖିଛ ନିଶ୍ଚୟ । ମାତ୍ର ଏ ନାମରେ ତାକୁ ଜାଣିନା । ତୁମ ଜଣା ନାହିଁ ହେଉଛି ଜଗତ । ଜଗତରେ ଆମେ ଜନ୍ମ ହୋଇଛୁ । ବରଂ ତାକୁ ଜନ୍ମନଗର କହିଲେ ଅଧିକ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ । ବସ୍ତୁତଃ ସୃଷ୍ଟିବେଳେ ତାହାର ଏହି ନାମ ଥିଲା । କାଳକ୍ରମେ ଏ ନାମଟା ବିସ୍ମୃତ ହୋଇଗଲାଣି । ଆଉ ଗୋଟିଏ ନଗର ଅଛି ତାହା ହେଉଛି ଜୀବନଗର । ଜନ୍ମନଗରର ସୃଷ୍ଟି ପରେ ତାହା ସହିତ ଶାପ ଖୁଆଇବା ପାଇଁ ତାକୁ ମୃତ୍ୟୁନଗର କୁହାଯାଉଛି । କାରଣ ଜୀବନ-ମାନେ ସେ ନଗରକୁ ଫେରିଯିବା ଘଟଣାକୁ ଆମେ ମୃତ୍ୟୁ କହିଥାଉଁ । ସେ ନଗର ଏ ନଗର ପରି ନୁହେଁ । ପ୍ରକୃତରେ ଆମେ କେହି ଦେଖିନାହିଁ ତାକୁ, ଯଦିତ ସେଇଠୁ ଆସିଛୁ । ଆମର ସେଠାରେ କିଛି ସ୍ମୃତି ନାହିଁ । ତେଣୁ ସେ ନଗରର କାହାଣୀ ବିସ୍ମୃତ, ଜଳବାୟୁ, ଶାସନ ପଦ୍ଧତି, ଶୁଦ୍ଧିମାନ ଇତ୍ୟାଦି ଏ ନଗରକୁ ଅଜଣା । ତଥାପି ଆଲୋଚନାରୁ ଅନେକ କଥା ବିଶ୍ୱସନୀୟ ଭାବରେ ଜଣାପଡ଼େ । ସେ ନଗରଟି ବହୁ ଆଗରୁ ଥିଲା ବା ବର୍ତ୍ତମାନ ରହିଛି । ସେଠାରେ ଜଣେ ମହାଜୀବ ଥାଆନ୍ତି । ଜୀବନମାନେ ତାଙ୍କ ଭିତରେ ପୃଷ୍ଠାଭୂତ ହୋଇ ଏକକ ଭାବରେ ଥିଲେ । କାଳକ୍ରମେ ତାଙ୍କର କୌଣସି କାରଣରୁ ଇଚ୍ଛା ହେଲା—ଏ ଜୀବନମାନଙ୍କୁ କିଛି ସ୍ୱାଧୀନତା ଦେଇ କର୍ମଶୀଳ କରିବେ । କର୍ମଶୀଳ ହେବାପାଇଁ ଆବରଣ, ପରିଚ୍ଛଦ ବା ଶରୀର ଦରକାର । ମାତ୍ର ଜୀବନଗରରେ ସେସବୁ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ତେଣୁ ତାଙ୍କୁ ଜନ୍ମନଗର ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ଯେଉଁ ସେଠାରେ ଜୀବମାନେ ଜନ୍ମ ହେଲେ । କାରଣ ଆବରଣ ଗ୍ରହଣ କରିବାର ଅନ୍ୟ ନାମ ହିଁ ଜନ୍ମ ।

ଅନୁମାନ କରାହେଉଛି—ପ୍ରଥମ କେତୋଟି ଜୀବନ ମହାଜୀବଙ୍କ ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଜୀବନଠାରୁ ଜନ୍ମ ନ ହୋଇ

(ସେତେବେଳେ ଜନ୍ମନଗର ନଥିଲା କି ଜୀବନ ସେଠାରେ ନଥିଲା) ଏଠାକୁ ଆସି କୌଣସି ନା କୌଣସି ଆବରଣ ଗ୍ରହଣ କରି ଚଳୁଥିବା କରିଥିବେ । ମହାଜୀବଙ୍କର ତ ଇଚ୍ଛା ଜନ୍ମନଗର ଜୀବନପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ । ତେଣୁ ଯେଉଁ ଜୀବନ ପ୍ରଥମେ ଆସିଲେ, ସେମାନେ ନାନାକ୍ଷରରେ ବୃଦ୍ଧିଲାଭ କରନ୍ତୁ—ଏହି ଆଶୀର୍ବାଦ ନିଶ୍ଚୟ ଦେଇଥିବେ । ଫଳରେ ଜୀବନମାନେ କାଳକ୍ରମେ ବିଭିନ୍ନ ରୂପ ଆକାର, ଅବସ୍ଥାବଧାରଣ କରି ବଞ୍ଚି ବୃଦ୍ଧିକରି ଏବେ କୋଟି କୋଟି ପ୍ରକାର ହୋଇଗଲେଣି । ଏପରି ହେଲେ ମଧ୍ୟ ମହାଜୀବଙ୍କ ସହିତ ଜୀବନମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ଯୋଗସୂତ୍ର, ତାହା ଛୁନି ହୁଏ ନାହିଁ । ଆମକୁ ଜଣାନଗଲେ ମଧ୍ୟ ଯୋଗସୂତ୍ର ବରବର ସୂକ୍ଷ୍ମ ଭାବରେ ଥାଏ ଏବଂ ମହାଜୀବ ଜୀବନମାନେ ସବଦା ଏକକ ହୋଇ ରହନ୍ତି ।

ଜୀବନମାନଙ୍କର ଡିପ୍ଲୋକାଳାପ ସମସ୍ତ ମହାଜୀବଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହୁଏ । ମାତ୍ର ଏ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କର୍ମଟି ସେ ନିଜେ ନକରି କର୍ମରୂପ ଦ୍ଵାରା କରନ୍ତି । କର୍ମରୂପର ନାମ ମାୟା ବା ପ୍ରକୃତି । ତାହାର କର୍ମଦକ୍ଷତାର ସହ ସମ୍ପାଦନ କରିବାପାଇଁ ମହାଜୀବ ତାକୁ ତିନୋଟି ଅସ୍ତ୍ର ଦେଇଥାନ୍ତି । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା ସତ୍ତ୍ଵ, ରଜ, ତମ । ବହୁତଃ ସେ ପ୍ରକୃତି ବା ମାୟା ଏହି ତିନୋଟି ଅସ୍ତ୍ରରେ ହିଁ ତିଆରି । ମହାଜୀବଙ୍କ ଇଚ୍ଛାକୁ ଅନୁସରଣ କରି ଏହି ଅସ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ସେ ସମସ୍ତ ଜନ୍ମନଗରକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରନ୍ତି । ଏ ଅସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଜଡ଼ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ମହାଜୀବଙ୍କ ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ଯୋଗୁ ସେମାନଙ୍କର ଡିପ୍ଲୋକାଳାପ ଜାତ ହୁଏ ।

ଜୀବନମାନେ ଜନ୍ମନଗରରେ ଜନ୍ମ ହେଲାପରେ ସେମାନେ ଏକ ଏକ ପୁରୁଷ ବୋଲି କଥିତ ହୁଅନ୍ତି । ସେହି ହିସାବରେ ମହାଜୀବଙ୍କୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପୁରୁଷ ବା ପୁରୁଷୋତ୍ତମ କୁହାଯାଏ । ଏହି ପୁରୁଷମାନେ ଏପରି ଭାବରେ ମାୟା ଦ୍ଵାରା ଆକ୍ରନ୍ତ ରହନ୍ତି ଯେ ସେମାନେ ସ୍ଵରୂପ, ସ୍ଵସ୍ଥାନ, ସବୋପରି ପୁରୁଷୋତ୍ତମଙ୍କୁ ଭୁଲିଯାଆନ୍ତି ଏବଂ ତାଙ୍କର ସେବା ନକରି ମାୟାର ସେବାରେ ଲାଗିଯାଆନ୍ତି । ଫଳରେ ତାଙ୍କଠାରେ ପୁନଶ୍ଚ ଏକାଭୂତ ହେବା ଦୁରୂପ ହୋଇପଡ଼େ । ଏହିପରି ଜନ୍ମନଗରର ଉତ୍ପତ୍ତି ହେଲା ଏବଂ ସେଠାରେ ଜୀବନମାନେ ଜନ୍ମହେଲେ ଏବଂ ପ୍ରକୃତି ପ୍ରଭାବରେ

ନାନାପ୍ରକାର କର୍ମରେ ନିଯୋଜିତ ହେଲେ । ଏଥିରୁ ଜଣାଯାଉଛି—
 ଜୀବନଗର ବା ମୃତ୍ୟୁନଗର ହେଉଛି ଜୀବମାନଙ୍କର ସ୍ୱପ୍ନାନ । ସେମାନେ
 ଜନ୍ମନଗରକୁ ଆସିଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ମନଟି ସ୍ୱପ୍ନାନରେ ବା ମୃତ୍ୟୁ
 ନଗରରେ ଥାଏ । ସେଠାକୁ ଚାଲି ଯିବାକୁ ସେମାନେ ସବଦା ବ୍ୟାକୁଳ ।
 ସ୍ୱପ୍ନାନ ପ୍ରୀତି କାହାର ନାହିଁ ? ବିଦେଶରେ ଯେତେ ଭଲରେ ରହିଲେ
 ମଧ୍ୟ ଗାଁ କଥା କ'ଣ ଭୁଲିଦେବ ? ବସୁନ୍ଧରା ଜୀବନମାନେ, ଏଠାକୁ
 ଆସିବା ମୁହୂର୍ତ୍ତରୁ ଜୀବନଗରକୁ ଧାଉଁଥାନ୍ତି । ସେଠାରେ ପ୍ରବେଶ
 ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଏଠାରେ ସମସ୍ତ ଆବରଣ ପରିତ୍ୟାଗ କରନ୍ତି । ଏପରିକି
 ଏଠାରେ ସ୍ମୃତି ମଧ୍ୟ ରଖନ୍ତି ନାହିଁ । ପୁଣି ଯେପରି ମହାଜୀବଙ୍କଠାରେ
 ସୃଷ୍ଟିଭୂତ ହୋଇଥିଲେ ଫେରିଲପରେ ଆଉ ସେପରି ଅବସ୍ଥାନ ସମସ୍ତଙ୍କ
 ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ହୁଏନାହିଁ ।

ସେମାନେ ସୃଷ୍ଟିଭାବରେ ଅଲଗା ଅଲଗା ରହନ୍ତି । କେହି କେହି
 ଚାଲିଗତରୁ ଜୀବନ କହିପୋଛି ନିଜର ପରିସର ବା ପରିଚ୍ଛନ୍ନତା ପ୍ରମାଣ
 କରି ମହାଜୀବଙ୍କଠାରେ ଏକାଭୂତ ହୋଇଯାଆନ୍ତି । ଏଇଟା ହେଉଛି
 ସ୍ୱଗୃହ ପ୍ରବେଶ । ସ୍ୱଗୃହରେ ରହିଲେ ଆଉ କୌଣସି ଜଞ୍ଜାଳ ରହେନାହିଁ ।
 ସେଥିପାଇଁ ସ୍ୱଗୃହ ପ୍ରବେଶକୁ ସମସ୍ତେ ଚକ୍ଷୁ କରନ୍ତି — ମାତ୍ର ଲଭ କରନ୍ତି
 ଖୁବ୍ କମ୍ । ସେଠାରେ ବି ସେମାନଙ୍କୁ ବେଶୀ ସମୟ ରହିବାକୁ ଦିଆଯାଏ
 ନାହିଁ । କାରଣ ଜୀବନଗର ସେପରି ହେଲେ ଜୀବନବହୁଳ ହୋଇଯିବ ।
 ଏମାନେ ତ ପୂର୍ବପରି ଏକାଭୂତ ହୋଇ ପାରୁନାହାନ୍ତି । ତେଣୁ ସେମାନେ
 ପୁଣି ଏଠାରେ ଜନ୍ମ ହୁଅନ୍ତି ଯାହାକୁ ପୁନର୍ଜନ୍ମ କୁହାଯାଏ । ପୁଣି ବିକଳ
 ହୋଇ ସେଠାକୁ ଯାଆନ୍ତି । ଏହିପରି ଯିବା ଆସିବା ଜନ୍ମନଗର ଆଉ
 ଜୀବନଗର ଭିତରେ ଅବାରିତ ଭାବରେ ଅବରତ ରୁଲିଛି । ମଝିରେ
 ମଝିରେ ଜଣେ ଜଣେ ମହାଜୀବଙ୍କଠାରେ ଏକାଭୂତ ହୋଇଯାନ୍ତି । ମାତ୍ର
 ତାହା ସମ୍ଭବକୁ ଶଙ୍ଖେ ପାଣି ପରି ନଗଣ୍ୟ ।

ଏଠାରେ ଥିଲାବେଳେ ଯେଉଁ ଆବରଣ ଥିଲା, ଫେରିବା ପରେ
 ସେହି ଆବରଣ ହେବ, ତାହାର କିଛି ନିଶ୍ଚୟତା ନାହିଁ । ଏହା ନାନା
 ଭାବରେ ଭିନ୍ନ ହୋଇପାରେ । ଆବରଣ ବଦଳିଯାଏ, ସ୍ମୃତି ବି
 ନଥାଏ । ତେଣୁ ନିଜର ଭବିଷ୍ୟ ଆତ୍ମୀୟ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଚିନ୍ତା

ପରିଚୟ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ଏହିପରି ଏ ନଗର କାହାଣୀ ସେ ନଗରକୁ ଯାଏ ନାହିଁ କିମ୍ବା ସେ ନଗର କାହାଣୀ ଏ ନଗରକୁ ଆସେ ନାହିଁ । ଖାଲି ଜୀବନମାନେ ଆସନ୍ତି ଆଉ ଯାଆନ୍ତି । ଆସିଲବେଳେ ତ ବରାବର ସୁସ୍ଥ ଭାବରେ ଆସନ୍ତି । ଫେରିଲବେଳେ ମଧ୍ୟ ସେ ନଗରରେ ପ୍ରବେଶ ପୂର୍ବରୁ ସବୁ ଛାଡ଼ି ସୁସ୍ଥଭାବରେ ଯାଆନ୍ତି । ଏ ପରିହାର ସତ୍ତ୍ୱେ ଜୀବନମାନେ ନିଜର ମୌଳିକତା ହରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଜନ୍ମନଗରରୁ ଜୀବନଗରକୁ ଯିବାପାଇଁ ଗୋଟିଏ ପଥ—ତାହା ଜୀବନ ପଥ । ଜନ୍ମନଗରରୁ ଜୀବନନଗରକୁ ଲମ୍ବି ଥିବା ପଥର ଦୈର୍ଘ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ । ତାହା ବଢ଼େ ନାହିଁ କି କମେ ନାହିଁ । କାରଣ ଜନ୍ମନଗର ଆଉ ମୃତ୍ୟୁନଗର ତାଙ୍କର ପ୍ରିତି ପରିବର୍ତ୍ତନ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେ ପଥର ଅବସ୍ଥା ସବୁଜାଗାରେ ସମାନ ନୁହେଁ । ଯାହାକୁ ଯିବାରେ ମଧ୍ୟ ସମୟ ଲାଗେ । ଏହି ସମୟକୁ ଆୟୁଷ କୁହାଯାଏ । ଏହା ବିଭିନ୍ନ ଯାହାପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ହେବାରେ ବୈଚିତ୍ର୍ୟ କଅଣ ? ଏ ଜୀବନପଥକୁ କେହି ସୁରୁଖୁରୁରେ ଅତିକ୍ରମ କରିପାରନ୍ତି ନାହିଁ—କାହାର ଗୋଡ଼ ଭାଙ୍ଗେ—କାହାର ଗାଡ଼ି ଭାଙ୍ଗେ—କାହାର ଜାହାଜ ଖସିପଡ଼େ କେତେବେଳେ ପରସ୍ପର ଧକ୍କା ହୋଇ ଆକ୍ରମିତେଷୁ ହୁଏ—ପରସ୍ପର ଭିତରେ ଲୁଟ୍-ତରାଜ ବା ହୁଏ—ମାଡ଼ିପିଟ୍ ହୁଏ—ଦଳାଦଳ ହୁଏ । ସ୍ୱର୍ଗଶ୍ଚ, ପ୍ରତିଯୋଗିତା, ଈର୍ଷା, ଦ୍ୱେଷ, ଦ୍ରୁତ, ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର, କେତେବେଳେ ଆନନ୍ଦ କେତେବେଳେ ନିରାଶ, ଏ ଜୀବନପଥ ଯାହାଙ୍କର ସ୍ୱାଭାବିକ ପ୍ରତିଯୁ । ଏ ପଥର ଯାହାମାନଙ୍କୁ ନିରାପଣ ଦେବା, ପଥର ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ କରିବା ଦାୟିତ୍ୱ ଯାହାଙ୍କ ଉପରେ (ମହାଜୀବ), ସେ ମହାଶୟ ଯାହାଙ୍କ ସ୍ୱଭାବ, ଆଗର ବ୍ୟବହାରରେ ଅସନ୍ନତ୍ୱ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ହଠାତ୍ ରୋକ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ମାରବଦ୍ରଷ୍ଟାସାଜ ସବୁକିଛି ଉପଲବ୍ଧ କରୁଥାନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ମାହା ଅନ୍ଧଧକ ହୁଏ, ଅବସ୍ଥା ଅସମ୍ଭାଳ ହୁଏ, ସେତେବେଳେ ସେ ସଦଳବଳେ ଆସି ମାରଧର କରି ସୁବ୍ୟବସ୍ଥା କରନ୍ତି । ଏହାକୁ ମହାଜୀବଙ୍କର ଅବତାର ଗ୍ରହଣ କୁହାଯାଏ । ଗଣ୍ଡିଗୋଲ କିଛିଦିନ କମିଯାଏ । ପୁଣି ଯେଉଁ କଥାକୁ ସେଇ କଥା । ଏ ଜୀବନପଥ ବରାବର ଏଇଆ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ଏକମନ ହୋଇ ତେଷ୍ଟାକଲେ ଏ ଜୀବନ-

ପଥରୁ ଅନେକ ଅସୁବିଧା ଦୂର ହୋଇପାରନ୍ତା ଏବଂ କିଛି ରହିଲେ ମଧ୍ୟ ପରସ୍ପର ସାହାଯ୍ୟ ସହାନୁଭୂତି ବଳରେ ଅଳ୍ପ ବାଧାରେ ପାରିହୋଇ ପାରନ୍ତେ । ତାହା ନକରିବା କାହିଁକି ଯେ—ଯିବାକୁ ତ ହେବ । ମୃତ୍ୟୁ-ନଗରର ଡାକରା ତ ଏଡ଼ାଇ ହେବ ନାହିଁ ଆଉ ପଥ ତ ଗୋଟିଏ ।

ଜୀବନ ପଥରେ ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଆଶ୍ରୟ ପାଇଁ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଯାତ୍ରୀନିବାସ ରହିଛି । ଅଧିକ ବିଶ୍ରାମ ଓ ଆରାମ ଯଦି ଦରକାର ହୁଏ ସେମାନେ ଘରଗୁଡ଼ିକର ଯତ୍ନ ନେଇଥାଆନ୍ତି । ଅଜ୍ଞାନତା ଯୋଗୁ ଆରାମ କରୁକରୁ ଆରାମରେ ମଜ୍ଜିଯାଇ ଟିକେ ଲମ୍ବା ସମୟ ରହିଯାଆନ୍ତି । ତେଣୁ ଘରପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଟିକେ ମମତା ଅଧିକା ଜନ୍ମେ ଏବଂ ଯଦି ନେବାକୁ ଆଗ୍ରହ ହୁଅନ୍ତି ।

ଆଗରୁ କୁହାଯାଇଛି—ଜୀବନମାନେ ଆବରଣ, ସୁଖ ପରିହାର କରିଲେ ମଧ୍ୟ ନିଜର ମୌଳିକତା ହରାନ୍ତି ନାହିଁ । ସେହି ମୌଳିକତା ବା ରୁଚିସତ୍ତା ବରାବର ଥାଏ । ଏହି ରୁଚିସତ୍ତା ଅନୁସାରେ ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନର ରୁଚି ନିରୂପିତ ହୋଇଥାଏ ।

ଜୀବନଗରରୁ ପୁନଃପୁନଃ ଆସିବା ଏବଂ ସେଠାକୁ ପୁନଃପୁନଃ ଯିବା ହେଲା ଜୀବନମାନଙ୍କର କାମ । ଏ ଯିବା ଆସିବା କାମଟି ସ୍ୱରୂପରୂପେ ସମ୍ପାଦିତ ହେବାପାଇଁ ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଉପାୟ ହେଉଛି—ପାରସ୍ପରିକ ବୁଝାମଣା ଓ ସହାନୁଭୂତି । ଏହା ମଧ୍ୟ ମହାଜୀବଠାରେ ଏକାନ୍ତ ହେବାରେ ପରୋପକାରରେ ସହାୟକ ହୁଅନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ ଆଉ ଯିବା ଆସିବା ରୂପକ କଷ୍ଟ ସହିବାକୁ ପଡ଼ନ୍ତା ନାହିଁ । ଯାହାକୁ ମୁକ୍ତି କୁହାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ଏକଥା ବୁଝୁଛି କିଏ ? ଯିଏ ବୁଝାଇବ, ସେ ଉପହାସର ପାତ୍ର ହେବ । କାରଣ ମୁକ୍ତି କିଏ ପାଉଛି ବା ନ ପାଉଛି ତାହା ତ କେହି ଜାଣିପାରୁନାହିଁ । ତେଣୁ କେଉଁ ସାହସରେ କିଏ କାହାକୁ ବୁଝାଇବ ? ଏଥିପାଇଁ ଜୀବନ ଦର୍ଶନ କାଳେ କାଳେ ଅବୁଝା, ଅବିଶ୍ୱାସମୟ ହୋଇ ରହିଆସିଛି ।

କଲମ

‘କଲମ ହାତକୁ ଆସିଲେ ମୋ ପାରିବାର ପଣ ଦେଖିବୁ’—
ଏକଥା ମାଧ ମହାନ୍ତି ତା ସ୍ତ୍ରୀକୁ କହିବାର ପଡ଼ିଣା ଘର ଲୋକ ଶୁଣିଲେ,
ସେ ଏ କଥାର ଅର୍ଥ କିଛି ବୁଝିପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେ ଏ କଥା ଗାଁର
ଅନ୍ୟ ଜଣକୁ କହିଲା । ସେ ଆଉ ଜଣକୁ କହିଲା । ଏହିପରି କଥାଟି
ଗାଁ ସାରା ପ୍ରସ୍ତୁରିତ ହୋଇଗଲା; ମାତ୍ର କଥାର ଅର୍ଥ କାହାରିକୁ
ବୁଝାପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ଜଣେ ବୟସ୍କ ମୁରଗ ସ୍ଥାନୀୟ ଲୋକ କହିଲେ,
“ଆରେ କଲମ ତ ଦୋକାନରେ ଚାରିପା ପଇସା ଦେଲେ
ମିଳୁଛି । ସେ କଲମଟିଏ କଣିଆଣି ହାତରେ ଧରୁନାହିଁ ।
କିପରି ପାରିବାର ପଣ ବାହାରନ୍ତା, ଦେଖନ୍ତେ ? ଏଇଟା ବାଜେକଥା ।
ମାଇକିନାକୁ ଭୁଲାଇବା ପାଇଁ କ’ଣ ସେମିତି କହିଥିବ ।” ଯାହାହେଉ
ବି ଲୋକଙ୍କର କୌତୂହଳ ଘାଟିଲା ନାହିଁ । ଏକଥା ଉପରେ ଆଲୋଚନା
ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଲା । ଶେଷରେ କଥାଟି ରଜାଙ୍କ କାନକୁ ଗଲା । ରଜା
ବି କଥାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଠିକ୍ ଭାବରେ ଅବଧାରଣ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ ।
ସେ କୌତୂହଳୀ ହୋଇ ଟିକେ କ’ଣ ଚିନ୍ତାକରି କହିଲେ, “ଆଜ୍ଞା, ମାଧ
ମହାନ୍ତିକୁ ଡକାଅ । ଆମେ ତା ହାତରେ କଲମ ଦେବା ।” ଡାକରା
ପାଇଁ ମାଧ ମହାନ୍ତି ରଜାଙ୍କ ଛୁମ୍ବରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ରଜା ପଚାରିଲେ
“ତମେ କାମ କରିବ ?” ମାଧ ମହାନ୍ତି କହିଲା, “ଆଜ୍ଞା ।” ରଜା କହିଲେ,
“ତମର କର୍ମକୁଶଳତା ଜାଣିଲପରେ ଦରମାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯିବ ।
କିଛିଦିନ ବିନା ବେତନରେ କାମ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ରାଜି ?” ମାଧ
ମହାନ୍ତି କହିଲା, “ଆଜ୍ଞା ।” ରଜା କହିଲେ, “ଆମର ଯେତେ ହାତୀ
ଅଛନ୍ତି, ସେମାନେ ପ୍ରତିଦିନ ପ୍ରତ୍ୟେକ କେତେ ମଲତ୍ୟାଗ କରୁଛନ୍ତି,
ତାକୁ ଓଜନ କରି ତାହାର ହସାବ ଲେଖିବା ହେବ ତୁମର କାମ ।
ସେଥିପାଇଁ ତୁମକୁ ସବୁପ୍ରକାର ସହାୟତା ଦିଆଯିବ ।” ତାହାପରେ

ମାଧ ମହାନ୍ତିଙ୍କୁ ଅବୈତନିକ ହାତୀ ମଳ ହସାବ ଲେଖକ ଭାବେ ନିଯୁକ୍ତି ପ୍ରଦାନ କରାଗଲା । ସେ କାମରେ ବାହାରି ଯିଲେ । ରଜାଙ୍କ ହାତୀମାନଙ୍କୁ ଅନୁସାରେ ଗୋଟିଏ ଅଫିସ ଘର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ଦିଆଗଲା । ସେଥିରେ ଟେବୁଲ ଚେୟାର ପକାଇ ଦିଆଗଲା । ଦୁଆର, କଲମ, କାଗଜ, ଖାତା ଦିଆଗଲା । ମଳ ଓଜନ କରିବା ପାଇଁ କଣ୍ଟାପଲ୍ଲ, କିଛି ଟୋକେଇ ଦିଆଗଲା । ମାଧ ମହାନ୍ତି ଅଫିସ ଘରେ ଚଉକରେ ବସି କାମ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ହାତୀମାନେ ଯେତେ ମଲତ୍ୟାଗ କରନ୍ତି, ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ଲୋକ ସେଗୁଡ଼ିକ ଟୋକେଇରେ ତୋଳି କଣ୍ଟାପଲ୍ଲରେ ଥୋଇ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ସାମ୍ନାରେ ଓଜନ କରନ୍ତି । ମହାନ୍ତି ତାହା ଖାତାରେ ଲେଖନ୍ତି । ଏହିପରି କାମ ଚାଲିଲା ।

କାମ ସିନା ଚାଲିଲା । ମାଧ ସେ ଚଳିବେ କିପରି ? ଅବଧାନା କାମ ତ ଗଲା । ରଜା ବଡ଼ ଧୂର୍ତ୍ତ । ବିନା ଦରମାରେ କଲମଧରା କାମ ଦେଇ ତାହାର ବୁଦ୍ଧି ପରୀକ୍ଷା କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି ଭାବି ସେ ବଡ଼ ବ୍ୟସ୍ତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । କାମ କରୁଥିଲେ ବି ‘କଅଣ କରିବି’ ‘କଅଣ କରିବି’ ସବୁବେଳେ ମନେ ମନେ କହିଦେଲା । ଦିନେ ମଲହସାବ ଖାତା ନେଉଟା ନେଉଟି କରୁ କରୁ ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ଲୋକଙ୍କୁ କହିଲା, “ଆରେ, ହାତୀ-ମାନଙ୍କର ମଲ ଖାଲି ଦିନକୁ ଦିନ କମିବାରେ ଲାଗିଛି । କେଉଁଦିନ ବେଶୀ କମ୍ ହେଉନାହିଁ ।” ଲୋକଟି ଖାମ୍ ଖିଆଲି ହୋଇ କହିଲା, “ଯେ ଯେତେ ହଗୁଛି ହଗୁ, ଆମର କଅଣ ଯାଏ ? ଆମେ ଓଜନ କରି ହସାବ କରିଦେଲେ କାମ ଫତେ । ଯେ ଯେତେ ଖାଇବ, ସେ ସେତେ ହରିବ ।” ଏଇ କଥାକୁ ମହାନ୍ତିଙ୍କୁ କଅଣ ସୁସ୍ଥ ମିଳିଗଲା, ତାଙ୍କ ଆଖି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇ ଉଠିଲା । ତାଙ୍କ ମୁଖଭଙ୍ଗିରୁ ଜଣାଗଲା, ସେ ଯେପରି ଗୋଟାଏ ସୁସ୍ଥ ପାଇଗଲେ ।

ତାହାପରେ ସେ ଖାଦ୍ୟ ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ପଚାରିଲେ, “ଭାଇ, ହାତୀମାନେ ଯେଉଁ ପରିମାଣରେ ଖାଦ୍ୟ ଖାଉଛନ୍ତି, ସେହି ଅନୁପାତରେ ତ ମଲତ୍ୟାଗ କରୁନାହାନ୍ତି । ଯିଏ ସାଥରେ ଧାନ ଖାଉଛି, ସିଏ ସେତେ ମଲତ୍ୟାଗ କଲବେଳେ ଯିଏ ଦଶସେର

ଖାଉଛି, ସିଏ ଭିନସେର ମଳତ୍ୟାଗ କରୁଛି । ଏପରି ହେବାର କାରଣ
 କ'ଣ ?” ଏ ଅଜବ କଥାକୁ ଫୁ କବି ଉଡ଼ାଇ ଦେବାପାଇଁ
 କିଛି ଅସୁବିଧା ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଖାଦ୍ୟ ଦାୟିତ୍ବରେ ଥିବା ଲୋକଟି
 ତାହା କରି ପାରିଲ ନାହିଁ । ବରଂ ସେ ଡରଗଲା । କାରଣ
 ତାହାର ଏ କାମରେ ଟିକେ ଗର୍ବଲଭି ଥିଲା । ହାତୀଙ୍କ ପାଇଁ ମିଳୁଥିବା
 ଧାନରୁ ସେ କିଛି ବାଟମାରଣା କରୁଥିଲା । ତାହାର ସାଧୁତା
 ବିଷୟରେ ସନ୍ଦେହ ଯଦି ମାଧ ମହାନ୍ତି ରଜାଙ୍କ ମନରେ ପ୍ରବଳ ହୁଅନ୍ତି,
 ତାହାହେଲେ ତାହାର ସବନାଶ ଘଟିବାକୁ ଡେରି ଲାଗିବ ନାହିଁ ।
 ଏ ଅରୁନକ ବିପଦକୁ ଏଡ଼ିବା ପାଇଁ ମାଧ ମହାନ୍ତିକୁ ବିଶ୍ୱାସକୁ ନେବା
 ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ବାଟ ନାହିଁ, ଶୁଦ୍ଧ ସେ କହିଲା, “ଶୁଭ, ଯାହା କହିଲା,
 ସବୁ ସତ । ପେଟପାଟଣା କାହାର ନାହିଁ ? ହାତୀଙ୍କ ପାଇଁ ଯେତେ
 ଧାନ ମିଳେ, ମୁଁ ସେଥିରୁ ମୋ ନିଜ ପାଇଁ କିଛି ନେଇଯାଏ । ସେପରି
 ନ କଲେ ରଜା ଯେଉଁ ଦରମା ଦେଉଛନ୍ତି, ସେଥିରେ କ'ଣ କୁଟୁମ୍ବ
 ପୋଷି ହେବ ?” ଏକଥା ଶୁଣି ମାଧ ମହାନ୍ତି କହିଲା, “ଶୁଭ, ତୁମ୍ଭେ
 ତ କିଛି ଦରମା ପାଉଛ; ମାତ୍ର ମୁଁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବୈତନିକ । ମୋ ଦୁଃଖ
 ବୁଝିପାରୁଛ ?” ସେ କହିଲା, “ଶୁଭ, ଏକଥା ଆଉ ଫୁଟିଆଇ
 କରନା । କଲେ ବା କ’ଣ ଲାଭ ହେବ ? କେବଳ ମୋର ଯାହା କ୍ଷତି
 ହେବ । ମୁଁ ଯାହା ନେଉଛି, ସେଥିରୁ ତୁମକୁ ଅଧା ଦେବ ।” ଏହିପରି
 ତାଙ୍କ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ଅଲଗିତ ରୁକ୍ତି ହୋଇଗଲା ।

ମାଧ ମହାନ୍ତି ରୁକ୍ତି ଅନୁସାରେ ବାଟମାରଣା ଧାନରୁ ଯାହା
 ପାଇଲେ, ତାହା ତାଙ୍କ ପୂର୍ବ ଅବଧାନା ବେଳଗାରରୁ ବହୁତ ଅଧିକ ।
 ତେଣୁ ତାଙ୍କ ଚଳଣିରେ ଉନ୍ନତି ଘଟିଲା । ପୂର୍ବରୁ ବଡ଼ ଅଶ୍ବରେ
 ଚଳୁଥିଲେ । କେଉଁଦିନ ଚାଉଳ ନାହିଁ ତ କେଉଁଦିନ ତେଲ ଲୁଣ ନାହିଁ ।
 କୁଆଁର ଜାମା ପ୍ୟାଣ୍ଟ ନାହିଁ ତ ଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟାର ଶାଢ଼ୀ ନାହିଁ । ଏବେ ସେ
 ଅବସ୍ଥା ନାହିଁ । ଖାଇପିଇ ଲୁଗାପଟା ପିନ୍ଧି ମାଧ ମହାନ୍ତି ଓ ତାଙ୍କ କୁଆ-
 ପିଲ ବେଶ୍ ପାଣିପାଣିଆ ଦେଖାଗଲେଣି । ଦିନ ଗଡ଼ଗଡ଼ ବର୍ଷ ପୁରୁଗଲା ।
 ରଜା ମାଧ ମହାନ୍ତିର ଅବସ୍ଥା ଅନୁଧ୍ୟାନ କରିବାକୁ ବୁଝିଲେ । ଗାଁ
 ଲୋକଙ୍କୁ ଡାକି ପଚାରିଲା । ସେମାନେ ଯୁା ଭିତରେ ମାଧ ମହାନ୍ତିଙ୍କର

କପରି ଉନ୍ନତ ହୋଇଛି, ସବିଶେଷ ବର୍ଣ୍ଣନା କଲେ । ବିନା ଦରମାରେ କପରି ଭଲରେ ଚକ୍ରୁଛି, ରୋଜଗାର ଉପାୟଟା କ'ଣ ରଜା କିଛି ଠଉର କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । ତେବେ ସେ ବସପୁରେ ଅଧିକ ଅନୁଧ୍ୟାନ ନ କରି ତାକୁ ସେ କାମରୁ ବାହାରକରି ଗୋଟିଏ ନୂଆ କାମ ଦେଲେ । ନୂଆ କାମଟି ହେଲା, ସମୁଦ୍ର କୂଳରେ ବସି ପ୍ରତିଦିନ କେତେ ଡେଉଁ ଭାଙ୍ଗୁଛି, ତାହାର ହସାବ ଲେଖିବା ।

ମାଧ ମହାନ୍ତି ସମୁଦ୍ର କୂଳରେ ଅଫିସ ଖୋଲି କାମରେ ଲାଗିଲେ । ଡେଉଁ ଗଣା ଚାଲିଲା । ଜାହାଜମାନଙ୍କୁ ସେ ବାଟରେ ନ ଯିବାପାଇଁ ଆଦେଶ ଜାରି କଲେ । କାରଣ ଡେଉଁ ଗଣା ବ୍ୟାହତ ହେବ । ଜାହାଜ ମାଲିକମାନେ ବ୍ୟସ୍ତ ହେଲେ । ରଜାଙ୍କ ଆଦେଶରେ ଡେଉଁ ଗଣା ହେଉଥିବାରୁ ରଜାଙ୍କ ପାଖରେ ଆପଣି କଲେ କିଛି ସୁଫଳ ହେବ ନାହିଁ ବୋଲି ସେମାନେ ଭାବିଲେ । ଗଣନାକାରୀକୁ କିଛି କିଛି ଟଙ୍କା ପଇସା ଦେଇ ଜାହାଜ ଚଳାଚଳ ଅବ୍ୟାହତ ରଖିବାକୁ ସେମାନେ ସ୍ଥିର କଲେ । ତଦନୁସାରେ ମାଧ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ସହ ବୁଝାମଣା ହୋଇଗଲା ।

ମାଧ ମହାନ୍ତିଙ୍କର ରୋଜଗାର ବହୁଗୁଣିତ ହାରରେ ବଢ଼ିଗଲା । ସେ ପୂର୍ବାପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଭଲ ଚଳିବା ସଙ୍ଗେ ନିଜର ଚାଲଦର ଭାଙ୍ଗି କୋଠାଘର କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଭାସିଆ ପାଇଁ ଅଳଙ୍କାର ଓ ଦାମୀ ଶାଢ଼ୀ କିଣା ହେଲା । ଏବେ ଗାଁରେ ସେ ଜଣେ ସଂଗତିସମ୍ପନ୍ନ ଲୋକ ହସାବରେ ଗଣା ହେଲେଣି । ସ୍ୱା ଭିତରେ ତିନି ବର୍ଷ ଅଘାତ ହୋଇଗଲା । ରଜା ପୁଣି ମାଧ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଜାଣିବାକୁ ଚାହିଁଲେ । ଲୋକମାନଙ୍କଠାରୁ ତାଙ୍କ ଅବସ୍ଥାର ପରବର୍ତ୍ତନ କାହାଣୀ ଯାହା ଶୁଣିଲେ, ରଜା ସେଥିରେ ଅବାକ୍ ହୋଇଗଲେ । ମାଧ ମହାନ୍ତିଙ୍କୁ ଡକାଇ ତାଙ୍କର ରୋଜଗାର ପତ୍ତା କଅଣ ବୋଲି ପଚାରିଲେ । ମାଧ ମହାନ୍ତି ସତକଥା କହିଦେଲେ । ରଜା ଚାହିଁଲେ ଯେ ରଜଦଣ୍ଡ ଅଧିକାର—ଯେଉଁ ପ୍ରଭାରେ ହେଉ, ଯେପରି ଭାବରେ ହେଉ, ତାହା କର୍ମଚାରୀ ଧନ ରୋଜଗାରରେ ସହାୟକ, ଏ କଥା ମାଧ ମହାନ୍ତି

ଜାଣିଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ଦରମା ଥାଉ ନ ଥାଉ ନିୟୁକ୍ତି ଚାହୁଁଥିଲା । ଯାହା ମାଧ୍ୟମ ହାନ୍ତ ପରି ଲୋକକୁ ଜଣା, ତାହା ରଜା ନିଜେ ଜାଣି ନାହାନ୍ତି । ରଜାଙ୍କ ଆଗରେ ରାଜ୍ୟ ଶାସନର ନୂତନ ବିଗ୍ରହ ଉନ୍ମୋଚିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ଭାବିଲେ ମାଧ୍ୟମ ହାନ୍ତର ସିନା ଦରମା ନ ଥିବାରୁ ପେଟ ପୋଷିବା ପାଇଁ ଏ ପ୍ରକାର ପନ୍ଥାରେ ରୋଜଗାର କଲ; ମାତ୍ର ଯାହାର ବିଳାସ ପାଇଁ ଦରମା ନିଅନ୍ତୁ ହେଉଥିବ, ସେ ବି ଏପରି କରୁଥିବ । ପୁଣି କେହି କେହି ଲୋଭଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ଏପରି କରୁଥିବେ । ଏହାର ପ୍ରତିକୂଳ ପ୍ରଭାବ ପ୍ରଜାଙ୍କ ଉପରେ, ରାଜକୋଷ ଉପରେ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କର୍ମରେ ନିଶ୍ଚୟ ପଡ଼ିବ । ମାଧ୍ୟମ ହାନ୍ତ ଯୋଗୁ ଏ ସଚେତନତା ସେ ଲଭ କରିଥିବାରୁ ତାକୁ ସାବାସ୍ କଲେ ଏବଂ ସଚେତନିକ ରୁକିରି ଦେଲେ । ତାଙ୍କର କାମ ହେଲା, ସେ ରାଜ୍ୟସାରା ଭ୍ରମଣ କରି କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ବେନିୟମ ରୋଜଗାର ବିଷୟରେ ଗୁପ୍ତ ରିପୋର୍ଟ ରଜାଙ୍କୁ ଦେବେ । ଏହିପରି ମାଧ୍ୟମ ହାନ୍ତ ସକାଶେ ରାଜ୍ୟ ଶାସନ ପ୍ରଣାଳୀ ଏକ ଭିନ୍ନ ମୋଡ଼ ନେଲା । ମାତ୍ର ନିଜେ ମାଧ୍ୟମ ହାନ୍ତ ଏଥିରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ନଥିଲେ । ତାଙ୍କ ମତରେ ଏ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦ୍ଵାରା ରାଜକୋଷ ଉପରେ ଅଧିକ ରୂପ ପଡ଼ିବା ସାର ହେବ । କର୍ମଚାରୀଙ୍କର ଦୁର୍ନୀତି ରୋଜଗାର ଯେ ବନ୍ଦ କରିହେବ, ତାହାର ନିଶ୍ଚୟତା ନାହିଁ । ଦରମାରେ ଚଳିବା ଅଭ୍ୟାସ କାହାର ନାହିଁ । ଯେତେ ଦରମା ପାଇଲେ ବି ଉତ୍ତର ରୋଜଗାର କରିବେ । କଥା ଅଛି ପରା, “**ରୁକିରି କି କାର୍ଯ୍ୟ, ଯଦି ନାସ୍ତି ଉତ୍ତର ।**” ବରଂ ଦରମା ଉଚ୍ଛେଦ କରିଥିଲେ ସେ ଯେପରି ବିନା ଦରମାରେ ଚଳୁଥିଲେ ସମସ୍ତେ ସେପରି ଚଳିଥାନ୍ତେ । ରାଜକୋଷ ଉପରେ ରୂପ ବହୁ ପରିମାଣରେ ଲାଗିବ ହୋଇଥାଆନ୍ତା । ଠିକ୍‌ଲେ ଶିଖନ୍ତି ମାତ୍ରରେ ରଜା ବୋଧେ ପରେ ଏ କଳ୍ପନାର ଉପାଦେୟତା ଅନୁଭବ କରିବେ ।

ସେ ଯାହାହେଉ ମାଧ୍ୟମ ହାନ୍ତଙ୍କର ରଜାଙ୍କ ଅନୁଗ୍ରହ ଲାଭ ଏବଂ ନୂତନ ସଚେତନିକ ନିୟୁକ୍ତି ଖବର ଗାଁରେ ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ ହୋଇଗଲା । ଯେଉଁ ମୁରବା ଲୋକଟି ମାଧ୍ୟମ ହାନ୍ତ କଥାକୁ ହେୟ ଜ୍ଞାନ କରିଥିଲା,

ସେ ଏ ବ୍ୟବସ୍ଥା ବସପୁ ଶୁଣି କହିଲା, “ହ୍ୟାଏ ମାୟାଆ ବଡ଼ ଗୁଡ଼ ଅର୍ଥରେ କଥା କହୁଛି ।” କଲମ ଯେ କ୍ଷମତାର ପ୍ରତୀକ ଆଉ କ୍ଷମତା ଦେଉଛି ଧନର ଆବାହକ ଏ ଗହନ କଥା ଆମକୁ ଜଣାନାହିଁ । ମାୟାଆ ସେହି ଅର୍ଥରେ କହିଥିଲା । ତା ସ୍ତ୍ରୀ ସେତେବେଳେ କଅଣ ବୁଝିଥିଲା କେଜାଣି; ମାତ୍ର ଏବେ ବେଶ୍ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରୁଥିବ । ସାଇ ପଡ଼ିଶାକୁ ତା ସ୍ତ୍ରୀ ବଡ଼ କଲମୀ ବୋଲି ମଧ୍ୟ କହିବାକୁ ସେ ଏବେ ପଛାଇବ ନାହିଁ ।

ନାରୀର ହୀନତା

ନାରୀ ପ୍ରଗତି, ନାରୀ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା, ନାରୀ ସୁରକ୍ଷା—ଏ ସବୁର ଆତ୍ମମୁଖ୍ୟ ଏକ । ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ନିବାରଣ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେଲେ ପ୍ରଗତି ଆଉ ସୁରକ୍ଷା ମାଧ୍ୟମ । ପ୍ରଗତି ସାଧନ ନିମିତ୍ତ ବିଭିନ୍ନ ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କରାଯାଉଛି । ନାରୀ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସାରଣ, ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ କର୍ମ ସମ୍ମାନର ବ୍ୟବସ୍ଥା, ଖେଳ କ୍ଷେତ୍ରର ବ୍ୟବସ୍ଥା—ଏପରିକି କରାଯିବା ଶିକ୍ଷାର ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଉଛି । ସୁରକ୍ଷା ବଳପୂର୍ବକ ମଜଦୁର କରିବା ପାଇଁ ନାନାପ୍ରକାର ଆଇନ କରାଯାଉଛି, ନାରୀ ଅନୁଷ୍ଠାନମାନ ଗଢ଼ାଯାଉଛି । ସଚେନନତା ପୃଷ୍ଠି କରିବାପାଇଁ ସଭାସମିତି, ଆନ୍ଦୋଳନାଦି, ନାରୀ ଦିବସ, ନାରୀ ସପ୍ତାହ ଇତ୍ୟାଦି ଅନୁଷ୍ଠାନ କରାଯାଉଛି । ସଫଳତା ଆଶାନ୍ୱରୁପ ନହେଲେ ମଧ୍ୟ କିଛି କିଛି ହାସଲ ହେଉଛି । ମାତ୍ର ପୁରୀ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ କଥା ସଭାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିର ଅନ୍ତରାଳରେ ରହିଗଲା ପରି ବୋଧ ହେଉଛି । ସେଇଟା ହେଉଛି ନାରୀର ହୀନତା ।

ନାରୀ ଅବଳା, ଦୁର୍ବଳା, ପୁରୁଷଠାରୁ ନିକୃଷ୍ଟ—ଏ ପ୍ରକାର ଶବ୍ଦଧାରା ସମାଜରେ ରହିଛି ଏବଂ ନିଜେ ନାରୀ ମଧ୍ୟ ସେ ଶବ୍ଦନାରୁ ମୁକ୍ତ ନୁହେଁ । ନାରୀ କ’ଣ ପ୍ରକୃତରେ ଅବଳା ? ଶିକ୍ଷାରେ ପୁରୁଷକୁ ଟପିକରି ଉତ୍କର୍ଷ ସାଧନ କରୁଛି । ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଉଚ୍ଚ ଶ୍ରେଣୀ ହାସଲ କରୁଛି । କର୍ମରେ ମଧ୍ୟ ଦକ୍ଷତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିପାରୁଛି । ଅବଳା କାହିଁକି ହେଲା ? ଅବଶ୍ୟ ଶାଶ୍ୱତିକ ବଳ ଦରକାର କରୁଥିବା କର୍ମ ଅଭ୍ୟାସ ଅଭାବରୁ କରିପାରିବ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଯାହା ଦେଖାଯାଉଛି, ସେ ଯେତେ ଶିକ୍ଷିତା ହେଉ, ଯେତେବଡ଼ ପଦବୀରେ ଅଧିଷ୍ଠିତା ହେଉ, ନିଜର ଶ୍ରବ (ପୁରୁଷ ଭୂଲନାରେ) ତାକୁ ଛୁଡ଼ୁନାହିଁ; ଏ ଶ୍ରବ ଦୂର କରିବାରେ କିଛି କାର୍ଯ୍ୟ ତ ହେଉନାହିଁ । ବରଂ ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଉଛି, ଯାହାଦ୍ୱାରା ତାହାର ଅବଳା ଦୁର୍ବଳା ଶ୍ରବ ବା ନିଜର ମାନସିକତାକୁ ତେଜସ୍ୱାନ କରି ରଖାଯାଉଛି ।

ସମାଜରେ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା କେବଳ ନାଶ ଉପରେ ହେଉନାହିଁ । ପୁରୁଷ ଉପରେ ବି ହେଉଛି । ମାତ୍ର ସେଥିରୁ ପୁରୁଷକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ବିଶେଷ ବା ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଶ୍ରବରେ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଉନାହିଁ । ନାଶ ପାଇଁ କାହିଁକି କରାଯାଉଛି ? ଦୁର୍ଦ୍ଦର୍ଶ କାହା ଉପରେ ଅତ୍ୟାଚାର କଲେ, ସେ ନାଶ ହେଉ ବା ପୁରୁଷ ହେଉ, ଦଣ୍ଡ ପାଇବା ଚାହୁଁ । ନାଶ ପୁରୁଷ ନିର୍ବିଶେଷରେ ଆଇନ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ସୁରକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା କରୁଛି । ମାତ୍ର ଅତ୍ୟାଚାରଟି ନାଶ ଉପରେ ହେଲେ ତାକୁ ନାଶ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା କହି ଭିନ୍ନ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖାଯାଉଛି । ପୁରୁଷ ଉପରେ ଅତ୍ୟାଚାର ହେଲେ ପୁରୁଷ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ତ କୁହାଯାଉନାହିଁ ।

ଏଇଟା ଆମ ସମାଜର ଗୋଟିଏ ବ୍ୟାଧି । ସବର୍ଣ୍ଣ, ଅସବର୍ଣ୍ଣ ଭିତରେ କଳିକଳିଆ, ମାଡ଼ପିଟ୍ ହେଲେ ଅସବର୍ଣ୍ଣ ବା ହରିଜନ ଉପରେ ଅତ୍ୟାଚାର ବୋଲି କୁହାଯାଉଛି । ଗୋଟିଏ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ସହ ଅନ୍ୟ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଲୋକର ବଚସା ହେଲେ ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ଉତ୍ତେଜନା ବୋଲି କୁହାଯାଉଛି । ଗୋଟିଏ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକର ବେକରୁ ହାର ଝିଙ୍କିନେଲେ ନାଶ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା କୁହାଯାଉଛି । ପୁରୁଷ ହାତରୁ ଟଙ୍କାଥଳ କି ଝୁଟର ଛଡ଼ାଇନେଲେ ପୁରୁଷ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା କୁହାଯାଉନାହିଁ । ଏବେ ଖବରକାଗଜରୁ ପଢ଼ିବାକୁ ମିଳିଲା, ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ତାଙ୍କ ଘର ବନ୍ଦି କରିବାପାଇଁ ଚକ୍ରକରି କିଛି ଟଙ୍କା ଅଗ୍ରୀମ ନେଲେ । ବହୁତ ଦିନ ବନ୍ଦିଗଲେ ମଧ୍ୟ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରେସନ ଇତ୍ୟାଦି କରିବାର ଆଗ୍ରହ ଦେଖାଇଲେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ଉପରେ ଅତ୍ୟାଚାର ହେଲା । ଖବର ପରିବେଷିତ ହେଲା, ନାଶ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା । ପୁରୁଷ ସେହିପରି କାମ କରିଥିଲେ ତାହା ଉପରେ ବି ଅତ୍ୟାଚାର ହୋଇଥାଆନ୍ତା । ସେପରି କ୍ଷେତ୍ରରେ ପୁରୁଷ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ବୋଲି କୁହା-ଯାଇଥା'ନ୍ତା କି ? ନାଶ ସହ କାହା ସହିତ କଳିକଳିଆ କରେ, ଭଙ୍ଗାରୁଜା କରେ ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ ତାହା ଉପରେ ଅତ୍ୟାଚାର ହୁଏ, ତାକୁ ବି ନାଶ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା କୁହାଯିବ । ନାଶ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ପଦ କେବେଠୁ, କିପରି ବ୍ୟବହାରକୁ ଆସିଲା, ଆମକୁ ଜଣାନାହିଁ । ମାତ୍ର ଆମର ଅନୁଭବ ଯେ, ଏହା ବଡ଼ ଅବିଚାର ଶ୍ରବରେ ବ୍ୟବହାର

କରାଯାଉଛି । ତାହାଦ୍ୱାରା ନାଶ ଜାତିର ସମ୍ମାନ ବଢ଼ିନାହିଁ କି ସୁରକ୍ଷା ବଢ଼ିନାହିଁ ବରଂ ‘ସେ ଅତ୍ୟାଚାରୀ’ ଏହି ଶବ୍ଦଟିର ଦୃଢ଼ୀକରଣ କରାଯାଉଛି ଏବଂ ତାହାଦ୍ୱାରା ନାଶର ମନୋବଳ ଯୁକ୍ତ ହେଉଛି । ମନୋବଳ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ ଉତ୍ସାହ ହେବା ସ୍ୱାଭାବିକ ।

ନାଶ ହିସାବରେ ଅତ୍ୟାଚାରୀ ହେଲେ (ବଳାକାର, ଧର୍ଷଣ) ସିନା ନାଶ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା କୁହାଯିବ । ଭୁଲ୍ କାମ ପାଇଁ ଯଦି ଅତ୍ୟାଚାରୀ ହୁଏ, ତାକୁ ନାଶ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା କହିବାର କ’ଣ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଅଛି ? ନାଶ ତ ଆଇନର ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ ନୁହେଁ । ତାହାର ଅପରାଧ ପାଇଁ ସମସ୍ତଙ୍କ ପରି ସେ ସାଧାରଣ ଆଇନ ପର୍ଯ୍ୟୟକୁ ଯିବ । ଦୟାବୃତ୍ତି କରୁଥିବା, ହତ୍ୟା ଧଡ଼ିଯନ୍ତରେ ବା ଚୋର ମାଦକଦ୍ରବ୍ୟ କାରବାରରେ ଲିପ୍ତଥିବା ନାଶ ପ୍ରତି ଅତ୍ୟାଚାରୀ ହେଲେ ନାଶ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା କୁହାଯିବା ସମୀଚିନ କି ? ତେଣୁ ନାଶ ପ୍ରତି ଯାହା ଘଟିଲେ ତାକୁ ନାଶ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା କହି ଅଯଥା ଉତ୍ତେଜନା ସୃଷ୍ଟି କରିବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ ।

ନାଶ ମନର ସ୍ଥାନତାକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବା ପାଇଁ ଆମ ଧର୍ମର କେତୋଟି ବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ ଦାୟୀ । ବାପ ମାଆ ମଲେ ତାଙ୍କର ଶୁଦ୍ଧିତ୍ୱ ଝିଅ କରିପାରିବ ନାହିଁ, ମୁଖାଗ୍ନି ଦେଇପାରିବ ନାହିଁ । ପିଣ୍ଡଶ୍ରାଦ୍ଧ କରିପାରିବ ନାହିଁ । ପୁଅ କେବଳ ଏ କର୍ମ ପାଇଁ ଯୋଗ୍ୟ । ପୁଣି ପୁଅ ବଂଶରକ୍ଷା ଓ ବଂଶବୃଦ୍ଧି କରିବ । ଝିଅର ଯେତେ ସନ୍ତାନ ହେଉ ତାହା ବାପର ବଂଶରକ୍ଷା କି ବଂଶବୃଦ୍ଧିରେ ସହାୟକ ନୁହେଁ । ବରଂ ପୁଅ ନଥିଲେ ତାହାର ବଂଶ ବୁଡ଼ିଗଲା ବୋଲି କୁହାଯାଉଛି । ଏସବୁ ବିଚାରରୁ ଝିଅ ପୁଅଠାରୁ ଗୌଣ ପ୍ରତିପାଦିତ ହେଉଛି । ଏସବୁ କର୍ମ ଝିଅ କଲେ କ’ଣ ଅଶୁଦ୍ଧ ହୋଇଯିବ ? ଝିଅର ପୁଅ ବାପାର ଘରେ ରହି (ଯେଉଁଠି ବାପର ପୁଅ ନଥାଏ) ବାପାର ଦାୟାଦ ବା ବଂଶଧର ହେଲେ କିଛି କ’ଣ ହେବ ? ଏ ବିଷୟରେ କେବେ ବିଚାର-ବିମର୍ଶ ହେବାର ଜଣାନାହିଁ ।

ଝିଅପୁଅ ପ୍ରତି ବ୍ୟବହାରରେ ମଧ୍ୟ ବାପମାଆ ପାତରଅନ୍ତର କରନ୍ତି । ପୁଅ ପାଇଁ ପାଠପଢ଼ା ଖାଇବା ପିଇବା ପୋଷାକପତ୍ର, ରୋଗ ହେଲେ ଚିକିତ୍ସାଦିର ସୁବିଧୋପସ୍ଥ କରାଯାଏ । ଝିଅ ପାଇଁ ହେଲେ ହେଲା

ନହେଲେ ନାହିଁ । ପୁଣି ଝିଅ ପିଲାଟିକୁ ପିଲାଦିନୁ ଘର କାମରେ ନିୟୋଜିତ କରନ୍ତି । ଝିଅର ବାହାଘର ବେଳେ ଏକକାଳୀନ ଯୌତୁକ ହସାବସରେ ଟଙ୍କା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସେଥିପାଇଁ ଅନେକ ଏବେ ଚୈତ୍ତାନିକ ପଦ୍ଧତିରେ ଗର୍ଭାବସ୍ଥାରେ ଲାଙ୍ଗ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରି ଝିଅ ହୋଇଥିଲେ ଗର୍ଭ ନଷ୍ଟ କରି ଦେଉଛନ୍ତି । ଯୌତୁକ ବରୁରରୁ ଅବଶ୍ୟ ଝିଅ ବାପମାଆଙ୍କ ପାଇଁ ବୋଝ ପରି ହୁଏ । ସେଥିପାଇଁ ଯୌତୁକ ନିରୋଧ ସିନା କରାଯାଆନ୍ତା । ମାତ୍ର ମୁକ୍ତ ମାଇଲେ ଯିବ ସରି ମାତ୍ରରେ ଝିଅକୁ ମାରି ଦିଆଯାଉଛି । ସରକାର ଯୌତୁକ ନିରୋଧ ଆଇନ କରିଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ତାହା ଫଳପ୍ରସ୍ତୁ ହେଉନାହିଁ । ଝିଅମାନେ ଏ ଭାଗରେ ଅଗ୍ରଣୀ ଭୂମିକା ନେବା ଦରକାର । ପୁଣି ବାହାଘର ପରେ ଝିଅ ବାପକୁଳରୁ, ଗୋସରୁ ଅନ୍ତର ହୋଇଯାଏ । ଧର୍ମୀୟ ସମ୍ବନ୍ଧ କିଛି ରହେ ନାହିଁ । ବାହାଘର ପରେ ଝିଅ ପିତୃକୁଳକୁ କିଛି ସହାୟକ ହୁଏନାହିଁ । ତେଣୁ ତାକୁ ଗୋଟିଏ ଅଯଥା ବୋଝ ବରୁରିବା ଅବାନ୍ତର ନୁହେଁ ! ଝିଅଟିଏ ଜନ୍ମହେଲେ ତାକୁ ପାଳିବା ପୋଷିବା, ପାଠ ପଢ଼ାଇବା, ବିକିଶ୍ରାନ୍ତି ଯୌତୁକ ଦେଇ ପରଘରକୁ ବିଦା କରିବା ବ୍ୟଙ୍ଗତ ଆଉ କ'ଣ ଝିଅଠାରୁ ମିଳେ କି ? ଏ ପ୍ରକାର ଧର୍ମୀୟ ବ୍ୟବସ୍ଥାର କିପରି ପରିବର୍ତ୍ତନ କରାଯାଇ ପାରିବ, ସେ ବିଷୟରେ ବରୁର ବିମର୍ଶ ହେବା ଦରକାର । ଧର୍ମୀୟ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଲେ ବାପାମାଆଙ୍କର ଝିଅପିଲା ପ୍ରତି ଥିବା ନିଜନ ଭାବ ଆପେ ଆପେ ଅପସରିଯିବ ।

ଏବେ ଝିଅପିଲାମାନେ ଖେଳ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଭାଗ ନେଉଛନ୍ତି । ପ୍ରତିଯୋଗିତା ହେଉଛି । ମାତ୍ର ପ୍ରତିଯୋଗିତା କେବଳ ଝିଅ ଝିଅ ଭିତରେ ହେଉଛି; ଯେଉଁ ଖେଳ ପୁଅମାନେ ଖେଳୁଛନ୍ତି, ସେହି ଖେଳ ଝିଅମାନେ ଖେଳୁଛନ୍ତି; ମାତ୍ର ପୁଅପିଲାଙ୍କ ସହ ପ୍ରତିଯୋଗିତାର ସୁଯୋଗ ସେମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯାଉ ନାହିଁ । ଏ ବିଭେଦ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ସେମାନେ ପୁରୁଷଠାରୁ ନିଜନ ବୋଲି ଭାବ ସମ୍ଭାର କରୁନାହିଁ କି ?

ଏ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଶ୍ରୀମତ୍ ଭାଗବତର ବାଣୀ ମନକୁ ଫୁଟି କରେ । ତାହାହେଲା, ‘ସ୍ୱଭାବେ ନାରୀ ଜନ୍ମ ହୋଇ, ଧର୍ମ ଅଧର୍ମ ନ ଜାଣଇ ।’ ନାରୀ କୌଣସି ଭୁଲ ଫୁଟି କଲେ ଏ ପଦକୁ ଉଦ୍ଧାର କରି ତାହାର

ଧର୍ମଧର୍ମ ବରୁର ନାହିଁ ବୋଲି କହି ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱନା କରନ୍ତି । ଯେଉଁ ପ୍ରକାର ଭୁଲ ପାଇଁ ନାଶ ଏହି ମନ୍ତବ୍ୟର ଶରବ୍ୟ ହୁଏ, ସେ ପ୍ରକାର ଭୁଲ କ'ଣ ପୂର୍ବକରେ ନାହିଁ ? ମାତ୍ର ତାହା ପାଇଁ ଏହା ପ୍ରୟତ୍ନ ନୁହେଁ । ଏ ବ୍ୟବହାର ନାଶର ସମ୍ମାନ ଯୁକ୍ତ କରିବା ସଙ୍ଗେ ତାହାର ସ୍ଥାନମନ୍ୟତା ବୃଦ୍ଧି କରେନାହିଁ କି ? ମାତ୍ର ଏ ଦିଗରେ ସେମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ନାହିଁ । ଏବେ ପୁଣି ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ବିଚୂଡ଼ ‘ନାଶମାନେ ବେଦ ପଡ଼ିଯାଉଛି ନାହିଁ’—ବଡ଼ ବିବଦମାନ ହୋଇପଡ଼ିଛି । ସେଥିପାଇଁ ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଅସମ୍ମାନିତ କରିବାର କାରଣ ନାହିଁ । କାରଣ ତାଙ୍କ ବକ୍ତବ୍ୟ ବେଦ ଉପରେ ଆଧାରିତ । ବେଦରେ ଏପରି ସମ୍ମାନହାନିକର କଥା ଅଛି, ଏକଥା ନାଶମାନେ ବୋଧେ ଏଯାବତ୍ ଜାଣିନଥିଲେ । ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ କହିବାରୁ ପ୍ରତିବାଦର ସ୍ୱର ଉଠୁଛି । ସେହିପରି ଭାଗବତରେ ଥିବା ସମ୍ମାନହାନିକର ପଦ ସମାଜରେ ବହୁଳ ବ୍ୟବହାର ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ଅନୁଭବକୁ ଆସୁନାହିଁ । ଏଥିରୁ ଅନୁମିତ ହୁଏ ଯେ, ସେମାନେ ନିଜର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ବିଷୟରେ ସଚେତନ ନୁହନ୍ତି । ଏବେ ଯେଉଁ ନାଶ ଜାଗରଣ ଆଦି କର୍ମର ଅନୁଷ୍ଠାନ ହେଉଛି ସେଥିରେ ସେମାନଙ୍କର ଆନ୍ତରିକତା କେତେ, ସେମାନେ ଜାଣିଥିବେ ।

ଏହିପରି ନାଶକୁ ସ୍ଥାନ ବା ନିଉନ ବରୁର କରିବା ଓ ତାହାର ସ୍ଥାନମନ୍ୟତା ବୃଦ୍ଧି କରୁଥିବାର ଯେତେପ୍ରକାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଛି, ସେଗୁଡ଼ିକ ଚିହ୍ନଟ କରି ତାହାର ଉଚ୍ଛେଦ ସାଧନ ଦିଗରେ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ଉଚିତ ।

ଆମ ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ନାଶମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସରକାରୀ ଚାକିରିରେ ସ୍ୱରକ୍ଷଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଘୋଷଣା କରିବା ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଜଣେ ନାଶ ସେ ପ୍ରକାର ଅନୁଗ୍ରହ ପ୍ରଦର୍ଶନକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ବକ୍ତବ୍ୟ ଥିଲା, ନାଶ କ'ଣ ଚାକିରିର ନିୟମ ଅନୁସାରେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରି ଚାକିରି ପାଇବାକୁ ଅଯୋଗ୍ୟ ? ସେ ଦୟାର ପାତ୍ରୀ ହେବାକୁ ଚାହୁଁନା । ଏ ମହାପୁରୀ ନାଶଙ୍କର ପରିଚୟ ମୋର ମନେନାହିଁ । ମାତ୍ର ଆମର ମତ, ଏହି ପ୍ରକାର ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ, ଆତ୍ମମର୍ଯ୍ୟାଦା ଜ୍ଞାନ ସବୁ ନାଶଙ୍କ ମନରେ ଜାଗ୍ରତ ହେଲେ ସେମାନଙ୍କର ସମସ୍ୟା ସୁଧୁ ଛୁଯିବ ।

ତୋ ନାଁ କ'ଣ ?

[ରକ୍ଷାଗଣା ଲେକଟିଏ ବ ସମାଜ ଶୃଙ୍ଖଳା ବିଷୟରେ ଏତେ କଥା ଶୁଣିପାରୁଛି ।

ଅଥଚ ଆମ ସମାଜ ରଥୀମାନେ ଶାଲ ଅବ୍ୟବସ୍ଥା ସୃଷ୍ଟି କରିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଜାତିକୁ ନେଇ ବହୁତ ସମସ୍ୟା । କିଏ ତାକୁ ବୁଝୁଛି ? କିନ୍ତୁ କିନ୍ତୁ ତାହା ଅଧିକ ଜଟିଳ ହେଉଛି । ଶ୍ୟାମପରି ଲୋକ କାହେଁ ହେଲେ କ'ଣ ହେବ ?]

ତୋ ନାଁ କ'ଣ ? ଏହି ପ୍ରଶ୍ନଟି ସେଦିନ ପଚାରିଥିଲେ ମୋର ଜନୈକ ବନ୍ଧୁ ମୁଁ ଯେଉଁ ରକ୍ଷାରେ ବସି ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇଥିଲି, ତାହାର ଗୁଲକକୁ । ଉତ୍ତରରେ ସେ କହିଲେ, “ଶାମ ମଲ୍ଲିକ ।” ବନ୍ଧୁ ବିଶ୍ୱାସ ନକଲ ତଙ୍ଗରେ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ, “ମଲ୍ଲିକ୍ ?” ସେ ଗୁଣ୍ଡ ଗୁଣ୍ଡ ହୋଇ ପୁରକୁ ଟିକେ ନୁଆଣିଆ କରି କହିଲେ, “ମ-ଲ-କ ।” ବନ୍ଧୁ କହିଲେ, ‘ହଁ, ସେଇଆ କହୁନ ।’ କଅଣ ଖଣ୍ଡାୟତ ହୋଇଯିବୁ ? ବନ୍ଧୁଙ୍କର ଏ ଦାମ୍ଭିକ ମନ୍ତବ୍ୟ ମୋତେ ବଡ଼ ଅରୁଚିକର ବୋଧ ହେଲା । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ କହିଲି, “ଶାମ ପାଣ୍ଡୁ ଖଣ୍ଡାୟତ ହୋଇଗଲେ ଆପଣଙ୍କର କ’ଣ କ୍ଷତି ହେଉଛି ? ଆପଣ କ’ଣ ତାକୁ ଅଟକାଇ ପାରିବେ ନା ସେଥିରେ କିଛି ବାଧା ସୃଷ୍ଟି କରିପାରିବେ ।” ବନ୍ଧୁ ଏଥିରେ ବିକ୍ରାନ୍ତ ନହୋଇ ମୋତେ ବୁଝାଇବା ତଙ୍ଗରେ କହିଲେ, “ଶୁଣ, ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବୁ, ମୋତେ ଭୁଲ ବୁଝିବ ନାହିଁ । ମୋର କ୍ଷତି ହେବାର ପ୍ରଶ୍ନ ନାହିଁ । କ୍ଷତି ହେବ ତା’ର, ତା ଜାତିର, ସବୋପରି ଆମ ସମାଜର । ଜାତିଭେଦ ସମାଜରେ ନରହୁ, ଆମେ ସମସ୍ତେ ଚାହୁଁଛୁ । ମାତ୍ର ସେ ଦିଗରେ କେତେ ଅଗ୍ରଗତି ହୋଇଛି ? ଶାମ ଯେପରି ଆଚରଣ କରୁଛି, ତାହା ସେ ଦିଗରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରତିବରକ ବୋଲି ମୁଁ ବିଚାର

କରେ । ପାଣ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ସିନା ଉଚ୍ଚ ଜାତି ସଙ୍ଗରେ ସମାନ ବ୍ୟବହାର ପାଇବାକୁ ଦାବି କରନ୍ତା । ତା ନକରି ସେ ନିଜ ଜାତିକୁ ଦୃଶା କରି ସାଜିଆ ବଦଳାଇ ନିଜକୁ ଉଚ୍ଚ ଜାତିର ବୋଲି ପରିଚୟ ଦେଉଛି । ଏଥିରେ ମାତ ଜାତି ପ୍ରତି ଉଚ୍ଚ ଜାତି ଲୋକଙ୍କର ଯେଉଁ ଦୃଶା ଭାବ, ତାହା ଦୂର ହେବ ନା ଦୂର ହେବ ? ଜାତି ବଦଳକାରୀଙ୍କର ଧାରଣା—ଦୃଶା ଯେମିତି ଅଛି, ସେମିତି ଥାଉ । ସେମାନେ ପାର ହୋଇଗଲେ ଗଲା । ତମେ ଭାବ ଦେଖ ଏଟା ସମାଜ ପ୍ରତି ଅସ୍ଥିତକର କି ନା । ଜାତି ଲୋପ ହୋଇଯାଉ ବୋଲି ତ କେହି ଭାବୁନାହିଁ । ଜାତି ଜାତି ଭିତରେ ଦୃଶାଭାବ, ବଡ଼ ସାନ ଭାବ ଦୂର ହେବା ହିଁ ଆମର କାମ୍ୟ ।” ମୋର ଆଉ କିଛି ଯୁକ୍ତି ନଥିଲା । ମୁଁ ଉପଲବ୍ଧ କଲି, ବନ୍ଧୁଙ୍କର ତାକୁ ଅପମାନିତ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନୁହେଁ । ବରଂ ସେ ତାହାପ୍ରତି ବହୁତ ସହାନୁଭୂତିଶୀଳ ବୋଲି ତାଙ୍କର ପରବର୍ତ୍ତୀ କଥା-ଭାଷାରୁ ଜଣା ପଡ଼ିଲା । ମାତ୍ର ତାଙ୍କ ମନ୍ତବ୍ୟରେ ଶାମର ମନଟି ଯେ ଉଣା ହୋଇଗଲା, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନଥିଲା । ବିଶେଷତଃ ତାହାର ସ୍ୱରୂପ (ପ୍ରକୃତ ଜାତି) ଯାହାକୁ ସେ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବ ବୋଲି ଯୋଜନା ଆରମ୍ଭ କରିଛି, ତାକୁ ସେ ସର୍ବସମ୍ପର୍କରେ ଖୋଲିଦେଲେ ।

ମୁଁ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ପଚାରିଲି । “ଆପଣ ତା ନାଁ କାହିଁକି ପଚାରୁଥିଲେ ? ସେ ତ ଗୋଟିଏ ସାମାନ୍ୟ ରିକ୍ତା ଗୁଳକ । ତା ନାଆଁ ଜାଣିବାରେ ଆପଣଙ୍କର କିଛି ଆବଶ୍ୟକତା ଥିବାପରି ତ ମୁଁ ଅନୁଭବ କରୁନାହିଁ ।” ବନ୍ଧୁ କହିଲେ, “ପ୍ରକୃତରେ ତା ନାଁ ଜାଣିବା ମୋର ଦରକାର ନାହିଁ । ତା ଜାତିଟା ଜାଣିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା ହେଲା । ଏବେ ଆମର ଏଠି ବହୁତ ରିକ୍ତା ଗୁଳୁଛି । କି କି ଜାତିର ଲୋକ ରିକ୍ତା ଟଣା କାମ କରୁଛନ୍ତି ସେଇଟା ଜାଣିବା ମୋର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ।” ମୁଁ କହିଲି, “ସେପରି ହେଲେ ତ ଆପଣ ତା’ର ଜାତି କ’ଣ ବୋଲି ସିଧା ପଚାରିଥାଆନ୍ତେ ।” ବନ୍ଧୁ କହିଲେ, “ଜାତି କଥାଟା ବଡ଼ ପୁର୍ଣ୍ଣକାତର ଜିନିଷ । ଜାତି ବହୁତ ପ୍ରକାର ଅଛି । ତା ଭିତରେ, ଉଚ୍ଚ ଜାତି ମାତ ଜାତି ବରୁର ମଧ୍ୟ ଅଛି । ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ ଯେ ଏକତା ନାହିଁ, ଏ ଜାତି ହେଉଛି ତାହାର ଗୋଟିଏ ମୁଖ୍ୟ କାରଣ । ଉଚ୍ଚ ଜାତିର ଲୋକ ମାତ ଜାତିର ଲୋକଙ୍କୁ ଦୃଶା କରୁଛନ୍ତି,

ଗ୍ରେଟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖୁଛନ୍ତି । ସେ ମାତ ଜାତିର ଲୋକ ତାର ସ୍ଥାନ ମନ୍ୟତା ରହିବା ସ୍ୱାଭାବିକ । ସେହିମାନେ ବ୍ରାହ୍ମଣ, କରଣ ଇତ୍ୟାଦି ଉଚ୍ଚ ଜାତିର ଲୋକ, ସେମାନେ ଛୁତ ଫୁଲଇ ନିଜର ଜାତି କହିବେ । ମାତ୍ର ମାତ ଜାତିର ଲୋକେ ଜାତି କହିବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ ହୁଅନ୍ତି । ତୁମେ ନ ଜାଣି ଜଣକୁ ଜାତି ପଚାରିଦେଲେ, ସେ ମାତ ଜାତି ହୋଇଥିଲେ ଅପମାନିତ ଅନୁଭବ କରିବ । ତେଣୁ ଆମେ ସାଧାରଣତଃ କାହାକୁ ଜାତି ପଚାରୁନାହିଁ । ତମେ କଣ ଏକଥା ଜାଣିନାହିଁ ? ମାତ୍ର ଜାତି ଜାଣିବା ଯେତେବେଳେ ଦରକାର ହୁଏ, ଆମେ ତାହା ନାମଟି ପଚାରି ଦେଉ ।” ମୁଁ କହିଲି, “ଜାତି ଯେମିତି ଅନେକ, ସାଙ୍ଗିଆ ଯେମିତି ଅନେକ । ଗୋଟିଏ ଜାତି ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ସାଙ୍ଗିଆ ଥିଲେବେଳେ ଗୋଟିଏ ସାଙ୍ଗିଆ ଏକାଧିକ ଜାତି ବ୍ୟବହାର କରୁଛନ୍ତି । ଏଣୁ ସାଙ୍ଗିଆରୁ ନିର୍ଭୁଲ ଭାବରେ ଜାତି ଜାଣିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ।” ବନ୍ଧୁ କହିଲେ, “ହଁ, ବେଳେବେଳେ ସନ୍ଦେହ ହେବ । ସେ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଟିକେ ସାବଧାନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବଙ୍କର ସାଙ୍ଗିଆ ଜାଣିଲେ ସତ ବାହାର ପଡ଼ିବ ।” ମୁଁ କହିଲି, “ଶାମ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆପଣ ତାହାର ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବ ଇତ୍ୟାଦି କଥା ତ କିଛି ବୁଝାବୁଝି କଲେ ନାହିଁ । ସେ ‘ମଲ୍ଲିକ୍’ ବୋଲି ଯାହା କହିଲେ ତାକୁ ଅବିଶ୍ୱାସ କଲେ ।”

ପୁଣି ଅବିଶ୍ୱାସ ଭାବଟାକୁ ଏପରି ଭାବରେ ବ୍ୟକ୍ତ କଲେ ଯେ ସେ ବିଚର ଉଚ୍ଚଯାଇ ସତକଥା କହିଦେଲା । ଆପଣ ନାମ ପଚାରିବେ ଏବଂ ଅବିଶ୍ୱାସ କରିବେ, ଏଇଟା କଣ ଠିକ୍ ?” ବନ୍ଧୁ କହିଲେ, “ଅବିଶ୍ୱାସ କରିବା ମୋର ବ୍ୟବସାୟ ନୁହେଁ ବାବୁ । କିନ୍ତୁ ମୋ ଆଖି ଆଉ ମନ ତାକୁ ଖଣ୍ଡାପୂର୍ବକ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କଲେ ତ ? ଜାତିକୁ ନେଇ ପର ସମ୍ବୃତ୍ତି, ଆଚାର, ବ୍ୟବହାର, ଚଳଣି ଗଢ଼ିଉଠେ । କଥାଭାଷା, ଡଙ୍ଗାଢ଼ାଙ୍ଗ ଭିନ୍ନଜାତିର ଭିନ୍ନପ୍ରକାର ହୋଇଯାଏ । ତେହେବରେ ବି ଜାତିର ଗୋଟାଏ ଛପ ମରାହୋଇଯାଏ । ମୁଁ ତାକୁ ଦେଖି ବିଶ୍ୱାସପଦ କଥାଭାଷା ପରେ ପାଶ ବୋଲି ଅନୁମାନ କରିଥିଲି । କିନ୍ତୁ ସେ ଯେତେବେଳେ ମଲ୍ଲିକ୍ ବୋଲି କହିଲେ, ମୁଁ ବୁଝିଗଲି ଯେ ଏ ଗୋଟିଏ ସାଙ୍ଗିଆ ଜାତି ବଦଳିଗଲା ବୋଲି । ଜାତି ‘ବଦଳିଗଲା’ ଧନ୍ଦାକୁ ମୁଁ

ଭାରି ଦୃଶ୍ୟକରେ । ମୁଁ କହିଲି, ଅନେକ ତ ଏପରି କରୁଛନ୍ତି । ତା'ର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ସେ ଆଜି ଆପଣଙ୍କ ପରି ଲୋକ ହାବୁଡ଼ରେ ପଡ଼ିଗଲା । ସେ ଯଦି ବାରମ୍ବାର ଆପଣଙ୍କ ପରି ଲୋକ ହାବୁଡ଼ରେ ପଡ଼େ, ତା ବ୍ୟବସାୟ ରହିବଟି ? ରହୁ କି ନରହୁ ଆମର ଏ ଆଲୋଚନା ଏଇଟି-ଆଉ । ଚାଲୁଥିଲେଇ ଚାଲୁଥିବା । ବହୁତ ଡେରି ହୋଇଗଲାଣି । ଶାମ ବ ବରକ୍ର ହେବଣି ।” ମୁଁ ଶାମକୁ ଡାକି କହିଲି, “ଶାମ ଏ ଡେରି ତୋଟାଇ । ତୁ ସିନା ଏ ଧରା ଲୁହେଇ ବୋଲି ଏତେ କଥା ପଡ଼ିଲା । ଯାହାହେଉ, ଆଉ ଅଳ୍ପସମୟ ରହ; ଯିବ । ମୁଁ ସେଉଁଥିପାଇଁ ଆସିଥିଲି, ସେ ବିଷୟଟିକେ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ଆଲୋଚନା କରିବି ।” ବନ୍ଧୁ ତାଙ୍କ ପୁଅକୁ ଡାକିଲେ, ବସୁନ୍ଧର ମୋ କାମଟା ବୁଝାସୁଝା କରିବା ପାଇଁ ସେ ତାଙ୍କ ପୁଅ ଉପରେ ଦାୟିତ୍ବ ନ୍ୟସ୍ତ କଲେ । ମୁଁ ପୁଅକୁ ସବୁକଥା ବୁଝାଇ ଦେଲି ଏବଂ ବିଦାୟ ନେଇ ଚିକ୍ସାରେ ବସିଲି ।

ବାଟରେ ଆସିଲାବେଳେ ଶାମକୁ ପଚାରିଲି, “ଶାମ, ବନ୍ଧୁ ଯାହା କହିଲେ ବୁଝିଲୁଟି ?” ଶାମ କହିଲା, “ହଁ ବାବୁ, ବୁଝିଲି ଯେ, ମାତ୍ର ଅନେକ ଲୋକତ ସାଙ୍ଗିଆ ବଦଳାଧରା କରୁଛନ୍ତି । ପାଣି ହୋଇ ମୁଁ ଯଦି ଆପଣଙ୍କ ପାଖରେ ବସିବାକୁ କହିବି ଆପଣ କ’ଣ ବସାଇବେ ନା ପାଣି ମୁଦାଏ ପିଇବାକୁ ମାଗିଲେ ଆପଣ ନୋଟା କି ଗିଲ୍ଲପରେ ପାଣି ଦେବେ ? ଏ ବ୍ୟବହାର ଆମକୁ ବାଧେ । ସେ ବାବୁଙ୍କ...

ବୁଝିରେ ପଡ଼ି ଦାବିକଲେ ମାଡ଼ିଖାଇବା ସାର ହେବ । ମାତ୍ର ଖଣ୍ଡାୟତ ବୋଲି ଜାଣିଲେ ଆପଣ ନିଶ୍ଚୟ ଭଲ ବ୍ୟବହାର କରିବେ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଭଲ ବ୍ୟବହାର ପାଇ ଆସୁଛି । ଆମ ଗାଁରେ ଦୁଇଦର କରଣ ଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ସାଙ୍ଗିଆ ପରିଜା । ମୋ ବାପା କୁହନ୍ତି ସେ ଖଣ୍ଡାୟତ ପରିଜା ଥିଲେ । ଏବଂ ପରିଜା ହୋଇ କରଣ ବୋଲୁଛନ୍ତି । ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା ବାବୁ ଶୁଣନ୍ତୁ । ଥରେ ଜଣେ ବାବୁଙ୍କୁ ମୋ ଚିକ୍ସାରେ ତାଙ୍କ ଗାଁକୁ ନେଇ ଯାଉଥିଲି । ସେ ବାବୁ ଆଗରୁ କେତେଥର ମୋ ଚିକ୍ସାରେ ଯାଇଛନ୍ତି । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଦାସବାବୁ ବୋଲି ଜାଣେ । ତାଙ୍କ ଗାଁ

ପାଖ ବସ୍ତାରେ ଜଣେ ଭଦ୍ରଲୋକ ଯାଉଥିଲେ । ସେ ଦାସ-ବାବୁକୁ ଦେଖି କହିଲେ “ଆରେ ବାରିକ ବାବୁ, ବଡ଼ ସଞ୍ଚଳ ସଞ୍ଚଳ କଅଣ ଆସିଗଲଣି । ଘରେ କିଛି ଜରୁରୀ କାମ ପଡ଼ିଲକ ?” ଦାସବାବୁକୁ କ’ଣ ବାରିକବାବୁ କହିଲେ, ମୁଁ କିଛି ବୁଝିପାରିଲିନାହିଁ । ତେବେ ଦାସବାବୁ ତାଙ୍କୁ ଖାଲି ହିଁଟିଏ ମାସ କହିଲେ । ଏଥିରୁ ଆପଣ କଅଣ ଜାଣୁଛନ୍ତି ? ସେ ନିଶ୍ଚୟ ବାରିକ ସାଙ୍ଗିଆ ବଦଳାଇ ଦାସ କରିଛନ୍ତି । କି ଜାତିରେ ଗଣା ହେଉଛନ୍ତି କେଜାଣି ? ଦାସ ସାଙ୍ଗିଆ ତ ଅନେକ ଜାତିର ଅଛି । ଆମ ପାଖ ଜାତିରେ ବି ଦାସ ନାହାନ୍ତି କି ? ସାଙ୍ଗିଆ ବଦଳାଇବା କଥା ଆଜ୍ଞା ମୁଁ ଏହି ଘଟଣାରୁ ଶିଖିଥିଲି ।”

ମୁଁ କହିଲି, “ଆଜ୍ଞା ଶାମ, ତୁ ଯେପରି ମଞ୍ଜିକ କହି ଖଣ୍ଡାୟତ ବୋଲି ଜଣାଉଛୁ, ତମ ଦାସ ସାଙ୍ଗିଆଧାରୀ ଭାଇମାନେ କରଣ ହୋଇ ଯାଉନାହାନ୍ତି ?”

ସେ କହିଲି, “ବାବୁ, ସେ ଜାତି କଥା ନିଆର । ସେମାନେ ସମସ୍ତେ କିଛି ନା କିଛି ପାଠ ପଢ଼ିଥାଆନ୍ତି । କେହି ମୂର୍ଖ ରହନ୍ତି ନାହିଁ । ଗୁମାସ୍ତା କାମ ହେଉ କି ମାଷ୍ଟର କାମ ହେଉ—ଛୋଟ ଛୋଟ କିଛି ଗୋଟାଏ ଚାକିରି କରନ୍ତି । ଚାକିରି ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ଧନ୍ଦା ସେମାନେ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ହାତରେ କଲମ ନଥିଲେ ସେମାନେ କୁଆଡ଼େ ବସ୍ତ୍ର-ପାରିବେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କୁ ଲୁଗାପଟା ସଫା । ଆମପରି ସେମାନେ ମେହନତ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଜମିବାଡ଼ି, ଘରଡ଼ି ପଛେ ବିକିଦେବେ, ମାସ ଭଲରେ ଚଳିବେ । ଚଳଣିରେ ଯେଉଁମାନେ ପାଖାପାଖି ଥିବେ, ସେମାନେ ସିନା ତାହା କରିବେ, ଧରା ପଡ଼ିବେ ନାହିଁ । ସହଜରେ ମିଶିଯିବେ । ନିଜକୁ କରଣ କହିବ, ଯୁଡ଼େ ରିକ୍ସା ଟାଣିବ—ଲଜକଥା ବାବୁ, ହସିବେ ଲୋକ । ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଗୁଡ଼ିଦେଲେ ଅନ୍ୟଜାତିର ଲୋକେ ଗୋରୁ ପାଳିବା, ହଳ କରିବା, ବେପାର ବଣିଜ ପ୍ରଭୃତି ନାନାପ୍ରକାର ଧନ୍ଦା କରନ୍ତି ।

ହ’ପଇଧା ବେଜଗାର କରିବା ପାଇଁ, ପେଟ ପୋଷିବା ପାଇଁ ସେମାନେ ଧନ୍ଦା ବାରଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଦେହ-ଶ୍ରମ କରନ୍ତି । ଏ କରଣ

ଜାତିର ଲୋକଗୁଡ଼ିକ ଯେତେ ଗରିବ ହୁଅନ୍ତୁ, ଶ୍ରମ କରିବେ ନାହିଁ । ଆମେପଣ ଏମାନଙ୍କୁ ଅଳସୁଆ, ବସିଶିଆ ବୋଲି କହୁ ।” ମୁଁ ପଚାରିଲି, ତୁ କପରି ତୋର ସାଙ୍ଗିଆ ମଲ୍ଲିକ କରୁଛୁ ? କୋର୍ଟରେ ଆପିଡେଫିଟ୍ କରୁଛୁ ? ସାଙ୍ଗିଆ ବଦଳା ଆପିଡେଫିଟ୍ ପ୍ରତିଦିନ ଦୁଇଗୁରଟା ଖବର କାଗଜରେ ବାହାରୁଛି ।

ଶାମ କହିଲା, “ବାବୁ, କୋର୍ଟ କରେଣ୍ସ ଯିବାପାଇଁ ମୋର ଡାକରୁ କାହିଁ ? ଏମିତି ଯିଏ ପଚାରିଲେ କହିଦିଏ । ଆପଣଙ୍କ ବଛୁସିନା ଏପରି ବ୍ୟବହାର କଲେ । ନଚେତ୍ ମୋତେ ଅନେକ ଲୋକ ଶ୍ରଦ୍ଧାପୂର୍ବକ ବୋଲି ଜାଣନ୍ତି । ଏମିତି କହୁକହୁ ଯାହାହେବ । ଗାଁରେ କ’ଣ ମୁଁ ଶ୍ରଦ୍ଧାପୂର୍ବକ ହୋଇପାରିବି ? ମୋ ବାପାଙ୍କର ବୁଦ୍ଧିଥିଲେ ମୋ ନାଁ ଝୁଲିଲେ ଲୋଖାଇଲବେଳେ ମଲ୍ଲିକ୍ କି ଆଉ କଅଣ ଲୋଖାଇ ପାରିଥାନ୍ତେ । ଅନେକ ଲୋକ ଏପରି କହୁଛନ୍ତି । ମୁଁ ଚତୁର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼ୁଥିଲବେଳେ ଦୁଇଜଣ ପିଲାଙ୍କର ଏପରି ହେବାର ମୁଁ ଜାଣିଛି । ଜଣକର ବାପା ଜ୍ୟୋତିଷ; କିନ୍ତୁ ତା ସାଙ୍ଗିଆ ମିଶ୍ର କବିହୋଇଥିଲା । ଆଉ ଜଣଙ୍କର ବାପାର ସାଙ୍ଗିଆ ବାରିକ । ମାତ୍ର ତା ସାଙ୍ଗିଆ ମହାପାତ୍ର କବିହୋଇଥିଲା । ଏହାଦ୍ୱାରା ବାପ ଜାତି ନବଦଳିଲେ ବି ଭବିଷ୍ୟତ ବ୍ୟବହାରର ବଦଳି ଯିବ । ଯେଉଁମାନେ ଏପରି କରିନାହାନ୍ତି, ପରେ କୋର୍ଟ କରେଣ୍ସ ଯାଉଛନ୍ତି । ଯେଉଁମାନଙ୍କର ସାଙ୍ଗିଆ ଏପରି ସେ ଯାହା ବିଭିନ୍ନ ଜାତିରୁ ବୁଝାଏ, ସେମାନଙ୍କର ଅସୁବିଧା ନାହିଁ । ସେମାନେ ମୋପରି ନିଜକୁ ଅନ୍ୟଜାତି କହି ଦେଉଛନ୍ତି । କାଳହମ୍ପେ ସେଇଟା ସାବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଯାଉଛି । ଗୋଟାଏ ଘର ବାହାଘର ହୋଇଗଲେ ତ ଗଲ । ମହାନ୍ତି, ମହାପାତ୍ର, ଦାସ ସାଙ୍ଗିଆ ଗୁଡ଼ିକ ଏହି ଧରଣର । ଗୋଟିଏ ଜାତିପାଇଁ ସିନା ଗୋଟିଏ ସାଙ୍ଗିଆ ଚଳନ୍ତା । ଏଥିରେ ନିଶ୍ଚୟ ଅସୁବିଧା ହେଉଥିବ । ଆପଣଙ୍କ ବାରଆଡ଼େ ଯାଉଛନ୍ତି ଜାଣୁନଥିବେ ।” ମୁଁ କହିଲି, “ଅସୁବିଧା କଥା କଅଣ କହୁଛୁ ? ମୁଁ ପରା ନିଜେ ଗୋଟିଏ ଘଟଣାରେ ଠକି ଯାଇଥିଲି । ଗୋଟିଏ ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ଦାସ ସାଙ୍ଗିଆଧାରୀ ବରପିତାଙ୍କ ସହ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଜଣାପଡ଼ିଗଲା ଯେ ସେ ଜାତିରେ ଗୋଟି । ମତେ କିମିତି ଲାଗିଥିବ, ଅନୁମାନ କର ।”

ଏଇଠି ଶାମର କାହିଁକି ଇଚ୍ଛାହେଲା ମୋ ଜାତିଟା କ’ଣ ଜାଣିବା ପାଇଁ । ସେ ଅତମତ ହୋଇ ମୋତେ କହିଲା, “ବାବୁ କିଛି ଖରପ ଭାବବେ ନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କର କି ଜାତି ? ବ୍ରାହ୍ମଣ ହୋଇଥିବେ ।” ମୁଁ କହିଲି, “ପ୍ରଶ୍ନ ତୋର ଉତ୍ତର ବି ତୋହର । ତୁ କେମିତି ଜାଣିଲୁ ମୁଁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୋଲି । ମୁଁ ତ କହିନାହିଁ ।”

ଶାମ କହିଲା, “‘ବାବୁ’, ଏଇଟା ଜାଣିବାର କ’ଣ ଅସୁବିଧା ଅଛି ? ସେ ବାବୁ କିପରି ମୋ ଜାତି ଜାଣିଲେ ? ଜାତି ପସ୍ତ ଚେରେରେ ପୁଟି ଉଠିବ । ରାଜାରାଜ ସିନା ସାଜିଆ ବଦଳ ହୋଇଯାଉଛି । ତଜ-ତାଜ କ’ଣ ରାଜାରାଜ ବଦଳିବ ? ସେଥିପାଇଁ ସମୟ ଲାଗିବ ନା । ତୁଣ୍ଡରେ କହି ନହେଲେ ବି ଫରକ୍ତା ଆଣି ଜାଣିପାରେ । ଆପଣଙ୍କ କପାଳରେ ଚନ୍ଦନ ଟିପା ଅଛି ସେ ।”

ମୁଁ କହିଲି, “ଶାମ, ତୁ ତ ଗୋଟିଏ ଜାତି ବିଶାରଦ ପରି କଥାଗୁଡ଼ା କରୁଛୁ । ନିପଟ ମଫସଲରେ ରହୁଛୁ । ଚିକ୍ଷା ଟାଣୁଛୁ । ଏତେ କଥା ଜାଣିଲୁ କିପରି ? ତେବେ ଯାହାହେଉ, ତୋ ଅନୁମାନ ଠିକ୍ ମୁଁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଜାତିର ।” ଶାମ ନିଜର ପ୍ରଶଂସା ଶୁଣି ଖୁସି ହୋଇଗଲା । ହସ ହସ ହୋଇ କହିଲା, “ବାବୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଜାତିରେ କିଛି ଗୋଲମାଲ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ଜାତିର ଲୋକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ଚଳଣି, ଶୁଭମାତ୍ର ବୋଧେ ଅଭୁଆ ଲାଗେ । ଯାବତ ଗୋଲମାଲ ଏଇ କରଣ ଜାତିରେ ।”

ମୁଁ କହିଲି, “ହଁ, ଏକ ପ୍ରକାର ସାଜିଆ ବିଭିନ୍ନ ଜାତି ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବାରୁ ଅନେକ ସମୟରେ ବିଭ୍ରାଟ ସୃଷ୍ଟି ହେଉଛି । ଏବେ ଜଣେ ମହାନ୍ତ ସାଜିଆଧାରୀ ଖଣ୍ଡାୟତ ଭଦ୍ରଲୋକ କରଣ ଜାତିରେ ସମ୍ଭବ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛାକରି ଜନୈକ ଦାସ ସାଜିଆଧାରୀଙ୍କ ସହ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ହେଲେ । ପରେ ଜଣାପଡ଼ିଲା—ଦାସ ସାଜିଆଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଖଣ୍ଡାୟତ ବୋଲି ।”

ଶାମ କହିଲା, “ଆଜ୍ଞା ବାବୁ, ଆମର ସମାଜରେ ଯାହା ଚାଲୁଛି, ଶାସ୍ତ୍ରରେ କ’ଣ ସେଇଆ ଅଛି ? ଶାସ୍ତ୍ରରେ ତ ଏପରି ଗୋଲମାଲିଆ

ବ୍ୟବସ୍ଥା ନଥିବ ।” ମୁଁ କହିଲି, “ଆମର ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ନୀତି ଅନୁସାରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ, ବୈଶ୍ୟ, ଶୂଦ୍ର ଏହି ଚାରୋଟି ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଶର୍ମା, ବର୍ମା, ପୃଷ୍ଟି, ଦାସ ଏପରି ଚାରୋଟି ସାଜିଆର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଛି । ଆଜକାଲି ଅନେକ ଜାତି ଅନେକ ସାଜିଆ । ବର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା କୁଆଡ଼େ ଗଲଣି । ପ୍ରଚଳିତ ସାଜିଆଗୁଡ଼ିକୁ ସଜ୍ଜିତ କରି ପ୍ରତି ଜାତିପାଇଁ ସାଜିଆ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରିଦେଲେ ଏ ପ୍ରକାର ବିଭ୍ରାନ୍ତର ଅବକାଶ ରହନ୍ତା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତାହା କରିବ କିଏ ?”

ଏମିତି ଗପ ଗପ ରିକ୍ତା ଆସି ବସ୍ତ୍ରାଣ୍ଡରେ ପହଞ୍ଚିଗଲା । ମୁଁ ଶାମକୁ ତା ପ୍ରାପ୍ୟଠାରୁ ଅଧିକ ଦଶଟଙ୍କା ଦେଲି । ସେ ଖୁସି ହୋଇ ବିଦାୟ ନେଲାବେଳେ ତା ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଶୁଭୁଥିଲି, ରିକ୍ତାଟଣା ଲୋକଟିଏ ବି ସମାଜ ଶୃଙ୍ଖଳା ବିଷୟରେ ଏତେ କଥା ଶୁଣିପାରୁଛି । ଅଥଚ ଆମର ସମାଜରଥୀମାନେ ଖାଲି ଅବ୍ୟବସ୍ଥା ସୃଷ୍ଟି କରିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଜାତିକୁ ନେଇ ବହୁତ ସମସ୍ୟା । କିଏ ତାକୁ ବୁଝୁଛି ? ଦିନକୁ ଦିନ ତାହା ଅଧିକ ଜଟିଳ ହେଉଛି । ଶାମ ପରି ଲୋକ ବାଡ଼େଇ ହେଲେ କ’ଣ ହେବ ?

ଚିହ୍ନ ଅଚିହ୍ନ

ଆମ ଗାଆଁକୁ ଆଗରୁ ବସ୍ ବୁଲୁନଥିଲା । ଶୁଣିଲି, ଏବେ ଖଣ୍ଡେ ଗାଡ଼ି ବାଦାମ୍ବାଡ଼ିରୁ ଅପରହ୍ନ ଚାରିଟାରେ ଛୁଡ଼ି ଆମ ଗାଆଁକୁ ଯାଉଛି । ମନହେଲା, ଏ ଗାଡ଼ିରେ ଗାଆଁକୁ ଯିବ । ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗାଆଁକୁ ଯିବାକୁ ହେଲେ ଚଣ୍ଡିଖୋଳ ଯାଇ ସେଠାରୁ ଋକ୍ଷାରେ ଯିବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା । ଏଣିକି ସିଧାଯାଇଁ ଘର ଦାଣ୍ଡରେ ଓହ୍ଲାଉବ । କାରଣ ବସ୍ଟି ଆମର ଦାଣ୍ଡ ପାଖରେ ହିଁ ରହିବ । ବେଶ୍ ମନ ଖୁସିରେ ବାଦାମ୍ବାଡ଼ିରେ ପହଞ୍ଚିଗଲା । ବସ୍ଟି ଛୁଡ଼ିବାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିଥାଏ । ଗୋଟିଏ ସାଇଡ୍ ସିଟ୍ରେ ଜମେଇକରି ବସିଲି । ବସ୍ ଛୁଡ଼ି ଛୁଡ଼ି ହେଉଛି, ଏତିକି ବେଳେ ଲୋକଟି ଡୋର ଠେଲି ବସ୍ ଭିତରକୁ ପଶି ଆସିଲା । ସିଟ୍ରେ ନବସି ମୋ ଆଡ଼କୁ ଆଖି ଡରଟି ଅନାଇ ପ୍ରମୁଦ-ପ୍ରାୟ କିଏ ରୋକିଦେଲା ପରି ଦଣ୍ଡେ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଲା । ଲୋକଟିର ନାଁ ମନେ ନ ପଡ଼ିଲେ ବି ଚିହ୍ନା ଚିହ୍ନା ମୁହଁ । ଗାଁ ଲୋକ । ମୁଁ କହିଲି, “ବସୁନ ।” ମୋ କଥାର ଅବାଜ୍ ତା ଦେହରେ ବାଡ଼େଇ ହୋଇ ବୋଧେ ତାର ମୋହ ଭାଙ୍ଗି ଦେଲା । ସେ ତନ୍ମୁରୁ ଉଠିଲା ପରି ଶୁଣିଲା ମୁହଁରେ ଟିକେ ହସ ଖେଳାଇ କହିଲା, “ଏଁ ହଁ, ଜାଣିଲି ।” ସ୍ତ୍ରୀ କହି ତା ଗଣ୍ଡିପକ୍ଷ କାନ୍ଦୁ ଓହ୍ଲାଉବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ମୋ ଆଡ଼େ ଆଉ ତା’ର ଦୃଷ୍ଟି ନାହିଁ । ‘କଅଣ ଜାଣିଲି’, ମୁଁ କହିଲି । “ସେ ତ କେବେଠୁ ଗଲେଣି । ଇଏ ତାଙ୍କ କଟକରେ ଥିବା ଭାଇ । ମୋର ହଠାତ୍ ଭୁଲ ଖିଆଲ ହୋଇଗଲା ।” ପକେଟରୁ ପାନ ପୁଡ଼ିଆ ବାହାର କରୁ କରୁ ସେ କହିଲା ସ୍ତ୍ରୀ ଭିତରେ ମତେ ଭୁତ ଲାଗିଲା ପରି ବୋଧ ହେଲାଣି । କାରଣ ତା କଥାର ଅର୍ଥ ମୁଁ କିଛି ବୁଝିପାରୁ ନଥାଏ । ତା’ ପରେ ସିଏ ସିଟ୍ରେ ବସି ଆସ୍ଥାନ ଜମାଇ ଟିକେ ହୋସ୍ ନେଲପରି ହୋଇ

ପୁଣି କହିଲା, “ମଣିଷର ଏମିତି ଭ୍ରମ ହୁଏ ? ଓହୋ ! ହେମବାରୁ ତ ବର୍ଷେ ହେଲା ମଲେଣି । ଏବେ ତାଙ୍କ ବର୍ଷିକିଆ ଗଲା । ଏଠି ବସ୍ରେ କଅଣ ବସିଛନ୍ତି ? ଦୁଇ କଥା ଯାହା କହନ୍ତି, ବୋଧେ ଏମିତି ଘଟଣା । ତମେ ହିଁ ଭାଇ ଏତେ ଏକାପରି ।” କଥାଟା ଏବେ ବୁଝା ପଡ଼ିବାରୁ ମତେ ବି ଭୁତ ଛୁଡ଼ିଗଲା ପରି ଲାଗିଲା । ପୁା ଭିତରେ ବସ୍ ଚାଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲଣି । ଆମେ ବହୁତ ଦୁଃଖ-ସୁଖ ହୋଇ ଗଲୁ ।

କିନ୍ତୁ ଚେହେରାର ସାଦୃଶ୍ୟ କଥାଟିକୁ ମୁଁ ଭୁଲି ପାରିଲି ନାହିଁ । ଅନେକ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଥାଟି ମନକୁ ଆନ୍ଦୋଳିତ କଲା । ମୁଁ ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲି, ସତେ କ’ଣ ଚେହେରାରେ ସାଦୃଶ୍ୟ ଅଛି ? ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର ବା ଅନେକ ଲୋକଙ୍କର ଚେହେରା କ’ଣ ପ୍ରକୃତରେ ଏକା ପ୍ରକାର ହୋଇପାରେ ? ପୃଥିବୀରେ ତ କୋଟି କୋଟି ଲୋକ ଅଛନ୍ତି । ଚେହେରା ଏକ ପ୍ରକାର ହେଉଥିଲେ ତ ବଡ଼ ଅସୁବିଧା ହୋଇଥାନ୍ତା । ଲୋକ ଚିହ୍ନିବାରେ ଭ୍ରମ ଜାତ ହୁଅନ୍ତା । ମାତ୍ର ଏପରି ଘଟଣା କେବେ ଘଟିବାର ଜଣାନାହିଁ । ମୋତେ ନେଇ ବସ୍ରେ ଯେଉଁ ଭ୍ରମ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା ତାହା ଭଲ କଥା । ଆପାତଃ ଦୃଷ୍ଟିରେ ହଠାତ୍ ଜଣେ ଲୋକକୁ ଆଉ ଜଣେ ଲୋକ ବୋଲି ଖିଆଲ ହୋଇପାରେ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଲୋକର ସନ୍ତାନମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଟିକେ ସାଦୃଶ୍ୟ ଥାଏ । ଏ ସାଦୃଶ୍ୟ ଯେଉଁ ଭ୍ରମ ସୃଷ୍ଟି କରେ, ତାହା ଅଳ୍ପକ୍ଷଣକାଳ ସ୍ଥାୟୀ । ତାହା ପୁଣି ସବୁବେଳେ ଘଟେ ନାହିଁ । ବିଶେଷ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଯେପରି ଘଟିଥାଏ । ଯେପରି ବସ୍ ଭିତରକୁ ପଶି ଆସୁ ଆସୁ ମତେ ଦେଖି ପକାଇ ମୋ ଭାଇ ବୋଲି ତାହାର ଖିଆଲ ହୋଇଗଲା । ଏ ଭ୍ରମ ବା ଖିଆଲ ତାହାର ଆପେ ଆପେ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ଭିତରେ ଅପସରି ଗଲା । ଏ ବିଶ୍ଳେଷଣରୁ ମୁଁ ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ଉପନୀତ ହେଲି ଯେ ପ୍ରକୃତରେ ଚେହେରାରେ ସାଦୃଶ୍ୟ ନାହିଁ । ଅଛି ଅସାଦୃଶ୍ୟ । କାହାର ଚେହେରା ସହ କାହାର ଚେହେରାର ମେଲ ନାହିଁ, ସୃଷ୍ଟିର ଏ ଗୋଟିଏ ବୈଚିତ୍ର୍ୟ । କୋଟି କୋଟି ମଣିଷ ଅଛନ୍ତି । କାହାର ଚେହେରା ସହ କାହାର ଚେହେରାର ସାଦୃଶ୍ୟ ନାହିଁ । ଲୋକ ମଗିଗଲା ପରେ ଠିକ୍ ତାହାର ଚେହେରାର ଲୋକଟିଏ ମଧ୍ୟ ଜନ୍ମ ହେଉନାହିଁ । ମଣିଷ ମୂର୍ତ୍ତି

ଗଢ଼େ, ଚନ୍ଦ୍ର ଆଙ୍କେ । ସେ କୋଟି କୋଟି ସଂଖ୍ୟାରେ ବିଭିନ୍ନ ଚେହେରାର ମୁଖି ବା ଚନ୍ଦ୍ର ସୃଷ୍ଟି କରିପାରିବ କି ? ତାହାର ସୀମିତ ଶକ୍ତିରେ ଏତେ ବିଭିନ୍ନତା କଲ୍ପନା କରିପାରିବ କି ? ଜଗତର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦାର୍ଥରେ ସୃଷ୍ଟି କର୍ତ୍ତାଙ୍କର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ନିହିତ । ଏଇ ସାମାନ୍ୟ ଘଟଣାରୁ ମନ କପରି ସେହି ଅସୀମ ଭଗବତ୍ ଶକ୍ତି ଆଡ଼କୁ ଟାଣି ହୋଇ ଯାଉଛି—ଭାବିବା କଥା । ସବୁ, ସବୁଦିନ ଭଗବତ୍ ସତ୍ତ୍ୱ ଅନୁଭବ କରିବା ହେଉଛି ଜ୍ଞାନ ଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଭକ୍ତି । ଏହା ହିଁ ଅମର ଶ୍ରୀମତ୍ ଭଗବତ୍ ଗୀତାରେ ପ୍ରତିପାଦ୍ୟ ବିଷୟ ।

ଶୁକଦେବଙ୍କ ଠାକୁର ପୂଜାରୁ.

ଏ ଶୁକଦେବ ବାଙ୍କିରାଣୀ ଶୁକଦେବୀ ନୁହନ୍ତି କିମ୍ବା ଉଚ୍ଚମାନର ଧନସମ୍ପଦ ବା ପଦପଦବୀର ଅଧିକାରୀ ନୁହନ୍ତି । ସେ ଅତି ସାଧାରଣ ଗୃହକର୍ମନିପୁଣା ନାରୀଟିଏ । ମାତ୍ର ତାଙ୍କର ଆଚରଣ, କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ବିଶେଷତଃ ଠାକୁର ପୂଜାପଦ୍ଧତି, ତହିଁରେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଆଉ ନିଷ୍ଠା ଅସାଧାରଣ । ଅସାଧାରଣ ମୁଁ ଏଇଥିପାଇଁ କହୁଛି ଯେ ଠାକୁରପୂଜାରେ ଏପରି ଶ୍ରଦ୍ଧା ଆଉ ନିଷ୍ଠା ମୁଁ ଆଉ କାହାଠି ଦେଖିନାହିଁ । ପୁଣି ମୁଁ ନିଜେ ପୂଜାପୂଜ, ଓଷାଗ୍ରନ୍ଥ କିଛି କରେନାହିଁ । ମନ୍ଦିରଯାଇ ଦେବଦେବୀ ଦର୍ଶନ କରିବାରେ ମୋର ଆଗ୍ରହ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେ ଦୈନନ୍ଦିନ ଘରେ ଠାକୁର ପୂଜା ବ୍ୟଗ୍ରତ ନାନା ଓଷାଗ୍ରନ୍ଥ ଏକାଦଶୀ ଆଦି ପାଳନ କରନ୍ତି । ବର୍ଷରେ ଅନ୍ୟନ୍ତ, ପରୁଣ ଶାଠିଏ ଦିନ ସେ ଉପାସ କରନ୍ତି । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିନମାନଙ୍କରେ ମନ୍ଦିର ଯାଆନ୍ତି । ମୁଁ ତାଙ୍କର ଏ ଆଚରଣକୁ ବିଶେଷ ନକଲେ ମଧ୍ୟ ବେଳେବେଳେ ପରିହାସ କରି କହେ, ତୁମର ପୂଜାରେ ଠାକୁର ଅଣକାଇଦି ହୋଇ ଆଣିବାଦ ପରିବର୍ତ୍ତେ ଅଭିଶାପ ଦେଉଛନ୍ତି ।

ସେ କଥାକୁ କର୍ଣ୍ଣପାତ କରନ୍ତି ନାହିଁ କିମ୍ବା ତାଙ୍କ ଆଚରଣରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟେନାହିଁ । ମୁଁ ଗୀତା ପଢ଼େ । ସେ ମୋତେ କହନ୍ତି— “ତମେ ସେତେବେଳେ ସେତେବେଳେ ଗୀତା ପଢ଼ୁ । ପୁଣି ବହିକୁ ଯେଉଁଠିନାହିଁ ସେଇଠି—ଏପରିକି ଖାଇବା ଟେବୁଲରେ ମଧ୍ୟ ରଖି ଦେଉଛ । ଗାଧୋଇସାରି ଆସନରେ ବସି ପବିତ୍ର ଭାବରେ ପ୍ରତିଦିନ ଅଧ୍ୟାୟେ ଅଧ୍ୟାୟେ ପଢ଼ନ୍ ।”

ମୁଁ ଏକଥାକୁ ଶୁଣି ନଶୁଣିଲି ପରି ରହେ । ମୁଁ ଉବେ— ମୁଁ ଗୀତା ପଢ଼ୁଛି—ବିଷୟ ଜାଣିବାପାଇଁ । ସେ ଜାଣିବାରୁ ମୋତେ ଯଦି

କିଛି ମିଳିଲା ତ ମିଳିଲା—ନମିଲେ ନାହିଁ । ଶୁଆ ସାରିପରି ଆବୃତ୍ତି
କରିବାକୁ ମତେ ଭଲଲଗେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ପଡ଼ାପଡ଼ିରେ କୌଣସି
ପାରଦର୍ଶିତା ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଦୌଡ଼ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପୁରାଣ ଯାଏ । ମଝିରେ
ମଝିରେ କେବେବା ପୂଜାସାରି ଲକ୍ଷ୍ମୀପୁରାଣ ପଢ଼ନ୍ତି । ଶାସ୍ତ୍ରପୁରାଣ, ଶିଶୁର
ତତ୍ତ୍ୱ ପୂଜା ନିୟମାଦି ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର କିଛି ଜ୍ଞାନନାହିଁ । ସେ ଯେତକି
ଜାଣିଛନ୍ତି ବା ଯାହା ବୁଝିଛନ୍ତି, ସେଇଆକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ନିଷ୍ଠାର ସହ ସୁଟି
ବିରୂପ ନକରି ପାଳନ କରନ୍ତି ।

ଏଇ ହେଉଛି ତାଙ୍କର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ । ଏହି ନାଟ୍ୟଟିର ଆଚରଣ
ଯାହା ମୋ ଆଚରଣଠାରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭିନ୍ନ—ମୋତେ କୌତୂହଳୀ କଲ
ତାହାର କାରଣଟିକୁ ଚିହ୍ନଟ କରିବାପାଇଁ । ମୁଁ ଜାଣିଲି କର୍ମ ସେ
କରୁନାହାନ୍ତି କି ମୁଁ କରୁନାହିଁ । ଏଠି ‘ସେ’ ଓ ‘ମୁଁ’ର ଅର୍ଥ ଆମ
ଶରୀରରେ ଥିବା ଆତ୍ମା । ସମସ୍ତ କର୍ମ ପ୍ରକୃତ କରୁଛି । ସେ ପ୍ରକୃତ ପୁଣି
ଲୋକରୁ ଲୋକ ଭିନ୍ନ । ସମସ୍ତେ ନିଜର ପ୍ରକୃତ ଅନୁରୂପ କର୍ମ କରୁଛନ୍ତି ।
ସେ ଅତି ବଳଶାଳୀ । ତାକୁ ଜ୍ଞାନଲୋକମାନେ ମଧ୍ୟ ଏଡ଼ିପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।
ଗୋଟିଏ କାମ ଭୁଲ ବୋଲି ଜାଣିଲେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକୃତ ବଣ ହୋଇ ତାହା
କରନ୍ତି । ଏଥିରୁ ବେଶ୍ ବୁଝାଗଲା ଯେ ଶୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କର ଆଉ ମୋର
ଆଚରଣ କାହିଁକି ଭିନ୍ନ ହୋଇଛି । ସେ ତାଙ୍କ ପ୍ରକୃତ ଅନୁସାରେ କାମ
କରୁଛନ୍ତି ଆଉ ମୁଁ ମୋ ପ୍ରକୃତ ଅନୁସାରେ କାମ କରୁଛି । ଉଭୟ
ପରସ୍ପରର ବାରଣ ବା ଉପଦେଶ ନ ମାନିବାର କାରଣ ମଧ୍ୟ ପରିଷ୍କାର
ହୋଇଗଲା । ଉଭୟ ପ୍ରକୃତ କବଳିତ । ଯାହାକୁ ଜ୍ଞାନ ଲୋକମାନେ
ଏଡ଼ିପାରନ୍ତି ନାହିଁ, ଆମେ ବା କିବା ଲୋକ ଯେ ପ୍ରକୃତକୁ ଏଡ଼ିଦେଇ
ଭିନ୍ନପ୍ରକାର କାମ କରିବୁ ? ଗୀତାର ମୁଖ୍ୟତଃ ଯେଉଁ ଶ୍ଳୋକ ଦୁଇଟିରୁ
ଏ ତଥ୍ୟ ଅବଗତ ହେଲା, ତାହା ଏଠାରେ ଉଦ୍ଧାର କରୁଛି ।

ପ୍ରକୃତେଃ ହି ପୁନାଶାନ, ଗୁଣେଃ କର୍ମାଣି ସର୍ବଣଃ
ଅହଂକାର ବି ମୁଡ଼ାମ୍ବା, କର୍ତ୍ତାହମିତି ମନ୍ୟତେ ।

(ଗୀତା " ଅ-୨୭ ଶ୍ଳୋକ)

ସଦୃଶଂ ଚେଷ୍ଟତେ ସ୍ୱସ୍ୟାଃ, ପ୍ରକୃତେ ଜ୍ଞାନବାନପି ।

ପ୍ରକୃତଂ ଯାନ୍ତି ଭତାନି, ନଗ୍ରହଃ କଂ କରଷ୍ୟତ ।

(ଗୀତା ୩୫-୩୩ ଶ୍ଳୋକ)

ତେବେ ଏ ପ୍ରକୃତ କଅଣ ? ଏହାର ସ୍ଥିତି କେଉଁଠି ? ଏ କପରି କର୍ମକରେ ? ଏହାର ଗୁଣମାନେ ପୁଣି କିଏ ? ଏହା କପରି ଲେକରୁଲେକ ଭିନ୍ନ ହୁଏ ? ଏ ଏତେ ବଳଶାଳୀ କାର୍ଯ୍ୟକ ? ଏ ପ୍ରଶ୍ନ-ଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ତର ମୋତେ ଗୀତାରୁ ପ୍ରାପ୍ତହେଲା । ଗୀତାର ସପ୍ତମ ଅଧ୍ୟାୟର ଚତୁର୍ଥ ଶ୍ଳୋକ, ସିଂହୋଦଣ ଅଧ୍ୟାୟର ପଞ୍ଚମ ଶ୍ଳୋକ ଓ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଅଧ୍ୟାୟର ପଞ୍ଚମ ଶ୍ଳୋକ ମୁଖ୍ୟତଃ ପ୍ରକୃତ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଧାରଣା ମୋତେ ପ୍ରଦାନକଲା । ସେ ଶ୍ଳୋକ ତିନୋଟି ଏଠାରେ ଉଦ୍ଧାର କଲି ।

ଭୂମିରାଶୋନଲୋବାୟୁଃ, ଖଂ ମନୋବୁଦ୍ଧିରେବଚ

ଅହଙ୍କାର ଇଶ୍ଟଂ ମେ, ଭିନ୍ନା ପ୍ରକୃତିରଶ୍ଚ୍ୟୁଧା ।

(ଗୀତା-୨୫-୪ ଶ୍ଳୋକ)

ମହାଭୂତାନ୍ୟ ହଂକାରୋ, ବୁଦ୍ଧିରବ୍ୟକ୍ରମେବଚ

ଇନ୍ଦ୍ରିୟାଣି ଦଶୈକଞ୍ଚ, ପଞ୍ଚତେନ୍ଦ୍ରିୟ ଗୋଚରଃ ।

(ଗୀତା ୧୩ ଅ-୫ ଶ୍ଳୋକ)

ସତ୍ତ୍ୱଂ ରଜସ୍ତମ ଇତି, ଗୁଣାଃ ପ୍ରକୃତି ସମ୍ବଦାଃ

ନିବଧୁନ୍ତି ମହାବାହୋ, ଦେହେ ଦେହନମବ୍ୟୟଂ ।

(ଗୀତା ୧୪ଅ-୫ ଶ୍ଳୋକ)

ଏଥିରୁ ଜଣାଗଲା ପ୍ରକୃତ ଦୁଇପ୍ରକାର—ଚେତନସତ୍ତ୍ୱ ପର ଓ ଅଚେତନ ଅପର । ଅପର ପ୍ରକୃତି ୨୪ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ । ପ୍ରକୃତି, ବୁଦ୍ଧି, ଅହଙ୍କାର, ପଞ୍ଚମହାଭୂତ (କ୍ଷିତି, ଅପ୍, ତେଜ, ମରୁତ, ବ୍ୟୋମ) ପଞ୍ଚଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରିୟ (ଚକ୍ଷୁ, କର୍ଣ୍ଣ, ନାସା, ଜହ୍ୱା, ଭକ୍) ପଞ୍ଚ କର୍ମେନ୍ଦ୍ରିୟ (ବାକ୍, ପାଣି, ପାଦ, ବାୟୁ, ଉପସ୍ଥ) ପଞ୍ଚବିଷୟ (ରୂପ, ରସ, ଗନ୍ଧ, ଶବ୍ଦ, ସ୍ପର୍ଶ, ଓ ମନ) । ଏହାକୁ ଚତୁର୍ବିଂଶତି ତତ୍ତ୍ୱ କୁହାଯାଏ । ଆମ ଶରୀରକୁ ଅପର ପ୍ରକୃତି କୁହାଯାଏ । ଶରୀର ଭିତରେ ଯେଉଁ ଆତ୍ମା

ବା ଚେତନସନ୍ନ ଆନ୍ତ୍ର, ତାଙ୍କୁ ପର ପ୍ରକୃତ କୁହାଯାଏ । ଅପର ପ୍ରକୃତକୁ
 ସେମ ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ପର ପ୍ରକୃତକୁ ସେମଜ୍ଜ, ପୁରୁଷ କୁହାଯାଏ ।
 ପର ପ୍ରକୃତ କିଛି କର୍ମ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେ ଶରୀର ଭିତରେ ନିଶ୍ଚୟ
 ନିଃସଙ୍ଗ ପରି ଅବସ୍ଥାନ କରନ୍ତି । ସବୁ ଦେହରେତ ଏକ ଆତ୍ମା । ସେ
 ଯଦି କର୍ମ କରୁଥାନ୍ତେ, ତେବେ ପୃଥିବୀ ସାରା କର୍ମଗୁଡ଼ାକ ଏକ ପ୍ରକାର
 ହୁଅନ୍ତା । ଅପର ପ୍ରକୃତ ଜଡ଼ ହେଲେହେଁ ପର ପ୍ରକୃତଙ୍କ ସାନ୍ନିଧ୍ୟଭାବ
 କରିବାରୁ ତାହାର ଫିୟାଶକ୍ତି ଜାତ ହୁଏ । ପର ପ୍ରକୃତ ବା ଆତ୍ମା
 ପରମାତ୍ମା ବା ଈଶ୍ଵରଙ୍କର ଅଂଶୁଳ ଅଂଶ । ଆତ୍ମା ପରମାତ୍ମା ଏକ,
 ଅଭିନ୍ନ । ପର ପ୍ରକୃତ ଓ ଅପର ପ୍ରକୃତ ଏପରି ଅଭେଦ୍ୟ ଭାବରେ
 ମିଳିତ ହୋଇଥାଆନ୍ତି, ଯେ ଅନୁଭବ ବ୍ୟତୀତ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ ତାଙ୍କୁ
 ଜାଣିହୁଏ ନାହିଁ ।

ଖଣ୍ଡେ ଲୌହକୁ ଅଗ୍ନିରେ ଉତ୍ତପ୍ତ କରି ଲେହନବର୍ଣ୍ଣ କଲେ
 ଯେଥିରେ ଯେପରି ଅଗ୍ନି ଓ ଲୌହର ପ୍ରଭେଦ ବୁଝିହୁଏ ନାହିଁ,
 ସେହିପରି ପର ଅପର ପ୍ରଭେଦ ବୁଝି ହୁଏନାହିଁ । ପର ପ୍ରକୃତ କିଛି
 କରନ୍ତି ନାହିଁ । ମାତ୍ର ସେ ‘ମୁଁ କରୁଛି’, ‘ମୋର ଅଛି’, ‘ମୁଁ ସୁଖୀ’,
 ‘ମୁଁ ଦୁଃଖୀ’, ‘ମୁଁ ଶ୍ଵେତୀ’ ଇତ୍ୟାଦି କହୁଥାନ୍ତି । ତାହାର କାରଣ
 ହେଲା, ଅପର ପ୍ରକୃତ ବା ଶରୀର ବା ସେମ ଯାହା କରୁଛି, ସେସବୁ
 ଭ୍ରମରେ ନିଃସଙ୍ଗ ପର ପ୍ରକୃତରେ ବା ସେମଜ୍ଜ, ବା ପୁରୁଷ ବା
 ଜୀବାତ୍ମାଙ୍କଠାରେ ଆବେପିତ ହୁଏ । ଖଣ୍ଡେ ସ୍ଵଚ୍ଛ ପୁଟିକ ପାଖରେ
 ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ମନ୍ଦାର ଫୁଲଟିଏ ରଖିଲେ ପୁଟିକ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଦେଖାଯାଏ ।
 ମାତ୍ର ସେ ପ୍ରକୃତରେ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଧାରଣ କରେ ନାହିଁ । ମନ୍ଦାର ଫୁଲର
 ପ୍ରତିବିମ୍ବ ମାତ୍ର । ଅପର ପ୍ରକୃତ ପୁଣି ଫିଗୁରାଟ୍ଟିକା—ସଜ୍ଜ, ରଜ, ତମ ।
 ଏହି ତିନିଗୁଣ ଏଥିରେ ସାମ୍ୟାବସ୍ଥାରେ ଥାଏ । ଯେଉଁ ଗୁଣଟି ପ୍ରବଳ
 ଭାବରେ ପ୍ରକଟିତ ହୁଏ, କର୍ମମାନ ସେହି ଗୁଣ ଅନୁସାରେ ସଂଘଟିତ
 ହୁଏ । ସଜ୍ଜ ଗୁଣର କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରକାଶ, ରଜଗୁଣର କାର୍ଯ୍ୟ କର୍ମସକ୍ତି ଓ
 ତମଗୁଣର କାର୍ଯ୍ୟ ଆଲସ୍ୟ, ପ୍ରମାଦ, ମୋହ ।

ପ୍ରକୃତ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୋଟାମୋଟି ଧାରଣା ମିଳିଲା । ଏବେ
 ଦେଖାଯାଉ ସେ କପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରେ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସହିତ ବିଷୟର

ସଂଯୋଗ ହେଲେ ମନରେ କାମନା ଜାତ ହୁଏ । କାମ୍ୟ ବସ୍ତୁ
 ପ୍ରାପ୍ତି ପାଇଁ ମନ୍ତ୍ରବୁଦ୍ଧି ସାହାଯ୍ୟରେ ସଫଳ କରେ ଏବଂ କର୍ମେନ୍ଦ୍ରିୟ
 ମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ତାହା ସମ୍ପାଦିତ ହୁଏ । ଏଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ
 ପ୍ରକୃତି ଅନୁଗତ ମନ ବୁଦ୍ଧି ଓ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନେ ହେଉଛନ୍ତି କର୍ମର ମୂଳ
 ନିୟନ୍ତ୍ରକ । ଏଠି ମନେ ଉଚ୍ଚିତ୍ତାକୁ ହେବ ଯେ ପ୍ରକୃତି ଗୁଣାତ୍ମିକା । ଅର୍ଥାତ୍
 ମନର ଆକର୍ଷଣ କୌଣସି ନା କୌଣସି ଗୁଣଦ୍ଵାରା ପ୍ରଭାବିତ । ସତ୍ତ୍ଵଗୁଣ
 ପ୍ରବଣ ହୋଇଥିଲେ ସତ୍ତ୍ଵାତ୍ମକ, ରଜୋଗୁଣ ପ୍ରବଳ ହୋଇଥିଲେ
 ରଜୋତ୍ତମ ଓ ତମଗୁଣ ପ୍ରବଳ ହୋଇଥିଲେ ତମୋତ୍ତମ ଦ୍ଵାରା ମନର ରୁଚି
 ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହୁଏ । ମନ ଯେଉଁସବୁ କର୍ମ ବାରମ୍ବାର କରିବା ପାଇଁ
 ନିର୍ଦ୍ଦେଶନା ଦିଏ, ସେ କର୍ମପ୍ରତି ତାହାର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଅଧିକ ବୋଲି ବୁଝିବାକୁ
 ହେବ । ଯେତେ କର୍ମ କରାଯାଏ, ସବୁଥିର ଗୁଣ, ଦାଗ ମନରେ ରହିଲେ
 ମଧ୍ୟ ଶ୍ରଦ୍ଧାଯୁକ୍ତ ଓ ବାରମ୍ବାର କୃତକର୍ମଗୁଡ଼ିକର ଗୁଣ ସ୍ଥାୟୀ
 ହୋଇଯାଏ । ଏହି ଗୁଣକୁ ସଫାର କୁହାଯାଏ ଏବଂ ମନ ଏହି ସଫାର
 ଦ୍ଵାରା ଗଠିତ, ପୁନର୍ଗଠିତ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୁଏ । ଏହି ସଫାର ପ୍ରକ୍ରିୟା
 ଗୋଟିଏ ବ୍ୟବସାୟୀର ହିସାବଖାତା ପରି । ଦୈନନ୍ଦିନ ବିକ୍ରି ଖର୍ଚ୍ଚ
 ରୁଲେ । ସେସବୁ ହିସାବ ଖାତାରେ ଲେଖାଯାଏ । ବର୍ଷ ଶେଷକୁ ମୋଟା
 ମୋଟା ହିସାବଖାତା ଗତା ହୋଇଯାଏ । ବର୍ଷ ଶେଷରେ ହିସାବ
 କରାଯାଏ । ହିସାବରୁ ଜଣାଯାଏ ହୁଏତ ପରୁଷ ହଜାର ଟଙ୍କା ଲାଭ କି
 ପାଞ୍ଚହଜାର ଟଙ୍କା କ୍ଷତି ହୋଇଛି । ମୋଟା ମୋଟା ହିସାବ ଖାତାର
 ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ହେଲା ଗୋଟିଏ ଅଙ୍କ—ପରୁଷ ହଜାର ଲାଭ କି ପାଞ୍ଚହଜାର
 କ୍ଷତି । ଏଇ ଅଙ୍କଟି ସେ ବ୍ୟବସାୟୀର ସଫର । ଏଇ ସଫରକୁ ନେଇ
 ସେ ପରିବର୍ଷ କାମ ଆରମ୍ଭ କରେ । ଲାଭ ସଫରକୁ କାମ ଓ କ୍ଷତି
 ସଫରର କାମ ସମାନ ହେବ କି ? ବ୍ୟବସାୟୀର ଚେତେବେଳେ ତଦନୁଯାୟୀ
 ଭଲ ହେବ ନାହିଁକି ? ମରଣ ସମୟରେ ଆତ୍ମା (ପରା ପ୍ରକୃତି ବା
 କ୍ଷେତ୍ରଜ) ସେହି ମନକୁ ନେଇ ନୂତନ ଶରୀରରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିବ ।
 ଏହାକୁ ପୁନର୍ଜନ୍ମ କୁହାଯାଏ । ସେହି ନୂତନ ଶରୀର, ଇନ୍ଦ୍ରିୟ,
 ପରିବେଶ, ଅବସ୍ଥା ଇତ୍ୟାଦିର ପ୍ରାପ୍ତି ମରଣ ସମୟର ଭବନାଦ୍ଵାରା
 ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହୁଏ । ଏ ବିଷୟରେ ଗୀତାର ସଂପୃକ୍ତ ଶ୍ଳୋକ ଦୁଇଟି ନିମ୍ନରେ
 ଉଦ୍ଧାର କରାଗଲା ।

୧୫ଶ ଅଧ୍ୟାୟ — ୮ ଶ୍ଳୋକ

ଶରୀରଂ ଯବାପ୍ଳୋତ, ଯତାୟୁତ୍ୱକାମଶରୀରଃ
ଗୃହ୍ୟତ୍ୱେତାନି ସଂଯାତ, ବାୟୁର୍ଗନ୍ଧାନବାଶୟାତ୍ ।

୮ମ ଅଧ୍ୟାୟ — ୭ ଶ୍ଳୋକ

ଯଂ ଯଂ ବାପି ସୁରନ୍ ଶ୍ରବଂ ଡ୍ୟକତ୍ୟନ୍ତେ କଲେବରଂ
ତଂ ତମେବେତି କୌନ୍ତେୟ, ସଦା ତଦ୍ଭବଭବତଃ ।

ଏଥିରୁ ଜଣାଗଲା, ଆମେ ଏ ଜନ୍ମରେ ପୂର୍ବ ଜନ୍ମରେ କରିଥିବା କର୍ମରୁ ଜାତ ସଂସ୍କାର ଦ୍ୱାରା ଗଠିତ ମନର ନିର୍ଦ୍ଦୋଷରେ (ଯାହାକୁ ଆମେ ଜନ୍ମ ସହିତ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଛୁ) କର୍ମ କରୁଅଛୁ । ଗତ ଜନ୍ମରେ ଆମେ କି ପ୍ରକାର କର୍ମ କରିଥିଲୁ, କିପରି ଭାବନା କରିଥିଲୁ, ସାଧୁ, ସଙ୍କୋଚ, ପଣ୍ଡିତ ଥିଲୁ କି ମୂର୍ଖ, ଶଶ୍ୱ ଥିଲୁ, ଏ ଜନ୍ମରେ ଆମେ ତାହା ଜାଣିପାରୁନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ଆମର ସଂସ୍କାର କିପରି, ଭଲ କି ମନ୍ଦ, ତାହା କେଉଁ ଗୁଣ ପ୍ରଧାନ, ସାତ୍ତ୍ୱିକ, ରାଜସିକ କି ତାମସିକ, ଆମେ କିଛି ଜାଣି ପାରୁନାହିଁ । ଆମେ ଜାଣୁନାହିଁ ସିନା, ମାତ୍ର ତଦନୁସାରେ କର୍ମ କରିଯାଉ । ଏ ଜନ୍ମରେ ଲବ୍ଧ ବୁଦ୍ଧି ବିଦ୍ୟା ସେପରି ବଳବାନ ହେଲେ ସିନା ମନର ପ୍ରେରଣାକୁ ଏଡ଼ିବ ? ତେଣୁ ସଂସ୍କାରକୁ ଏଡ଼ିବା ସହଜ ନୁହେଁ ବୋଲି ପୂର୍ବରୁ କୁହାଯାଇଛି ।

ମନର ପ୍ରେରଣାରେ କର୍ମ ହେଉଛି । ସେ କର୍ମ ଗୁପ୍ତ ସଂସ୍କାର ରୂପରେ ମନରେ ପଡ଼ୁଛି ଏବଂ ମନକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରୁଛି । ପୁଣି କର୍ମ ହେଉଛି । ଏହିପରି ସର୍ବଦା କର୍ମ ଚାଲୁଛି ଏବଂ ତତ୍ସବ୍ଦେ ସଂସ୍କାର ସୃଷ୍ଟି ଚାଲୁଛି । ଆମେ ସର୍ବଦା ସଂସ୍କାରର ଅଧୀନ । ଏହି ସଂସ୍କାରର ଚିତ୍ତ ନାମ ଅଛି । ଅଦୃଷ୍ଟ, ଭାଗ୍ୟ, ନିୟତି, କପାଳ, ସୁଭାବ, ପ୍ରାରବ୍ଧ ଓ ପ୍ରକୃତି । ଏହାର ଅଲଗା ସ୍ଥିତି ନାହିଁ । ମନର ଗୋଟିଏ ଅବସ୍ଥା । ଏ ଶବ୍ଦ ଗୁଡ଼ିକ ଆମେ ବହୁଳ ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରୁ । କୌଣସି ଲୋକର ଆଚରଣ, କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ଆଲୋଚନା କଲବେଳେ ଭଲମନ୍ଦ ଭୟସ୍ତ ଶେଷରେ ଏ ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ କରୁ । ଯେପରି କହୁ, ‘କପାଳ

ଲିଖନ କେ କରିବ ଆନ', 'ଅଦୃଷ୍ଟ, ଭାଗ୍ୟ ନିୟତି କିଏ ବଦଳାଇ ପାରିବ', 'ଲେକଟାର ସଂସ୍କାର ସେଇଆ, ସୁଭାବ ଗୁଡ଼ିକ କିପରି' । ଏହିପରି ଭାବରେ ଭଲ, ମନ୍ଦ ଉଭୟ କର୍ମ ପାଇଁ ଏ ଗୁଡ଼ିକ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ । ତାହା ଠିକ୍ । ପ୍ରୟୋଗରେ କିଛି ଭୁଲ ହୁଏନାହିଁ । ମାତ୍ର ତାହାର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ବୁଝିନାହିଁ । ବିଧାତା ତା ଶିଆଳରେ ଯାହା ଧାର୍ଯ୍ୟ କରିଛି, ସେଇଆ ଘଟୁଛି, ବୋଲି ଆମର ଧାରଣା । ମାତ୍ର ପ୍ରକୃତରେ ଏହା ଆମର କର୍ମ ଦ୍ଵାରାହିଁ ସୃଷ୍ଟ । ଏଥିରୁ ଜଣାଗଲା, ଆମେ ପୂର୍ବ ଜନ୍ମରେ ସୃଷ୍ଟ ସଂସ୍କାର ପ୍ରଭାବରେ ଏ ଜନ୍ମରେ କର୍ମ କରୁଛୁ ଏବଂ ସେହି ସଂସ୍କାର ଅନୁଯାୟୀ ଫଳ ହେଉଛି । ଏ ଜନ୍ମର କର୍ମ ସେହି ସଂସ୍କାର ଦ୍ଵାରା ପ୍ରଭାବିତ ହେଉଥିବାରୁ ପ୍ରକୃତପକ୍ଷେ ଏ ଜନ୍ମର ଅବସ୍ଥାହିଁ ସେହି ସଂସ୍କାରର କରଣୀ ବୋଲି ବୁଝିବାକୁ ହେବ । ସଂସ୍କାର ଦ୍ଵାରା ଆମେ କିପରି ନିୟନ୍ତ୍ରିତ, ତାହାର ଭୂରି ଭୂରି ଉଦାହରଣ ଆମ ଆଖି ଆଗରେ ରହିଛି । ଜଣେ ଲୋକ କିଛି ନକରି ଐଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟ ହେଉଥିଲାବେଳେ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ବହୁ ପରିଶ୍ରମ କରି ପେଟକୁ ଦାନା ଯୋଗାଡ଼ କରି ପାରୁନାହିଁ । ବିନା ଯତ୍ନରେ ଜଣେ ବିଦ୍ଵାନ ହେଉଥିଲାବେଳେ ଅଜସ୍ର ଯତ୍ନ ସତ୍ତ୍ଵେ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ଚିନ୍ତାରେ ଅଗ୍ରଗତି ହାସଲ କରିପାରୁନାହିଁ । ଧନୀ ଘରେ ଗୋଟିଏ ଶିଶୁ ଜନ୍ମ ହୋଇ ସୁଖ ହେଉଥିଲାବେଳେ ଗରିବ ଘରେ ଜନ୍ମିଥିବା ଶିଶୁ ଅଶେଷ ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରେ । ସେମାନେ କ'ଣ କର୍ମ କରି ସୁଖ ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରନ୍ତି ? କର୍ମ କରିବାର ଶକ୍ତି ତ ସେମାନେ ଲାଭ କରିନଥାନ୍ତି, ସାଂସାରିକ ଜୀବନରେ ଭୋଗ ଐଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟ ଭରି ରହିଥିଲାବେଳେ ତାକୁ ଉପେକ୍ଷା କରି ଦୁଃଖ କଷ୍ଟପୂର୍ଣ୍ଣ ସାଧୁ, ସନ୍ନ୍ୟାସୀ, ବାବାଜି (ଯାହା କୁହ) ଜୀବନ କେହି କେହି କିପରି ବାଛି ନିଅନ୍ତି ? ସଂସାରରେ ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ ପାଇଁ ସହଜ, ସରଳ, ସୁଖକର ନାନାବିଧ ବୃତ୍ତି ଥିଲାବେଳେ କେହି କେହି ଅତି କଷ୍ଟକର, ନିକୃଷ୍ଟ ବୃତ୍ତି କାହିଁକି ବାଛି ନିଅନ୍ତି ? ପରିବେଶ, ପରିସ୍ଥିତି କ'ଣ ଏହାର କାରଣ ? ଜଣକୁ ସୁବଧା ପରିସ୍ଥିତି ଓ ଅନ୍ୟ ଜଣକୁ ଅସୁବଧା ପରିସ୍ଥିତି ସେମାନଙ୍କର ଗତ ଜନ୍ମର ମରଣବେଳର ଭାବ ଅନୁସାରେ ମିଳିନାହିଁ କି ? କଥାରେ ଅଛି—ଭୋକକୁ ଭାତ, ଲଜକୁ ଲୁଗା । ସମସ୍ତେ

କ୍ଷୁଧା ନିବାରଣ ପାଇଁ ଘୃତ ବା ଖାଦ୍ୟ ଖାଆନ୍ତି ଓ ଲଜ୍ଜା ନିବାରଣ ପାଇଁ ଲୁଗା (ପୋଷାକ) ପିନ୍ଧନ୍ତି । ମାତ୍ର ଏ ଖାଦ୍ୟ ଓ ପୋଷାକ ବିଷୟରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ରୁଚି କ'ଣ ସମାନ ? ଖାଦ୍ୟ ଓ ପୋଷାକରେ ରୁଚି ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ବିଭିନ୍ନତା କାର୍ତ୍ତିକ ରହୁଛି ? ବାଲ୍ୟକାଳରୁ କେହି ସାଧୁ ସତ୍ତ୍ୱେଷ୍ଟ ହେବାର ଲକ୍ଷଣ ପ୍ରକଟ କଲେ ଅନ୍ୟ କେହି ଭୋର, ଖଣ୍ଡ, ଉତ୍ତ ହେବାର ଲକ୍ଷଣ ଦେଖାଏ ଏବଂ ଭବିଷ୍ୟତରେ ସେମାନେ ଠିକ୍ ସେଇଆ ହୁଅନ୍ତି ।

ଏହିସବୁ ଉଦାହରଣମାନଙ୍କରୁ ନିଃସନ୍ଦେହ ଭାବରେ ଜଣାଯାଉ- ନାର୍ତ୍ତିକ ସଂସ୍କାର ଆମ କର୍ମ, ଆଚରଣ, ସୁଖ ଦୁଃଖ, ଭଲ ମନ୍ଦ ପ୍ରାପ୍ତିର ନିୟନ୍ତ୍ରକ ବୋଲି ? ଏହି ସଂସ୍କାର କଥାଟି କେବଳ ସକାମ କର୍ମୀଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ । କାରଣ ନିଷ୍କାମ କର୍ମୀଙ୍କର ସଂସ୍କାର ବା ଅଦୃଷ୍ଟ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ନାହିଁ । ସେମାନେ ଫଳ କାମନା ନକରି କର୍ମ କରୁଥିବାରୁ ବା କର୍ମ କରି ଫଳ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଅର୍ପଣ କରୁଥିବାରୁ ତାଙ୍କର ସଂସ୍କାର ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର କର୍ମ କେବଳ ମନରୁ କଳ୍ପିତ ଦୂରକରି ନିବୃତ୍ତି ହୋଇଯାଏ । ସେମାନଙ୍କର ସୁନର୍ଜନ୍ମ ହୁଏନାହିଁ ।

ଏ ସମସ୍ତ ଆଲୋଚନାରୁ ପ୍ରକୃତ, ତାହାର ଗୁଣ, କର୍ମ ପଦ୍ଧତି, ସଂସ୍କାରର ସୃଷ୍ଟି ଓ ତାହାର ପ୍ରଭାବ ବିଷୟରେ ଜାଣିଲେ । ଏବେ ଶୁଦ୍ଧ ଦେଉଳ କଥା ଦେଖାଯାଉ । ସେ ତାଙ୍କ ପ୍ରକୃତ ଓ ସଂସ୍କାର ପ୍ରଭାବରେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ନିଷ୍ଠାସହ ଠାକୁର ପୂଜା କରୁଛନ୍ତି । ଠାକୁର ପୂଜା ଗୋଟିଏ ପବିତ୍ର ଓ ଭଲ କାମ । ଏହା ନିଷ୍ପତି ଭାବେ ପ୍ରକୃତର ସଂଗ୍ରହକ ପ୍ରେରଣ । କାରଣ ଏ କାମ କେବେ ରାଜସିକ ବା ତାମସିକ ହୋଇ ନପାରେ । କାରଣ ରାଜସିକ ଓ ତାମସିକ ଲୋକମାନେ ଯକ୍ଷ, ବକ୍ଷସ, ଭୂତ, ପ୍ରେତ ପୂଜା କରନ୍ତି । ଏ ଅନୁମାନ ଠିକ୍ ବୋଲି ଗୀତାର ୧୭ଶ ଅଧ୍ୟାୟ ୨ ଓ ୪ ଶ୍ଳୋକରୁ ପ୍ରତିପାଦିତ । ସେ ଶ୍ଳୋକ ଦୁଇଟି ଏଠାରେ ଉଦ୍ଧାର କରାଗଲା ।

୧୭ଶ ଅଧ୍ୟାୟ—୨ ଶ୍ଳୋକ

ଯି ବିଧା ଭବତ ଶ୍ରଦ୍ଧା, ଦେହିନାଂ ସା ସ୍ୱଭାବଜା
ସାହିକା, ରଜସୀ ଚୈବ ତାମସୀ ତେଜ ତାଂ ଶୃଣୁ ।

୧୭ ଶ ଅଧ୍ୟାୟ—୪ ଶ୍ଳୋକ

ଯଜନ୍ତେ ସାତ୍ତ୍ୱିକା ଦେବାନ୍, ଯଷ ରକ୍ଷାଂସି ଗଜସାଃ
ପ୍ରେତାନ୍ ଭୂତଗଣାଂ ଶ୍ୱାନେଽ ଯଜନ୍ତେ ତାମସା ଜନାଃ ।

ଏଥିରୁ ଜଣାଗଲା, ଶୁକଦେବି ପୂର୍ବ ଜନ୍ମରେ ସାତ୍ତ୍ୱିକ କର୍ମ କରୁଥିବାରୁ ସାତ୍ତ୍ୱିକ ସଂସ୍କାର ବଳରେ ଏ ଜନ୍ମରେ ତାଙ୍କର ସାତ୍ତ୍ୱିକ ଶ୍ରଦ୍ଧା ହୋଇଛି । ସାତ୍ତ୍ୱିକ ଶ୍ରଦ୍ଧା ହେବାରୁ ସେ ସରୁଗୁଣୀ ବୋଲି ଜଣାଗଲା । ସରୁଗୁଣୀମାନେ ହିଁ ଦେବତା ପୂଜା କରନ୍ତି । ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞାନ ନଥିବା ସେଥିରେ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ଶୁକଦେବିଙ୍କର ଆଚରଣ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ଅନୁଧ୍ୟାନ କଲେ ଜଣାଯିବ ସେ ପବିତ୍ର ଏ ଅନାବଳ ମନର ଅଧିକାରୀ । ସେ ବଡ଼ ନରଳସ, କର୍ତ୍ତବ୍ୟ-ନିଷ୍ଠ, ନୀତିନିଷ୍ଠ, ମିତ୍ରପ୍ରେମୀ ଓ ସଦା ସନ୍ତୁଷ୍ଟ । କୌଣସି ପରିସ୍ଥିତିରେ ସେ ବିଶେଷତା ବରଦାୟ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଶୌଚ, ସଦାଚାର ତାଙ୍କର ଆଚରଣର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ । ତାଙ୍କର ଏସବୁ ଗୁଣ ବିରୁଦ୍ଧ କଲେ ତାଙ୍କୁ ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣୀ ବୋଲି ମାନନେବାରେ କେହି କୁଣ୍ଡିତ ହେବେ ନାହିଁ ।

ଶୁକଦେବିଙ୍କ ଠାକୁର ପୂଜାରୁ କୌତୂହଳୀ ହୋଇ ଆଲୋଚନା, ମନନ ଅନୁଶୀଳନ ମାଧ୍ୟମରେ ମୁଁ ଏସବୁ ତତ୍ତ୍ୱରେ ଉପନୀତ ହେଲି । ମୋର ବିଶ୍ୱାସ, ଯେ ଲୋକର ଜୀବନଚର୍ଯ୍ୟା ଗୀତାରୂପ ଦର୍ପଣରେ ଅବଲୋକନ କଲେ ତାହାର ସ୍ୱରୂପର ଆଶ୍ୱସ ମିଳିବ ।

ଅଭିମନ୍ୟୁର ସାଇକେଲ କିଣା

‘ଜେଜେ ମୋତେ ଗୋଟାଏ ସାଇକେଲ୍ କିଣିଦିଅ’ ଏକଥା ମୋ ନାତି ଅଭିମନ୍ୟୁ ମତେ ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ ବର୍ଷ ତଳେ କହିଥିଲା । ସେତେବେଳେ ସେ ୪ର୍ଥରେ ପଢ଼ୁଥିଲା ଏବଂ ସାଇକେଲ୍ ଚଢ଼ା ଶିଖି ସାରିଥିଲା । ଏବେ ସେ ପଞ୍ଚମରେ ପଢ଼ୁଛି । ସାଇକେଲ୍ ଚଳାଇବାରେ ଏକସ୍ପାର୍ଟ ମଧ୍ୟ ହୋଇଗଲାଣି । ଏହା ଭିତରେ ଏଇକଥା ପ୍ରାୟ ଶହେଥର ଉଠାଇଥିବ । ମାତ୍ର ତାହାର ସାଇକେଲ କିଣା ଏଯାବତ୍ ସଫଟିକ ହୋଇନାହିଁ । ମତେ ଏକଥା କହିବା ପୂର୍ବରୁ ନିଶ୍ଚୟ ସେ ତା ବୋଉକୁ କହିଛି । ପୃଥକ୍ ଭାବରେ ବୋଉକୁ ବି କହୁଛି, ମୋତେ ବି କହୁଛି । ବୋଉ ଓ ମୁଁ ଏକାଯାଗାରେ ଥିବା ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ସେ କଥା ଉଠାଉଥାଏ । ଏହିପରି ସାଇକେଲ କିଣିବାର ଚେଷ୍ଟା ତାହାର ବୁଲୁ ରହିଛି ।

ଅଭିମନ୍ୟୁ ପିଲାଟି ବଡ଼ ପ୍ରଗଲ୍ଭ ଓ ଚଞ୍ଚଳ ସ୍ୱଭାବ ବିଶିଷ୍ଟ । ସେ ଶୁଣି ଶୁଣି ଓ ଟି.ଭି. ଦେଖି ବହୁତ କଥା ଜାଣିଗଲାଣି । ସେ ଏତେକଥା ଜାଣିଲାଣି ଯେ ନିଜକୁ ସବ୍‌ଜାନୁଆ ବୋଲି ମନେ କଲାଣି । କହିଲବେଳେ ବଡ଼ ସାନ କିଛି ବିଚାର କରେ ନାହିଁ । ଯେତେ ବଡ଼ ମଣିଷ ହେଉ ସେ ତାକୁ ଶିଖେଇବା ଡଙ୍ଗରେ ଭାଷଣ ଦିଏ । ସେ ଘରେ ଥିଲାବେଳେ ଯିଏ ଯେଉଁଠି କଥାଭାଷା ହେଉଥାନ୍ତୁ, ଅଭିମନ୍ୟୁ ସେଠି ନିଶ୍ଚୟ ମୁଖ୍ୟବକ୍ତା । କେବଳ ତା’ ବାପାଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତି ବେଳେ ସେ ଗୋଟିଏ ଭଲ ପିଲା ।

ଅଭିମନ୍ୟୁ ବେଳେ ବେଳେ ମୋ ପାଖରେ ଆସି ବସିଯାଏ । ନାନା ବିଷୟରେ ଭାଷଣ ଶୁଣାଏ । ସେହି ଭାଷଣ ଭିତରେ ‘ଜେଜେ ଶୁଣ’ ‘ଜେଜେ ଶୁଣ’ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ବାରମ୍ବାର କହୁଥିବ । ମୁଁ ତାହା କଥା

ଶୁଣେ କି ନ ଶୁଣେ, ମାତ୍ର ଶୁଣିବାର ଢଙ୍ଗ ଦେଖାଏ । ଏମିତି କହୁ କହୁ କେତେବେଳେ ହଠାତ୍ ଉଠି ଚାଲିଯାଏ । ପୁଣି କେତେବେଳେ ମନ ହେଲେ ଆସି ବସେ ଓ ଗପେ । ଏହିପରି ଭାଷଣ ଦେଉଥିବା ଭିତରେ ସେଦିନ ମତେ ପୁରୋକ୍ତ ‘ଜେଜେ ମତେ ଗୋଟିଏ ସାଇକେଲ କଣି ଦିଅ’ କଥାଟି କହିଥିଲା । ତାହାର ଏକଥା ଶୁଣି ମୁଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ନଥିଲି । ସେ ଏକଥା ମତେ କାହିଁକି କହିଲା ତାହା ମଧ୍ୟ ବୁଝିବାକୁ ମତେ ଡେରି ଲାଗି ନଥିଲା । କହିବାର କାରଣ ହେଲା, ଆଗରୁ ତାହାର ଉପର ଭାଇ ଭଉଣୀଙ୍କୁ ଦୁଇ ଚାରିମାସ ବ୍ୟବଧାନରେ ମୁଁ ଦୁଇଟି ସାଇକେଲ୍ କଣି ଦେଇଥିଲି ।

ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସାଇକେଲ୍ କଣା ହେଲା ବେଳେ ସେ ସାଇକେଲ୍ ଚଳାଇବାକୁ ଶିଖୁଥିଲା । ଠିକ୍ ଶିଖିଗଲା ପରେ ପରେ ଏ ଦାମ୍ନା ସେ ଆରମ୍ଭ କଲା । ତାହାର ଭାବନା ଯେ ଜେଜେ ଯଦି ଭାଇ ଓ ଦେଉଳକୁ କଣି ଦେଲେ ତାକୁ କାହିଁକି କଣି ନ ଦେବେ ! ମୁଁ ମନରେ ଏପରି ଭାବିଲି ଓ ଉତ୍ତରରେ ତାକୁ କହିଲି, “ଆରେ ବାବା, ସାଇକେଲ୍ କିଏ ମୁଁ କିଏ ? ଏ କଣ ଚକୋଲେଟ୍ ନା ବାରମଜା ହେଉଛି ? ମୁଁ କୁଆଡ଼ୁ ଟଙ୍କା ପାଇବି ସାଇକେଲ୍ କଣିବା ପାଇଁ ?” ମୋର ଏ କଥାରେ ସେ ଆତୋ ବିଚଳିତ ହେଲା ନାହିଁ ଏବଂ ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ କହିଲା—“ତମେ ପେନସନ୍ ପାଉଛ” । ପେନସନ୍ ପାଇବା କଥା ଅବଶ୍ୟ ସତ । ମାତ୍ର କଥାକୁ ଉଡ଼େଇ ଦେବା ଢଙ୍ଗରେ କହିଲା—“ନାହିଁମ, ଟଙ୍କା ମୋ ଠାରେ କାହିଁ ?” ଏଥିରେ ତା’ ମନରେ କିଛି ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ସୃଷ୍ଟି ହେଲାପରି ମତେ ଜଣାଗଲା ନାହିଁ । ସେ ବି ହଠାତ୍ ଉଠି ଗତାନ୍ତରାଳ ଢଙ୍ଗରେ ପଳାଇଲା ।

ଅଭିମନ୍ୟୁ ସାଇକେଲ୍ ଶିଖିଲା ଦିନଠାରୁ ଭାଇଭଉଣୀଙ୍କ ସାଇକେଲ୍ ନିର୍ଭରମ ଚାଲୁଛି । ମାତ୍ର ନିଜ ସାଇକେଲ୍ ଚାଲିଲେ ଯେଉଁ ଆନନ୍ଦ ଓ ମର୍ଯ୍ୟାଦା, ଏଥିରେ ତାହା କୁଆଡ଼ୁ ଆସିବ ?

ପୁଣି ସେମାନଙ୍କ ସାଇକେଲ୍ ବ୍ୟବହାର କରିବାରେ ଅନେକ ସମୟରେ ତାକୁ ବଡ଼ ଅସ୍ତ୍ରୀତକର ପରିସ୍ଥିତିର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ

ପଡ଼ୁଛି । ଦିନେ ସେ ଦେଉଳି ସାଇକେଲ ଚଢ଼ି ଘର ଆଗ ପଡ଼ିଆରେ ଚକ୍କର ମାରୁଥିଲା ବେଳେ ଦେଉଳି ଦେଖି ପକାଇଲା । ସେ ଖୁବ୍ ଚଢ଼ା-ଗଲାରେ ତାରିବ୍ କରି କହିଲା, “ହେ ଟୋକା, ସାଇକେଲ ଥୋଇ ଦେ, କହୁଛି” । ଏଥିରେ ଅଭିମନ୍ୟୁ ଦବିଗଲା ନାହିଁ କି ସାଇକେଲ ଚଢ଼ା ବନ୍ଦ କଲା ନାହିଁ । ଏମିତି ତ ଅନେକ ସମୟରେ ଘଟୁଛି । ନିଜର ସାଇକେଲଟିଏ ନଥିବାରୁ ସିନା ଏ ସମସ୍ୟା । ତଥାପି ସେ ହତାଶ ନହୋଇନାହିଁ । କେବେ ମନ ଦୁଃଖ ବି ସେଥିପାଇଁ କରିନାହିଁ । ଉତ୍ସାହ ଉଦ୍ଦୀପନା ଭିତରେ ସେ ଚାହାଉ ଚେଷ୍ଟା ଅବ୍ୟାହତ ରଖିଛି ।

ଚେଷ୍ଟା ଆଉ କଅଣ କି ? ବୋଉ ପାଖରେ ଜିଗର ଲଗାଏ । ଆଉ ମୋ ପାଖରେ ବେଳେବେଳେ ଭାଷଣ ମଝିରେ କଥା ଉଦ୍‌ଘାଟନା କରେ । ଥରେ ମତେ କହିଲା, “ଜେଜେ ତମେ ଭାଇକୁ ଦେଉଳିକୁ ସାଇକେଲ କଣିଦେଲ । ମତେ କାହିଁକି ଦେବନି ?” ମୁଁ କହିଲି, “ଭାଇ ଦେଉଳି ସବୁ ଅଷ୍ଟମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼ୁଥିଲେ । ବଡ଼ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ତୁ ମୋଟେ ଚତୁର୍ଥ ପାଠ ହେଇନୁ । ତୋର ଅନୁତଃ ସବୁ ଶ୍ରେଣୀ ହେଉ ।” ଅଭିମନ୍ୟୁ କହିଲା, “ତମେ ଭାଇକୁ କହିଲ କି ତୋର ଅଷ୍ଟମ ଶ୍ରେଣୀ ହେଲେ କଣିଦେବା ? ମତେ କାହିଁକି କହୁଛ ତୋର ସବୁ ଶ୍ରେଣୀ ହେଉ ? ଯୁଗ ଆଗକୁ ଯିବ ନା ପଛକୁ ? ସେତେବେଳେ ସବୁ ଶ୍ରେଣୀରେ କଣ ହୋଇଥିଲା । ମୋ ବେଳକୁ ଚତୁର୍ଥରେ କଣ ହେବା କଥା ।” ମୁଁ କହିଲି, “ତେବେ ତୋ କଥା ଅନୁସାରେ ତୋ ପରେ ଦ୍ଵିତୀୟ ଏବଂ ତାହା ପରେ ପିଲା ଜନ୍ମ ମାତ୍ରେ ସାଇକେଲ ଚଢ଼ିବ ।” ମୁଁ ଯେମିତି ଏକଥା କହିଛି ସେ ଚଟକରି ଉଠି ପଳାଇଲା । ସେ ଏପରି ଯାଏ । ତା’ ମନକୁ ପାଇଲା ନ ପାଇଲାର କିଛି ସମ୍ଭବ ନାହିଁ । ମୋର ଯାଉ ଯାଉ ଦି’ପଦ କହି ବିଷୟଟିକୁ ଏଡ଼ାଇ ଯିବା କଥା । ପୁଣି କିଛିଦିନ ପରେ ମୋତେ କହିଲା, “ଜେଜେ, ବୋଉ ପାଖରେ ଜମା ଟଙ୍କା ରହୁନାହିଁ । ସବୁ ଘର ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇଯାଉଛି । ତମେ ସାଇକେଲ କଣିବା ପାଇଁ ଟଙ୍କା ଦିଅ ।” ମତେ ଗୋଟାଏ ଭଲ ବାଟ ଦିଶିଗଲା । ମୁଁ କହିଲି, “ମୋର ବହି ବିକ୍ରି କରିବା ପାଇଁ କାଣିବାବୁ ନେଇଥିଲେ । ଅନେକ ଦିନ ହେଲା ତାଙ୍କର ଦେଖାନାହିଁ । ବିକିଲେ କି କ’ଣ କଲେ ଜଣାପଡ଼ୁନାହିଁ ।

ତୁ ବାପାକୁ କହ, ତାକୁ ଟିକେ ଖବର ଦେବେ । ସେ ଟଙ୍କା ଦେଲେ ମୁଁ ତତେ ସାଇକେଲ ପାଇଁ ଟଙ୍କା ଦେଇଦେବି ।” ଯୋଗକୁ ମାତ୍ର ପ୍ରାୟ ପନ୍ଦର ଦିନ ଭିତରେ କାଶୀବାବୁ ବନ୍ଧର ସମୁଦାୟ ଟଙ୍କା ଆଣି ଦେଇଗଲେ । ପୁତ୍ର ଚୁକ୍ତି ଅନୁସାରେ ମୁଁ ଅଭିମନ୍ୟୁର ବୋଉକୁ ସାଇକେଲ କଣିବାପାଇଁ ପୁରା ଟଙ୍କା ଦେଇଦେଲି । ଅଭିମନ୍ୟୁ ଏ ଖବର ପାଇ ବହୁତ ଖୁସି ହୋଇଗଲା । ସେ ଭାବିଲା ସାଇକେଲ ଏଥର ତାର ହସ୍ତଗତ ହୋଇଗଲା ଜାଣ । ମୋ ଉପରେ ବି ଭାରି ଖୁସି ହୋଇଗଲା । ଅଳ୍ପ କିଛିଦିନ ଅଭିମନ୍ୟୁ ସାଇକେଲ କଥା ଆଉ ମୋ ପାଖରେ ଉତ୍ଥାପନ କରନାହିଁ । ମୁଁ ମୋ ତରଫରୁ ଦିନେ ପଚାରିଲି, “ସାଇକେଲ କଣ କଥା କଣ ହେଲା ?” ତା’ ବୋଉ କହିଲା, “ତାକୁ ସାଇକେଲଟିଏ ଧରାଇଦେବା ମୋର ଇଚ୍ଛା ନୁହେଁ । ତଗଲା ଫିଲା । ସାଇକେଲ ପାଇଲେ କେତେବେଳେ କୁଆଡ଼େ ମାଡ଼ିଯିବ ତାହାର ଠିକଣା ରହିବ ନାହିଁ । ତାକୁ ସାଇକେଲଟିଏ ଦେବା ମାନେ ମନସ୍ତାପକୁ ଆଦରି ନେବା କଥା ।”

ସତେ କଣ ଟଙ୍କା ଅଭାବରୁ ସାଇକେଲ କଣା ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ପାଖରେ ଟଙ୍କା ମହଜୁଦ ନଥାଏ । ମାତ୍ର ଇଚ୍ଛା କଲେ ସାଇକେଲଟିଏ କଣିବା ପାଇଁ ଟଙ୍କାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କଣ କରି ହେବନାହିଁ ?” ଏଥିରୁ ମୁଁ ଜାଣିଲି, ଅଭିମନ୍ୟୁ ଯେ ଟଙ୍କା ଅଭାବ କଥା କହୁଛି, ସେଟା ପୁରା ତା’ ନିଜସ୍ବ । ତା’ ବୋଉର ସେଥିରେ କିଛି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ । ତେବେ ଯାହାହେଉ, ମୁଁ ତ ଆଗରୁ ହ’ ଜଣକୁ ଦେଇଛି, ପୁଣି ନ ଦେବା ବି ଏକ ପ୍ରକାର ଅନ୍ୟାୟ । ତାହା ପରେ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାବେ ପଇସା ବି ହାତକୁ ଆସିଗଲା । ତେଣୁ ମୁଁ ଟଙ୍କାଟି ଦେଇ ମୋ ଦାୟିତ୍ବ ଶେଷ କରିଦେଲି । ମାତ୍ର ଅଭିମନ୍ୟୁର ଅବସ୍ଥା ଯେଉଁଠି ସେଇଠି ।

ତା’ ବୋଉ ତାକୁ ବାରକଥା କହି ଭୁତାଇବାକୁ ଲାଗିଲା । ତଥାପି ଦିନେ ବହୁତ ଜିଗର କରିବାରୁ ତା ବୋଉ ଚିଡ଼ିଯାଇ ମନକଥା କହି ପକାଇଲା, “ତତେ କିଏ ସାଇକେଲ ଦବ ମ ?” ଏଥିରେ ଅଭିମନ୍ୟୁ ଅତିମାତ୍ରାରେ ସ୍ବରୂପ ହୋଇ କହିଲା, “ମୁଁ ଆଉ ବୁଢ଼ାହୋଇ

ସ୍କୁଲକୁ ଯିବି ନାହିଁ । ମୋ ପରି କେତେ ପିଲା ସ୍କୁଲକୁ ସାଇକେଲରେ ଆସୁଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଦେଖିପାରୁ ନାହିଁ କି ଜାଣି ପାରୁନାହିଁ, ଖାଲି ଧରି ଏକା ମାଆ ହୋଇଛି । ସେଉଁ ପିଲା ସାଇକେଲରେ ଆସୁଛି ତାର ଆଉ ମାଆ ନାହିଁ ।” ତାହାର ଏ ଗାନ୍ଧେବିତ ଗ୍ରାସଣ ତା’ ବୋଉକୁ ଦବାଇ ଦେଇନାହିଁ । ସେ ଅଭିମନ୍ୟୁକୁ ମନ ଭୁଲାଇବା ପାଇଁ ପୁଅ ପୁଅ ବାହାନା ଦେଖାଇ ବୁଝାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲ । ଏ ପ୍ରକାର ଆଶ୍ୱାସନା ଶୁଣି ହିମଶ ଅଭିମନ୍ୟୁର ଧୈର୍ଯ୍ୟରୂପ ଘଟିଲା ଏବଂ ବୋଉ ପ୍ରତି ଟିକିଏ ଅବଶ୍ୟାସ ବି ଆସିଲା । ସେଠୁ ସେ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଶୁଦ୍ଧମତ ଝଗଡ଼ା ଆରମ୍ଭ କଲ । ମୋତେ କହିଲା, “ତମେ ବୋଉକୁ କାହିଁକି ଏ ଟଙ୍କା ଦେଲ ? ତମେ ତାହାଠୁ ଟଙ୍କା ନେଇଆସ ଏବଂ ତମେ ସାଇକେଲ କଣିଦିଅ ।”

ମୁଁ କହିଲି, “ଟଙ୍କାରେ କିଛି କଥା ନାହିଁ । ସାଇକେଲ କଣିବା ଦାୟିତ୍ୱ ତୋ ବୋଉର । ସେ ଇଚ୍ଛା ନ କଲେ ମୁଁ କିଏ ସେ ଦାୟିତ୍ୱ ନବାକୁ ?” ସେ କହିଲା, “ତୁମେ ଦେଉଳକୁ ଘରକୁ ସାଇକେଲ କଣିଦେଲ ବେଳେ ବୋଉକୁ ତ ପଚାରି ନଥିଲ, ମୋ ବେଳକୁ କାହିଁକି ବୋଉ କଥା ଉଠାଉଛ ?” ତାହାର ଏ କଥାରେ ମୁଁ ଦବିଗଲି । ବାସ୍ତବିକ ମୁଁ ତ ତା ବୋଉର ଅନୁମତି ନେଇନଥିଲି । କାହିଁକି ଅନୁମତି ନେଇ ଏ କାମ କଲି, ଏବେ ମୁଁ ଭାବି ପାରୁନାହିଁ ।

ମୁଁ ତାକୁ କହିଲି, ପଛକଥା ଆଲୋଚନା କରି ଲଭ ନାହିଁ । ତେବେ ତତେ ମୁଁ ଗୋଟିଏ କଥା କହୁଛି । ତୁ ଯଦି କରିପାରିବୁ, ତେବେ ସାଇକେଲ ମୁଁ କଣିଦେବି । ବୋଉଠୁ ଟଙ୍କା ଆଣିବା ଦରକାର ନାହିଁ । ତୁ ବାପାଙ୍କ ଠାରୁ ତତେ ସାଇକେଲ କଣି ଦେବାପାଇଁ ମୋ ପାଖକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଚିଠିଟିଏ ଲେଖାଇ ଆଣେ । ତୁ ଲେଖା ଆଣିଲମାତ୍ରେ ମୁଁ କଣିଦେବି । ଘଟଣା ଏ ବି ଡେରି କରିବି ନାହିଁ । କଥାଟିକୁ ମନଯୋଗ ଦେଇ ଶୁଣିଲ । ଉଠି ଚାଲିଗଲା ।

ଏ ଘଟଣା ପରେ ଦୁଇମାସ ବିତିଗଲାଣି । କିନ୍ତୁ ସେ ଆଉ ସାଇକେଲ କଥା ଉଦ୍‌ଧାପନ କରିନାହିଁ । କଅଣ ଦେଲା ତାହାର ? ମୁଁ

ଥରେ ମନେ ପକାଇଲା ଡଙ୍ଗାରେ ପରୁରିଲି, “କରେ ବାପାଙ୍କଠୁ ଲେଖା ଆଣିଲୁ ନାହିଁକି ?” ସେ ତାହା ଶୁଣି ନ ଶୁଣିଲା ପରି ବ୍ୟବହାର କଲ । ମୁଁ ଥରେ ତା ବୋଉକୁ ପରୁରିଲି, “ଅଭିମନ୍ୟୁ କାହିଁକି ଆଉ ସାଇକେଲ ନାଁ ଧରୁନାହିଁ ?” ସେ କହିଲେ—“ତା ମୁଣ୍ଡରେ ଠିକଣା କଥା ଢୁଙ୍କିଗଲା । ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଲାଗିଥିଲା । ପିଲାମାନେ ମା’ ପାଖରେ, ଜେଜେ ପାଖରେ, ଜେଜେମା ପାଖରେ ଅଳି ଅଟେଟ କରନ୍ତି । ଲୁଗାପଟା, ଖାଇବା ଜନସ, ଖେଳଣା ପ୍ରଭୃତି ଜନସ ସିନା ଏମାନେ ଭୁଲଇ ପାରିବେ । ସାଇକେଲ ଜନସଟା ଅଲଗା କଥା ନୁହେଁ କି ?” ମୁଁ କହିଲି, “ତମେ ତ ନିର୍ବିରୁଦ୍ଧରେ ଅଳି ଅଟେଟ ସବୁ ପୂରଣ କରି ଦିଅ । ସାଇକେଲଟା ଅଲଗା କଥା ବୋଲି ସେ କାହିଁକି ଭାବିବ ?” ସେ କହିଲେ, “ସେ କ’ଣ ଭାବିବ ନ ଭାବିବ, ମୋ ପାଇଁ ବଡ଼ କଥା ନୁହେଁ । ନିରାପତ୍ତି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମୁଁ ତାକୁ ସାଇକେଲ ଦେବାକୁ ଚାହୁଁନାହିଁ । ସେ ଯେମିତି ଜଗର କରୁଛି, କରୁଥାଉ । ମନ ଭାଙ୍ଗିଦେବାକୁ ମତେ ଭଲ ଲାଗେନାହିଁ ।”

ଅଭିମନ୍ୟୁର ବୋଉ ଓ ମୋ ଭିତରେ ଏହି ବିଷୟରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଆଲୋଚନା ଚାଲିଥିବା ବେଳେ ଅଭିମନ୍ୟୁ କୁଆଡ଼ୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲା । ସେ ଆମ କଥା କିଛି ଶୁଣିପାରିଛି ବୋଧେ । ଆଦମଣ କଲପରି କହିଲା, “ଜେଜେ, ବୋଉର କରମତି କିଛି ନାହିଁ । ସାଇକେଲ ଖଣ୍ଡେ ତ ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ ତାହାହାବ ।”

ଆମେ ଭୁଲ ଧାରଣାରେ ରହୁଛୁ ଯେ ଆମ ବୋଉ ସବୁ—ଦେଖିଲାବେଳକୁ କିଛି ନୁହେଁ । ତା ବୋଉ କହିଲେ—“କେତେ କଥା କହୁଛୁ ମ ? ବାପାଙ୍କ ବିନାମୁମତରେ ମୁଁ କିପରି ସାଇକେଲ ତତେ ଧରାଇଦେବି ? ତୁ ବାପାଙ୍କୁ କହୁନୁ ।” ଅଭିମନ୍ୟୁ କହିଲା, “ବାପାଙ୍କୁ କହିବା ଆମର ଅଭ୍ୟାସ ନାହିଁ । ସାଇକେଲ ନହେଲା ନାହିଁ । ମୁଁ ବାପାଙ୍କୁ କହିବି ନାହିଁ ।”

ମୁଁ କହିଲି, “ଆଜ୍ଞା ତୁ କାହିଁକି ବାପାଙ୍କୁ କହିବୁ ନାହିଁ ବୋଲି କହୁଛୁ ?” ସେ କହିଲା, “ବାପା କହିବେ ସାଇକେଲ ତୋର ଏବେ କଣ

ଦରକାର ? ତୁ ତ ଚଗଲ ଅଣ୍ଟାପିଆର ପିଲ । ସାଇକେଲ ପାଇଲେ
 କେଉଁଠି ଆକ୍ସିଡେଣ୍ଟ କରିଦେବୁ । ବୋଉ ସାଙ୍ଗରେ ଲାଗିଥିଲ । ଭାବିଲି
 ସେ ତ ଘରେ ସବୁ କରୁଛି । ଏଇଟା ନକରି ପାରିବ ବୋଲି କାହିଁକି
 ଭାବିବ ? ଟଙ୍କା ବି ତମେ ଦେଇଥିଲ । ଏବେ ନୂଆ କଥା ଶୁଣାଇଲଣି
 ବାପାଙ୍କ ଅନୁମତି । ଛୁଡ଼ି—ସେ ସାଇକେଲ କଥା ଏଇଠୁ ବନ୍ଦ । ମୁଁ
 କହିଲି, “ଦେଖିଲ, ଅଭିମନ୍ୟୁ କେଡ଼େ ସଚେତନ ପିଲ । ତାକୁ ଭୁଲାଇ
 ବାସ୍ତବତାଠାରୁ ଦୂରେଇ ରଖିବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ ।”

ନାରୀ ଜାଗରଣ

‘ନାରୀ ଜାଗରଣ’ କହିଲେ ଆମେ ମୋଟାମୋଟି ବୁଝୁ—
 ସମାଜରେ ନାରୀ ପ୍ରତି ଯେତେଗୁଡ଼ିଏ ବାଧାବିଘ୍ନ, ଅସୁବିଧା,
 ଅବରୋଧ ରହିଛି ସେଗୁଡ଼ିକ ନାରୀ ଏଯାବତ୍ ସହ୍ୟ କରି ଆସୁଥିଲା ।
 ଏବେ ସେ ସଚେତନ ହୋଇ ଉଠିଛି । ତା’ ବିରୋଧରେ ଫଗ୍ରାମ କରି
 ନିଜର ନ୍ୟାୟ ସ୍ଥାନ ହାସଲ କରିବ । ଜାଗରଣର ପରିଣତ ହେବ
 ପ୍ରଗତି । ଅର୍ଥାତ୍ ଅସୁବିଧା ଗୁଡ଼ିକ ଦୂରକରି ପ୍ରଗତି ପଥରେ ଅଗ୍ରସର
 ହେବ । ତେବେ ନାରୀ ପ୍ରଗତି କ’ଣ ? ନାରୀର ନ୍ୟାୟ ସ୍ଥାନ କ’ଣ ?
 ଏହାର ଫଳାଫଳ ନିରୂପିତ ହୋଇଛି କି ନାହିଁ ଆମକୁ ଜଣାନାହିଁ । ମାତ୍ର
 ପ୍ରଗତିର ଧାର ଯେପରି ଚାଲିଛି, ସେଥିରୁ ଆମେ ବୁଝୁ ଯେ, ପ୍ରଗତିର
 ଲକ୍ଷଣ ହେଉଛି—ନାରୀ ପୁରୁଷ ପରି ପାଠ ପଢ଼ିବ । ଚାକିରି କରିବ ।
 ହାଟ ବଜାରରେ ମୁକ୍ରପରି ବିଚାରଣ କରିବ । ବେଶ, ବାସ ପରିପାଟୀ
 ଦେଖଣାହାଣ୍ଡର ମନୋରଞ୍ଜନ ହେଲପରି ରଚନା କରିବ । ସିନେମାରେ
 ଅଭିନୟ କରିବ, ନାଟକ, ଗାଇବ । ତାହା ଉପରେ କାହାର କୌଣସି
 ପ୍ରକାର ଅକ୍ଷୁଣ ରହିବ ନାହିଁ । ପାରିବାରିକ ଶୃଙ୍ଖଳା ପରିହାର କରିବ ।
 ଏପରି ହେଲେ ନାରୀର ସୁଖ ସମୃଦ୍ଧି, ମାନ ମର୍ଯ୍ୟାଦା, ବଢ଼ିବ ବୋଲି
 କୁହାଯାଉଛି । ମାତ୍ର ଆମର ପ୍ରଶ୍ନ—ନାରୀ ପ୍ରକୃତରେ ଏ ପ୍ରକାର
 ପ୍ରଗତିଶୀଳ, ଜୀବନଚର୍ଯ୍ୟା ପସନ୍ଦ କରେ କି ? ଏ ବିଷୟରେ ସର୍ବେ
 ହେଲେ ବୋଧହୁଏ ନାରୀର ପ୍ରକୃତ ଛୁଟିର ଆଶ୍ରୟ ମିଳନ୍ତା । ମାତ୍ର
 ତାହା ଅଦ୍ୟାବଧି ହୋଇନାହିଁ ।

ନାରୀ ଜାଗରଣ, ନାରୀପ୍ରଗତି ନାମରେ ଯାହାସବୁ ହେଉଛି,
 ସେଥିରେ ନାରୀର ଭୂମିକା ଗୌଣ ବୋଲି ଆମର ମନେହୁଏ । କାରଣ
 ଆମର ପୁରୁଷ ପ୍ରଧାନ ସମାଜ । ସମାଜରେ ଯାହାକି ହେଉଛି,

ସବୁ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା କରାହେଉଛି । ଏପରିକି ନାରୀ ଜାଗରଣ, ନାରୀ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା, ନାରୀ ପ୍ରଗତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସ୍ଵର ସେହିମାନେ ଉତ୍ତୋଳନ କରୁଛନ୍ତି ଏବଂ ପ୍ରକୃତ ପକ୍ଷେ ନାରୀ ନାମରେ ସେହିମାନେ ହିଁ ଏସବୁ କର୍ମ ସମ୍ପାଦନ କରୁଛନ୍ତି । ସତ୍ତା ସମିତରେ ଶ୍ରବଣ ଦେଉଛନ୍ତି । ପସିପସିକାରେ ଲେଖା ପ୍ରକାଶ କରୁଛନ୍ତି । ନିର୍ଯ୍ୟାତନାର ଖବର ସେହିମାନେ ପରିବେଷଣ କରୁଛନ୍ତି ଏବଂ ପ୍ରତିକାରର ବ୍ୟବସ୍ଥା ସେହିମାନେ କରୁଛନ୍ତି । ତଥାକଥିତ ପ୍ରଗତିରେ ନାରୀର ହିତ କି ଅହିତ, ଏକଥା ନାରୀମାନେ ବୁଝି କରୁନାହାନ୍ତି । ପୁରୁଷର ଆହ୍ଵାନକୁ ସହଜ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଉଛନ୍ତି । ନୂତନ ଜୀବନଚର୍ଯ୍ୟାର ନୂତନ ସ୍ଵାଦରେ ସେମାନେ ଭଲ ଯାଉଛନ୍ତି ।

ପୁରୁଷର ଭାବନାରେ ନାରୀର ସ୍ଵାର୍ଥ କଳ୍ପନା ରହିବା କେତେଦୂର ଗ୍ରହଣୀୟ ତାହା ବୁଝିବା ପାପେଷ । ଯାହା ଅନୁମାନ କରାଯାଏ, ପୁରୁଷ ସ୍ଵାର୍ଥ ପ୍ରଣୋଦିତ ହୋଇ ଏସବୁ କରୁଛି । ଅର୍ଥାତ୍ ନାରୀର ମୁକ୍ତ ଜୀବନଧାରା ସପକ୍ଷରେ ବାତାବରଣ ସୃଷ୍ଟି କରୁଛି । କାରଣ ନାରୀ ଯେତେ ମୁକ୍ତ ହେବ, ଦେହକୁ ଯେତେ ମୁକୁଳା କରିବ, ପୁରୁଷର ସ୍ଵାର୍ଥ ସେତେ ବ୍ୟାପକ ଓ ସୁରକ୍ଷିତ ହେବ ।

ନାରୀର ମୁକ୍ତ ଜୀବନରେ ପୁରୁଷର ସ୍ଵାର୍ଥ କିପରି ସୁରକ୍ଷିତ ଏହା ଅବଧାରଣ କରିବାରେ କିଛି ଅସୁବିଧା ନାହିଁ । ପୁରୁଷ ସ୍ଵାଭାବିକ ଭାବେ ନାରୀ ସଙ୍ଗ ପ୍ରୟାସୀ । ସମାଜର ନିୟମ ଅନୁସାରେ ତାକୁ ଗୋଟିଏ ନାରୀର ସଙ୍ଗ ଉପଭୋଗ କରିବାପାଇଁ ଅବାଧ ଅଧିକାର ଦିଆଯାଉଛି । ମାତ୍ର ସେହି ଗୋଟିଏ ନାରୀ ତାର ସଙ୍ଗଲିପ୍ତା ତୃପ୍ତ କରିବାପାଇଁ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ନୁହେଁ । କାରଣ ସେ ନାରୀଟି ଘରେ ଆବଦ୍ଧ । ପୁରୁଷ ବୁଝେ ତାହାର କର୍ମ ଜଞ୍ଜାଳ ମଧ୍ୟରେ ଆପେ ଆପେ ତାକୁ ନାରୀ ସଙ୍ଗ ମିଳୁ । ସବୁଦିନ, ସବୁଦିନ ନାରୀ ରୂପ ତାହାର ଆଖିରେ ପଡ଼ି । ତାହାର ସ୍ଵର ହେଉଛି—ହେ କାମରୂପା କାମିନୀ ନୟନପଥ ଗାମିନୀ ଭବ ତୁମେ । ନାରୀକୁ ଆଖିରେ ଦେଖି, ତାହା ସହିତ ଆଲାପ କରି, ସୁବିଧା ହେଲେ ଘନିଷ୍ଠ ହୋଇ ପୁରୁଷ ତାର ସମୟକୁ ଆନନ୍ଦମୁଖର

କରିବାକୁ ଚାହେଁ । ମାତ୍ର ଆମର ନାଶ୍ତ୍ରମାନେ ଘରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହୁଛନ୍ତି । ବାହାରକୁ ଯିବା ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନିଷେଧ । ଆବଶ୍ୟକତା ବି ନଥାଏ । ଏପରି ଅବସ୍ଥା ବଜାୟ ରହିଲେ ପୁରୁଷର ଲଜ୍ଜା କିପରି ଫଳବଶ ହେବ ? ସେ ତ ସୁଖର ସନ୍ତାନରେ ଘର ଘର ବୁଲିବ ନାହିଁ । ଘର ଘର ବୁଲିବାପାଇଁ ତାକୁ ସମୟ ସୁଯୋଗ କୁଆଡୁ ମିଳିବ ? ତାହାହାର ସାମାଜିକ ଶଙ୍ଖଳା ମାଡ଼ିମାୟମ ବ୍ୟାହତ ହେବ । ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରଗତି ନାଁରେ, ଆଧୁନିକତା ନାଁରେ ମୁକ୍ତି ଜୀବନଧାରର ସୁସ୍ଥପାତ କରାଯାଉଛି । ନାଶ୍ତ୍ରମାନେ ପୁରୁଷର ଏ ପ୍ରକାର ଆହ୍ୱାନକୁ ଆନନ୍ଦରେ ଗ୍ରହଣ କରିନେଉଛନ୍ତି । ନିଜର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ମଧ୍ୟ ଏ ପ୍ରକାର ଜୀବନଧାରରେ ପୁରୁଷ ସାମିଲ କରୁଛି । ଫଳରେ ଶସ୍ତ୍ରାଘାଟ, ସ୍କୁଲ କଲେଜ, ଦୋକାନବଜାର, ବସ୍ ଟ୍ରେନ୍, ଅଫିସ୍, ଦସ୍ତର, ସବୁଠାରେ ସେମାନେ ଉପଲବ୍ଧ ହେଉଛନ୍ତି । ଏ ପ୍ରକାର ମୁକ୍ତି ଜୀବନରେ କିଛି ଅସୁବିଧା ଆସିଲେ ସେହି ପୁରୁଷ ମଧ୍ୟ ସହାୟତା ଦେବାର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଉଛି । ନାଶ୍ତ୍ରଟିଏ କେଉଁଠି ଅସୁବିଧାରେ ପଡ଼ିଗଲେ ପୁରୁଷ ସହାୟତା ଦେବାପାଇଁ ଅଗ୍ରସର ହୁଏ । ଏ ଅଗ୍ରସରତା ପଛରେ ମାନବିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଯେତେ ନଥାଏ, ନାଶ୍ତ୍ରସଙ୍ଗ ଲଭ ଲଳସା ଅଧିକ ଥାଏ । କାରଣ ଏହି ସୁଯୋଗରେ ସେ ନାଶ୍ତ୍ରଟି ସହିତ ପରିଚିତ ହୋଇଯିବ ଏବଂ ସେ ପରିଚିତ ହୁଏତ ଅନ୍ତରଙ୍ଗତାରେ ପରିଣତ ହୋଇପାରେ ।

ପୁନଶ୍ଚ ଯେଉଁମାନେ ସିନେମାରେ ଅଭିନୟ କରିବାକୁ ଯିବେ, ମଡ଼େଲିଂ କରିବେ, ବିଜ୍ଞାପନରେ ଉଦ୍ଧା ହେବେ, ସେମାନଙ୍କ ସହ ଅବାଧ ମିଳାମିଶାର ସୁଯୋଗ ପୁରୁଷ ଲଭ କରୁଛି । ସେମାନଙ୍କର ବେଶ ପରିପାଟୀ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରରେ ରଚନା କରି ଦେଉଛି । ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ ଠାଣିମାଣି ଶିଖାଇ ଦେଉଛି । ପୁରୁଷକୁ ଯାହା ପ୍ରୀତିକର, ସେହି ଅନୁସାରେ ଏ ସବୁର ସଜନା କରାଯାଉଛି ।

ପୁରୁଷ ନାଶ୍ତ୍ରକୁ କେବେ ପ୍ରତିଯୋଗୀ ବୋଲି ଶ୍ରବେନାହିଁ । କାରଣ ନାଶ୍ତ୍ର ଯେଉଁସ୍ତରକୁ ଗଲେ ବି ପୁରୁଷର ଅଧସ୍ତନ ପରି ରହେ । ପୁରୁଷକୁ

ଅତିକ୍ରମ କରିବାର ସାହସ, ଶକ୍ତି ପ୍ରକୃତ ତାକୁ ଦେଇନାହିଁ । ପୁରୁଷର ସହାୟତା ତାହାର କାମ୍ୟ । ପୁରୁଷ ଏହାର ସୁଯୋଗ ନେଇ ସ୍ଵାର୍ଥସାଧନ କରୁଛି । ମୁକ୍ତ ଜୀବନଯାପନ କରିବାର ପ୍ରେରଣା ଦେଉଛି । ନାଶ ସିନେମା ପ୍ରଭୃତିରେ ଅଭିନୟ କରି ଅର୍ଥ, ଶ୍ରେଣୀ ବିଳାସ ଲଭକରି ଖୁସି ହେଉଛି । ନାଶ ପୁରୁଷର ଚନ୍ଦାନ ବୁଝି ନପାରି ପାରିବାର କଣ୍ଠାଳା ଓ ସ୍ଵାର୍ଥୀର ଅଧୀନତାକୁ ଅସ୍ଵୀକାର କରି ସାମଗ୍ରିକ ଭାବରେ ପୁରୁଷମାନଙ୍କର ଅଧୀନସ୍ଥ ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି । ପାରମ୍ପରିକ ଅଧୀନତାକୁ କଷ୍ଟକର ଭାବି ଅସୀମ ଅଧିନତାର ବଳୟ ଭିତରକୁ ଚାଲିଯାଉଛି । ନର୍ତ୍ତକ ଯେପରି ସଂଯୁକ୍ତ ସୂକ୍ଷ୍ମ ତାରକୁ ହାତରେ ଧରି କଣ୍ଠେଇକୁ ନରୁଏ, ପୁରୁଷମାନେ ସେହିପରି ପ୍ରଗତି-ନିର୍ଯ୍ୟାତନା-ଜାଗରଣ ରୂପକତାର ସାହାଯ୍ୟରେ ନାଶମାନଙ୍କୁ ଇଚ୍ଛାମତ ନରୁଉଛନ୍ତି । ନାଶମାନେ ପୁରୁଷ ହାତରେ ଫିଡ଼ିନକ ହୋଇ ନିଜର ଇଚ୍ଛା, ସମ୍ବେଦନା ବଦଳାଇ କରି ଚାଲିଛନ୍ତି । ବିଲେଇ ହାତରେ ଶୁଖୁଆପୋଡ଼ାର ଅବସ୍ଥା ଯାହା ପୁରୁଷ ବଣରେ ନାଶର ଅବସ୍ଥା ତଦୃପ । ଏପ୍ରକାର ପ୍ରଗତିରେ ନାଶର କୌଣସି ସ୍ଵାର୍ଥ ସାଧିତ ହେଉଛି ବୋଲି ଜଣାଯାଏ ନାହିଁ । ବରଂ ପ୍ରତିଷେଷରେ ତାର ସ୍ଵାଧୀନତା, ସମ୍ମାନ କ୍ଷୁଦ୍ର ହେଉଛି । ପୁରୁଷର କାରସାଦରେ ମୋହିତ ହୋଇ ନାଶମାନେ ପ୍ରକୃତ ହିତାହିତ ଅବଧାରଣା କରିପାରୁନାହାନ୍ତି ।

ତେଣୁ ଏ ଜାଗରଣ ପ୍ରକୃତ ଜାଗରଣ ନୁହେଁ । ଯେଉଁଦିନ ନାଶମାନେ ପୁରୁଷର ଚନ୍ଦାନ ବୁଝି ନିଜର ମର୍ଯ୍ୟାଦା, ସ୍ଵାଧୀନତା ରକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ ଇଚ୍ଛା କରିବେ, ସେହିଦିନ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ଜାଗରଣ ହେଲା ବୋଲି ବୁଝିବାକୁ ହେବ ।

ଏ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଆମର ପ୍ରତିବର୍ଷ ମହାସମାବେଶରେ ପାଳିତ ହେଉଥିବା କାଳୀପୂଜା ଉପାଖ୍ୟାନ ଉଲ୍ଲିଖନୀୟ । ମହିଷାସୁରକୁ ସହାର କରିବାପାଇଁ ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ଆବିର୍ଭାବ ହୋଇଥିଲା । ସେ ସବୁ ଦେବତାଙ୍କ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରରେ ସଜ୍ଜିତା ହେଲେ । ମାତ୍ର ମହିଷାସୁରର ଦମନ ତାଙ୍କପକ୍ଷେ ସହଜଯାଏ ନଥିଲା । ସେ ନିଜର ମୋହିନୀ ରୂପ ଦେଖାଇ ଏପ୍ରକାର ଯୌନାଙ୍କ ଦର୍ଶନର ସୁବିଧା ଦେଇ ମହିଷାସୁରକୁ ମୋହିତ କରି

କାମଜ୍ଞାନାରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବଶ କରିଦେଲେ । ସେ ଶକ୍ତିସ୍ଥାନ ହୋଇପଡ଼ିଲା ଏବଂ ଦୁର୍ଗା ତାକୁ ସଂହାର କଲେ । ଦେବକୁଳ ରକ୍ଷା ପାଇଲେ । ମାତ୍ର ପରେ ପରେ ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ଜାଗରଣ ହେଲା । ସେ ଭାବିଲେ, “ମୁଁ ନାରୀ ହୋଇ ଏଡ଼େ ଅମାତ କର୍ମ କଲି । ଦେବତାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମୋର ରୂପ-ସୌବନ୍ଦ ମହିଷାସୁରକୁ ଅର୍ପଣ କଲି । ନିଜର ଇଚ୍ଛା ନଷ୍ଟକରି ଦେବତାଙ୍କର ସ୍ୱାର୍ଥରକ୍ଷା କରିବା ବ୍ୟତୀତ ମୋର କୌଣସି ସ୍ୱାର୍ଥ ନଥିଲା ।” ତାଙ୍କର ଅତିଶୟ ଗୁଣ ଓ ଶୋଭା ଜାତ ହେଲା । ସେ ହୋଧାନ୍ୱିତ ହୋଇ କାଳୀରୂପ ଧାରଣ କରି ବସ୍ତ୍ର ଧ୍ୟୁସ କରିବା ସ୍ୱକଳ୍ପ ନେଇ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ନୃମୁଣ୍ଡମାଳ ଧାରଣ କରି, ଜିହ୍ୱା ଲହଲହ କରି, ଶତ୍ରୁ ଶତ୍ରୁରେ ଧରି ବସ୍ତ୍ର ଧ୍ୟୁସ ପାଇଁ ସେ ଉଦ୍ୟତ ହେଲେ । ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ପୁଣି ବିପଦ ପଡ଼ିଗଲା । ସେ ରକ୍ଷା କରିଥିଲେ ସେ ନିଜେ ବିପଦର କାରଣ ହୋଇ ଉଭା ହେଲେ । ସେମାନେ ଶିବଙ୍କର ଶରଣାପନ୍ନ ହେଲେ । ମା’ ଦୁର୍ଗା ବା କାଳୀଙ୍କୁ ବାଦଦେଲେ ଶିବ ତ ଗୋଟିଏ ଶବ ମାତ୍ର । ସେ କ’ଣ କରିପାରିବେ ? ଅନନ୍ୟୋପାୟ ହୋଇ ସେ କାଳୀଙ୍କ ଯିବା ବାଟରେ ଶବପ୍ରାୟ ଚିତ୍ ହୋଇ ଶୋଇ ରହିଲେ । କାଳୀ ହୋଧବଶ ହୋଇ ଯାଉଁ ଯାଉଁ ଶିବଙ୍କ ଉପରେ ତାଙ୍କ ପାଦ ପଡ଼ିଗଲା । କ’ଣଟାଏ ମାଡ଼ି ପକାଇଲେ ଭାବି ଅନାଇ ଦେଇ ଦେଖିଲେ ସ୍ୱୟଂ ଶିବ ଶୋଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ହୋଧ ପ୍ରଶମିତ ହୋଇଗଲା ଏବଂ ସେ ଶିବଙ୍କ ଉପରେ ପାଦ ପକାଇ ଥିବାରୁ ଲଜିତା ହେଲେ । ବସ୍ତ୍ର ଧ୍ୟୁସମୁଖରୁ ରକ୍ଷା ପାଇଲା । ଏଇ ହେଲା କାଳୀପୂଜାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ।

ଏ ଉପାଖ୍ୟାନ ନାରୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷା ବହନ କରେ, ତାହା ନାରୀମାନେ ଗ୍ରହଣ କରୁଛନ୍ତି କି ? ସେମାନେ ଦୁର୍ଗାଙ୍କ ପରି ଅନ୍ୟର ସ୍ୱାର୍ଥ ପାଇଁ ନିଜର ଇଚ୍ଛା ମୁକୁଳା କରୁନାହାନ୍ତି କି ?

ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ଯେଉଁ ଜାଗରଣ ଅସିଥିଲା, ତାହା ଠିକ୍ ଜାଗରଣ ବୋଲି ସେମାନେ କ’ଣ ସ୍ୱୀକାର କରିବେ ନାହିଁ ? ଏବେକାର ଜାଗରଣରେ ସେମାନେ ଯାହା କରୁଛନ୍ତି, ସେଥିରେ ସେମାନଙ୍କର

ମର୍ଯ୍ୟାଦା, ସ୍ୱାଧୀନତା ଶୁଣୁ ହେଉନାହିଁ କି ? ସବୁସମ୍ପର୍କରେ ନିଜକୁ ନିଜ
 କଲେ ଆନନ୍ଦ ମିଳେ ନା ଲଜ ଲଗେ ? ସମ୍ମାନ ବଢ଼େ ନା ଛୁଣ୍ଡେ ?
 ବାରନାଶ ନିରୁଦରେ ଆନନ୍ଦ ଦିଏ । ସିନେମାଦି ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ନାଶର
 ନିରୁଦ ତାହାଠାରୁ ସ୍ଥାନ ନୁହେଁ କି ? ଲଜ୍ଜା ନାଶର ପ୍ରାକୃତିକ ଭୂଷଣ ।
 ଏହା ପରିତ୍ୟଜ୍ୟ ନୁହେଁ । ମାତ୍ର ବିବାହ ପରେ ସ୍ୱାମୀ ପାଖରେ
 ଲଜ୍ଜା ତ୍ୟାଗ କରିବା ଦରକାର । ସେଥିପାଇଁ ନାଶ ପବନ ବିବାହ
 ବେଢ଼ାରେ ଲଜ୍ଜାହୋମ କରେ । ଖଲକୁ ଲଜ୍ଜାର ପ୍ରଣବରୂପେ ଅଗ୍ନିରେ
 ଆହୁତି ଦିଏ । ସବୁସମ୍ପର୍କରେ ଲଜ୍ଜା ତ୍ୟାଗ କରିବା ପାଇଁ ନାଶମାନେ
 କେଉଁ ବେଢ଼ାରେ ହୋମ କରିଛନ୍ତି ? ସ୍ୱାମୀ ଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟ ପୁରୁଷ ପାଖରେ
 ଲଜ୍ଜା ତ୍ୟାଗ କରିବା ପଛରେ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଅନୁମୋଦନ ଅଛି କି ?

ମା' ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ଦୟା ହେଉ । ସେ ନାଶମାନଙ୍କ ମନରେ ନିଜ
 ଜାଗରଣର ଭାବ ସଞ୍ଚାର କରନ୍ତି । ସେମାନେ ତାଙ୍କପରି ମୋହିନୀ ରୂପ
 ପରିହାର କରି କାଳୀମୁଖି ଧାରଣ କରନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ ତାଙ୍କର ଲଳିତ୍ୟ,
 କମଳାୟତା ଓ ଆକର୍ଷଣୀୟତାରେ ପର୍ଯ୍ୟଟିଏ ପଡ଼ିଯାଉ । ସିନେମାରୁ
 ପ୍ରେମଦୃଶ୍ୟ, ନରୁରୂପ ପ୍ରଦର୍ଶନ ଅପସୃତ ହେଉ । ମଢ଼େଲିଂ, ବିଜ୍ଞାପନ
 ବନ୍ଦ ହେଉ । ଏହା ହେଲେ ପ୍ରକୃତ ନାଶଜାଗରଣ ହେବ ଏବଂ ଉପଯୁକ୍ତ
 ପ୍ରଗତିର ବାଟ ଫିଟିବ । ଅନ୍ୟଥା ବୁଢ଼ିଗଲ ଗୋଡ଼ ତଳକୁ ତଳକୁ ।

ଦାସେ ଯାଇଥିଲେ ଫାଣ୍ଡିକୁ

ଦାସେ ଖାଲି ଫାଣ୍ଡିକୁ ଯାଆନ୍ତିନି—ସବୁଠିକ ଯାଆନ୍ତି । ଚନ୍ଦ୍ରସିଲ ଅଫିସ, ବ୍ଲକ୍ ଅଫିସ, ବ୍ୟାଙ୍କ, ଡାକ୍ତରଖାନା—କୁଆଡ଼େ ନଯାଆନ୍ତି ! ତାଙ୍କର ବିଚାର ହେଲା, ଏପରି ନଗଲେ, ସରକାରୀ ବାବୁମାନଙ୍କ ସହ ଟିକେ ଭାବନା ରହିବା ପରିତପ୍ତ ନରଖିଲେ, ଆଜିକାଲି ସମାଜ ଅବସ୍ଥା ଯାହା, ମର୍ଯ୍ୟାଦା ରଖି କେହି ଭଲରେ ଚଳିପାରିବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ବେଳକାଳ ଦେଖି ସେ ସବୁଠି ମୁହଁ ମାରନ୍ତି । କେଉଁଦିନ, କେତେବେଳେ, କେଉଁଠିକୁ ଯିବେ, ସେ ବିଷୟରେ ସେ କାହା ସହିତ ପ୍ରସମର୍ଶ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେଇଟା ତାଙ୍କର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଇଚ୍ଛାଧୀନ । ସେଦିନ ଦାସେ ସକାଳେ ନିତ୍ୟକର୍ମାଦି ସାରି ଗତାନୁଗତିକ ଧାରରେ ବୁଲି ବାହାରିଲେ । ଗୁହଣୀକ୍ରଠାରୁ ପାନ ନେଲାବେଳେ କହିଲେ, “ମୁଁ ଟିକେ ଫାଣ୍ଡିଆଡ଼ୁ ବୁଲି ଆସେ ।”

ଫାଣ୍ଡି ଫାଟକ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ଦେଖିଲେ, ଫାଣ୍ଡିବାବୁ ବାରଣ୍ଡାରେ ବସି କାଗଜପତ୍ର କାମ କରୁଛନ୍ତି । ସେ ଦାସଙ୍କୁ ଦେଖି ସ୍ବାଗତ କଲେ । ବାରଣ୍ଡା ମାରେଲା । ଦାସେ ତେଆରରେ ବସୁ ବସୁ ଫାଣ୍ଡିବାବୁ ହସି ହସି କହିଲେ, “ଦାସେ ! ଆପଣଙ୍କ ପରି ଲୋକ ସହ ସବୁଦିନ ପାଇଁ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ହେବାକୁ ଭାରି ଇଚ୍ଛା ହୁଏ । ଏମିତି ସେଉଁ ବରୁଡ଼ା, ତାହା ଏଠାରେ ମୁଁ ଥିବାଯାକେ ଯିନା—ବଦଳ ହୋଇଗଲେ ଗଲା । ଆପଣଙ୍କର ଆମପ୍ରତି ଆକର୍ଷଣ ରହିବ ନା ମୋର ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରତି ରହିବ ? କେମିତି ଆମ ବରୁଡ଼ାଟା ସ୍ଥାୟୀ କରିବା କହନ୍ତୁ ତ ? ମୁଁ ଭବୁଛି, ମୋର ସେପରି ମନ ହେଉଛି, ଆପଣଙ୍କର ବି ସେପରି ହଉଥିବ ।”

ଦାସେ କଥାଟାର ଅର୍ଥ ହଠାତ୍ କିଛି ଧରିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଆଗ୍ରହରେ କହିଲେ — ଆଜ୍ଞା, ଆମର ଏଇଠି ଜନମ, ଏଇଠି ମରଣ । ଆପଣଙ୍କ ପରି ଆମେ କଣ ବାରଜାଗା ଯାଉଛୁ ? ଯିଏ ଆସନ୍ତୁ, ତାଙ୍କ ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ହେବାକୁ ଆମକୁ ଖୁସି ଲାଗେ । ଦେଖୁନାହାନ୍ତି, ମୁଁ ଦିନେ ନ ଆସିଲେ ମୋ ମନଟା ଖରପ ହୋଇଯାଏ । ମାତ୍ର ଆପଣ ହାକିମ ହୁକୁମା ଲୋକ । ଏତେ ଭାବ ସତ୍ତ୍ୱେ ଆମେ କ’ଣ ଅପଣଙ୍କୁ ଦରକୁ ଡାକିପାରୁ ?”

ପ୍ରାଣିବାବୁ କହିଲେ, “ମୁଁ ତ ସେଇଆ କହୁଛି । ଏମିତି ଗୋଟାଏ କାରବାର କରିବା, ଯେପରି ଆମ ଧର୍ମରେ କିଛି ପ୍ରଭେଦ ରହିବ ନାହିଁ । ଯିବାଆସିବା, ଶିଆପିଆ, ବସାଉଠା ଚରଦନ ରହିବ ।”

ଦାସେ କହିଲେ, “ମହାପ୍ରସାଦ ଦିଆ ବନ୍ଧୁ ହୋଇଯିବା । ଆପଣ ମୋର ଧର୍ମଭାଇ ହେବେ । ହବ ତ ?”

ପ୍ରାଣିବାବୁ କହିଲେ, “ହଁ ସେଇଆ ! ମହାପ୍ରସାଦ ନିବନ୍ଧ କରି ଭାଇ ନୁହଁ, ସମ୍ବନ୍ଧ ହୋଇଯିବା । ଆପଣ ତ ମୋ ଝିଅକୁ ଦେଖୁଛନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କ ପୁଅ ବିଷୟରେ ମୋର ମଧ୍ୟ ଜାଣିବାକୁ କିଛି ବାକି ନାହିଁ । ବାହାଦର କରିଦେବା । କଅଣ କଥାଟା ମନକୁ ପାଉଛି ତ ?”

ଦାସବାବୁଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ବଜ୍ର ପଡ଼ିଗଲା । ପ୍ରାଣିବାବୁଙ୍କ ଝିଅ ସହିତ ନିଜର ପୁଅ — ଦୁର୍ଦ୍ଦିନର ଚନ୍ଦ୍ର ମନଭିତରେ ଭାସି ଉଠିଲା । ସେ ପ୍ରାଣିବାବୁଙ୍କ ଝିଅକୁ ଦୁଇବର୍ଷ ହେଲା ଦେଖି ଆସୁଛନ୍ତି । ତଙ୍ଗତାଙ୍ଗ ବଡ଼ ବେଫାଇଦା । ପୁରୁ ଲଙ୍ଗୁଳଟାଏ । “ଏ ଝିଅକୁ ମୋର ଏକମାତ୍ର ସୁଧାର ପୁଅକୁ ଛନ୍ଦିବି” କୋଉ ଦାସ କୋଉକାଳେ ପ୍ରାଣିକୁ ଯାଇ ଗୋଟି ଆଣିଥିଲା ବୋଲି ଯେଉଁ କଥା ଗଢ଼ିଆସୁଛି, ମୋଠାରେ ତାହା ଆଜି ଜାଣି ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଗଲା । ବୋଧେ ଦାସେ ମାତ୍ର ପ୍ରାଣିକୁ ଗଲେ ଗୋଟି ଆଣନ୍ତି । ମନ କଥା ମନରେ ରଖି ପ୍ରାଣିବାବୁଙ୍କୁ କହିଲେ, “ଆଜ୍ଞା, ଉତ୍ତମ କଥା ଯେ ମାତ୍ର ମୁଁ ତ ଏ ବିଷୟରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମତାପାତ୍ର ନୁହଁ, ତା ମାଆ ଅଛି । ବୁଝିବା ।”

“କଥା ଏମିତି ପଡ଼େ । ଅସୁବଧା କଅଣ ? ହଁ, ଦାସିଆଣି କାହିଁକି ରାଜ ହେବେନାହିଁ ? କେବଳ ଆପଣ ହିଁ ଭରିଲେ ହେଲ । ଆପଣଙ୍କର ସେ ମୂଲ୍ୟବାନ ହିଁଟି ଶୁଣିଲେ ମୁଁ ଯୋଗାଡ଼ରେ ଲାଗିଯିବ । ଆପଣଙ୍କୁ କିଛି କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ମୁଁ ସବୁ କରିଦେବି ।”

ଦାସେ ହିଁ ହିଁ ମାରି ଘରକୁ ଫେରିଲେ । ଘରେ ପହଞ୍ଚି ଦାଣ୍ଡଘରେ ମୁହଁଟି ଶୁଖାଇ ବସିଗଲେ । ଏଇଟା ତାଙ୍କର ନିଜଦିନିଆ ଆଚରଣର ବ୍ୟତିକ୍ରମ । ଘରେ ପଶୁଣୁ ନ ପଶୁଣୁ ପ୍ବାକୁ ଡାକ ତାକୁ ଡାକ । ବାହାରକୁ ଗଲବେଳେ ମଧ୍ୟ ଯେଇଆ । ଅନ୍ତତଃ ଦି’ ବୁରି ଜଣଙ୍କୁ ସେ ଯାଉଛନ୍ତି ବୋଲି ବୁଝିଲା ପ୍ରକାରେ କହି ପକାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେ ଦିନର ଅବସ୍ଥା ଥିଲା ଭଲ । ପାଣ୍ଡିରୁ ଯେଉଁ ଗୋଜଟି ଆଣିଥିଲେ, ତାହାର ଯନ୍ତଣାରେ ସେ ଅସ୍ଥିର । ଏତିକିବେଳେ ଗୃହିଣୀ ଦାଣ୍ଡଘରକୁ ହଠାତ ପଶିଆସି ଦାସଙ୍କୁ ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ବସିବାର ଦେଖି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲେ । ପ୍ରଶ୍ନକଲେ—“ଏପରି ମୁହଁ ଶୁଖାଇ ରୁପ୍‌ରୁପ୍‌ ବସିଛ ଯେ ? ପାଟିତୁଣ୍ଡ ନାହିଁ—ଡକାହକା ନାହିଁ—ତୁମେ ପର ପାଣ୍ଡିଆଡ଼େ ଯାଇଥିଲ ? କଅଣ ହେଲକ ?” ଏତେ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରରେ ବାଣପୁଟିଲ ପରି ହୋଧମିଶା ସ୍ଵରରେ ଦାସେ କହିଲେ, “ଶଲା ମତେ କହୁଛି...” ଗୃହିଣୀ ପଚାରିଲେ “କୋଉ ଶଲା କ’ଣ କହିଲା ? ପିଟାଇ କହୁନ କାହିଁକି ?” ଦାସେ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଉପରେ ଚିଡ଼ିଯାଇ କହିଲେ—“ଏଇ ପାଣ୍ଡିବାବୁ, ଶଲା ମତେ କହୁଛି, ତୁମ ପୁଅ ସହିତ ମୋ ଝିଅର ବାହାଘର କରିବା ।”

ଗୃହିଣୀ ଏକଥା ଶୁଣି ଫେଁକିନା ହସି ପକାଇଲେ । କହିଲେ—“ମଲା, ଏଇ କଥାକୁ ? କହୋ ଏଥିରେ ଏପରି ବିଚଳିତ ହେବାର କ’ଣ ଅଛି ? ବାହାଘର କଥା ଯେମିତି କହନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମନହେଲା ସେ କହିଲେ । ତମ ମନ ନ ହେଲେ ତମେ ନାହିଁ କରିଦେବ । ଏଇ ତୁଚ୍ଛା କଥାଟା ପାଇଁ ସକାଳଟାରୁ ମୁହଁଟାକୁ ହାଣ୍ଡିକରି ବସିଛ ।”

ଦାସେ ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେଲେ “ତମେ ମାଇପି ଲୋକ କିଛି ବୁଝ ? ସେ ପର ପାଣ୍ଡିବାବୁ—ପୋଲିସ । ବିନା ମେଘରେ ସେମାନେ ବଜ୍ରପାତ

କରନ୍ତି । ମୁଁ ନାହିଁ କରଦେଲେ ତାକୁ ଅପମାନ ହେବ । ତା'ର ପ୍ରତିଦ୍ୱିବା ବାହାରିବ କି ନାହିଁ ? ଆମେ ତାକୁ ସମ୍ମାନ ପାରିବା ?” ଗୃହଣୀ କହିଲେ, “ହଉ ହେଲା—ବାହାଘର ପ୍ରସାଦ ତ । ତମେ ତାକୁ ବରୁର କରୁନା ।” ଏକଥା ତାଙ୍କ ପାଟିରୁ ବାହାରିବା ମାତ୍ରେ ଦାସେ ଏକଦମ୍ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ କହିଲେ—“ବରୁର କରିବ ! ତା ଝିଅଟାକୁ କ’ଣ ମୁଁ ଜାଣିନାହିଁ ? ନଈକଟାଏ ପରା । ପୁରୁଷ ପିଲାଙ୍କ ସହ ଥେଇ ଥେଇ ହୋଇ ନାଚକରେ । ମୋ ପୁଅ ସହ ତାକୁ ଛଦବ ଆଣି ।”

ହଉ ତମେ ଏପରି ବିଚଳିତ ହୁଅନା; ସେ କଥା ବୁଝିବା ।” ଏହା କହି ଗୃହଣୀ ତାଙ୍କ କାମରେ ଘର ଭିତରକୁ ଚାଲିଗଲେ । ଦାସେ ଟିକେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଅନୁଭବ କଲେ ।

ସ୍ତ୍ରୀ ଭିତରେ ତିନି ଚାରି ଦିନ ଗଡ଼ିଯାଇଛି । ଦିନେ ଦାସେ ଦାଣ୍ଡ ପିଣ୍ଡାରେ ବସିଛନ୍ତି—ଦେଖିଲେ ଜଣେ କନେଷ୍ଟବଲ ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଆସୁଛି । କନେଷ୍ଟବଲଟି ପିଣ୍ଡା ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି କହିଲା—“ବାବୁ ଡକାଇଛନ୍ତି । ପାଣ୍ଡିକୁ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଆସନ୍ତୁ ।” ଦାସେ ଘଟଣାଟିକୁ ଅନୁମାନ କରିନେଲେ । ହସହସ ହୋଇ କହିଲେ—“ପରେ ଗଲେ ହେବନାହିଁ ? କ’ଣ ଜରୁରୀ କାମ ?” କନେଷ୍ଟବଲ କହିଲା—“ମୁଁ ଜାଣିନାହିଁ । ବାବୁ ତ କହିଥିଲେ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଯିବାକୁ । ଆପଣଙ୍କ ଇଚ୍ଛା । ଆପଣ ଯାହା କହିବେ—ମୁଁ ସେଇଆ ଜଣାଇଦେବି ।” ଦାସେ କହିଲେ, ହଉ ତମେ ଯାଅ । ମୁଁ କାମଦାମ ସାରି ଉପରଝଳି ଯିବି ।”

କନେଷ୍ଟବଲ ଫେରିଯିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେଲା । ଏହି ସମୟରେ ଦାସେ ଗୃହଣୀଙ୍କୁ ଡାକ ପକାଇଲେ । ହଇହୋ—ଦେଖ ଆସ । ଗୃହଣୀ ପିଣ୍ଡାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା ମାତ୍ରେ ଦାସେ ଫେରିଯାଉଥିବା କନେଷ୍ଟବଲକୁ ଅଙ୍ଗୁଳି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରି କହିଲେ—“ତଲବ୍ ! ତଲବ୍ ଆସିଛି । ଭାରି ସାହସରେ ତ କଥା କହୁଥିଲା, ଏବେ ସମ୍ଭାଳ । ତଲବ୍ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟଟା ବୁଝିପାରୁଛ ତ ?” ଗୃହଣୀ ଟିକେ ଚିଡ଼ିଯାଇ କହିଲେ, “ବସ ମ, ସେମିତି କାହିଁକି ହେଉଛି । ତମେ ପାଣ୍ଡିକୁ ଯାଅନାହିଁ । ଖବରଦାର, ମୁଁ କହିଲି । ତମେ ମତେ ନକହି ପାଣ୍ଡିକୁ ଯିବନାହିଁ”

ଦେଖ ।” ଗୁହଣୀଙ୍କର ଏ ବକ୍ତବ୍ୟରେ ଦାସଙ୍କ ଦେହରେ ଜୀବନ ପଶିଲା ପରି ଲାଗୁଥିଲା ।

ଗୁହଣୀଙ୍କ ବୋଲି ମାନି ଦାସେ ଆଉ ସେଦିନ ପ୍ରାଣିକୁ ଗଲେ ନାହିଁ । ମନଟି କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଅଥୟ ହେଉଥାଏ । ଡକରା ପାଇ ନ ଯିବାଟା ଠିକ୍ ବୋଲି ସେ ଜମା ମନକୁ ବୁଝାଇ ପାରୁନଥାନ୍ତି । ସ୍ତ୍ରୀ ବୁଦ୍ଧିରେ ପଡ଼ି ବିପଦକୁ ଡାକି ଆଣୁନାହାନ୍ତି କି ! ଏହିପରି ଭାବେ ତିନି ଭୁରିଦିନ ଗଲା । ଏଣେ ପ୍ରାଣିବାବୁ ମଧ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା କରି ଅଧୀର ହେଲେଣି । ଦାସେ ତ ନ ଆସିବା ଲୋକ ନୁହନ୍ତି । ଡକାଇଲା ପରେ ବି ଦେଖାନାହିଁ । ତଥାପି ସେ ନ ରାଗି କଥାଟିକୁ ସରଳ ଭାବରେ ଚିନ୍ତା କଲେ । ଏଇଟା ଗୋଟାଏ ସାମାଜିକ ବିବାଦ ପ୍ରସ୍ତାବ କଥା । ଦାସେ ପୁଣି ପୁଅର ବାପ । ତେଣୁ ଏଠି ପ୍ରାଣିବାବୁ ପଶିଆଟା ଦେଖାଇବା ଠକ୍ ହେବ ନାହିଁ । ଏପରି ଭାବ ସେ ନିଜେ ଦାସଙ୍କ ଘରକୁ ଯିବେ ବୋଲି ଠିକ୍ କଲେ ।

ଦିନ ପ୍ରାୟ ଏଗାରଟା । ପ୍ରାଣିବାବୁ ଦାସଙ୍କ ଘର ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ଦାସେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ଭୟ, ଆଶଙ୍କାରେ ମଉଳି ପଡ଼ିଲେ । ତଥାପି ହସ ହସ ହୋଇ ସ୍ବାଗତ କରି ବାବୁଙ୍କୁ ନେଇ ଦାଣ୍ଡଘରେ ବସାଇଲେ । ଯୁଡ଼ୁ ଯାଡ଼ୁ ଗପ ଚାଲିଲା । ଗୁହଣୀ ବି ଆସି ଲୁଚିଲେ । କିନ୍ତୁ ବିବାଦ ବିଷୟ କିଛି ଉତ୍ତଥାପନ କେହି କଲେନାହିଁ । ଗୁହଣୀ ବାବୁଙ୍କୁ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ପାନ ଆଣି ଦେଲେ । ବାବୁ ପାନଖାଇ ଖୁସି ମନରେ ବିଦାୟ ନେଲେ । ଗଲବେଳେ ଦାସଙ୍କୁ ପ୍ରାଣିକୁ ଯିବାପାଇଁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିଗଲେ । “ଶୀଘ୍ର ଆସିବେ - ମୁଁ ଅପେକ୍ଷା କରିଥିବି ।”

ପ୍ରାଣିବାବୁ ଯିବାପରେ ଘରେ ମାରବତା ଖେଳିଯାଇଥିଲା । କାହାର ପାଟିରେ କଥା ନାହିଁ । ବେଳେ ବେଳେ କି'ପରି ପରସ୍ପରକୁ ଅସହାୟ ଭାବରେ ଚାହିଁ ଥିଲେ । ମାରବତା ଭଙ୍ଗକରି ଗୁହଣୀ ପଚାରିଲେ, “କ'ଣ ଯିବ ?” ଦାସେ ବିଚଳିତଭାବେ କହିଲେ, “ନିଯାଇ ଚାଲିଗଲାହିଁ ?” କିଛି ସମୟ କ'ଣ ଭାବିଲା ପରି ମାରବ ରହି ଗୁହଣୀ ହଠାତ୍ ଖୁବ୍ ଦମ୍ଭ ସ୍ବରରେ କହିଲେ—“ହଁ, ଚାଲି ମୁଁ ବି ଯିବି । ତମେ ଗୋଟାଏ ଏତଲା

ଦରଖାସ୍ତ ଲେଖ ।” ଚମକିଲା ପରି ଦାସେ କହିଲେ, “ଏତଲା ଦରଖାସ୍ତ ! ଏତଲା ଦରଖାସ୍ତ କ’ଣ ?” ଗୁହଣୀ କହିଲେ “ମୁଁ ଯେପରି କହୁଛି— ସେପରି ଦରଖାସ୍ତଟି ଏ ଶୀଘ୍ର ଲେଖ । ଦୁଇଟି କପି କର । ମୋ ନାମରେ ଲେଖ ।” ଦାସଙ୍କର ଆଉ କ’ଣ ଉପାୟ ଅଛି । ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଏ ପ୍ରହସନ ବି କିଛି ବୁଝି ପାରିନଥିଲେ; ମାତ୍ର ଦରଖାସ୍ତରେ କଅଣ ଲେଖାଯିବ ସେସବୁ ଯେତେବେଳେ ଗୁହଣୀ ବନେଇରୁନେଇ କହିଲେ, ସେତେବେଳେ ଦାସଙ୍କର ଚେତା ପଶିଲା । ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଦରଖାସ୍ତର ବିଷୟ ଏହିପରି ଥିଲା—

“ପାଣ୍ଡିବାବୁ ଆଜି ଆମଘରକୁ ଆସିଥିଲେ । ବାବୁଙ୍କ ସହ ଦାଣ୍ଡଘରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲେ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲି । ପାଣ୍ଡିବାବୁଙ୍କର ସ୍ୱଭାବ ଚରିତ୍ର କିପରି ମୁଁ ଜାଣେନାହିଁ । ମାତ୍ର ତାଙ୍କ ଢଳଢାଳ ବଡ଼ ଅପ୍ରୀତିକର ଥିଲା । କଥା ହେଲାବେଳେ ସେ ବାରମ୍ବାର ହସହସ ହୋଇ ମୋ ମୁହଁ ଓ ଗୁଡ଼ିକୁ କିପରି ଗୋଟାଏ ଭିନ୍ନ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁ ଥିଲେ । ମୁଁ ପାନ ଦେଲାବେଳେ ମୋ ହାତକୁ ଜୋରରେ ମୁଠାଇ ପକାଇଲେ । ତାଙ୍କର ଏପରି ବ୍ୟବହାରରେ ମୁଁ ବଡ଼ ଅପମାନିତ ଓ ମୋର ମାନହାନୀ ହୋଇଛି । ଏ ବ୍ୟବହାର ମୋ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ମନରେ ସନ୍ଦେହ ସୃଷ୍ଟି କରିଛି ଏବଂ ତାହା ଆମ ପରିବାର ତଥା ଆମର ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଜୀବନ ପ୍ରତି ବିପଦ । ଏଥିପାଇଁ ବିସ୍ମତ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ କରାଯାଉ ।”

ଦରଖାସ୍ତର ଦୁଇଟି କପି ଲେଖିଯାଉ ଦାସେ ଯଦି ଶୁଣାଇଦେଲେ ଏବଂ ଗୁହଣୀ ତହିଁରେ ଦସ୍ତଖତ କଲେ । ଦାସେ କହିଲେ, “ଲେଖାଲେଖି ତ ସରିଗଲା । ପାଣ୍ଡିକୁ ଯାଇ ଦରଖାସ୍ତ ଦେଇଦେବା କଥା । ତେବେ ଏତେ ବଡ଼ କାଣ୍ଡଟାଏ କଲା ପୁରୁଷ ଟିକେ ଧୀରସ୍ଥିର ଭାବରେ ଚିନ୍ତା କରିବା ଉଚିତ୍ । ସେ ଜଣେ ସରକାରୀ ଅଫିସର । ଆମର ଅଭିଯୋଗ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମିଥ୍ୟା । ଦରଖାସ୍ତ ସତରେ ଦେବା ?” ଗୁହଣୀ ଟିକେ ଦବିଗଲା ପରି ହୋଇ କହିଲେ — “ସତ ବାଟରେ ଗଲେ ତ ପ୍ରତିଦିନକୁ ଆମେ ସମ୍ଭାଳି ପାରିବା ନାହିଁ ବୋଲି କହୁଛ । ମିଛ କହି ଅସୁବିଧାକୁ ଏଡ଼ାଇ ଦେବାକୁ ମଧ୍ୟ କୁହୁ କୁହୁ ହେଉଛି । ତେବେ କ’ଣ କରିବା ?”

ଦାସେ କହିଲେ, “ଆମେ ଯିବା—ପ୍ରସାଦକୁ ଶେକ୍‌ଠୋକ୍ ମନା କରିଦେବା । ଆମ ଇଚ୍ଛା ଓ ରୁଚ ଅନ୍ୟକାହାର ନିୟନ୍ତ୍ରଣାଧୀନ ନୁହେଁ । କଅଣ କହୁଛ ?”

ଗୃହିଣୀ କହିଲେ, “ଆମ ଇଚ୍ଛାକୁ ଅନ୍ୟ କେହି ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବାର ନୁହେଁ ବୋଲି ଯାହା କହୁଛ, ତାହା ସବୁବେଳେ ଘଟେ ନାହିଁ । ପରିସ୍ଥିତି ଏପରି ହେବ, ତୁମେ ନଜେ ତୁମ ଇଚ୍ଛାକୁ ବଦଳାଇ ଦେବ । ତୁମେ ସେ ଝିଅକୁ ନଙ୍ଗୁଳ ବୋଲି କହୁଛ ତ ? କିନ୍ତୁ ପାଣିବାବୁ ଦଶ ତୁଣ୍ଡରେ ଝିଅର ପ୍ରଶଂସାଗାନ ତୁମକୁ ଶୁଣାଇବେ । ଶେଷରେ ତୁମେ ତୁମର ଇଚ୍ଛା ବିରୋଧରେ ପ୍ରସାଦ ଗ୍ରହଣ କରିବ । ମୋ ମତରେ ନଖରେ ଛୁଣିବା କଥା କୁର୍ବତକୁ ଦେବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ଆଉ ଏ କଥା ଜାଣିଥା—ମୋ ବାଟରେ ଗଲେ ଆମେ ନିଷ୍ପତି ସଫଳ ହେବା ।”

ଦାସେ କହିଲେ, “ଆଜ୍ଞା, ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା । ପାଣିବାବୁ ତୁମକୁ ଲଳସାପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଖିରେ ଚାହିଁଲେ ଓ ତୁମ ହାତକୁ ମୁଠାଇ ପକାଇଲେ ବୋଲି ଯାହା ଲେଖିଛ, ତାହା ତୁମ ଚରସ ଉପରେ ଆଖି ଆଣିବାର ସମ୍ଭାବନାକୁ କ’ଣ ଏଡ଼ାଇ ହେବ ?” ଗୃହିଣୀ କହିଲେ, “ମୋର ଚରସର ମୂଲ୍ୟ ମୋ ପାଇଁ ଓ ମୋର ସ୍ବାମୀ ପାଇଁ । ମୋ ଚରସ କଅଣ ମୁଁ ଜାଣିଛି । ତୁମ ମନରେ ମୋ ପ୍ରତି ଯଦି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ, ଆଉ କିଏ କ’ଣ ଭାବିଲା, ସେଗୁଡ଼ା ମୁଁ ଖାତିର କରେନାହିଁ ।” ଗୃହିଣୀ ନିଜ ନିଷ୍ପତ୍ତିରେ ଏତେ ଦୃଢ଼ତା ସତ୍ତ୍ୱେ ବି ଦାସଙ୍କର ମନବୋଧ ହେଉନାହିଁ । କ’ଣ ଯେପରି ଅସମାହିତ ରହିଯାଉଛି ମନରେ । ସେ ପୁଣି ପ୍ରଶ୍ନକଲେ—“ଆଜ୍ଞା, ଏ ଅଭୂତ କଳ୍ପନା ତୁମ ମୁଣ୍ଡରେ ଭୁଲି କପରି ?”

ଗୃହିଣୀ କହିଲେ, “ଅଭୂତ କିଛି ନୁହେଁ । ଅସୁବିଧାରୁ ମୁକୁଳିବା ପାଇଁ ନାସର ଏ ହେଉଛି ଅମୋଘ ଅସ୍ତ୍ର । ନିଜ ସ୍ୱାର୍ଥପାଇଁ ପୁଣି ନିଜେ ବୁଝିନି, ଲୁଗାପଟା ଚରି ଦେଉଛନ୍ତି ତ ? ସୁଲିସକୁ ଦଣ୍ଡିତ କରିବା ପାଇଁ ଏଭଳି ଫିକ୍କା କେତେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ । ଦାସେ

କହିଲେ — “ଅଧରଧାରୁ ମୁକୁଳିବ ବୋଲି ଏପରି ଗୋଟାଏ ମିଛ କଥା କହି ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ଲୋକଟାକୁ ବଦନାମ ଦେବା କ’ଣ ଠିକ୍ ?” ଗୃହଣୀ କହିଲେ “ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ କ’ଣ ମ ? ମୁଁ ତ ତୁମକୁ ଫାଣ୍ଟିକୁ ଯିବାକୁ ମନା କରିଥିଲି । ତୁମେ ବି ଯାଉନଥିଲ । ଏମିତି କିଛିଦିନ ଯାଇଥିଲେ ସେ ଆମ ମନକଥା ବୁଝି ଯାଇଥାନ୍ତା ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତୁ ଆପେ ଆପେ ଓହ୍ଲଇ ଯାଇଥାନ୍ତା । ସେ ଆମ ଘରକୁ କାହିଁକି ଆସୁଥିଲା ? ସେ ଆମର ବନ୍ଧୁ ନା ବାରିବ ? ବନ୍ଧୁବାରିବ ହେଲେ ବି ନ ଜାଣିଥିବା ଲୋକଙ୍କ ମନରେ ପ୍ରଶ୍ନବାଚୀ ଉଠେ, ସ୍ୱାକ୍ଷରରେ କାହିଁକି ପୋଲିସ ପଣିଲଣ । ସେ ଆସିଲା ସେ ପୁଣି ପୋଲିସ ପୋଷାକରେ । କହୋ, ପୋଲିସଟା କାହିଁକି ଆମ ଘରକୁ ଆସିବ ? ଆମେ ଚୋର ନା ଖଣ୍ଡ ? ପୋଲିସ ଘରକୁ ଆସିଲେ ଲୋକଙ୍କ ମନରେ ସନ୍ଦେହର ଯେଉଁ କୁହୁଳି ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ, ତାକୁ କାଟିବା ପାଇଁ ତୁମେ କ’ଣ ଘର ଘର ବୁଲି ସଫେଇ ଶୁଣାଇବ ଯାହା ଲୋକଙ୍କ ମନରେ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଗଲା, ତାହା ରହିଲା ନା । ସେ ଭାବିଛି, ତା’ ପୋଲିସନ୍ର ପ୍ରସ୍ତାବ ପକାଇ ଆମକୁ କାବୁ କରିବ । ତୁମେ ତାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ବୋଲି କପରି ଡାବୁଛ ?”

ଦାସଙ୍କର ଆଉ କିଛି ଯୁକ୍ତି ନଥିଲା । ଡେଇଁ ହୋଇଯିବ ବୋଲି ଲରବରରେ ଲୁଗାପଟା ପିନ୍ଧି ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ଦାସେ ଦାସିଆଣୀ ଫାଣ୍ଟି ଅଭିମୁଖରେ ଯାହା କଲେ । ବାଟରେ ଡାକଘର । ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବାପା କଣି ଦରଖାସ୍ତର ଗୋଟିଏ କପି ତହିଁରେ ଭର୍ତ୍ତି କରି ଲମ୍ବାପାରେ ଏସ୍. ପି. କର ଠିକଣା ଲେଖି ଲେଟର ବକ୍ସରେ ପକାଇ ଦେଲେ । ଫାଣ୍ଟିରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ଅପରହ୍ନ ପାଞ୍ଚଟା ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଫାଣ୍ଟି ବାବୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିଥିଲେ । ଦାସବାବୁକୁ ଦେଖି ବହୁତ ଖୁସି ହୋଇ ତାକୁ ସ୍ୱାଗତ କଲେ । ସଙ୍ଗରେ ଦାସିଆଣୀକୁ ଦେଖି ଟିକେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ । ମାତ୍ର ମନରେ ଭାବିଲା, ନିଶ୍ଚୟ ଉଭୟଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତେ ସମ୍ମତ ଅଛି । ମନରେ ଏପରି ଭାବିଲେ ଏବଂ ଦାସିଆଣୀକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି କହିଲେ, “ଆପଣ ଆସିଛନ୍ତି । ବଡ଼ ଭାଗ୍ୟ ।” ଉତ୍ତରରେ ଦାସିଆଣୀ କହିଲେ, “ଅଜ୍ଞା, ମୁଁ ଆସିଛି ଗୋଟିଏ ଏତଲା ଦରଖାସ୍ତ ଦେବାକୁ ।” ଫାଣ୍ଟି ବାବୁ ଟିକେ ଇତସ୍ତତଃ ହେଲପରି କହିଲେ,

“ଅପଣଙ୍କର କଅଣ ଏତଲ ?” ତାଙ୍କର କଥା ନ ସରୁଣୁ ଦାସିଆଣୀ ଦରଖାସ୍ତ୍ରଟି ବଢ଼ାଇଦେଲେ । ପାଣିବାବୁ ଦରଖାସ୍ତ୍ରଟି ଆମ୍ବୁଲୁଲ ପଡ଼ିଗଲେ । ଅଭିଯୋଗଟି ଖୋଦ୍ ତାଙ୍କ ବିଶେଷରେ ଏବଂ ସଦ୍ୟ ଘଟଣା ଉପରେ । ମୁଣ୍ଡ ତାଙ୍କର ଝାଞ୍ଜି ଝାଞ୍ଜି ହୋଇଗଲା । ପଚାରିଲେ, “ଏ ଦରଖାସ୍ତ୍ରର କପି ଏସ-ପି-କୁ ପଠାଇବେ ?” ଦାସିଆଣୀ କହିଲେ, “ଆସିଲବେଳେ ବାଟରେ ଡାକଘରେ ପୋଷ୍ଟ କରିଦେଇ ଆସିଛି ।” ପାଣିବାବୁ କିଛିସମୟ ମାରବ ହୋଇଗଲେ ଏବଂ ଭାବବାକୁ ଲାଗିଲେ — ମୁଁ ତ ଏପରି କର୍ମ କରିନାହିଁ । ଏପରି ଡାହା ମିଛ, କପୋଳକଳ୍ପିତ କଥାଗୁଡ଼ା କପରି ଲେଖିପାରିଛି । ତେବେ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟଟା କଅଣ, ଯାହା ପାଇଁ ଏ ମିଥ୍ୟା ଚନ୍ଦ୍ରାନ୍ତର ଆଶ୍ରୟ ନେଇଛି ? ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ଉଣ୍ଡୁର କରିବା ପାଇଁ କଅଣ ଏ ଚନ୍ଦ୍ରାନ୍ତ ମନକୁ ନ ପାଇଲେ ନାହିଁ କରିଦେବା କଥା । କିଛି ବାଧ୍ୟବାଧକତା ନାହିଁ । ତାହା ନ କରି ଏ ପଛା କାହିଁକି ? ନାଶ୍ୱମାନଙ୍କର ଏ ପ୍ରକାର ଅଭିଯୋଗର ତଦନୁକାରୀ ବରାବର ନାଶ୍ୱମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଡଳନ୍ତି । କାରଣ ନାଶ୍ୱ ପ୍ରତି ପୁରୁଷର ଆକର୍ଷଣ ସ୍ୱାଭାବିକ । ଯୁବକ ଓ ରୂପବତୀ ନାଶ୍ୱଟିଏ ଦେଖିଲେ ପୁରୁଷର ଆଖି ଆପେ ଆପେ ବାଜିଯାଏ । ମାତ୍ର ସବୁବେଳେ ସବୁଠି କଅଣ ଅସଦ୍‌ଭାବନା ଥାଏ ? ମାତ୍ର ଅଭିଯୋଗ ହେଲେ ଘଟଣାକୁ ଅବଶ୍ୟାସ କରିବାକୁ କାହାର ମନ ହୁଏନାହିଁ । ଅନେକ ନାଶ୍ୱ ଏ ପରିସ୍ଥିତିର ସୁଯୋଗ ନିଅନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଏହି ସ୍ୱଭାବ ଯୋଗୁଁ ଉପରିସ୍ଥ ହାକିମମାନେ ତାଙ୍କର ନାଶ୍ୱ ଅଧ୍ୟୟନମାନଙ୍କୁ ଉପରେ କିଛି କହନ୍ତି ନାହିଁ ବୋଲି ଶୁଣିଥିଲ । ସେମାନଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ, କାଳେ ଏଇ ପ୍ରକାର ଅଭିଯୋଗଟାଏ କରିଦେବେ । ଆଜ୍ଞା ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବ କଲି ।

ଏପରି ଗୋଟାଏ କାଣ୍ଡ କରିଥିବାରୁ ଦାସେ ବଡ଼ ବିସମ୍ମତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଘଟଣାଟି ଅଞ୍ଚଳ ଭିତରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ହୋଇଯିବ । ଶୁଣିଲାବାଲାଙ୍କ ମନରେ ନାନାପ୍ରକାର ସନ୍ଦେହ ଖେଳିଯିବ । ଅଞ୍ଚଳ ଭିତରେ ଏଯାବତ୍ ତାଙ୍କର ଯେଉଁ ଖାତର ଥିଲା, ତାହା ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରୁ ଗଲା । ଯେଉଁ ବାହାଘର ପ୍ରସ୍ତାବ ଅନ୍ତତଃ ସେଥିରୁ ସେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ଭାବରେ ରଖା ପାଇଗଲେ ସିନା, ମାତ୍ର ଏ ଘଟଣା ତାଙ୍କ ଜୀବନ-ଚର୍ଯ୍ୟା ପ୍ରାୟ

ବଦଳାଇ ଦେଲା । ତାଙ୍କର ଆଉ ପୁଅପରି କୁଆଡ଼େ ଯିବାକୁ ଜଞ୍ଜା ହେଲାଣି । ପାଣି ତ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ନିଶିଦ୍ଧ ଅଞ୍ଚଳ ହୋଇଗଲା । ଦରକାର ହେଲେ ବ୍ୟାଙ୍କ ଆଡ଼େ ଯାଆନ୍ତୁ । ବହୁଦିନର ଅଭ୍ୟାସ । ଦରେ ବସିବାକୁ ଭଲ ଲାଗୁନାହିଁ । ଗୋଡ଼ ବି ଥଣ୍ଡ ହେଉନାହିଁ । ଦିନେ ବୁକ୍ ଅଫିସ୍ ଆଡ଼େ ଲୁଲଗଲେ । ହେଉଜ୍ଜୁର୍କ୍ ପାଖରେ ବସିଲେ । ସେ ତାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟବ୍ୟସ୍ତତା ଭିତରେ ମାମୁଲି ଭାବରେ ପଚାରିଦେଲେ, “ଏ କେତେଦିନ ହେଲା କାହିଁକି ଦଣ୍ଡୁ ନଥିଲେ ?” ଦାସେ କିଛି ଉତ୍ତର ନଦେଇ ରୁପୁରୁପ ବସିଲେ । ପାଖ କୋଠାଘରେ ଦୁଇଜଣ କିଏ ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ କଥାକ୍ଷଣ ହେବାର ଶୁଣି ପାରିଲେ ।

ଜଣେ କହୁଛି — ଆରେ ହେ, ଏ ପାଣି ବାବୁଟା ଏମିତିଆ ! ଆଉ ଜଣକ କହିଲା — କେମିତିଆ ?

—ତୁ ଜାଣିନାହୁଁ କି ? ଦାସବାବୁ ସ୍ତ୍ରୀ କୁଆଡ଼େ ଅଭିଯୋଗ କରିଛି, ସେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଅସୌଜନ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କଲା ।

—ଅସୌଜନ୍ୟ କ’ଣ ବେ ? ତାଙ୍କର କ’ଣ ଥିବ ନା ।

—ଆରେ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ ଯେତେବେଳେ ଅଭିଯୋଗ କରୁଛି, ସେଠି ପୁଅ ଅପବିତ୍ରତା ଥିବା ବିଶ୍ୱସନୀୟ ନୁହେଁ ।

— ସେଥିରେ ମୁଣ୍ଡ ଖେଳେଇବା ଆମର କି ଦରକାର । ତେବେ ଦଟଣାଟା ଯେତେ ସରଳ ଜଣାପଡ଼ୁଛି, ମୁଁ ଭାବୁଛି, ତାହା ସେତେ ସରଳ ନୁହେଁ । ସେଥିରେ କିଛି ରହସ୍ୟ ଅଛି । ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଙ୍କର ଯେତେସବୁ ଏ ପ୍ରକାର କାରବାର ସବୁ ମତଲ୍ଲଣା କାରବାର । ଯାହା ହେଲେ ବି ବିଚାର ପାଣି ବାବୁଟା ଦଣ୍ଡୁ ପାଇବ ନା ।

—କି ଦଣ୍ଡୁ ହେ । ବଦଳିଟାଏ ହେବ । ପୋଲିସବାଲାଙ୍କୁ କୋଉ ବଦଳି କାଟୁଛି । ସେମାନେ ତ ଗୋଡ଼ ଠିଆ କରିଥାନ୍ତି ବଦଳି ପାଇଁ ।

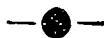
—ସେ ଦାସଟା ବି କାହିଁକି ଯୁଆଡ଼େ ଏବେ ଆସୁନାହିଁ ।

—ତୁ ଯାଉନୁ ତା ଘରକୁ ।

ଏଇଠି ତାଙ୍କ କଥୋପକଥନ ଶେଷ ହୋଇଗଲା । ଏ କଥାଗୁଡ଼ା ଦାସଙ୍କ କାନରେ ଗୁଲି ପରି ବାଜୁଥାଏ । ସେ ଶ୍ଵେତ ପରି ଅନୁଭବ କଲେଣି । ହେଉଁକିଁ ସ୍ୟାଡ଼କୁ କାନ ଦେଇଛି କି ନାହିଁ ଜଣାନାହିଁ । ଦାସେ ଚୁପ୍‌କରି ଉଠି ପଳାଇଗଲେ । ସେ ଭାବିଲେ ଏ ପ୍ରକାର ଡାଇଲଗ୍ ଖାଲି ଅଫିସମାନଙ୍କର କ'ଣ ବଜାର ହାଟରେ ବି ଶୁଣିଛି । କାଲି ତାଙ୍କ ଚାକର ଟୋକା ଯାହା କହିଲା, ତାହା କ'ଣ ସେପରି କଥାଗୁଡ଼ାର ଆଶ୍ରୟ ଦିଏ ନାହିଁକି ? ଚାକର କହିଲା ଯେ ତାକୁ ତା ପାନ ଦୋକାନୀ ପଚାରିଲା, ଆରେ ଫାଣ୍ଡିବାବୁ ତମ ଘରଆଡ଼େ ଆଉ ଯାଉନାହାନ୍ତି କି ? କଅଣ ବା ସେ ଆଉ କରିବେ । ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଅପରିଚିତତା ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଏ ଦଶା । ତାଙ୍କ ସହ କିଛି ପାଟିତୁଣି କଲେ ଲୋକେ ତାକୁ ଅଧିକ ରଙ୍ଗାୟିତ କରିବେ । ନୀରବରେ ଦୁଃଖକୁ ହଜମ କରିବା ଛଡ଼ା ତାଙ୍କପାଇଁ ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନଥିଲା ।

ଦାସଙ୍କ ଦୁଃଖରୁ ଫାଣ୍ଡିବାବୁଙ୍କ ଦୁଃଖ ବଳିପଡ଼ିଲା । ତଳବ୍‌ ପାଇ ସେ ସାହେବଙ୍କୁ ଦେଖାକଲେ । ସାହେବ ଗୋଟିଏ ସଞ୍ଚିତ୍ର ଇନ୍‌କ୍ସାର କଲେ । ଘଟଣାଟି ସଫୁର୍ଣ୍ଣ ମିଳି ଏବଂ ସେ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ବୋଲି ଫାଣ୍ଡିବାବୁ ବୟାନ ଦେଲେ । ତାଙ୍କଦ୍ଵାରା ପ୍ରସାରିତ ବିବାହକୁ ଭଣ୍ଡାର କରିବାପାଇଁ ମିଥ୍ୟା ଘନତଡ଼ାନ୍ତର ଆଶ୍ରୟ ନିଆଯାଇଛି ବୋଲି କହିଲେ । ସାହେବଙ୍କର ଫାଣ୍ଡିବାବୁଙ୍କ କଥାରେ ବିଶ୍ଵାସ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ତାଙ୍କର ବଦଳ ଅର୍ଡ଼ରଟାରେ ସଇ କରିଦେଇଥିଲେ । ଫାଣ୍ଡିବାବୁ ଏ. ଏସ୍. ଆଇ.ଙ୍କୁ ଚାହିଁ ଦେଇ ପିଲପିଲି ନେଇ ନୂତନ ସ୍ଥାନକୁ ଚାଲିଗଲେଣି ।

ଦାସେ ଫାଣ୍ଡିବାବୁ ଯାଇ ପୁଅ ବାହାଘର ପ୍ରସ୍ତାବରୂପକ ଯେଉଁ ଗୋଟିଟି ଆଣିଥିଲେ, ତହିଁରୁ ଜାତ ଦାସଙ୍କର ଘା ସିନା ଶୁଖିଗଲା; କିନ୍ତୁ ଘା'ର ଯେଉଁ ଅସୁନ୍ଦର ଚିହ୍ନଟି ରହିଗଲା ତାହା ତାଙ୍କ ମନକୁ ବହୁଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟଥିତ କରୁଥିଲା ।

ଆକସ୍ମିକତାର ଅନ୍ତରାଳେ

ଗୁଳିରୁ ଅବସର ନେବା ତିନିବର୍ଷ ହୋଇଗଲା । ବାପାଙ୍କର ଦେହାନ୍ତ ହେବା ବି ଦୁଇବର୍ଷ ହୋଇଗଲାଣି । ମଝିଆପୁଅ ଗୋଟିଏ ଧନ୍ଦା ଧରିଥିଲେ ବି ସେଥିରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ମନଯୋଗ ଦେଉନାହିଁ । ସ୍ତ୍ରୀ ତ ଅଚଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ତାହାର ସେବା ବହୁତ କଷ୍ଟକର କଥା । ସାନଝିଅ ଆଉ ମଝିଆପୁଅ ଏ ଦିଗରେ ଖୁବ୍ ଭରସା ଦେଉଛନ୍ତି । ସାନପୁଅ ଏଯାବତ୍ ଗୁଳିଟିଏ ଯୋଗାଡ଼ କରିପାରି ନାହିଁ । ସାନଝିଅର ବାହାଘର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ବୋଝପରି ନନ୍ଦ ହୋଇଛି । ସ୍ତ୍ରୀ ବଡ଼ପୁଅ ପାଖରେ ରହିବା ବୋଲି କହୁଛି । ଏ ବୋହୂଟି ଉପରେ ସବୁବେଳେ ସେ ଅପନୁଷ୍ଠ । ଦେହର ବଳ କମି କମି ଯାଉଛି । ଅର୍ଥବଳ ପେନ୍‌ସନ୍ । ସଂସାର ଜଞ୍ଜାଳ ମୋର କମୁଛି ନା ବଢୁଛି ? ଅର୍ଥ, ଶାରୀରିକ ସାହାଯ୍ୟ ପୁଅମାନଙ୍କଠାରୁ ଠିକ୍ ଠିକ୍ ନମିଳିଲେ ସଂସାର ତଳାଇବା କଷ୍ଟକର ହେଉଛି । ବାପା ଥରେ କହୁଥିଲେ ପେନ୍‌ସନ୍ ଟଙ୍କାରେ ଦୁଇପ୍ରାଣୀ ଚଳିଯିବ । ମୁଁ କ'ଣ କି' ପ୍ରାଣୀ ଅବସ୍ଥାରେ ଅଛି ? ମାତ୍ର କି'ବର୍ଷ ତଳେ ମନ କେଡ଼େ ହାଲୁକା ଥିଲା । ବାପାଙ୍କ ଭରସା ବୋଧେ ସବୁ ହାଲୁକା କରିଦେଉଥିଲା । ଏହିପରି ଭାବନାରେ ବୁଡ଼ିରହି ଚାଲୁ ଚାଲୁ ନଈକାନ୍ଥରେ ପହଞ୍ଚିଗଲା ।

ବନ୍ଧୁତାକୁ ନଘା ଅତଡ଼ାରେ ଥିବା ବିରାଟ ବରଗଛ ଛାଇରେ ଜଣେ ବୃଦ୍ଧଙ୍କୁ ବସିଥିବାର ଦେଖିଲା । ନାତିଘାଞ୍ଚ, ସୀଣ ଶରୀର । ତାଙ୍କର ଚେହେରା ଓ ମୁହଁର ଆକୃତିରେ ମୋର ଆଖି ପଡ଼ିବା ମାତ୍ରେକେ ମୋ ଦେହରେ ବଡ଼ ଅଭୂତ ଭାବରେ ଗୋଟିଏ ଶୀତରଣ ସୃଷ୍ଟିହେଲା । ମୁଁ ହଠାତ୍ ମନେ ମନେ କହିପକାଇଲି ବାପା କ'ଣ ଏଠି ବସିଛନ୍ତି । ମୋର ସ୍ମରଣ ପିତାଙ୍କ ଚେହେରା ସହ ତାଙ୍କ ଚେହେରାର ସାଦୃଶ୍ୟ ମୋତେ ଅଭୂତ କଲା । ମନକୁ ସ୍ଥିରକରି ଭାବିଲି, ବାପାଙ୍କ କଥା

ଭରୁଥିବାରୁ ବୋଧେ ଏପରି ଦେଖାଯାଉଛି । ଭଲରୂପେ ନିଶ୍ଚୟ କରିବାପାଇଁ ଆକୃଷ୍ଣ ହୋଇ ମୁଁ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଗଲି । ସେ ମୋତେ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ବସିବାକୁ କହିଲେ । ମୁଁ ବସିଲି ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ମୋର ସତ୍ୟ ସଂଜାତ ଭାବ ଜଣାଇଲି । ଏଥିରେ ତାଙ୍କର ବିଶେଷ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ସୃଷ୍ଟି ହେଲାନାହିଁ । ହାଲୁକା କରି କହିଲେ, “ସେପରି ବେଳେ ବେଳେ ହୁଏ । ଏଠି ଚେହେରାର ସାଦୃଶ୍ୟ ବଢ଼ିଯାଏ ନୁହେଁ । କଥା ହେଉଛି — ଏ ଜାଗା ସହିତ ଆପଣଙ୍କ ବାପାଙ୍କୁ ନେଇ କିଛି ଭାବ ଆପଣଙ୍କ ମନରେ ଅଛି । ସେହି ଭାବହିଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଚମକାଉଛି ।” ବୁଦ୍ଧଙ୍କ କଥାରେ ମୁଁ ଚମକି ପଡ଼ିଲି ଏବଂ କହିଲି “ହଁ, ଆପଣଙ୍କ ଅନୁମାନ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସତ୍ୟ । ନବେବର୍ଷ ଅତିକ୍ରମ କରୁଥିବା ମୋର ପିତା ଦୁଇବର୍ଷ ତଳେ ଏଇ ନଦୀ ବାଲିରେ ପଡ଼ି ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲେ ପୂର୍ବରୁ କୁଆଡ଼େ ଏଇ ସ୍ଥାନରେ ବସିଥିଲେ ବୋଲି କେତେକ ଲୋକ କହନ୍ତି । ସେହିଦିନ ଠାରୁ ଏଇ ସ୍ଥାନଟିକୁ ମୋର ପୂଜ୍ୟ ପିତୃଦେବଙ୍କର ଅନ୍ତ୍ରମ ବିଶ୍ରାମର ସ୍ଥାନ ଭାବି ପ୍ରବୃତ୍ତି ପରିରୁକିତ ହୋଇ ବାରମ୍ବାର ମୁଁ ଏଠାକୁ ଆସିଥାଏ ।” ବୁଦ୍ଧ କହିଲେ, “ବାପାଙ୍କ ପ୍ରତି ଆପଣଙ୍କର ସ୍ନେହ, ଶ୍ରଦ୍ଧା, ଭକ୍ତି ଏହା ଯେତେ ପ୍ରକଟ ନ କରୁଛି, ବେଶି ପ୍ରକଟ କରୁଛି ଆପଣଙ୍କ ମନର ଅବଶୋଷ । ବୋଧହୁଏ ବାବାଙ୍କ ପ୍ରତି ଆପଣ ସମସ୍ତ ଆନୁରୂପତା ସତ୍ତ୍ୱେ କିଛି ଅବହେଳା କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ସେହି ଅବହେଳାରୁ ଜାତ ଅବଶୋଷ ଆପଣଙ୍କୁ ଭୁତ ଲାଗିଲା ପରି ମଝିରେ ମଝିରେ ଆତ୍ମମଣି କରୁଛି ଏଇଟା ବି ଏକତରଫା ନୁହେଁ । ବାପାଙ୍କର ଆତ୍ମା, ଯାହା ଏବେ ପ୍ରେତ ରୂପେ ଥିବ ବୋଲି ଆମର ବିଶ୍ୱାସ, ମଧ୍ୟ ଏ ଜାଗାକୁ ବାରମ୍ବାର ଆସୁଥିବ । ତେବେ ଏସବୁ ମନର ବିକାର । ଯାହା ହେବାର ଥାଏ, ହୋଇଯାଏ । ଆପଣ କିଛିଦିନ ଏ ବିକାରର ଶୀକାର ହେବେ । ସମୟକ୍ରମେ ତାହା ଗୁଡ଼ିଯିବ । ଜୀବନ ଏଇଆ । ଭୁଲିଯିବାର ଗୁଣଟି ମନୁଷ୍ୟର ନଥିଲେ ଜୀବନ ବଡ଼ ଦୁର୍ବଳ ହୁଅନ୍ତା । ପୁନର୍ଜନ୍ମ, ପ୍ରେତ ଇତ୍ୟାଦି କଥା ଏଯାବତ୍ ବିଜ୍ଞାନସମ୍ମତ ହୋଇନାହିଁ ।

ବୁଦ୍ଧଙ୍କର ଦର୍ଶନତତ୍ତ୍ୱ ଶୁଣି ମୁଁ ବଡ଼ କୃତଜ୍ଞତା ହେଲି । ମୁଁ ଭାବିଲି, ବାପାଙ୍କ ପ୍ରେତ ବୁଦ୍ଧଙ୍କୁ ଗ୍ରାସ କରିଛି । ନହେଲେ ଏ ଜାଗା

ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧ, ମୋ ମନର ଅବଶୋଷ ଇତ୍ୟାଦି ସତକଥା ସେ କପରି କହୁଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ମନରେ ଗୋଟାଏ ଅହେତୁକ ଭକ୍ତିଭାବ ଜାତ ହେଲା । ମୁଁ ଭାବିଲି, ବାପାଙ୍କର ମୁଁ ବଡ଼ପୁଅ । ମୋତେ ସେ ବହୁତ ଭଲପାଉଥିଲେ । ଶେଷ ବେଳେ କ’ଣ କହିଥାନ୍ତେ । ଜୀବନ ଗଲା ପୂର୍ବରୁ ଏଇ ଜାଗାରେ ବସିଥିଲା ବେଳେ ବୋଧେ ମୋତେ ପାଖରେ ପାଇବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି—ତାହା ତ ଘଟିଲା ନାହିଁ । ସେହି ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ଆକାଂକ୍ଷା ବୋଧେ ବାପା ଏହି ବୃଦ୍ଧଙ୍କ ମାଧ୍ୟମରେ ତରତାର୍ଥ କରନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ ତାଙ୍କର ଅମୋକ୍ଷ ଆତ୍ମା ବୃଦ୍ଧଙ୍କ ଦେହରେ ପ୍ରବେଶ କରି ମୋତେ ଏସବୁ କଥା କହୁଛନ୍ତି ।

ମୋର କୌତୂହଳ ବଢ଼ିଗଲା ଏବଂ ବୃଦ୍ଧଙ୍କ ଠାରୁ ଅଧିକ କିଛି ଶୁଣିବା ଇଚ୍ଛାରେ କଥାର ସୂକ୍ଷ୍ମପାତ କଲି । ମୁଁ ପଚାରିଲି, “ଆଜ୍ଞା, ଆପଣ ବୋଧେ ଏଇ ପାଖାପାଖି କେଉଁଠି ରହନ୍ତି ।” ସେ କହିଲେ, ‘ହଁ, ଏଇ ଭୁଲସୀପୁର ଏରିଆରେ ରହେ ।’ ମୁଁ ପଚାରିଲି, ‘ଆପଣ କ’ଣ କରନ୍ତି—ବୟସ ବୋଧେ ସତୁରି ପାଖାପାଖି ହେବ ।’

—ମୁଁ ପୋଲିସ୍ ବିଭାଗରେ କାମ କରୁଥିଲି । ଇନ୍‌ସ୍ପେକ୍ଟର ପୋଷ୍ଟରୁ ଅବସର ନେଲି । ଅବସର ନେବା ୧୭ ବର୍ଷ ହୋଇଗଲାଣି । ବୟସ ଏବେ ୬୫ ବୁଲୁଛି ।

—ଭୁଲସୀପୁରେ ଘରଟିଏ କରିଛନ୍ତି ବୋଧେ ?

—ନା, ଗୋଟିଏ ବଖରା ଭଡ଼ା ନେଇ ରହୁଛି ।

—ଆପଣଙ୍କର ପରିବାର-ପିଲାପିଲଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ?

—ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ମରିଯାଇଛନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ପୁଅ, ଦୁଇଟି ଝିଅ ।

—ଗୋଟିଏ ବଖରାରେ କପରି ରହୁଛନ୍ତି ?

—ନାଁ, ନାଁ, ସେମାନେ ଅନ୍ୟସ୍ଥ ରହନ୍ତି । ପୁଅ ବିବାହ କରିଛି । ତାହାର ଚାକିରି ପିଲା । ସେ ଏଇ କଟକରେ ସେଣ୍ଟ୍ରାଲ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ଚାକିରିଟିଏ କରେ । ସେ ତାହାର ଛୁଆପିଲାଙ୍କୁ ନେଇ

ରହୁଛି । ବଡ଼ିଆ ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ଚାଲି କରେ । ସାନିଆ ତାହା ପାଖରେ ରହେ ।

—ଆପଣ ପୁଅ ପାଖରେ ନରହି ଅଲଗା ରହୁଛନ୍ତି କାହିଁକି ?

—ପୁଅ ଘରେ ଗହଳ ଭିତରେ ରହିଲେ ମୋତେ କଅଣ ମିଳିବ ?

—ବହୁତ ମିଳିବ । ସେବା, ନିରାପଣ, ଭରସା—ଯାହା ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥାରେ ଅତି ଆବଶ୍ୟକ ।

—ସେ ଗୁଡ଼ାକରେ ମୁଁ ବଞ୍ଚାଏ କରେ ନାହିଁ । ସଫାର ବାହାରକୁ ଯାହା ଦିଶେ, ଭିତରେ ତାହା ନୁହେଁ । ଭିତରର ଅବସ୍ଥା ଅନୁଧ୍ୟାନ ନକରି ଉପରେ ଶୁଣୁଥିବା ଲୋକମାନେ ଏହିପରି କଥା କହନ୍ତି । ଶେଷକ କଥା ଗୁଡ଼ି, ବୃଦ୍ଧ ହୁଅ କି ଯୁବା ହୁଅ—ଯାହା କରିବ ନିଜେ ହିଁ କରିବ । କାହାପାଇଁ କେହି କିଛି କରିଦେବେ ନାହିଁ । ଆମର ପରା କଥା ଅଛି—ନିଜେ ନମଲେ ପୁରୀ ଦେଖି ଦେବ ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ପୁରୀ ଦେଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ତ ମରିଯାଅ । ତୁମେ ଅକ୍ଷମ ବୋଲି ଅନ୍ୟ କେହି ତୁମକୁ ଦେଖାଇ ଦେବେ ନାହିଁ । ଯେଉଁମାନେ ଅନ୍ୟ ଉପରେ ଭରସା ରଖନ୍ତି, ସେମାନେ କେବଳ ହତାଶାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୁଅନ୍ତି ।

—ଆପଣ ବୋଧେ ନିର୍ଜନତାକୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି ?

—ନାଁ, ନାଁ, ନିର୍ଜନତାକୁ କାହିଁକି ଭଲ ପାଇବ ? ଗହଳ ଭିତରେ ଜୀବନ କଟିଲା ପରା । ପିଲାଙ୍କର ଲଳନପାଳନ, ପାଠପଢ଼ା, ବିବାହ ବ୍ରତ—ଏସବୁ କ'ଣ ଆପେ ଆପେ ହୋଇଗଲା ? ସଫାର ଜଞ୍ଜାଳ ଅସୀମ ଯେ ।

—ଏତେ ଜଞ୍ଜାଳ, କଷ୍ଟ ସହି କ୍ଳାନ୍ତ, ହେଲୁବେଳକୁ ସେମାନଙ୍କର ସେବା ଲଭ କରି ସିନା ଚିନ୍ତାଶୂନ୍ୟ ଜୀବନଯାପନ କରନ୍ତେ । ମାତ୍ର ଆପଣ ଯାହା କରୁଛନ୍ତି, ତାହାହାର ଆପଣ ପୁରା ଜଞ୍ଜାଳର ଧାରକୁ ଧରି ରଖୁଛନ୍ତି ।

— ସେପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଲୋକ ପ୍ରକୃତରେ ଚିନ୍ତାଶୂନ୍ୟ ହୁଏନାହିଁ ବରଂ ଚିନ୍ତାଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇପଡ଼େ । ପୁଅ ପାଇଁ ବାପା ଯାହା କରେ ତାହା ପଛରେ କୌଣସି ସ୍ୱାର୍ଥ କାମନା ନଥାଏ । ମାୟା-ପ୍ରେରିତ ହୋଇ କର୍ତ୍ତବ୍ୟବୋଧରେ ମନୁଷ୍ୟ ତାହା କରେ । ସେହି କର୍ମର ପ୍ରତିଦାନ ସ୍ୱରୂପ ତୁମେ ଯଦି ପୁଅଠାରୁ ସେବା ଇଚ୍ଛା ଆଶା କରିବ, ତାହାହେଲେ ତମେ ଭୁଲ କରିବ ।

ସେବା ତ ପାଇବ ନାହିଁ । ମିଳିବ ହା-ହୁତାଶ । ମୋର ମତ, ପୁଅ ପ୍ରତି ତୁମର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଶେଷ ହୋଇଗଲା ପରେ ସେ ବାହାରେଇ ହୋଇଗଲା ପରେ ତାହାଠାରୁ ତୁମେ ଅଲଗା ହୋଇଯିବା ଉଚିତ । ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ମିଶି ନିଜେ ହନ୍ତସନ୍ତ ହେବା ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କ ସ୍ୱାଧୀନତା ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ଏକସ ବାସହାର ସ୍ନେହଶ୍ରଦ୍ଧା ବଢ଼େ ନାହିଁ । ବରଂ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଅଯଥା ବିରାଗ ମୁଣ୍ଡଟେକେ । ସେମାନେ ବି ତୁମକୁ ତାଙ୍କ ଘରେ ପୂରାଇବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ନାହିଁ । ତୁମେ ତାଙ୍କ ରୁଚି ଓ ଇଚ୍ଛା ବିରୋଧରେ ପଶିଲେ ଫଳ ଯାହାହୁଏ—ମୁଁ ଅନେକ ଅନୁଭବଜ୍ଞ ମୁହଁରୁ ଶୁଣିଛି । ଏଥିରେ ପୁଅକୁ ଦୋଷଦେବା ଅନୁଚିତ । ବାସ୍ତବବାଦୀ ହେବା ଦରକାର । କାହାର ଦୋଷଗୁଣ ବିଚାରବା ଅନାବଶ୍ୟକ । ଏକସ ବାସର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକ ପରିଣତିକୁ ଏଡ଼ାଇବା ସହଜ ନୁହେଁ ।

— ଆପଣ ବେଧେ ଏପରି କିଛି ଘଟିବାରୁ ଅଲଗା ରହିବାକୁ ପସନ୍ଦ କଲେ ।

— ନା, ମୁଁ କାଦୁଅରେ ପଶିନାହିଁ କି ଗୋଡ଼ ଧୋଇ ନାହିଁ । ମୁଁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଯାହା ଶୁଣିଥିଲି ତାକୁ ନିଜର ବିଚାର ବୁଦ୍ଧିଦ୍ୱାରା ମାର୍ଜିତ କରି ଏ ପ୍ରକାର ପିତାନ୍ତରେ ଉପମାତ ହେଲି ଏବଂ ତାହାର ବଳରେ ପ୍ରଥମରୁ ମୁଁ ନିଃସଙ୍ଗ ଜୀବନ ଆଦରି ନେଲି । ଆପଣ ପଚାରି ବୁଝନ୍ତୁ, ଯେତେଗୁଡ଼ିଏ ଲୋକ ପୁଅ ବୋହୂ ଆଶ୍ରୟରେ ଅଛନ୍ତି, କେହି ଗୋଟିଏ ବି ଶାନ୍ତିରେ ନଥିବେ । ମାନସିକ ଶାନ୍ତି ହେଉଛି ମନୁଷ୍ୟ ପାଇଁ ବିଶେଷତଃ ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥାରେ ବଡ଼ କଥା ।

ତୁମେ ତାଙ୍କ ପାଇଁ କଅଣ କରିଛ, ସେଗୁଡ଼ାକ ସେମାନେ ଶିଆଲକୁ ଆଣନ୍ତି ନାହିଁ । ତୁମେ ତାଙ୍କୁ ଅନୁଗ୍ରହ ଦେଖାଇ କିଛି କରିନାହିଁ । ତୁମର କାମ ଗୁଡ଼ିକ ଚରାଚରତ ଗତାନୁଗତକ ପନ୍ଥାରେ ସ୍ୱତଃସ୍ପୂର୍ତ୍ତ ଭାବରେ ସମ୍ପାଦିତ ହୋଇଥାଏ । ସଂସାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ ତୁମେ ତାଙ୍କ ସଂସାରର ଅବଲୋକ୍ୟ ଅଙ୍ଗ ନୁହେଁ ଏ ଭାବ ସ୍ୱତଃ ତାଙ୍କ ମନରେ ରୂପାୟିତ ହୁଏ । ପୃଷ୍ଠି ପରଦାରୁ ଯେଉଁ ଝିଅଟିକୁ ତୁମେ ବୋହୂ କରି ଆଣ, ତାହାର ତୁମ ପ୍ରତି କୌଣସି ପ୍ରକାର ଆନୁରାଗ୍ୟ, ସ୍ନେହ, ଶ୍ରଦ୍ଧା ନ ରହିବା ସ୍ୱାଭାବିକ । କେବଳ ଶାଳୀନତା ବିରୁଦ୍ଧରେ ସେ ତାହାର ଆଚରଣକୁ ଯାହା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରେ । ପୁଅର ଘରେ ସେ ହୁଏ କର୍ତ୍ତା । କେବେ ତୁମ ପ୍ରତି କୌଣସି ଅବରୂର, ଭୁଲ, ସୂଚି ଦେଲେ ବି ସେଥିରେ ସ୍ୱର ମିଳାଇବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୁଏ । ତୁମର ରୁଚି ଚିନ୍ତାଧାର, ମୁଖବୋଧ, ବିରୁଦ୍ଧ ସେଠାରେ କୌଣସି ସ୍ଥାନ ପାଏ ନାହିଁ ।

ମୁଁ ଏତରି ଘଟଣା ଶୁଣିଛି, ଯେଉଁଠାରେ ନାତିନାତୁଣୀଙ୍କୁ ଆକଟ କଲେ କି କିଛି ଶିକ୍ଷା ଦେଲେ, ତାହା ତାଙ୍କର ରୁଚି ବିରୁଦ୍ଧ ହୁଏ ଏବଂ ତୁମକୁ ଅରୁଚିକର ମନ୍ତବ୍ୟ ସହିବାକୁ ହୁଏ । ତୁମ ସହିତ ତାଙ୍କର ଯୋଗଯୋଗ ଖର୍ଚ୍ଚ ସୀମିତ ହୋଇଯାଏ । ତୁମେ ଗହଳ ଭିତରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ନିଃସଙ୍ଗ ହୋଇଯାଅ । ଏସବୁ ସାଙ୍ଗକୁ ଅର୍ଥ ସମସ୍ୟା ଅଛି । ତୁମର ଆବଶ୍ୟକତା ବରଦ ଇତ୍ୟାଦି ଉପରେ ଅଭାବ ନାଁରେ କୁଠାବଦାତ କରାଯାଏ । ମୋର ଚିହ୍ନାପରିଚୟ ଥିବା ଜଣେ ଉଦ୍‌ଗ୍ରାଲକଙ୍କ କାହାଣୀ କହୁଛି ଶୁଣନ୍ତୁ । ସେ ଉଚ୍ଚ ପଦବୀରୁ ଅବସର ନେଲେ । ପୁଅମାନେ ଉଚ୍ଚପଦବୀରେ ଅଧିଷ୍ଠିତ । ମାତ୍ର ସେ ଅବସର ପରେ ରୁକ୍ଷ କରିଛନ୍ତି । ମୁଁ ଥରେ ପରୁଷ ଦେଲି, ଆପଣଙ୍କର ରୁକ୍ଷ କରିବା କ'ଣ ଦରକାର ? ଏ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରରେ ସେ ମୋତେ ବହୁତ କଥା କହିଲେ । କହିଲବେଳେ ତାଙ୍କ ଆଖି ଛଲ ଛଲ ହୋଇଗଲା । ତାଙ୍କ କଥାର ସାରବସ୍ତୁ ଥିଲା—ପେନ୍‌ସନ୍ ତାଙ୍କ ଖର୍ଚ୍ଚ ପାଇଁ ଅକୁଳାନ ହେଉଛି । ସେ କାହାକୁ ମାଗିବେ, କିଏ ଦେବ । ଏସବୁ ପରିସ୍ଥିତିକୁ ବିରୁଦ୍ଧ କଲେ,

ଏକଟି ରହିଲେ ବା ତାଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ ହେଲେ ଜଣେ ଚନ୍ଦ୍ରାଶୂନ୍ୟ ହେବ ନା ଚନ୍ଦ୍ରାଗ୍ରସ୍ତ ହେବ, ଆପଣ କୁହନ୍ତୁ ।

—ବୁଦ୍ଧ ହୋଇଗଲେ ଲୋକର ସେବା, ନିବୃତ୍ତି, ଭରସା ଇତ୍ୟାଦି ଦରକାର । ଆପଣାର ଲୋକ ସିନା ସେସବୁ କରିବେ । ସେହି ବୟସରୁ ନିଜ ସ୍ୱାର୍ଥ ପାଇଁ ତାଙ୍କ ବ୍ୟାପାରରେ ଜଡ଼ିତ ନହୋଇ ଅତିଥି ପରି ଦିନ କାଟିଦେଲେ ଶକ୍ତି କ'ଣ ?

—ଅତିଥି ସେବା କ'ଣ ଆମ ସମାଜରେ ଆଉ ଅଛି ! ଆମର ଶାସ୍ତ୍ର ମାନ ଅନୁସାରେ ଅତିଥି ସେବା ହେଉଛି ଗୃହସ୍ଥର ସଙ୍ଗୋତ୍ତମ କର୍ମ । ଅତିଥି କାହାକୁ କହନ୍ତି ? ଯେ ପୁରୁଷ ସୁତନା ନଦେଇ ତୁମ ସହିତ କୌଣସି ପ୍ରକାର ସମ୍ପର୍କ ନଥାଇ, ଦିନ, ବାର, ବେଳା ନିର୍ବିଶେଷରେ ତୁମର ଦ୍ୱାରସ୍ଥ ହୁଏ, ତାକୁ ଅତିଥି କୁହାଯାଏ । ନିଜେ ନଖାଇ ତାକୁ ଖୋଇବା ଓ ସେବା କରିବା ଗୃହସ୍ଥର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଆଜିକାଲି ଏ ପ୍ରଥା ଚଳୁଛି କି ? ଯେଉଁ ସମାଜରେ ଆତ୍ମୀୟ ଲୋକଙ୍କ ବିଘ୍ନରେ ପ୍ରବେଶ ପାଇଁ ଅନୁମତି ନାହିଁ, ସେଠାରେ ଅତିଥି ସେବା କଲ୍ପନା ବିଚିତ୍ର ମନା ମାତ୍ର । ଯୌଥ ପରିବାର ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ଛୋଟ ପରିବାର, ସୁଖୀ ପରିବାର, ସ୍ଥୋଗାନ ସଂସ୍ଥ ନିନାଦିତ । ପରିବାର ଅର୍ଥ ସ୍ୱାମୀ, ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ସନ୍ତାନ । ବଳୁବାଳିବ ଭିତରେ ଶୁଣ୍ଠର ଭର ଲୋକ । ବାପ, ମାଆ, ଭାଇ ଭଉଣୀଙ୍କର ପରିବାରରେ ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ଏଇଟା ହେଲା ଯୁଗଧର୍ମ । ପବନ ଯେଉଁ ଦିଗରୁ ବହୁଛି, ସେହି ଦିଗକୁ ସିନା ଛତା ଦେଖାଇବ । ପ୍ରୋତ୍ତର ପ୍ରତିକୂଳରେ ଗଲେ କି ଅଗ୍ରଗତି କରିବ ? ତୁମେ କଥା କହି, ଅଭିମାନ କରି, ରାଗଭେଦ କରି କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିପାରିବ ନାହିଁ । ଭରସା ସମୟରେ ତୁମର ଜଡ଼ିତ ହେବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ସେମାନେ ବି ତୁମକୁ ଜଡ଼ିତ କରିବେ ନାହିଁ ।

ମାତ୍ର ତୁମକୁ କେହି ପଚାରି ନାହାନ୍ତି, ତୁମେ ଅଲୋଡ଼ା ଅଦରକାରୀ — ଏ ପ୍ରକାର ଭାବନାରୁ ତୁମେ ନିଜକୁ ମୁକ୍ତ କରିପାରିବ ନାହିଁ । ଏପରି ଭାବନା ମୁଣ୍ଡରେ ଭୁଲିଲେ ତୁମେ ଅଥବା ସ୍ଥାନମନ୍ୟତାର ଶୀକାର ହୋଇ ଅଶାନ୍ତ ହେବ । ପୁଣି ଆମର ଆଶ୍ରମ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ

ଗାର୍ହସ୍ଥ୍ୟ ପରେ ବାନପ୍ରସ୍ତର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥିଲା । ବଣରେ ନହେଲେ ମଧ୍ୟ ଅଲଗା ରହିବା ସେହି ହିସାବରେ ଯୁକ୍ତଯୁକ୍ତ । ତାହାହାରା ତୁମେ ଦୁଷ୍ଟିନା ଦୁର୍ଭାବନାରୁ ମୁକ୍ତ ରହିବା ସଙ୍ଗେ ବାକ୍ ସଂଯମ ଖାଦ୍ୟ ସଂଯମଦ୍ୱାରା ଅଧିକ ନିରାମୟ ଜୀବନ କଟାଇ ପାରିବ ।

— ଏବେ ସିନା ହାତ ଗୋଡ଼ ଚଢ଼ୁଛି — ଚଳିଯାଉଛନ୍ତି । ରୋଗ ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି କାରଣରୁ ଆପଣ ଅଚଳ ହେଲେ କଅଣ କରିବେ ? ସେତେବେଳେ ତ ପୁଣି ପୁଅ ପାଖକୁ ଯିବେ ?

— ଭବିଷ୍ୟତ କଥା ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ମୁଁ କିଏ ? ପରମୁହୂର୍ତ୍ତ ବି ଭବିଷ୍ୟତ । ପରମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମୋର ମୃତ୍ୟୁ ହେବ ନାହିଁ ବୋଲି କିଏ କହିବ ? ଭବିଷ୍ୟତ ମନୁଷ୍ୟ ଜ୍ଞାନର ଅଙ୍ଗତ । ଯାହା ହବାର ଥିବ ହେବ । ଆମେ ଭାବିଚିନ୍ତି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି କିଛି ଏପାଖ ସେପାଖ କରିପାରିବା ନାହିଁ । ସୁନେଲି ଭବିଷ୍ୟତ କଳ୍ପନାରେ ମଙ୍ଗୁଲ ହେବା ଯେତକି ବୋକାମି, ଭବିଷ୍ୟତ ବିପଦ କଳ୍ପନାରେ ଅଧୀର ହେବା ବା ସେଥିପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ତାହାଠାରୁ କିଛି କମ୍ ବୋକାମିର ପରିଚୟ ଦିଏନା । ମତେ ଯଦି ଅଚଳ ହୋଇ ପୁଅପାଖକୁ ଯିବାର ଯୋଗ ଥାଏ, ମୁଁ କିଏସେ ତାକୁ ରୋକିବାକୁ । ମୋତେ ଯଦି ଯୋଗ ଥାଏ, ମୁମୂର୍ଷ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପୁଅ ଅନାଇବ ନାହିଁ, ତେବେ ମୁଁ କ'ଣ କରିପାରିବି ? ଭବିଷ୍ୟତ ବିଷୟରେ ମନୁଷ୍ୟର କଳ୍ପନାଜଳ୍ପନା ବୃଥା । ମୁଁ ଉଭୟ ପକ୍ଷର ହିତ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ହାତଗୋଡ଼ ଚଢ଼ୁଛି ବୋଲି ବାନପ୍ରସ୍ଥା ଜୀବନଯାପନ କରୁଛି । ପରେ କ'ଣ ହେବ ମୁଁ ଭାବୁନାହିଁ ।

ବୃଦ୍ଧଙ୍କ କଥା ସରିଲା ବେଳକୁ ସନ୍ଧ୍ୟା ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ରସ୍ତାରେ ବିଜୁଲ ଆଲୁଅ ଜଳ ଉଠିଲଣି । ମୋର ବୃଦ୍ଧଙ୍କୁ ଆଉ କିଛି କହିବାର ନଥିଲା । ଯିବାପାଇଁ ବୃଦ୍ଧଙ୍କର ଅନୁମତି ମାଗିଲି । ସେ ତାଙ୍କ ବାଟରେ ଯିବାପାଇଁ ଉଦ୍ୟତ ହେଲେ । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କରି ମୋ ବାଟରେ ଚାଲିଲି । ବାଟରେ ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲି, ବୃଦ୍ଧ ଯାହା କହିଲେ ମୋ ବାପାଙ୍କ ଜୀବନ ଠିକ୍ ସେହି ଭାବରେ ପରିଚାଳିତ ହେଉଥିଲା ।

ସେ ୯୦ ବର୍ଷ ବଞ୍ଚିଲେ । ଜୀବନକାଳ ଭିତରେ ସେ କାହା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିନାହାନ୍ତି । ନିଜେ ପରିଶ୍ରମ କରି ନିଜ ରୋଜଗାରରେ ଆମକୁ ମଣିଷ କରିଥିଲେ । ବୃଦ୍ଧଙ୍କ ପରି ସେ ଆମଠାରୁ ଅଲଗା ହୋଇ ଦୂରେଇ ଯାଇ ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆମ ଭିତରେ ଥାଇ ନିଃସଙ୍ଗ ଜୀବନଯାପନ କରୁଥିଲେ । କେବେ ବେମାର ପଡ଼ିନାହାନ୍ତି କି କାହାର ସେବା ଗ୍ରହଣ କରିନାହାନ୍ତି । ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କର୍ମଠ ରହି ବାଟରେ ଚାଲୁ ଚାଲୁ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲେ । ତାଙ୍କ ଜୀବନଚର୍ଯ୍ୟାରୁ ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରେରଣା ଗ୍ରହଣ କରୁଛି । ମାତ୍ର ସେ କେବେ ମୋତେ ଏ ବିଷୟରେ କିଛି ଶିକ୍ଷା ଦେବା ଭଙ୍ଗୀରେ କହି ନଥିଲେ । ମୃତ୍ୟୁ ଶଯ୍ୟାରେ ଲୋକ ଏ ପ୍ରକାର କେତେ କଥା ପ୍ରିୟ ଲୋକମାନଙ୍କୁ କହିଥାଆନ୍ତି । ବାପାଙ୍କର ସେ ସୁଯୋଗ ନଥିଲା । ତେଣୁ ସେ ଆଜି ଏହି ବୃଦ୍ଧଙ୍କ ମାଧ୍ୟମରେ ମୋତେ ଏ ଶିକ୍ଷା ଦେଲେ । ବୃଦ୍ଧଙ୍କ ଚେତେର ବାପାଙ୍କର ଚେତେର ଖାଲି ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ନଥିଲା, ତାଙ୍କ ଶାନ୍ତିମତି ମଧ୍ୟ ଏକା ପ୍ରକାର ବୋଲି ମୋର ଧାରଣା ହେଲା । ପୁଣି ସାମ୍ପ୍ରତିକ ଅବସ୍ଥାରେ ମୁଁ ଦିଗନ୍ତର ପ୍ରାୟ ଭରସା ଖୋଜୁଛି ଏବଂ ବାପାଙ୍କ କଥା ବାରମ୍ବାର ସ୍ମରଣ କରୁ କରୁ ଅଜାଣତରେ ଚାଲିଆସିଲି । ବୃଦ୍ଧ ମଧ୍ୟ ଆଜି କେବଳ ଏ ଜାଗାକୁ ଆସିଥିଲେ । ମୁଁ ବି ଏବେ ବୃଦ୍ଧ । ପିଲାମାନଙ୍କ ଉପରେ ମୋର ନିର୍ଭରତା ବୃଦ୍ଧି ପାଉଛି ଯାହା ବାପା ପସନ୍ଦ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ତେଣୁ ବୃଦ୍ଧ ଯାହା କହିଲେ ତାହା ସମସ୍ତୋପଯୋଗୀ ଏବଂ ମୋ ପାଇଁ ବହୁତ ଉପାଦେୟ । ଆକସ୍ମିକ ଭାବରେ ଏହା ଘଟିଲା ସିନା, ଏହା ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ବାପାଙ୍କର ସେ-ସ୍ମରଣ ପ୍ରେରଣ ମୋ ପ୍ରତି ବାଣୀ ।

ଆମ ସାହୁର ପଦ

[ପଦ ଆମ ସାହୁରେ ରହୁଥିଲା । ସାହୁରେ ଆତନ୍ୟତା ହେଉଥିଲା । ତା' ଧନ୍ୟାନ୍ୟ ପେଟ ପୋଷୁଥିଲା । ଏବେ ସେ ଆଉ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତା'କୁ ସାହୁ ଲୋକେ ଭୁଲି ଯାଇନାହାନ୍ତି । ଭୋକିଲାତରେ, ମେଳା ମଉଛବରେ ସାଇବାଲା ଯେତେବେଳେ ଏକାଠି ହୁଅନ୍ତି, କପରି କେଉଁ ସୁନ୍ଦର ତା' କଥା ଆଲୋଚନା ଉପରକୁ ଆସିଯାଏ । ସେ ତ କେବେଠୁ ସେପୁରକୁ ଚାଲିଗଲାଣି । ପୁରୁଣା ଲୋକେ ତା' କଥା କହୁଲା ବେଳେ ଆମେ ଟୋକାମାନେ ବଡ଼ କୌତୂହଳୀ ହୋଇ ଶୁଣୁ । ପଦର ଜୀବନଚର୍ଯ୍ୟା, ଧର୍ମନୀତି ଇତ୍ୟାଦିରେ ନିଶ୍ଚୟ କିଛି ବିଶେଷତ୍ୱ ଥିଲା । ନହେଲେ ମଲ୍ଲପରେ ବି ସେ କାହିଁକି ସାହୁବାଲାଙ୍କ ମନରେ ଏଯାଏ ବି ଆସନପାତ ରହୁଛି ? ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ପଦ ବିଷୟରେ ଯାହା ଯାହା ଶୁଣିଛି, ସେସବୁକୁ ଏକାଠି ଗୁଡ଼ି ତା'ର ଜୀବନ ଇତିହାସ ଲେଖିବାକୁ କାହିଁକି ଇଚ୍ଛା ହେଲା । ତେଣୁ... ..]

ପଦ ରସ୍ତାକଡ଼ ପଲ୍ଲରେ ରହୁଥିଲା । ସେ ପଲ୍ଲଟି ଭଙ୍ଗାଇଟା, ଭଙ୍ଗାଟିଣ, କଣି ବାଉଁଶ ଇତ୍ୟାଦି ଦେଇ ନିଜ ହାତରେ ସେ ଗଢ଼ିଥିଲା । ଟଙ୍କାଦେଇ ଉପକରଣଗୁଡ଼ିକ କାହାଠାରୁ କଣି ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ କାହାଠାରୁ ମାଗିକରି ଅଣି ନଥିଲା । ଅଦରକାଶ, ବେଝାରିସ ଭାବରେ ପଡ଼ିଥିବା ଜନିଷ ସେ ଗୋଟାଇ ଆଣିଥିଲା । ତେଣୁ ପଲ୍ଲଟି ତା'ର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିଜସ୍ୱ— ସେ ମାଲିକ । ରସ୍ତାକଡ଼ ଜାଗା ଉପରେ ଯେଉଁଠି ପଲ୍ଲ ଠିଆ ହୋଇଥିଲା, ତାହାର ମାଲିକାନା ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ କାହାର ଅଧିକାର ବା ସୁବିଧା ଉପରେ ଆଶ୍ରୟ ଆଶୁ ନଥିଲା । ସେ ସେହି ପଲ୍ଲଟିରେ ଠିକ୍ ମାଲିକ ଭଙ୍ଗରେ ଆତନ୍ୟତା ହେଉଥିଲା । ତାହାର କିଛି ଅଣ୍ଟାବ ଥିଲାପରି ଜଣାଯାଏ ନାହିଁ । ଶ୍ରେକ, ଉପାସ ରହୁଥିଲେ ତା' ଭଙ୍ଗରୁ ଜଣାପଡ଼ି ଯା'ନ୍ତା । ତାର ପିଲାଲୁଗା ବି ଚିରା, ଫଟା ନୁହେଁ । କପରି ଚଢ଼ୁଛି ସେ ?

ସେଜଗାର କ'ଣ ? ମଗାଯବୁ କରିବାର ବି ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । କାହା
 ଘରକୁ କାମଦାମ କରିଯିବାର ବି ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ରୂପ ତାହାର
 ଯେପରି ଅପରିଚ୍ଛନ୍ନ, ସେଥିରେ ସେ ଦୁଷ୍ଟମି କରି ପେଟ ପୋଷୁଥିବ — ଏ
 ସମ୍ଭାବନା ମଧ୍ୟ ନଥିଲା । ତାହାର ଚଳଣିର ସୁସ୍ଥତା ହଠାତ୍ ଜଣା ନ
 ପଡ଼ିଲେ ମଧ୍ୟ କାହାରିକୁ ଅଜଣା ନଥିଲା । ସେଇଟି ହେଉଛି ଘଷି
 ବେପାର । ଏ କାମଟି ଯେ ସେ ଖାମ୍‌ଖିଆଲା ଭାବରେ ଆଦର
 ନେଇଥିଲା । ତାହା ନୁହେଁ । ପଦ ବି ଖାମ୍‌ଖିଆଲା ଲୋକ ନୁହେଁ । ଏ
 ଧନ୍ଦାଟି ପ୍ରହର କରିବା ମୂଳରେ ତା'ର ଥିଲା ଗଣ୍ଡର ଅନୁଧ୍ୟାନ ଆଉ
 ବିଶ୍ଳେଷଣ । ତାହାର ପରିକଳ୍ପନା ବା ଯୋଜନା ଯେ ସେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଗୁପ୍ତ
 ରଖୁଥିଲା, ତାହା ନୁହେଁ । ସାହିର କାହା କାହା ସହିତ ଏ ବିଷୟ ସେ
 ଆଲୋଚନା ମଧ୍ୟ କରୁଥିଲା । ନଚେତ୍ କଥାଟା ଜଣାପଡ଼ିଲା କେମିତି ?

ସେ ବଡ଼ ମେଜାଜ୍‌ଦାର ଓ ସ୍ୱାଧୀନଚେତା । ସେ କାହା କାହା-
 ଠାରୁ ଶୁଣିଥିଲା — ‘ବାଣିଜ୍ୟେ ବସନ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ମୀ’ । ବଣିଜ ବେପାରରେ ଅଧିକ
 ଧନାଗମ ହୁଏ, ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଧନ୍ଦାରେ ସେପରି ଧନ ମିଳେ ନାହିଁ ।
 ଅନେକ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ବାବୁଝପୁା ଘରେ କାମ ପାଇଁ କରି ପେଟ
 ପୋଷୁଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ପଦ ତାହା କରିବ ନାହିଁ । ସେ ନୌକରି ପସନ୍ଦ
 କରେ ନାହିଁ । ସେ ସ୍ୱାଧୀନ ରହିବ ଆଉ ଅଧିକ ପଇସା କମାଇବ ।
 ଏଥିପାଇଁ ତାକୁ ବଣିଜ କରିବାକୁ ଧୃବ । କି ବଣିଜ ସେ କରିବ ?
 ବଣିଜ ତ ହେଲା—ଅନ୍ୟଠାରୁ ତିଆରି ଜିନିଷ କଣିଆଣି ଖାଉଟିକୁ
 ବିକିବା । ନଚେତ୍ ନିଜେ ଜିନିଷ ତିଆରି କରି ତାହା ଖାଉଟିକୁ ବିକିବା ।
 ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାର ବଣିଜରେ ତିଆରି ଜିନିଷ କଣିବା ପାଇଁ ପାଣି—ମୂଳଧନ
 ଦରକାର । ପୁଣି ଜିନିଷ ଆଣି ଦୋକାନ ସଜାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତାହାର
 ପାଣି ନାହିଁ କି ଦୋକାନ ସଜାଇବା ତାହା ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ।
 ତାହାପରି ଲୋକଙ୍କ ଦୋକାନକୁ କିଏ ବା ଜିନିଷ କଣିବାକୁ ଆସିବ ?
 ତେଣୁ ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାର ବଣିଜ କାଟି ଖାଇଗଲା ।

ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରକାର ବଣିଜ କଥା ଚନ୍ଦ୍ରା କଲା । ନିଜେ ଜିନିଷ
 ତିଆରି କରିବ । କେତେ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ କାଗଜରେ ଠୁଙ୍ଗାକରି ବିକିଛନ୍ତି ।

ମାତ୍ର ସେଥିପାଇଁ ସହରସାଗ ବୁଲି କାଗଜ ସଂଗ୍ରହ କରିବା ଦରକାର । ଅଠା କଣିକା ଦରକାର । ଠୁଙ୍ଗା ତିଆରି ନିମନ୍ତେ କଇଁଛ, ଛୁଆ କଣିକା ଦରକାର । ଏସବୁ ନିମନ୍ତେ ମଧ୍ୟ ମୂଲ୍ୟଧନ ଆବଶ୍ୟକ । ମୂଲ୍ୟଧନ ସେ କେଉଁଠି ପାଇବ ? ଏ ପ୍ରକାର ବଣିଜ ବି ଅସମ୍ଭବ ଜଣାପଡ଼ିଲା । ତେବେ କ'ଣ ବଣିଜ ବେପାର ତା'ଦ୍ୱାରା ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ ? ଏପରି ଭାବୁ ଭାବୁ ତାକୁ ବାଟ ଦିଶିଗଲା । ସେ ଠିକ୍ କଲ ଘଣି ତିଆରି କରିବ । ଏଥିପାଇଁ ଦରକାର କଞ୍ଚାମାଲ ଗୋବର ତାକୁ କଣିକାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ଘଣି ପାରିବା ପାଇଁ ଜାଗାର ବି ଅଭାବ ହେବନାହିଁ ।

ସହରରେ ଅନେକ ଲୋକ ଗାଈ ପାଳନ୍ତି । ମାତ୍ର ସହରରେ ଜମା ଗୋଡ଼ର ଜମି ନାହିଁ । ମାଲିକମାନେ ଗାଈଗୁଡ଼ିକୁ ଘରେ ବାନ୍ଧି ରଖନ୍ତି ଏବଂ କୁଣ୍ଡା, ରୋକଡ଼, ନଡ଼ା ଖାଇବାକୁ ଦିଅନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଘଣ୍ଟାଏ, ଦୁଇଘଣ୍ଟା ବୁଲିବାକୁ ଛାଡ଼ିଦିଅନ୍ତି । କିଏ ସକାଳେ ଛୁଡ଼େ, କିଏ ଦ୍ୱିପହରେ ଛୁଡ଼େ । ଏହିପରି ଗାଈଗୁଡ଼ିକ ରସ୍ତାରେ ବା ରସ୍ତାକଡ଼ ଜାଗାରେ ପ୍ରାୟ ସବୁବେଳେ ବୁଲୁଥା'ନ୍ତି । ପଦ ଏ ପରିସ୍ଥିତିର ସୁଯୋଗ ନେଲ । ଗୋଟିଏ ଗାଣ୍ଡୁଆ ଧରି ତାହା ପଲ୍ଲ ପାଖାପାଖି ରସ୍ତା ଓ ରସ୍ତାକଡ଼ ଜାଗାମାନଙ୍କରେ ବୁଲୁଥିବା ଗାଈ-ମାନଙ୍କର ପିଚ୍ଛକଲା । ସେମାନେ ହସିଲାମାତ୍ରେ ପଦ ତାକୁ ଡୋଳି ଗାଣ୍ଡୁଆରେ ପୁରାଏ । ଏଥିରେ କାହାର କିଛି ଅପତ୍ତି କରିବାର ନାହିଁ । ସେ କାହାର ଧନ ନେଇ ଯାଉନାହିଁ । ସେ ଗୋବରରେ ମଧ୍ୟ କାହାର ଅଧିକାର ନାହିଁ । ବୁଲି ଗାଈ ରସ୍ତାରେ ହରୁଥିବା ଗୋବର ମୁ୍ୟନିର୍ଦ୍ଦିପାଳିଟି ମେହେନ୍ତର ସଫାକରି ନେଇ ମଇଲା ଖାତରେ ପକାଇବା କଥା । ପଦ ତାହା ନେଇଯାଏ । ରସ୍ତା ବି ସଫା ହେଲା । ମୁ୍ୟନିର୍ଦ୍ଦିପାଳିଟିର କାମ ମଧ୍ୟ ଲାଭ ହେଲା । ପଦ ଭାରି ସେକ୍ଟୋର୍କ୍ ଲୋକ । ଅନ୍ୟାୟ କାମ ସେ ଜମା କରିବ ନାହିଁ । କାରଣ କେହି ପଦେ କହିଲେ ସେ ସହିପାରିବ ନାହିଁ । ତଥାପି ସେ ଅନେକ ସମୟରେ ବରଷର ହୋଇ କାହାକୁ ନା କାହାକୁ ଗାଳି ଦେଉଥାଏ । ଯେତକ ଶୁଣାଯାଏ, ସେଥିରୁ ବୁଝାପଡ଼େ ଯେପରି ତାହା ସଙ୍ଗେ କେହି ଶତ୍ରୁତା କରିଛି । ତାକୁ ଦେଖି ସହି ପାରୁନାହିଁ । ଓକ୍ତରେ ଏସବୁର କିଛି ଭିତ୍ତି

ନଥାଏ । ପଦ୍ମର ତା' ନଜ କାମରେ, ଚଳଣିରେ, କାରବାରରେ ଅତି ମାନ୍ୟରେ ଆମ୍ବସନ୍ତୋଷ ଆସି ଯାଇଛି । ଏଇ ଆମ୍ବସନ୍ତୋଷୀ ଲୋକଗୁଡ଼ିକ ତାଙ୍କୁ କେହି ଈର୍ଷା ନକଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଈର୍ଷା କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି ସ୍ପଷ୍ଟ ତାଙ୍କ ମନରେ ଧାରଣା ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । ସେପରି ଇନ୍ଦ୍ର ସବୁବେଳେ ତାଙ୍କ ଇନ୍ଦ୍ରପଦ-ଆସନ କିଏ ନେଇଯିବ ବୋଲି ଆଶଙ୍କା କରିଥା'ନ୍ତି ।

ପଦ୍ମ ବୁଲ ଗାନ୍ଧୀମାନଙ୍କ ପଛରେ ଗୋଡ଼ାଇ ଦିନକୁ ଚାରି ପାଞ୍ଚ ଗାଣ୍ଡିଆ ଗୋବର ସଂଗ୍ରହ କରେ । ଗସ୍ତକ୍ରମେ ନିଜର ଆରପାଖରେ ଚକ୍ରୁଳ ପିଠାପରି ଘଷିପାରେ । ଏଥିରେ କାହାର କିଛି ଆପତ୍ତି ନ ଥାଏ । ଗସ୍ତକ୍ରମେ ନିଜର ଆରପାଖରେ କାହାର ବା କଅଣ କାମ ଥାଏ ? ଘଷି ଦୁଇ, ତିନି ଦିନରେ ଶୁଖି ଜାଲ ଉପଯୋଗୀ ହୋଇଥାଏ । ସହରରେ ଅନେକ ଲୋକଙ୍କ କୋଇଲି ଚୁଲ୍ଲ । କୋଇଲି ଚୁଲ୍ଲ ଲଗାଇବା ପାଇଁ ଘଷି ହେଉଛି ଉତ୍କଳ ପଦାର୍ଥ । ସହରରେ ଘଷିର ଗୁଡ଼ିଆ ଖୁବ୍ ବେଶୀ । ପଦ୍ମକୁ ଘଷି ବିକିବାକୁ ମୁଣ୍ଡ ଖେଳେଇବାକୁ ପଡ଼େନାହିଁ । ଗରୁଡ଼ମାନେ ଆସି ତା ଗୋଡ଼ପାଖରୁ ଘଷି କଣି ନିଅନ୍ତି । ଦିନକୁ ପ୍ରାୟ ସେ ଅଧ ବସ୍ତ୍ରାଏ ଘଷି ବିକ୍ରି କରେ । ହାତୁଡ଼ାର ପାଞ୍ଚ, ଛ' ଟଙ୍କା ପାଏ । ସେଥିରେ ସେ ତାହାର ଶୁଦ୍ଧ ଲୁଣ କରେ, ଲୁଗାପଟା କିଣେ । କାହା ଦୁଆରକୁ ସେ ମାଗିବାକୁ ଯାଏନାହିଁ । ବିନା ମୂଲ୍ୟଧନରେ ତାହାର ବେପାର । ମାଲ ମଧ୍ୟ ନଗଦାନଗଦ ବିକ୍ରି । ଧାର, ଉଧାର ସେ କାହିଁକି କରିବ ? ସେ ରଜାର ପ୍ରଜା ନୁହେଁ କି ସାହୁର ଖାତକ ନୁହେଁ ।

ବେପାର ଯେତେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହେଉ, ଆୟ ଯେତେ କମ୍ ହେଉ, ବେପାରୀ 'ମହାଜନ' ପଦଗଣା ଥିଆ । କାରଣ ବେପାରରେ ଟିକେ ଠୋକଟ ହୋଇଗଲେ ଗରୁଡ଼ମାନେ ବେପାରୀଙ୍କୁ ଖାଲି ନାଁରେ ଡାକିବାକୁ କ୍ଳେଷ ହୁଅନ୍ତି । କାଳେ ତାହାର ଅମର୍ଯ୍ୟାଦା ହୋଇଯିବ । ଏପରି ଅମର୍ଯ୍ୟାଦା ହେଲ ବୋଲି ଶ୍ରବ ମନରେ ଅସିଲେ ସେ ତ ଆଉ ଗରୁଡ଼ଙ୍କୁ ଚାଲି ଫକିତ କରିବ ନାହିଁ । ତାହା ମନର ଅସନ୍ତୋଷ ପ୍ରକାଶ ପାଇବ ।

ଆମ କଥାକୁ ଭଲଭାବେ ନ ଶୁଣିବା, ଆମଆଡ଼କୁ ନ ଅନାଇବା, ବେଶ୍ ପଡ଼ିଥିଲେ ବି ବସିବାକୁ ନ କହିବା, ପଇସା ବାକିଥିଲେ ରୁଷ ଭାବରେ ମାଟିଦେବା ଇତ୍ୟାଦି ବ୍ୟବହାରରେ । ଏସବୁ ଅଡୁଆରୁ ନିଜକୁ ଉନ୍ନତ ରଖିବାକୁ ହେଲେ, ବେପାରୀର ବା ଦୋକାନୀର ମନଟାକୁ ଖୁସି କଲଭଳି ସମ୍ବୋଧନଟାଏ କରିଦେଲେ କିଛି କଣ ? ସେଥିରେ କଅଣ ପଇସା ପଡ଼ୁଛି ନା ତାକୁ ଟିକେ ବଡ଼ିତ ଦେଇ କହିଦେଲେ ଆମ ବଡ଼ିତ କମିଯାଉଛି ? ଏହି ପ୍ରକାର ଭାବଧାରାରୁ ବୋଧେ ଅଧିକାଂଶ ଲୋକ ଦୋକାନୀକୁ ବା ବେପାରୀକୁ ‘ମହାଜନ’ ଶବ୍ଦରେ ସମ୍ବୋଧନ କରିଥାନ୍ତି । ସେପରି ପହଞ୍ଚୁ ପହଞ୍ଚୁ କହିପକାନ୍ତି, ‘କହୋ ମହାଜନେ, ବେପାର କିପରି ଚାଲୁଛି ?’ ଏଥିରେ ଦୋକାନୀର ମନ ଟେକି ହୋଇଯାଏ । ଗରାଣ ବି ଭଲ ବ୍ୟବହାର ପାଏ । ପୁଣି ମହାଜନ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରିବା ଦ୍ଵାରା କୌଣସି ଭୁଲ ବି କରାଯାଏ ନାହିଁ । ବଡ଼ କାରବାର କରୁଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ ମହାଜନ କୁହାଯାଏ । ଏ ହେଲେ, ଛୋଟ ବେପାରୀ, ଛୋଟ କାରବାଣୀ, ଛୋଟ ଦୋକାନୀ । ହେଲେ କଅଣ ହେଲେ—କାରବାରର ପ୍ରଣାଳୀ ତ ଏକ ।

ନିନିଷ କରିବ ଆଉ ଲଭନେଇ ବିକବ । ଆଜି ଛୋଟ ଅଛି—କାଲିକି ସେ ବଡ଼ ହୋଇଯିବ ନାହିଁ ? ସବୁ ମହାଜନଙ୍କ ଇତିହାସ ପର୍ଯ୍ୟାଲେଚନା କଲେ ତ ଜଣାଯିବ—ସେମାନେ ଛୋଟରୁ ହିଁ ବଡ଼ ହୋଇଛନ୍ତି ବା ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥାକୁ ଆସିଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ପଦକୁ ଅନେକ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେହି ଘଷି ମହାଜନ ବୋଲି କହି ନଥିଲେ । ପଦର କଅଣ ଏଥିପାଇଁ ମନରେ ଗ୍ରାନ୍ତି ବା ବିରକ୍ତି ଆସି ନଥିବ; ମାତ୍ର ତାହାର ଯୌର୍ଯ୍ୟ ଥିଲା । ସେ ଭାବୁଥିଲା—ବେଳ ଆସିଲେ ବେଳେ କହିବେ । କାରଣ ସେପରି ନ କହିଲେ ତା ମନର ବଡ଼ିତ ଭାବରେ ଆସ୍ଥା ଆସିବା କଥା ଲୋକମାନେ କ’ଣ କୁହୁଥିବେ ନାହିଁ ? ଆଉ ଆସ୍ଥା ଆସିଲେ ଘଷି ଥିଲେ ବି ନାହିଁ ବୋଲି କହି ଫେରାଇଦେବା କଅଣ ଅସମ୍ଭବ ? ସେଥିରେ ଗରାଣର କିଛି ନା ତାହାର କିଛି ? ତେଣୁ ମହାଜନ ବୋଲି ଡାକ ନିଶ୍ଚୟ ଦିନେ ଶୁଣିବ ବୋଲି ତାହା ମନରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଥିଲା ।

ସତକୁ ସତ ଶେଷକୁ ପଦକୁ କେହି କେହି ଘଷି-ମହାଜନ ବୋଲି
କହିବାର ଶୁଣାଗଲା ।

ପଦ ଭାରି ସଜୋଟ ହେଲେ ବି ତାହାର କାରବାରରେ ଟିକେ
ଗଫଲତ ଥିବାର ଜଣାଯାଏ । ସେ ଘଷି ବନ୍ଦି କରୁଥିଲା - ସରକାରଙ୍କୁ
ବନ୍ଦିଟିକସ ଦେଉଥିଲା କି ? କାହିଁକି ଦେଉନଥିଲା ? ଟିକସ ତ
ବନ୍ଦେତାକୁ ଦେବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ । ହେତା ହୁଏ । ବନ୍ଦେତାର
ଦାୟିତ୍ବ ହେତାଠାରୁ ଅଧିକ କରି ସରକାରଙ୍କୁ ପଇଠ କରିବା । ପଦ
ବୋଧେ ହେତା ଠାରୁ ଟିକସ ବାବଦ କିଛି ପଇସା ନେଉ ନଥିଲା ।
କେବଳ ଘଷିର ଦାମ ନେଉଥିଲା । ଏପରି ସ୍ଥଳେ ସଫୁକ୍ତ ବସ୍ତ୍ରଗ
ତାହାର ବନ୍ଦି ତନଖି କରି ତାହାଠାରୁ ଟିକସ ଅଧିକ କରିବା କଥା ।
କିନ୍ତୁ ତାହା ହେଉ ନଥିଲା । ବୋଧହୁଏ ଘଷି ସେଲ୍ ଟିକସ ଆଇନ
ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ପଦାର୍ଥ ନୁହେଁ ବା ଘଷିକୁ କରମୁକ୍ତ ରଖାଯାଇଛି । ସେ
ଆଇନ ପୃଷ୍ଠିକା ପାଠ ନକରି ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବକ୍ରବ୍ୟ ଦେବା ଅବଶ୍ୟ
ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ମାତ୍ର ଘଷିକୁ ଟିକସ ଆଇନ୍ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରି ବନ୍ଦି ଟିକସ
ଅଧିକ କଲେ ଅସୁବିଧା କଅଣ ? ଘଷି କାରବାର ଆପାତତଃ ଛୋଟ
ମାଲୁମ୍ ହେଉଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଅନୁଧ୍ୟାନ କଲେ ଜଣାଯିବ — ଏ ବ୍ୟବସାୟ
ବହୁତ ପ୍ରସାରଲାଭ କରିଛି । କେବଳ ପଦ ଏକା ଘଷି ବିକୁ ନଥିଲା ।
ଶହ ଶହ ପଦ ଘଷି ବନ୍ଦି କରୁଥିବେ । ଗୋଟିଏ ପଦଠାରୁ ଯଦି ଅନ୍ତତଃ
ବର୍ଷକୁ ପରୁଣ ଟଙ୍କା ଟିକସ ଆଦାୟ ହୁଏ, ତେବେ ଶହ ଶହ ପଦଙ୍କ-
ଠାରୁ ବହୁତ କିଛି ଆଦାୟ ହେବ । ସେମାନେ ବି କାହିଁକି ଟିକସ
ଫାକିବେ ? ବଡ଼ ବଡ଼ ଶିଳ୍ପପତି ସିନା ଟିକସ ଫାଙ୍କନ୍ତି । କାରଣ ଟିକସ
ନ ଫାକି ଦେଇଗଲେ ତାହା ଆଉ ସେମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଫେରିବାର
ବାଟ ନାହିଁ, ମାତ୍ର ପଦ ପରି ଛୋଟ ଶିଳ୍ପୀଙ୍କ ଟିକସ ବହୁଗୁଣା ହୋଇ
ସାହାଯ୍ୟ ସୁତ୍ତରେ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ପୁଣି ଫେରିଆସେ । ସେମାନେ କାହିଁକି
ଟିକସ ଫାକିବେ ? ଟିକସ ଅପ୍ତ ସରକାରଙ୍କର ଯେତେ ବଢ଼ିବ,
ଭଲ୍‌ପୁନ କାମ, ଗରିବ ହଟାଣ କାମ ସେତେ ଜୋରୁଦାର ବା ସିପ୍ର
ହେବ । ପୁଣି ଟିକସ ଫାକିବା ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଅପରାଧ । ବଡ଼ ବଡ଼
ଶିଳ୍ପପତିମାନେ ସେ ଅପରାଧକୁ ଭୁଲାଇ ପାରନ୍ତି ।

ଦଣ୍ଡଦାନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ତାଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ପାରେନାହିଁ । ମାତ୍ର
 ଘଣି ମହାଜନମାନେ ସେପରି ସାହସ କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର
 ଧର୍ମଭୟ ଅଧିକ । ନିଆଁ ଗିଳି ଜମା ସେମାନେ ଅଙ୍ଗାର ହୁଅନ୍ତି ବୋଲି
 ନାହିଁ । ନିଷ୍ଠୁର ତାଙ୍କ ପେଟ, ତଣ୍ଡି ପୋଡ଼ିଯିବ । ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷକୁ
 ଠକିବା ଭଲ କଥା । ସରକାରଙ୍କୁ ଠକିବାମାନେ ସମଗ୍ର ଦେଶ, ସମଗ୍ର
 ଜନତାକୁ ଠକିବା ସଙ୍ଗେ ସମାନ । ଏ ଦୁଃସାହସ ସେମାନେ କରିବେ
 ନାହିଁ । ସରକାରୀ ରଜକୋଷରେ ଅର୍ଥର ଅଗ୍ରବ ଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ଘଣି ଟିକସ
 ଛୁଡ଼ିବା ବିଜ୍ଞ କାମ ନୁହେଁ । ଟିକସ ପରାମର୍ଶଦାତା କମିଟି ନୋମେ ଏ
 ବାବଦ ଆୟତାକୁ ଠିକ୍ ଠିକ୍ ଅଟକଳ କରିପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ଧୁଣି ଗସ୍ତା-
 କଡ଼ରେ ପଦ ପରି ଶହ ଶହ ଲୋକ ପଲ୍ଲ କାବନ୍ ପକାଇଛନ୍ତି । ପଦ
 ସେଥିପାଇଁ କେବେ ଟିକସ ଦେବାର କେହି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ପଦ ହେଉ—
 ଯେ ହେଉ—ସେମାନେ କାହିଁକି ଟିକସ ଦେବେ ନାହିଁ । ସେଗୁଡ଼ିକ
 ହୋଲ୍ଡିଂ ପର୍ଯ୍ୟାୟକୁ ନୁହେଁ ବୋଲି ବୋଧେ ଟିକସ ଲାଗୁ
 ହେଉନାହିଁ । ମାତ୍ର ସେଗୁଡ଼ିକ ତ ଠିକ୍ ହୋଲ୍ଡିଂ ପରି ବ୍ୟବହୃତ
 ହେଉଛି । ଅବଶ୍ୟ ଅସ୍ଥାୟୀ । ଭାଙ୍ଗି ନଯିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଟିକସ ଦେଲେ
 ଅସୁବିଧା କଅଣ ? ଅଭିଜ୍ଞ, ସୁଜାଣ ଲୋକଙ୍କର ପରାମର୍ଶ ନେଇ କାର୍ଯ୍ୟ
 କରିଥିଲେ କେବେଠାରୁ ଏ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଅନ୍ତାଣି । ହୁଏତ
 ଟିକସ ଆୟ ବଢ଼ିଯାଇଥାନ୍ତା ବା ପଦର ଘଣି ବେପାର ବନ୍ଦ ହୋଇ
 ଯାଇଥାନ୍ତା ଓ ପଲ୍ଲ କାବନ୍ ଆଉ ନଥାନ୍ତା । କଅଣ ହୋଇଥାନ୍ତା,
 ସଠିକ୍‌ଭାବେ ଏବେ କହିବା କଷ୍ଟ ।

ପଦକୁ କୌଣସି ସ୍ୱପ୍ନ କର୍ମନୁଷ୍ଠ ଏ ବିଷୟରେ ପ୍ରଶ୍ନ
 କରିନାହିଁ । ସାହିଲେକ କେହି କେହି ଅଜ୍ଞା ପରିହାସରେ ଟିକସ ଦେଉଛି
 କି ନାହିଁ କହନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ପଦର ରୂପ ଦେଖେ କିଏ ? ସାକ୍ଷାତ
 ଚଣ୍ଡୀ ପାଲଟିଯାଏ । ଅବଶ୍ୟ ଅକଥା, ଅଶ୍ରାବ୍ୟ କଥା ସେ କହେନାହିଁ ।
 ମାତ୍ର ଏହି କଥାକୁ ଉପଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ବାରମ୍ବାର ଶୁଣାଯାଏ—‘ଗାଈ ଜନ୍ମ
 କରୁଛି—ବଳଦ ‘ପଢ଼’ ପାଠିଯାଉଛି ।’ ଏ କଥାର ଅର୍ଥ ସମସ୍ତେ
 ବୁଝନ୍ତି । ମାତ୍ର ପ୍ରଭୁତ୍ୱର ଦେବାକୁ ସାହସ କରନ୍ତି ନାହିଁ । କାରଣ
 ପଦ ବଡ଼ ମୁଖର ଆଉ ନଚ୍ଛେଡ଼ିବନା । କଥା ଆରମ୍ଭ ହେଲେ ଶେଷ

ପାଇଁ ସମୟ ଧୀମା ନ ଥାଏ । ପଦ୍ମ ଦକ୍ଷି ବନ୍ଧିକରି ଟିକସ ଦେଉ କି ନଦେଉ, ସରକାର ତାହାଠାରୁ ଟିକସ ନିଅନ୍ତୁ କି ନ ନିଅନ୍ତୁ, ସାହିଲେକ ଯାହା ଶ୍ରବନ୍ତୁ, ତାହାର ବେପାରରେ କିଛି ଆସ୍ତ ଆସୁ ନଥିଲା । ବେପାର ଠିକ ଠିକ୍ ଚାଲୁଥିଲା । ତେବେ ବର୍ଷା ଦିନେ ତା ବ୍ୟବସାୟ ଟିକେ ମାନ୍ଦା ଧରେ କାରଣ ବର୍ଷା ଛୋଟୁ ଦକ୍ଷି ଠିକ ଠିକ୍ ଶୁଖିପାରେ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ପରିମାଣର ଦକ୍ଷି ଅନ୍ୟ ସମୟରେ ତିଆରି କରେ ଏବଂ ବନ୍ଧି କରେ, ତାହା ଏ ସମୟରେ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ତାହାର ରେକରାର ନିଶ୍ଚିତ ଶ୍ରବରେ ହ୍ରାସପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ । ତେବେ ପଦ୍ମ ରୁପ୍ ହୋଇ ବସି ରହେ ନାହିଁ । ଫରୁ ବ୍ୟବସାୟରେ ଏପରି ମାନ୍ଦା ଅବସ୍ଥା ବେଳେ ବେଳେ ଆସିଥାଏ । ବଡ଼ ବଡ଼ ଶିଳ୍ପସ୍ଥଳୀ ମଧ୍ୟ ଏଥିରୁ ବାଦ୍ ପଡ଼େ ନାହିଁ । ଶିଳ୍ପପତି ବଜାର ଅନୁଧ୍ୟାନ କରି ବଜାରରେ ଚାହିଦା ଥିବା ଗୋଟିଏ ଅଧେ ପ୍ରେଟ ଜିନିଷର ଉତ୍ପାଦନ ସାମୟିକ ସ୍ତବ୍ଧ ହାତକୁ ନିଅନ୍ତି ଏବଂ ତାହାର ଲଭରେ ମୂଳ ଜିନିଷର ମାନ୍ଦାଜନିତ କ୍ଷତି ଭରଣା କରନ୍ତି । ପଦ୍ମ ମଧ୍ୟ ଏ ସମୟରେ ସେପରି ଗୋଟେ କାମ ହାତକୁ ନିଏ । ସେ ପାଖରେ ଥିବା ସ୍କୁଲ ପାଠକ ପାଖରେ କୋଳି, ଖଟା କମଳା, କସି କରମଙ୍ଗା, ବୁଟଭଜା ଇତ୍ୟାଦି ଧରି ବସିଯାଏ । ପିଲାମାନେ ପାଞ୍ଚ ପଇସା ଦଶପଇସା ଦେଇ ତାହାଠାରୁ ସେସବୁ ଜିନିଷ ବଡ଼ ଆଗ୍ରହରେ କଣ୍ଢେ । ପଦ୍ମର ଯାହା ଲଭ ହୁଏ, ସେଥିରେ ଦକ୍ଷି ବେପାର ମାନ୍ଦାଜନିତ କ୍ଷତି ଭରଣା ହୋଇଯାଏ । ଏହିପରି ଦିନ ଗଡ଼ିବୁଲେ । କିନ୍ତୁ ବେପାର ସାଙ୍ଗେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ଗୋଟାଏ ଜିନିଷ ବରାବର ଥାଏ । ପଦ୍ମ ଏ ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ଅଭ୍ୟାସ ନ ଥିଲା । ଦୁଃଖାଗ୍ୟକୁ ଦିନେ ଆଉ ଜଣେ ଲୋକ ଏକାପ୍ରକାର ଜିନିଷ ଧରି ସ୍କୁଲ ପାଠକ ପାଖରେ ବସିଲା । ପିଲାମାନେ ତାହାଠାରୁ ବି ଜିନିଷ କଣିଲେ । ପଦ୍ମର କ୍ଷତି ହେଲା । ମାତ୍ର ସେ ଖାଲି ମନେ ମନେ ରକ୍ତ ଚାହିଲେ ରୁବେଇ ରହିଲା । କଅଣ କରିବ ? ସେ ତ କିଛି ସ୍କୁଲରୁ ଲଈସେନ୍ସ ନେଇନାହିଁ । ଏକରୁଟିଆ କାରବାର ପାଇଁ ଅଧିକାର ପାଇନାହିଁ । କେଉଁ ବଳରେ ସେ ଅନ୍ୟ ଲୋକଟିକୁ ବାରଣ କରିବ ? ତଥାପି ସ୍କୁଲମାଷ୍ଟରଙ୍କୁ କହିଲା । ସେମାନେ କିନ୍ତୁ ଏଥିରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରିବାକୁ ମନା କରିଦେଲେ । ଦିନ ଗଡ଼ି ବୁଲିଛି -- ବେପାର କମି କମି ଯାଉଛି ।

ପଦ ଆଉ ସମ୍ଭାଳ ପାରିଲ ନାହିଁ । ଦାନାରେ ଧୂଳି ପକାଇଲେ କିଏ ସମ୍ଭାଳିବ ଯେ ? ଦିନେ ହଠାତ୍ ପ୍ରବଣ ମୁଣି ଧାରଣ କରି ପୁସ୍ତକ କୌଣସି ସୂଚନା ନ ଦେଇ କମ୍ପା ସେ ଲୋକ ମହ କୌଣସି ବାକ୍-ବଚଣା ନ କରି ହଠାତ୍ ଯାଇଁ ତା ଜନସତକ ସଂସ୍ମାଜିତ ନଳାକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଲା । ସେ ଲୋକଟି ପଦର ଏ ବ୍ୟବହାରରେ ଅବାଳ ହୋଇଗଲା । କଅଣ କହିବ—ମାଜକିନା ଲୋକ—ପୁଣି ପଦର ପାଟି ଫିଟିଲେ ବାଡ଼ବତା ରହେନାହିଁ—ଏ କଥା ସେ ଜାଣି । କିନ୍ତୁ ନ କହି କାନମୁଣ୍ଡା ଆଉଁସି ପଳାଇଲା ଏବଂ ତା ମନଦିନଠାର ଆଉ ମେଠାକୁ ଆସିଲା ନାହିଁ । ପଦ ସେଉଁଦିନ ନିଶ୍ଚିତ ହେଲା ଯେ ସେ ଲୋକ ଆଉ ଆସିବ ନାହିଁ—ସେ ମନେ ମନେ ଭାରି ଖୁସି ହେଲା । ନିଜ ବୁଦ୍ଧି ଓ ସାହସକୁ ନିଜେ ନିଜେ ବଡ଼ ତାରଙ୍ଗ କଲା । ସେଦିନ ବ୍ୟବସାୟରୁ ଫେରି ମହାଦେବ ମନ୍ଦିର ପାର୍ଶ୍ବରେ ଥିବା ପାବଣୀ ମୁଣିଙ୍କ ପାଖରେ ଦି' ଦଣ୍ଡାକାଳ ଅଧା ପଡ଼ିଲା ପରି ପଡ଼ିରହିଲା । ବରୁବରୁ ହୋଇ କଅଣ ସବୁ କହୁଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଶୁଭୁଥାଏ—କିନ୍ତୁ ଶୁଭୁ ନ ଥାଏ । ଶୁଭ-ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ଯୋଡ଼ାଯୋଡ଼ି କଲେ ଏହିପରି ହେବ—“ମାଆ ଲେ, ତୁ ବୁଝୁ—ପଦ ଧରମରେ ଥାଏ । ତା ଦାନାରେ ଧୂଳିଦେଲେ ତୁ ସହିବୁ ? ମାଆ ଲେ, ତୋ ଛଡ଼ା ମୋର କେହି ନାହିଁ ।”

ସେହିଦିନଠାରୁ ପଦ ମାଆଙ୍କର ବଡ଼ ଭକ୍ତ ହୋଇଗଲା । ତାଙ୍କୁ ଗଲା ଅଇଲା ବେଳେ ‘ମାଆଲେ’ ମାଆ—କହିବା ତାର ଗୋଟାଏ ଅଭ୍ୟାସରେ ପରିଣତ ହୋଇଗଲା । ଭକ୍ତି ଆଉ କଅଣ କି ? ସ୍ଵାର୍ଥ-ସାଧନରେ ସହାୟକ ହେବାର ଧାରଣା ଜନ୍ମିଲେ ଭକ୍ତି କହ, ଶ୍ରଦ୍ଧା କହ, ଆନୁଗତ୍ୟ କହ—ସ୍ଵତଃ ଜାତ୍ରତ ହୋଇଯାଏ । ଶମ୍ଭୁତା ଠିକ୍ ତାର ଓଲଟା । ସ୍ଵାର୍ଥ ହେଲା ଜଗତର ମୂଳ । ପଦ କଅଣ ସେଥିରୁ ବାଦ୍ ଯାଆନ୍ତା ? ସେ ଏଣିକି ବେଣି ବେଣି ମାଆଙ୍କୁ ଭକ୍ତି ଉପରୁ ଦେଖାଇବାକୁ ଲାଗିଲା । ଦେଖାଗଲା—ସେ ପ୍ରତିଦିନ ଗାଧୋଇସାରି ମାଆକୁ ଆସି ଦଣ୍ଡବତ କରେ । ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଦଣ୍ଡବତ କରେ—ଦୁଃଖ ଜଣାଇ ସହାୟତା ପ୍ରାର୍ଥନା କରେ । କିନ୍ତୁ ସେ ମନ୍ଦିରର ପ୍ରକୃତ ଅଧିଷ୍ଠାତା ଦେବତା ଶିବ ତାଙ୍କୁ କେବେ ମୁଣ୍ଡିଆଟିଏ ମାରିବାର କେହି

ଦେଖିନାହିଁ । କଥା ପଡ଼ିଲେ ବଡ଼ ଦମ୍ଭରେ କହେ, “ମୁଁ ତ ମାଆକୁ ଧରିଛି, ଆଉ କାହାକୁ କାହିଁକି ପୂଜିବ ? ମାଆ ତ ହେଉଛନ୍ତି ଶକ୍ତି, ବଳ, ସାହସ ଯବୁ ତାଙ୍କଠି । ମହିଷାସୁର ଯେତେବେଳେ ଅତ୍ୟାଚାର କରୁଥିଲା, ଦେବତାମାନେ ତାହାର କିଛି କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଶେଷରେ ମାଆକୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ । ସିଂହବାହିନୀ ମାଆ ମହିଷାସୁରକୁ ସହାର କଲେ । ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ରକ୍ଷାକଲେ । ପ୍ରତିବର୍ଷ ଦଶହରା ବେଳେ ସିଂହବାହିନୀ ମାଆକୁ ସେ ଦେଖିଆସୁଛି ଏବଂ ଏହିକଥା ଶୁଣି ଆସୁଛି । ତାଙ୍କୁ ଗୁଡ଼ି ମେ ଅନ୍ୟ ପାଖକୁ କାହିଁକି ଯିବ ?” ପହର ଏ ଦର୍ଶନତତ୍ତ୍ୱକୁ କିଏ ବା ଭୁଲ ବୋଲି କହିବ ? ଆମ ଗାୟକ ସବୁ ଗୋଲମାଲିଆ । କୌଣସି ମାତ୍ର ସେଥିରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅର୍ଥ ବହନ କରେ ନାହିଁ । କେତେବେଳେ କିଏ କାହାକୁ ବଡ଼ କରିବ ତା’ର ଠିକଣା ନାହିଁ । ପାବଣୀ ଶିବଙ୍କୁ ପୂଜା କରୁଛନ୍ତି । ଶିବ ରାମ ରାମ ଜପି ଦିନ କଟାଉଛନ୍ତି । ପୁଣି ସେହି ରାମ ରାବଣକୁ ଜୟ କରିବା ପାଇଁ ମା’ଙ୍କୁ ପୂଜାକରି ତାଙ୍କର ଦୟାପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଥିଲେ । ଏ ଗୋଲମାଲ ଭିତରେ କିଏ ପଶିବ ? ପଦ ମାତ୍ରକୁ ଭୁଲ ବୋଲି କହିବ ? ମାଆଙ୍କ ଅବମାନନା କଲ ବୋଲି ଯଦି ମାଆଙ୍କ କୁଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼େ, ସେତେସେବେଳେ କେହି ପିଠିରେ ପଡ଼ିବେ ନାହିଁ । କି ଶିବ, କି ବ୍ରହ୍ମା କେହି ରକ୍ଷା କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଆମ ଧର୍ମ ହେଲା—ଯିଏ ଯେମିତି ଶୁଣୁଛି—ଶୁଣୁ, ଯେମିତି ପୂଜୁଛି—ପୂଜୁ, ସେ ଯେମିତି ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛି—କରୁ—ସବୁ ଠିକ୍ ।

ପଦ ବି ଠିକ୍ । ପହର ସବୁବେଳେ ଜୟ । ସୁରୁଖୁରୁରେ ତା’ର ଦିନ ଗଢ଼ିରୁଲେ । ମଣିଷର ଯେତେବେଳେ ଭଲବେଳ ପଡ଼ିଥାଏ, ସବୁ ଭଲରେ ଚାଲୁଥାଏ । କୌଣସି ମନ୍ଦ କଥା ତା’ ମନକୁ ଛୁଏ ନାହିଁ । ଭଲ ପରେ ମନ୍ଦ, ମନ୍ଦ ପରେ ଭଲ — ଏ ମାତ୍ର ମଣିଷ ଭୁଲିଯାଏ । ତଥାପି ବେଳେ ବେଳେ ଛୋଟ ଛୋଟ ମନ୍ଦ କଳ୍ପନା ଆସେ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ଯେଉଁଥିରେ ଅସୁବିଧା ବା ବିପଦ ଆସିବାର ସମ୍ଭାବନା ଅଧିକ, ମଣିଷ ସେହି କଥାଟିକୁ କପରି ଭୁଲିଯାଏ ?

ପହର ଠିକ୍ ସେଇ ଅବସ୍ଥା ହେଲା । ଦିନେ ହଠାତ୍ ସକାଳୁ ସକାଳୁ ମ୍ୟୁନିସିପାଲିଟି ଗାଡ଼ି ଆସି ତାହାର ପଲଟିକୁ ଘଟିଦେଲା । ବୁଝୁ-

ବୁଝି ଜଣାଗଲା— ସେ ଅଞ୍ଚଳରେ ଗସ୍ତା ଚଉଡ଼ା ହେବ । ପଞ୍ଚ ମନେ ମନେ ଦୁଃଖ ସିନା କଲା, ମାତ୍ର କାହାକୁ କିଛି କହିଲା ନାହିଁ । ଗସ୍ତା ଚଉଡ଼ା ହେବାପାଇଁ ତ ମ୍ୟୁନିସିପାଲିଟି ଶୁଣୁଛି । ଆଉ ସେ କହିବ କାହାକୁ ? ଯଦି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷର ଆପତ୍ତି ଉପରେ ଏ କାମ ହୋଇଥାନ୍ତା, ତାହାହେଲେ ପଦି କଅଣ ଗୁଡ଼ିଦେବା ଲୋକ ? ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ହେଉ ବା ଅପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ହେଉ, ସାହିଲେକଙ୍କର ଯାହାର ଯାହା ସୂଚି ବିରୁଦ୍ଧ ଅଛି—ହେଉ ପଛେ କାହାଘରେ ଶାଶୁ ବୋହୂ ଅପଡ଼—କି କାହାର ବୋହୂ ବାପଘରକୁ ଯାଇଁ ଆଉ ଫେରିବାକୁ ନାଶକ—କାମ ନିମନ୍ତେ କିଏ ସାହିବାଲାଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ଦେବାରେ କୃପଣତା କରିଛି— ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି ଘଟଣାର ପ୍ରଚାର ମାଇକ୍ ଲଗା ପାଟିରେ ଖୋଦ୍ ଗସ୍ତା ଉପରେ ଅନର୍ଗଲ ଗୁଲିଆନ୍ତା । ସେଥିରେ ଲଭ ହେଉ କି ନ ହେଉ—ସେଥିପ୍ରତି ତାହାର ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନ ଥାଏ । ମନ ଆରମ୍ଭାନ ମେଣ୍ଟିବା କଥା । ଏ ଘଟଣା ମାତ୍ର ଭଲ ପ୍ରକାର । ତେଣୁ କାହାକୁ କିଛି ନକହି ମାରବରେ ତାହାର ଜିନିଷପତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟାଇ ଗୁଟେଇ ଆଣି ଗୋଟିଏ ଗଛମୂଳେ ସାଇତି ରଖିଲା । ସେ ସବୁସାଧାରଣ ଜାଗାରେ ପଲ କରିଥିଲା । ଦିନେ ନା ଦିନେ ସେଥିରେ ବିପଦ ଆସିବ । ମାତ୍ର ଏ କଥା ତାକୁ କେତେବେଳେ ବ୍ୟସ୍ତ କରୁନଥିଲା । ବ୍ୟସ୍ତ ହୁଅନ୍ତା ବା କାହିଁକି ? ସେ କଅଣ ଆଉ ଜମି କଣି ପଲ କରିନ୍ତା ? ଆଜି ତା’ ପଲ ଭାଙ୍ଗିଲା । କାଲି ଆଉ କାହା ପଲ ଭାଙ୍ଗିବ । ଗସ୍ତାକଡ଼ ପଲବାଲାଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଏହିପରି । ଏଇଥିପାଇଁ ବୋଧେ ସରକାର ଏମାନଙ୍କଠାରୁ ଟିକସ ନିଅନ୍ତୁ ନାହିଁ । କାଳେ ଆଇନ ତାଙ୍କୁ କିଛି ଅଧିକାର ଦେଇଦେବ । ଦରକାର ବେଳେ ଭଜାରୁଜା କରିହେବ ନାହିଁ । ହୁଏତ କ୍ଷତିପୂରଣ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ମହର୍ଗରୁ ଯାଇ କାନ୍ଥାରରେ ପଡ଼ିବା ଭଲ କଥା ହେବ । ସେ ଯାହାହେଉ, ପଦି ଏବେ ପଲଶୂନ୍ୟ—ବାସସ୍ଥାନ । ଗଛଟି ମୂଳେ ବିମର୍ଷ ହୋଇ ବସି ରହିଲା । ରଜାବଡ଼ା ବା କେଉଁଠି କରିବ ? ମନ କଷ୍ଟରେ ଦିନଟି ଉପବାସରେ କଟାଇଦେଲା । ଗତି ଦଶଟା ଏଗାରଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେଠାରେ ସେମିତି ବସିଥିବାର ଲୋକେ ତାକୁ ଦେଖିଛନ୍ତି । ତହିଁବାର ଦିନ ସକାଳେ ଦେଖାଗଲା, ପଦି ସେ ଗଛମୂଳେ

ଲମ୍ବ ହୋଇ ଶୋଇଛି । ସୂର୍ଯ୍ୟ କରଣ ଚାରିଆଡ଼େ ପଡ଼ି ଫର୍ଜା ଦେଖା
ଗଲଣି । ଲୋକମାନେ ଆତଯାତ ହେଲେଣି । ତଥାପି ପଦ ଶୋଇ
ରହିଛି । କିଏ କେମିତି ପଦର ଅତି ଜଣାଲେକ ଉଠୁନାହିଁ କାହିଁକି
ବୋଲି କହି ଡାକିଦେଇ ଗଲେଣି । ହମେ ବେଳ ଅଧିକ ହେଲା । ଲୋକ
ଜମିଗଲେ ପାଖକୁ ଯାଇ ନିଶ୍ଚିତ ହେଲେ, ପଦ ଆଉ ଖାବନରେ ନାହିଁ ।
କଅଣ ହେଲା ? ଜଣାଲେକେ ଟିକେ ବ୍ୟସ୍ତ ହେଲେ । ନିଶ୍ଚୟ ଲୋକଟା
ତା ଧନ୍ଦା କରି ପେଟ ପୋଷୁଥିଲା । କାହାର କଅଣ ସେ ଖାଉଥିଲା ନା
ନେଉଥିଲା ? ପ୍ରାଣୀର ଭଲମନ୍ଦ ବାଣୀ—ମରଣ କାଳେ ତାହା ଜାଣି—
ଏ ନୀତି ଅନୁସାରେ ପଦର ପ୍ରଶଂସାସୁଚକ ହିଁ ଚାରିପଦ କଥା ମଧ୍ୟ
ଶୁଣାଗଲା । ମାତ୍ର ତାହା ଦେହକୁ କେହି ଛୁଇଁଲେ ନାହିଁ କି ପାଖକୁ
ଗଲେନାହିଁ । ଆମ୍ବୁହତ୍ୟା କି ମର୍ଡର କିଛି ଜଣା ପଡ଼ୁନାହିଁ । ପୋଲିସ
ମାମଲା ଇଏ । କଅଣ ନାହିଁ କଅଣ ଘଟିବ । କିଏ ଅଡୁଆରେ ଜାଣିଶୁଣି
ପଶିବ ? ହମେ ଲୋକ ଗହଳି ସେଠାରୁ ଘଟିଗଲା । କାନରୁ ହିକାନ
ହୋଇ ଖବର ଯାଇ ଥାନାରେ ପହଞ୍ଚିଗଲା । ପୋଲିସ ଆସି ପହଞ୍ଚି-
ଗଲେ । ଆପତ୍ତିକାଷ୍ଟ ତ କେହି ନଥିଲେ । ଲୋକଟିର କପରି ମୃତ୍ୟୁ
ହେଲା—ଜାଣିଲି ପରେ ଯାଇ ତାଙ୍କର ଯାହା କିଛି କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ
ହେବ । ତେଣୁ ସେମାନେ କିଛି ପତର ଉତର ନକରି ଶବଟିକୁ ଡାକର
ମଇନା ପାଇଁ ପଠାଇ ଦେଇ ଚାଲିଗଲେ ।

X

X

X

କିଛିଦିନ ପରେ ଶୁଣାଗଲା—ପଦର ଅପମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଛି । ସାପ
କାମୁଡ଼ାରେ ସେ ମରିଛି । ଏଥିରେ କେତେକ ମନ୍ତବ୍ୟ କରିବାର
ଶୁଣାଗଲା । ସାପ ତାକୁ କାମୁଡ଼ିବ ନାହିଁ ତ ଆଉ କାହାକୁ କାମୁଡ଼ିବ ?
ଓହୋ—ମାଇକିନିଆଟାର ଏଡ଼େ ବହୁପ—ଜାଣିଶୁଣି ସେ ଠାକୁରଙ୍କୁ
ଅବମାନନା କଲା—ପ୍ରଜ୍ଞାସ ଦେବତା ସେ । ଅବମାନନା ସହନେ ?

ପଦର ଖାବନ ଏହିପରି ଶେଷ ହେଲା । ତାହାର କିଛି ସନ୍ତକ
ନାହିଁ । ମାତ୍ର ତା' କଥା କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ପରି ବହୁକାଳ ଯାଏ ଯାଇବାଲାଙ୍କ
ମନରେ ରହିବ ।

କ୍ଳାଉଜର ବିଳାପ

ସୁରୁଷର ଗେଞ୍ଜି ଜାମାପରି ଦେହକୁ ଢାଙ୍କିବା ପାଇଁ କ୍ଳାଉଜ ହେଉଛି ନାଶର ଗୋଟିଏ ପୋଷାକ । ଏହା କେବେଠୁ ବ୍ୟବହାରକୁ ଆସିଲା, ଠିକ୍‌ଭାବେ ଆମକୁ ଜଣାନାହିଁ । ଏହା ଏବେ ବି ସାବଜମାନ ହୋଇନାହିଁ । କାରଣ ଗାଁ ଗହଳରେ ଏବେ ବି ଶହ ଶହ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ ଅଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ କ୍ଳାଉଜ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତିନାହାନ୍ତି । ସେମାନେ ଗୋଟିଏ ଶାଢ଼ିରେ ମୁଣ୍ଡ ସହଜ ସଜାଜ ଆବୃତ କରନ୍ତି । ମାତ୍ର ଆଧୁନିକା ସହର ନାଶମାନେ ଶାଢ଼ୀ ସହଜ ସାପ୍ତା, କ୍ଳାଉଜ, ବଡ଼ସ୍ ଏକାବେଳେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଏଥିରୁ ଗୋଟିଏ ଉଶାହେଲେ ତଳବ୍ ନାହିଁ ।

କ୍ଳାଉଜର ପ୍ରାଥମିକ କାମ ଥିଲା ବାଡ଼ି ସହଜ ବେକରୁ ଅଣ୍ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେହକୁ ଢାଙ୍କିବା । ସେହି ଅନୁସାରେ ତାହାର ରୂପ (design) ଆକାର (size) ସ୍ଥିରକୃତ ହୋଇଥିଲା । ମାତ୍ର ଏବେ ଦେଖାଯାଉଛି, ତାହାର ସେ ପୂର୍ବ ରୂପ, ଆକୃତି ଆଉ ନାହିଁ । ଅଜଡ଼ାନି ଘଟି ନାମ ନ ବଦଳିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ରୂପ ଆକୃତି ବଦଳି ଯାଇଛି । ତାହାର ପ୍ରଥମ ରୂପାନ୍ତର ଘଟିଲା ଯେତେବେଳେ ତାହାର ହାତ ଦୁଇଟିକୁ କାଟିଦେଲେ । ହାତ କଟିଯିବାରୁ ତାକୁ ହାତକଟା ବା ସ୍ପ୍ରିଙ୍ଗଲେସ୍ କ୍ଳାଉଜ୍ କୁହାଗଲା । ଏହାଦ୍ୱାରା କାଶ ଚହର ସହଜ ବାଡ଼ି ଦୁଇଟି ଉନ୍ମୁକ୍ତ ରହିଲେ । ଦ୍ୱିତୀୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ରୂପାନ୍ତର ଘଟିଲା, ଯେତେବେଳେ ଏହାର କଲେବରକୁ ଛୋଟ କରି ଦିଆଗଲା । ପୂର୍ବରୁ ଏହାର ଧାର ଅଣ୍ଟାକୁ ବା ଶାଢ଼ୀ ସାପ୍ତା ଫେରଥିବା ସ୍ଥାନକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରୁଥିଲା । ଏବେ ଶାଢ଼ୀ ଫେର ବା ଅଣ୍ଟାଠାରୁ ପ୍ରାୟ ଆଠ ଅଙ୍ଗୁଳ ଉପରେ ଏହାର ଧାର ନିପତିତ । ଫଳରେ ଶାଢ଼ୀ ଫେର ଆଉ କ୍ଳାଉଜଧାର ମଧ୍ୟରେ ଆଠ ଅଙ୍ଗୁଳ ପରିମିତ ଜାଗା ପ୍ରତି

ଆଉ ପେଟ ଉଦୟ ପଟରେ ଉନ୍ମୁକ୍ତ ରହିଲା । ପେଟରେ ମାଂସକ ଗ୍ରାସ
 ଅଂଶ ଯାହା ପିଠି ଆଡ଼କୁ ବିସ୍ତାରିତ—ଦୃଶ୍ୟମାନ୍ୟତା ଲଭିଲା ।
 ଚୂଡ଼ାୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ରୂପାନ୍ତର ଘଟିଲା—ଯେତେବେଳେ ବେକଠାରୁ ଅଧା
 ପିଠି ଓ ଅଧାଗୁଡ଼ିକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜାଗା ଉନ୍ମୁକ୍ତ ରଖିବା ପାଇଁ ଏହାର ସେହି
 ଅଂଶକୁ କାଟି ଦିଆଗଲା । ସାମନାପଟେ ପ୍ରମୁଖ ଓ ପଛପଟେ ଅଧାପିଠି
 ଦୃଶ୍ୟମାନ ହେଲା । ଏହିପରି ଭାବରେ ବ୍ଲାଉଜର ଅଙ୍ଗାଙ୍ଗାନି ଘଟି ଚାଲିଛି
 ଓ ତାହା ସଙ୍ଗେ ଦେହର ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଅଂଶ ଉନ୍ମୁକ୍ତ ହେବାକୁ
 ଲାଭ କରୁଛି । ଆଉ କେତେ ଅଂଶ ଉନ୍ମୁକ୍ତ ହେବାକୁ ବାକି ରହିଲା ଓ
 ତାହା ସାଧନ କରିବାପାଇଁ ବ୍ଲାଉଜର କେଉଁ ଅଂଶ କପରି ଭାବରେ
 କଟାଯିବ ସେ ବିଷୟରେ ଗବେଷଣା ଚାଲୁ ରହିଛି । ଏ କର୍ମରେ
 ଦର୍ଜିମାନେ ବଡ଼ ସହାୟକ ହେଉଛନ୍ତି । ଇସାବମାସେ କାମ କରି
 ଦେଉଛନ୍ତି । ଏଥିରୁ ଦେଖାଯିବ ଯେଉଁ ବ୍ଲାଉଜ ପ୍ରାଥମିକ ଅବସ୍ଥାରେ
 ଦେହ ଢାଙ୍କିବାପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଥିଲା ତାହା ଏବେ ଦେହକୁ କଳାତ୍ମକ
 ଭାବରେ ମୁକୁଳା କରିବାର ମାଧ୍ୟମ ହୋଇଛି ।

ଏଇଟି ହେଉଛି ନାଶ୍ୱମାନଙ୍କର ପୋଷାକ । ସେମାନେ ତାଙ୍କ
 ରୁଚି ଅନୁସାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟାଉଛନ୍ତି । କଥା ଅଛି ‘ଆଉଁ ରୁଚି ଖାନା,
 ପର ରୁଚି ପହେନା’ । ଅର୍ଥାତ୍ ନିଜକୁ ସ୍ବାଦ ଲାଗୁଥିବା ଖାଦ୍ୟ ଖାଇବ
 ଓ ଅନ୍ୟକୁ ସୁନ୍ଦର ଦିଶିଲା ଭଳି ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିବ । ଏହିପରି ଭାବରେ
 ବ୍ଲାଉଜ ପିନ୍ଧିଲେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ବା ଦେଖଣାହାଣୀକୁ ସୁନ୍ଦର ଦିଶିବ ବା
 ପ୍ରୀତିକର ହେବ ବୋଲି ସେମାନେ ଜାଣିପାରୁଛନ୍ତି । ତେଣୁ ଆମର
 ଏଥିରେ କିଛି କହିବାର ନାହିଁ ।

ବିଚର ବ୍ଲାଉଜ ଦେହ ଢାଙ୍କି ଲଜ୍ଜା ନିବାରଣ କରିବ ବୋଲି
 ଜନ୍ମ ନେଇଥିଲା । ଦେହ ଯେତେବେଳେ ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ଢାଙ୍କା
 ଯାଉନାହିଁ, ଲଜ୍ଜା ନିବାରଣ ହେଉଛି ବୋଲି ସେ ବା କପରି ଭାବିବ ?
 ଅର୍ଥାତ୍ ତାହାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ ଅବହେଳା ଘଟିଚାଲିଛି । ତା’ ସାଙ୍ଗକୁ
 ନିଜର ସତବିଷୟ ବିକୃତ ରୂପ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଲଜ ମାଡ଼ୁଛି । ଏବେ
 ଗୋଟିଏ ନୂତନ ସମସ୍ୟା ଉପୁଜିଲାଣି । ସୁଦୃଶ୍ୟ ବଡ଼ସ୍ ସେ ବ୍ଲାଉଜ

ଭିତରେ ଲୁଚିଛନ୍ତି ଥାଏ, ବ୍ଲାଉଜକୁ ଧମକ୍ ଦେଲଣି — “ହଟିଯା, ନଚେତ୍ ମୋ ତଳେ ରହ । ତୁ ତ ଏବେ ମୋ ସାଙ୍ଗେ ସମାନ ହୋଇଗଲୁଣି ।” ବଡ଼ସ୍ ଉପରକୁ ଆସିବାକୁ ତାଙ୍କର ପାଇଲଣି ।

ବଡ଼ସ୍ ଯାହା କହୁଛି, ତାହା ନିହାତି ଅଯୋକ୍ତିକ ବୋଲି ମାଲୁମ୍ ହେଉନାହିଁ । ଏକା ସାଇଜର ଯୋଡ଼ାଏ ଜନସ କାହିଁକି ବା ବ୍ୟବହାର କରାଯିବ ? ଏଇଠି ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠେ, ବଡ଼ସ୍ ବ୍ୟବହାର ବନ୍ଦ ହେବ ନା ବ୍ଲାଉଜର ବ୍ୟବହାର ବନ୍ଦ ହେବ । ବ୍ଲାଉଜର କାମ ଦେହକୁ ଢାଙ୍କିବା । ଆଧୁନିକ ପରିବେଶକୁ ବୁଝି ଦେହଟାକୁ ଢାଙ୍କିବାକୁ ସୁଖକର ଲଗୁନାହିଁ । ତେଣୁ ସେ କଟା ହୋଇ ହୋଇ ବିକୃତ ହେଲଣି । ବଡ଼ସର କାମ ଅଲଗା । ସେ ବସୋଜର ରକ୍ଷଣା ବେକ୍ଷଣ କରେ । ବସୋଜ ନିଲମ୍ବିତ ହୋଇଥିଲେ ତାହାର ବ୍ୟବହାର ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ । ତାହା କାମର ଆବଶ୍ୟକତା ଯାବତ୍ତତ୍ତ୍ୱାକର୍ତ୍ତେ ରହିବ । ତେଣୁ ବ୍ଲାଉଜଟି ବିରୁଦ୍ଧ ବିଦାୟ ହୋଇଯିବା ପରି ମନେ ହେଉଛି । ଏ ପରିସ୍ଥିତିରେ ବିରୁଦ୍ଧ ଅସହାୟ ଭାବରେ ଫିନ୍ଦନ କରିବା ବ୍ୟଗତି ଆଉ କି ଉପାୟ ଅଛି ?

କିନ୍ତୁ ବ୍ଲାଉଜ ମୂଳତଃ ଲଜ୍ଜା ନିବାରକା ହୋଇଥିବାରୁ ଆମର ତାହା ପ୍ରତି ବହୁତ ସହାନୁଭୂତି ଅଛି । ତାହାର ଏ ପ୍ରକାର ଅଙ୍ଗହୀନାରେ ଆମେ ମର୍ମାହତ । ଆମର ଇଚ୍ଛା, ତାହାର ଆଉ ଅଧିକ ଅଙ୍ଗହୀନା ନ ହେଉ ଏବଂ ଯାହା ହୋଇଛି ତାହା ପୂରଣ ହୋଇ ସେ ତାହାର ପୂର୍ବରୂପ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଉ । ଯେଉଁମାନେ ତାହାର ଅଙ୍ଗହୀନର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ, ଆମର ଏ ପ୍ରକାର ଇଚ୍ଛା ତାଙ୍କର ଅସୁଯାୟୀ କାରଣ ହୋଇପାରେ । ମାତ୍ର କଅଣ କରଯାଏ । ଆମେ ତ ପୁଣି ବ୍ଲାଉଜର ସୁଗୁଣ ଓ ସୁକର୍ମ ପାଇଁ ସାଧୁବାଦ ଜଣାଇବୁ । ତାହାର ଦୁର୍ଗତିରେ ଆଉ କିଛି ନହେଲେ ତୁନି ହୋ ତୁନି ହୋ କହି ଦିଏ ଆଶ୍ୱାସନା ବାଣୀ ଶୁଣାଇବୁ । ତେଣୁ—

କାନ୍ଦନା କାନ୍ଦନା ହେ ବ୍ଲାଉଜ ବାଲା ଆଉ କିସ ଅବା ହୋଇବ
ହାତ ଅଣ୍ଟା ପିଠି ଛୁଇଁ କଟିଗଲ ପରେ ଆଉ କିସ କଟିବ

କଟା ଭୟ ମନୁ ତେଜ
 ବଡ଼ସ୍ କଥାରେ ବାଉଳା ହୁଅନା ନଜ ବଡ଼ପଣ ହେଜ ।
 ଖୋଲ ଯୁଗପରେ ବନ୍ଦ ଯୁଗରେ ହୋଇଥିଲା ତୋର ଜନ୍ମ
 ଏ ଯୁଗର ଧର୍ମ ଖୋଲ ବନ୍ଦ ମିଶା, ଅଜ ତୋର ହେଲ ଛିନ୍ନ
 ବୁଝିବାରେ ନାହିଁ ଡେରି
 ପୁର ଖୋଲ ଅବା ପୁର ବନ୍ଦରେ ସୁଆଦ ନଥାଏ ବୋଲି ।
 ଓଡ଼ଣା ଭିତରୁ ଦିଶିଲା ମୁହଁର ଅମାପ ସୁନ୍ଦର ପଣ
 ଲୁଚିଲା ଭିତରୁ ଦିଶିଲା ଚକରେ ଅଧିକ ହିଁ ଆକର୍ଷଣ
 ଆଧୁନିକତାର ଗୁଣ
 କଟାଯିବ ନାହିଁ ଛଡ଼ାଯିବ ନାହିଁ ରହ ଦମ୍ଭ କରି ମନ ।
 ଯୁଗ ବଦଳିଲେ ରୁଚି ବଦଳିବା କଥା କି ନଜାଣୁ ତୁହି
 ବନ୍ଦ ଯୁଗ ଯଦି ଆସିଯିବ ପୂର୍ବ ଅବସ୍ଥା ଯିବୁ ତୁ ପାଇ
 ଆଶାରେ ବଞ୍ଚିବା କଥା
 ଆଶା ହରାଇବା ନୁହଇ ବଞ୍ଚିତା ସବଦା ମନେ ରଖିଥା ।

ଏକ ଭିନ୍ନ ସ୍ବାଦର ଚିନ୍ତାଧାରା

(୧)

ନାଶକୁ ନେଇ ପୁରୁଷର ସମସ୍ତ ଉପଭୋଗ—ତା'ର ଯାବତୀୟ ଆଶା, ଉଦ୍ଦୀପନା, ସୁଖ ସମୃଦ୍ଧିର କଳ୍ପନା ନାଶକୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି । ନାଶ ବିନା ପୁରୁଷର ଜୀବନ ରକ୍ଷ—ହା-ହୁତାଶଭର ମରୁ ସଦୃଶ । କିନ୍ତୁ ସେହି ନାଶଟି ନିର୍ଯ୍ୟାତକ ହୁଏ ତାହାର ଦ୍ବାରା କାହିଁକି ? ଧର୍ଷଣ, ବଳାଙ୍ଗାର, ଗଣଧର୍ଷଣ, ଯୌତୁକ ହତ୍ୟା, ଗଞ୍ଜିଶା ନାଶ ଜୀବନରେ ଅବିଚ୍ଛେଦ୍ୟ ଅଙ୍ଗ । ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ବଳାଙ୍ଗାର, ଧର୍ଷଣ ପ୍ରଭୃତିର ସମ୍ଭାବ ଅତି ସାଧାରଣ ଓ ଲଜ୍ଜାକର ରୂପରେ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଓ ପ୍ରସାରିତ ହୁଏ । ପ୍ରତିବାଦ, ବିରୋଧ, ନିନ୍ଦା, ଆଲୋଚନା, ଶ୍ରଦ୍ଧା, ଦଣ୍ଡଦାନର କଳ୍ପନାକଳ୍ପନା, ବେଳେବେଳେ ଆନ୍ଦୋଳନ ନିର୍ଯ୍ୟାତକ ସଙ୍ଗେ ତାଳଦେଇ ଶୁଣିଲେ । ନିର୍ଯ୍ୟାତକ କମିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି । ପ୍ରତିକାର ମାର୍ଗଟି କେବଳ ଦଣ୍ଡଦାନରେ ନିହିତ ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି ଏବଂ ସେ ଦିଗରେ ଶିଥିଳତା ତା'ର ଛାଡ଼ି ଓ ବ୍ୟାପ୍ତିର କାରଣ ବୋଲି କୁହାଯାଉଛି ।

ଦଣ୍ଡଦାନ ଯେ ନ ହେଉଛି, ଏପରି ନୁହେଁ । କେହି ଖସିଗଲେ କେହି ବି ଦଣ୍ଡପାଉଛି । ମାତ୍ର ସେ ଦଣ୍ଡଦାନ ଅନ୍ୟକୁ ଏକ ଦୁଷ୍ପର୍ଯ୍ୟରୁ କ'ଣ ନିବୃତ୍ତି କରିପାରୁଛି ? କେବଳ ଦଣ୍ଡଦାନ ଦ୍ବାରା ଅପରାଧର ନିରାକରଣ କ'ଣ ସମ୍ଭବ ? ଅପରାଧ ପାଇଁ ଦଣ୍ଡଦାନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ତ କାଳକ ରହିଛି । ମାତ୍ର ଅପରାଧ କ'ଣ ନିରାକୃତ ହୋଇଛି । ଚୋର, ଡକାୟିତ, ଦଙ୍ଗାହେଙ୍ଗାମା ପ୍ରଭୃତି ଅପରାଧ ସହ ନାଶ ନିର୍ଯ୍ୟାତକ ବା ନାଶକୁ ବଳଭଙ୍ଗାର ପୂର୍ବକ ଧର୍ଷଣ କରିବା ଭୁଲମୟ ନୁହେଁ । ନାଶ ନିର୍ଯ୍ୟାତକତାଦ୍ବାରା କେବଳ ନିର୍ଯ୍ୟାତକତା ନାଶଟି ଦୁଃଖ ଭୋଗେ ନାହିଁ । ତାହାର ପରିବାର, ଆତ୍ମୀୟ ସ୍ବଜନ ସମେତ ସମସ୍ତ ନାଶ ଜାତିର ମାନ

ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୁଲୁଣ୍ଡିତ ହୁଏ । ଜଣକ ଘରୁ ଚୋରି ହେଲେ ଅନ୍ୟମାନେ କ'ଣ ତାଙ୍କର ଚୋରି ହୋଇଛି ବୋଲି ଭାବନ୍ତି ? ଚୋରି ଜନସ୍ତ୍ରୀ ପୁନରୁଦ୍ଧାର ହୋଇପାରେ ବା “ଅର୍ଜୁନଦ୍ଵାରା” ପୁରଣ କରାଯାଇପାରେ । ମାତ୍ର ବଳାହାର ଧର୍ଷଣ ଦ୍ଵାରା ନାଶ ଯାହା ହୁଏ, ତାହା କ'ଣ ଆଉ ଫେରିଆସେ ? ବଳାହାରକର୍ତ୍ତା, ଧର୍ଷଣକର୍ତ୍ତା ଦଣ୍ଡିତ ହେଲେ ଧର୍ଷିତାନାଶ କି ଉପକାର ପାଏ ? ତାହାର ନଷ୍ଟ ଇଚ୍ଛୁ ଫେରିଆସେ କି ? ସେ ସମାଜରେ ଜୀବନସାରା କଳଙ୍କିନୀ ହୋଇ ରହିଯାଏ । ଏହି କର୍ମଟିକୁ ଅପରାଧ ଘୋଷଣାକରି କିଛି ଦଣ୍ଡଦାନ କରିଦେଲେ ସମସ୍ୟାର ଉପଯୁକ୍ତ ସମାଧାନ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏ ଦିଗରେ ଭଲ ଚିନ୍ତାର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି ।

ନାଶକୁ ଧର୍ଷଣ କରିବା, ନାଶର ରୂପସୌବନ ଉପଶୋଗ କରିବା ପୁରୁଷର ସ୍ଵାଭାବିକ । ଏଇଟି ଅପକର୍ମ ନୁହେଁ । ଏହା ଅପକର୍ମର ରୂପନିଧି ସେତେବେଳେ, ସେତେବେଳେ ଏହା ସମାଜର ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଶାସ୍ତ୍ରମାନ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରି ସମ୍ପାଦନ କରାଯାଏ । ସମାଜକୁ ଶୁଦ୍ଧୀକରି କରିବାପାଇଁ ନାଶ ପୁରୁଷର ଯୌନ ସମ୍ପର୍କକୁ ବିବାହଦ୍ଵାରା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରାଯାଇଛି । ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ଯୌନସମ୍ପର୍କ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିଷେଧ କରାଯାଇଛି ଏବଂ ବିବାହ ପରେ ବିବାହିତ ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ତ୍ରୀ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ସହ ଯୌନ ସମ୍ପର୍କକୁ ସମାଜ ନିଷେଧ କରିଛି । ଏ ନିଷେଧାଜ୍ଞା କିପରି ଭାବରେ ପାଳିତ ହେଉଛି, ଏ ବିଷୟରେ କେହି ଗବେଷଣା କଲେ କି ନାହିଁ, ଆମକୁ ଜଣାନାହିଁ । ମାତ୍ର ଆମର ବିଶ୍ଵାସ—ଏହା ନିୟମ ସହ ପାଳିତ ହେବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଗୋପନପୂର୍ବକ ରକ୍ଷାକରି ଭଙ୍ଗ କରାଯାଉଛି । ପୁରୁଷ କେବଳ ଏ ନିୟମ ଭଙ୍ଗ କରୁନାହିଁ । ନାଶ ପୁରୁଷ ଉଭୟ ସମପରିମାଣରେ ଏ ନିୟମ ଭଙ୍ଗ କରି ଚାଲିଛନ୍ତି । ଯେଉଁଠି ନାଶର ଲକ୍ଷ୍ୟ ବିରୋଧରେ ବଳାହାର ପୂର୍ବକ କାମଟି ହେଉଛି, ତାହା ନାଶ ନିର୍ଯ୍ୟାତନାର ସଜ୍ଞା ବହନ କରି ଲୋକଶ୍ରଦ୍ଧାକୁ ଆସୁଛି । ନିୟମ ବହୁର୍ଭୁତ ଯୌନସମ୍ପର୍କ ରୂପ ସ୍ରୋତ ସଦା ପ୍ରବାହିତ । ସେହି ସ୍ରୋତଟିକୁ ମୂଳରୁ ବନ୍ଦ କରିବା କଥା କେହି ଚିନ୍ତା କରୁନାହିଁ । ବୋଧେ ଚିନ୍ତା କରାଯାଉଛି - ଚାଲୁଛି ତ ଚାଲୁ ।

ମାତ୍ର ବେଳେବେଳେ ଏ ଅଘଟଣ କାହିଁକି ସୃଷ୍ଟି କରୁଛି ? ଅର୍ଥାତ୍ ଇଚ୍ଛା ବିରୋଧରେ କାହିଁକି ଧର୍ଷଣ କରୁଛି ? ସମାଜ ଦ୍ଵାରା ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ନିୟମକୁ ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ଭାଙ୍ଗିବା କୋହଳ କରିଦିଆଯାଉଛି ବା ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ବୋଲି ମାନ ନିଆଯାଉଛି ।

ଯେଉଁ ପୁରୁଷ ଏ ଅଘଟଣ କରୁଛି, ସେ ଯୌନଲଳୟା ଚାନ୍ଦନାରେ ପ୍ରମତ ହୋଇ ଏହା କରୁଛି ବୋଲି କହିବା ଠିକ୍ ହେବ ନାହିଁ । ଯୌନ ପ୍ରମତତା ସବୁ ପୁରୁଷର ଅଛି, ସମସ୍ତେ କ'ଣ ଏ କର୍ମ କରୁଛନ୍ତି ? ପୁଣି ନାରୀକୁ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ଦେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ରଖି ପୁରୁଷ କ'ଣ ତାକୁ ଧର୍ଷଣ କରୁଛି ? ଆନନ୍ଦ ଉପଭୋଗ ତାହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ଏ ଆନନ୍ଦ ଉଭୟ ଧର୍ଷଣକାରୀ ଓ ଧର୍ଷିତା ଲଭ କରନ୍ତି । ନାରୀର ସହଯୋଗ ନଥିଲେ ଆନନ୍ଦ ବ୍ୟାହତ ହୁଏ । କୌଣସି କାରଣରୁ ପୁରୁଷ ଆକୃଷ୍ଟ ହେଲେ ଲଳୟା ଚରିତାର୍ଥ କରିବାପାଇଁ ସେ ଅଗ୍ରସର ହୁଏ । ନାରୀଟି ସେତେବେଳେ ବାଧା ଦେଲେ ବା ଅନିଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କଲେ ହଟି ଆସିବାରେ ବିରୁଦ୍ଧ ବୁଦ୍ଧି ତାହାର ନଥାଏ । ବଳ ପ୍ରୟୋଗ କରେ । ପରିଣାମ ହୁଏ ନାରୀ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ।

ଏଇଠି ବିରୁଦ୍ଧ କରିବା କଥା—ପୁରୁଷଟି ସେ ନାରୀ ପ୍ରତି କାହିଁକି ଓ କିପରି ଆକୃଷ୍ଟ ହେଲା ? ଆକର୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା ନଥାଇ କ'ଣ ଜଣେ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇପାରେ ? ବିନା ପ୍ରେରଣାରେ କ'ଣ ଜଣେ ପ୍ରେରିତ ହୋଇପାରେ ? ଯୌନ ଲଳୟା ଚାନ୍ଦନକୁ ଯଦି କାରଣ ବୋଲି ଧରିଯାଏ, ତେବେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନାରୀଟିକୁ ସେ କିପରି ବାଛିଲା ? ନାରୀ ତାକୁ ଆକର୍ଷଣ (ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ) ନ କରି ପାରିଥାଏ । ମାତ୍ର ତାହାର ଆକର୍ଷଣଶୈଳୀରେ ପୁରୁଷଟି ଶରବ୍ୟ ହୋଇପଡ଼େ । ସମାଜ ପୁରୁଷ ପ୍ରତି ଦଣ୍ଡବିଧାନ କରେ । ମାତ୍ର ଆକର୍ଷଣକାରୀ ନାରୀଟିର କିଛି ଦୋଷହୁଅଛି ଅଛି କି ନାହିଁ ବିରୁଦ୍ଧ କରିଯାଏ ନାହିଁ । ଏ ପ୍ରକାର ଏକତରଫା ବିରୁଦ୍ଧ ଅପରାଧରେ ନିରାକରଣ ପରିବର୍ତ୍ତେ ବୁଦ୍ଧିକରଣରେ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ ହେଉଛି । ତେଣୁ ଆମର ମତ ନାରୀର ବିଶୁଦ୍ଧ ଆଚରଣ, ଅସଫଳ ବେଶବାସ, ଦୃଷ୍ଟି

ଆକର୍ଷଣକାଣ୍ଡ ଶୈଳୀରେ ଅଙ୍ଗସୌଷ୍ଟବ ପ୍ରଦର୍ଶନ, ଦେହ ଠିକଣା ଶ୍ରବଣେ ବସନାବୃତ ନହେବା ପରିତ୍ୟକ୍ତ ନିଷେଧ କରାଯାଉ । ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମାତ୍ର ହେଉ - କେବଳ ବିବାହ ପରେ ନିଜର ସ୍ୱାମୀକୁ ମୋହିତ କରିବାପାଇଁ ଗୃହାଭ୍ୟନ୍ତରରେ ସେମାନେ ଛଳାମତ ବେଶ ପରିପାଟୀ ରଚନା କରିପାରନ୍ତି । ଅନ୍ୟଥା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସଫଳ ଆଚରଣ ବଧେୟ । ସେମାନଙ୍କ ରୂପଯୌବନ, ବେଶପରିପାଟୀ ସହ ସ୍ୱାମୀ ବ୍ୟଗ୍ରତ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପୁରୁଷର କୌଣସି ପ୍ରକାର ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ । ଏ ଶ୍ରାବ୍ୟ ଢାଙ୍କ ମନରେ ଦୃଢ଼ ହେଉ । ବଚନ ଶୈଳୀରେ ହେଉ ବା ବେଶ ପରିପାଟୀରେ ହେଉ, ଅନ୍ୟ ପୁରୁଷର ମନୋରଞ୍ଜନ କରିବା ଶ୍ରବ୍ୟ ନାଶ୍ୟ ମନରୁ ଅପସୃତ ହେଉ । କେବଳ ସ୍ୱାମୀ ପାଇଁ ରୂପ ବେଶର ଆବଶ୍ୟକତା ଥିବାରୁ ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ନାଶ୍ୟର ରୂପସଜ୍ଜାର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିବ ନାହିଁ ।

ସ୍ୱେଚ୍ଛାକୁ ଦଣ୍ଡ ଦିଆଯିବ ବୋଲି ଆମେ କ'ଣ ସ୍ୱେଚ୍ଛା ଆଶ୍ରମରେ ରକ୍ଷା ପାଇବାପାଇଁ ସତର୍କ ହେଉନାହିଁ ? ଭରଦ୍ୱାର, ବାକ୍ୟସ, ଆଲମ୍ବିଶ ଶୋଲମୁକୁଳା ପକାଇ ଦେଇଛୁ ? ନାଶ୍ୟ ଏ ପ୍ରକାର ସତର୍କ ହେଉଛି ନା ରୂପ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ପୁରୁଷ ମନର ସୁପ୍ତ ଲଳସାକୁ ଜାଗ୍ରତ କରୁଛି ? ପୁରୁଷ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସୁନ୍ଦରୀ ବୋଲି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବା ପ୍ରକୃତ ନାଶ୍ୟର ସହଜାତ ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ ତାହାର ରୂପସଜ୍ଜା ପବ । ପୁରୁଷ ଯେପରି ତାହାର ନାଶ୍ୟଦେହଭୋଗ ପ୍ରକୃତିକୁ ଶୃଙ୍ଖଳିତ କରେ, ନାଶ୍ୟ ସେହିପରି ତାହାର ପୁରୁଷ ଆକର୍ଷଣ କରିବା ପ୍ରକୃତିକୁ ଶୃଙ୍ଖଳିତ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ କି ?

ଏ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ମୋର ବହୁଦିନ ତଳର ଗୋଟିଏ ଘଟଣା ମନେପଡ଼େ । ମୋର ଜଣେ ସହକର୍ମୀ ବନ୍ଧୁ ସଦ୍ୟ ବିବାହ କରି ଫେରିଆସାନ୍ତି । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ପଚାରିଲି, “ଦିଅଟି କିପରି, ସୁନ୍ଦରୀ ତ ?” ସେ କହିଲେ, “ନିଶ୍ଚିତରୂପେ ସୁନ୍ଦରୀ ନୁହେଁ । ବରଂ ଅସୁନ୍ଦରୀ କହିବା ଠିକ୍ ହେବ । ମୁଁ ତ ଜାଣିଶୁଣି ଅସୁନ୍ଦରୀ ଦିଅଟିଏ ବିବାହ କଲି ।” ମୁଁ ପଚାରିଲି, “ଏପରି କାହିଁକି କଲେ ?” ସେ କହିଲେ, “ଯେହେତୁ ସେ ଅସୁନ୍ଦରୀ, ତାହା ଉପରେ ଅନ୍ୟ କାହାର ଆଖି ପଡ଼ିବ ନାହିଁ ।

ସଂସାରରେ ଏକମାତ୍ର ଲୋକ ମୁଁ ଯେ କି ତାକୁ ଆଦର କରିବି । ତେଣୁ ମୋ'ପ୍ରତି ତାହାର ଆନୁରୋଧ ଅତୁଟ ରହିବ ।" ଏଥିରୁ ବୁଝାଯାଉଛି — ପୁରୁଷ ତାହାର ସ୍ତ୍ରୀ ଉପରେ ଅନ୍ୟ ପୁରୁଷର ଆଖି ପଡ଼ୁ, ଏହା ବୁଝେ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ନଗ୍ନରୂପ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ମାନକୁ ଥୋପ ଶିଳାଇଲ ପରି ଜବରଦସ୍ତ ପୁରୁଷର ଆଖିକୁ ନିଜଆଖିକୁ ଟାଣିନେଲେ ପୁରୁଷ କ'ଣ କରିବ ? ତାହାର ଧୈର୍ଯ୍ୟ, ଶୃଙ୍ଖଳାଜ୍ଞାନ, ମାତି ସତେଜନତା କଠିନ ପରୀକ୍ଷାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୁଏନାହିଁ କି ? ପୁରୁଷମାନେ ମଧ୍ୟ ଅଜାଣତରେ ଗୋଟିଏ ଭୁଲ କରିଥାଆନ୍ତି । ସେନାଟି ହେଉଛି, ଦେଖାଇଦେବା ସୁସ୍ଥ । ନିଜର ଧନସମ୍ପଦ, ବିଦ୍ୟାବୁଦ୍ଧି, ଦେଖାଇଲପରି ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀର ରୂପ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଦେଖାଇ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । ବରଂ ଘରକୁ ଗଲେ ବା ବାହାରକୁ ବୁଲିଗଲେ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଖୁବ୍ ସଜାସଜି କରି ସଙ୍ଗରେ ନିଅନ୍ତି । ସେ ତ ନିଜେ ସ୍ତ୍ରୀର ରୂପ ଆକର୍ଷଣ ଉପଭୋଗ କରିଛନ୍ତି । ତେବେ ଏ ସଜାସଜା କାହାପାଇଁ ? ନିଷ୍ପତି ରୂପେ ନିଜପାଇଁ ନୁହେଁ — ଅନ୍ୟପାଇଁ । ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସଜାସଜି କରି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଦେଖାଇବା ପ୍ରକୃତି ପୁରୁଷ ପକ୍ଷରେ ଠିକ୍ କି ? ଏହାର କୁପ୍ରଭାବ ସ୍ତ୍ରୀ ଉପରେ ପଡ଼େ । ସେ ରୂପ ସଜାଇ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ଏଥିରୁ ପ୍ରେରଣା ପାଏ । ତେଣୁ ପୁରୁଷ ତାହାର ଦେଖାଇଦେବା ଭାବ ଜାଗ କରିବା ଉଚିତ । ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଅନ୍ୟ ପୁରୁଷ ସୁନ୍ଦରୀ ବୋଲି ମନ୍ତବ୍ୟ କଲେ ସେଥିରେ ଆନନ୍ଦ ପାଇବା ଅପେକ୍ଷା ବରଂ ତା ପଛରେ ଅଶୁଭ ଭାବନା ଅଛି ବୋଲି ବିଚାରବା ଉଚିତ ।

ମୋଟାମୋଟି ଭାବରେ ବିଶୃଙ୍ଖଳ ପୁରୁଷ ବଳାଙ୍ଗାର ପାଇଁ କଠିନତମ ଦଣ୍ଡ ପାଉ । ତାହା ସଙ୍ଗେ ନାଶ ସମାଜ ମଧ୍ୟ ସତର୍କ ହେଉ । ନାଶର ଏ ସତର୍କତା ବା ସଂଯମର ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଯେ ସେ ପୁରୁଷାଳର ଶକ୍ତିପରି ଅନ୍ତଃପୁରବାସିନୀ ହୋଇଯିବ ବା ଅସୂର୍ଯ୍ୟପଣ୍ୟ ହୋଇଯିବ । ସେ ପୁରୁଷ ସହ ସମକକ୍ଷ ହୋଇ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେଉ । ମାତ୍ର ଜଗତମୋହିନୀ ଭାବ ପରିହାର କରୁ । ସେ ତାହାର ସମସ୍ତ ମୋହିନୀ ଶକ୍ତି ବା ଗୁଣ ସ୍ଵାମୀଠାରେ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାପାଇଁ ସାଇତି ରଖୁ ।

ସମାଜ ଏ ପ୍ରକାର ମାର୍ଜିତ ହେଲେ ବା ଏ ପ୍ରକାର ବିଚାରବୋଧ ସମାଜରେ ପ୍ରସାରିତ ହେଲେ ବଳାଙ୍ଗାର ରୂପକ ଅପରାଧ ଆପେ ଆପେ ବିଲୁପ୍ତ ହୋଇଯିବ ବୋଲି ଆମର ବିଶ୍ୱାସ ।

(୨)

‘ନାଶ ସୁରକ୍ଷା’ କଥାଟି ଶୁଣିଲେ ସ୍ୱତଃ ମନରେ ଶ୍ରବ ଜାତହୁଏ, ନାଶ ଅରକ୍ଷିତ—ନିର୍ଯ୍ୟାତନା । ତା ନହେଲେ ତାହାର ସୁରକ୍ଷା କଥା ଉଠୁଛି କାହିଁକି ? ଏଇଠି ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠେ, ନାଶକୁ କିଏ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ଦେଉଛି ଏବଂ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ସୁରକ୍ଷା କିଏ ଦେବ । ନାଶ-ପୁରୁଷ ନେଇ ସମାଜ । ନାଶ ଯଦି ନିର୍ଯ୍ୟାତନା, ତାହାହେଲେ ଏକଥା ନିଶ୍ଚିତ ଯେ ପୁରୁଷ ହିଁ ନିର୍ଯ୍ୟାତନାଦାତା ଏବଂ ସେହି ହସାବରେ ତାକୁ ଶୃଙ୍ଖଳିତ କରି ନାଶ ପାଇଁ ସୁରକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଚିନ୍ତା କରାଯାଉଛି । ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା—ନାଶ ସୁରକ୍ଷା ବିଷୟରେ କିଏ ସ୍ୱର ଉଠେଇନ କରୁଛି । ନାଶ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଶ୍ରବରେ ନାଶ ସଙ୍ଗଠନ କରୁଛି ନା ପୁରୁଷମାନେ କରୁଛନ୍ତି । ପୁରୁଷମାନଙ୍କର ସ୍ୱର ଏ ବିଷୟରେ କିଛି କମ୍ ଶୁଣାଯାଏ ନାହିଁ । ସେମାନେ କଅଣ ଡାଆଣୀ ହୋଇ ଲାଗୁଛନ୍ତି ଏବଂ ଗୁଣିଆ ହୋଇ ଝାଡୁଛନ୍ତି ବା ନିଜେ ଚୋରି କରି ଚୋର ପଳାଇଲା ବୋଲି ଚିତ୍କାର କରୁଛନ୍ତି । ପୁଣି କେଉଁ କେଉଁ ଆଚରଣକୁ ବା ବ୍ୟବହାରକୁ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା କୁହାଯାଉଛି । ଏ ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକର ଆଲୋଚନା କଲେ ଅବସ୍ଥାର ବାସ୍ତବ ରୂପ ଜଣାପଡ଼ିବ ।

ବଳାଙ୍ଗାର ଧର୍ଷଣ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର ନାଶ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା । ଏ ବିଷୟରେ ପୂର୍ବ ଲେଖାରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି ।

ଆଉ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାରର ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ହେଉଛି—ପରିବାର ଭିତରେ ନବବୟସ୍କ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା—ଯାହା ଅନେକ ସମୟରେ ବଢ଼ି ବଢ଼ି

ଯୌତୁକ ନିର୍ଯ୍ୟାତନାର ରୂପ ନିଏ ଏବଂ ଆତ୍ମହତ୍ୟା ବା ହତ୍ୟାରେ ପରିଣତ ହୁଏ । ଏ ପ୍ରକାର ନିର୍ଯ୍ୟାତନାର ମୃତ୍ୟୁ ପୁରୋଧା ହେଉଛନ୍ତି ଶାଶୁ, ଚଣ୍ଡାଳ ଓ ସାଆମାନେ । ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ ଉପରେ ଅତ୍ୟାଚାର କଲେ ପୁରୁଷକୁ ଦାସୀ କରାଯାଏ କାହିଁକି ? ଯୌତୁକ ଦିଏ ବାପ । ସେ ଯଦି ଦେଇନାହିଁ ବା ଦେଇପାରୁନାହିଁ, ଝିଅଟିକୁ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ଦେଲେ ତାହା କିପରି ସମାଧାନ ହେବ ? ଏ ବିଚାର ଶାଶୁ, ନଣନ୍ଦମାନେ କରିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ପରିବାର ଭିତରେ ପ୍ରହେଳିକା ସୃଷ୍ଟିକରି କାଳକ୍ରମେ ଶାଶୁନ, ସାମୀ, ଦିଅର ଇତ୍ୟାଦିଙ୍କୁ ଜଡ଼ିତ କରନ୍ତି । ଅନ୍ତର୍ଗତ ନିର୍ଯ୍ୟାତନାର ଶିକାର ହୁଏ ନିରାଶ୍ରୟ ଝିଅଟି । ତେବେ ଆମର ଅନୁଭବ—ଶାଶୁ, ନନ୍ଦେ ବିଚାରବନ୍ତ ବା ସହାନୁଭୂତିଶୀଳ ହେଲେ ବଧୂଟିକୁ ସୁରକ୍ଷା ଦେବାକୁ ଚାହଁଲେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ସଫଟିତ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ ।

ଆଉ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ତଥାକଥିତ ଗୃହ ପ୍ରଶୟନୁ ଉପୁଜେ । ଗୃହ ପ୍ରଶୟ ସୁରୁଖୁରରେ ଚାଲୁ ଚାଲୁ ଯଦି ଗର୍ଭାଧାନ ହୋଇଗଲା ଏବଂ କୌଣସି କାରଣରୁ ତାହା ନଷ୍ଟ କରାଯାଇପାରିଲା ନାହିଁ, ତେବେ ନିର୍ଯ୍ୟାତନାର ଅସୁମାରମ୍ଭ ହୋଇଯାଏ । ପୁରୁଷ ଧରାଦିଏ ନାହିଁ । କିଛିଦିନ ତଳେ ଖବରକାଗଜରୁ ପଢ଼ିବାକୁ ମିଳିଥିଲା, ଗୋଟିଏ ଅବିବାହିତ ଝିଅ ତା'ର ସଦ୍ୟଜନ୍ମିତ ସନ୍ତାନକୁ ଧରି ଜନୈକ ଲୋକର ଭର ବାରଣ୍ଡାରେ ଧାରଣାରତ ଥିଲା । ସେହି ଭରର ଅଧିବାସୀ କେହି ପୁରୁଷ ତାକୁ ଓ ତାହାର ସନ୍ତାନକୁ ନିଜର ସ୍ତ୍ରୀ, ସନ୍ତାନରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରୁ—ଏ ଦିଗରେ ଗୃହ ପ୍ରୟୋଗ ଥିଲା ତାହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ପୁରୁଷଟି ତାହା କରିବାକୁ ନାସକ । ଏ ଘଟଣାଟିକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କଲେ ହୃଦବୋଧ ହୁଏନା ଯେ, ଏହା ଗୋଟିଏ ନିଷ୍ପେକ ପ୍ରେମ ବ୍ୟାପାର ବୋଲି । ପ୍ରୟୋଗୀବନ ପଣକରି ପ୍ରେମିକାକୁ ଗ୍ରହଣ କରେ । ଏପରି ଘଟଣା ବିରଳ ନୁହେଁ । ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଛୁଆ ଜନ୍ମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଥା ଗଲପଟର ବି ପୁରୁଷ ଧରନ୍ତୁଆଁ ଦେଉନାହିଁ । ଏଥିରେ ପ୍ରେମର ଗନ୍ଧ ବାସନା ଥିବାପରି ବୋଧହୁଏ ନାହିଁ । ଅନୁମାନ ଯୌନ ଲଳସା ତୃପ୍ତ୍ୟାର୍ଥେ ଉଭୟ ମିଳିତ ହୋଇଥିଲେ । ପରିଣାମ ଏପରି ହେବ ବୋଲି କଲ୍ପନା କରିପାରି

ନଥିଲେ । ସ୍ତ୍ରୀଟିର ଅନିଚ୍ଛା ହୋଇଥିଲେ ସେ ଯାଜେ ଯାଜେ ବଳାଙ୍ଗାର
 ଦୋଷଣା କରିଥାଆନ୍ତା । ମିଳନ ସମୟରେ ଚରଦନ ପାଇଁ ସ୍ତ୍ରୀ-ସ୍ତ୍ରୀ
 ରୂପେ ବାନ୍ଧିଦେବେ, ଏ କଳ୍ପନା ମନକୁ ବି ଛୁଇଁ ନଥିବ । ସେ ସ୍ତ୍ରୀଟି
 ସେ କେବଳ ଏହି ଲୋକଟି ସହ ମିଳିତ ହେଉଥିଲା—ଅନ୍ୟ କାହା
 ସହତ ନୁହେଁ ଏ କଥା ସେ ସ୍ତ୍ରୀ ଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟ କେହି ପ୍ରମାଣ ଅପ୍ରମାଣ
 କରିବା କଷ୍ଟ । ପୁରୁଷ ମନରେ ମଧ୍ୟ ଏ ପ୍ରକାର ସନ୍ଦେହ ଥାଇପାରେ ।
 ତେଣୁ ସେ ତାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ନାରଜ ହେବା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଯୋଜ୍ଞିକ
 ନୁହେଁ । ସ୍ତ୍ରୀଟି ଯଦି ଏକାଧିକ ପୁରୁଷ ସହ ମିଳିତ ହେଉଥିବ, ତେବେ
 ସେ ମଧ୍ୟ କେଉଁ ପୁରୁଷର ସନ୍ତାନ ଧାରଣ କରିଛି କହିବା କଷ୍ଟକର ।
 ଏ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଯାହାକୁ ଜଣକୁ ହେଲେ ମୁଣ୍ଡଧାରତା କରି ନିରାପଦ
 ହୋଇଯିବା ପାଇଁ ତାହାର ଚେଷ୍ଟା । ସମାଜ ମଧ୍ୟ କିଛି ବିଚାର ନକରି
 ପୁରୁଷ ଉପରେ ଚଢ଼ାଉ କରୁଛି ତାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ।

ଏ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷତା ପୁରୁଷ କାହା ଉପରେ ନଦି ଦେଉଛି କି ?
 ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ଯୌନ ସମ୍ପର୍କ ନିଷିଦ୍ଧ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ଏ କର୍ମ କରୁଥିଲା
 କାହିଁକି ? ପୁରୁଷର ମନ ନଜାଣି ଦେହଦାନରୂପ ଅନ୍ତମ ପର୍ଯ୍ୟାୟକୁ
 ଗଲ କିପରି ? ପୁରୁଷର ମଧ୍ୟ ନୈତିକତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦୋଷ ଅଛି ।
 ମାତ୍ର ଅମାତ୍ କର୍ମର ଚିହ୍ନ ନାଶଠାରେ ରହିଯାଏ—ପୁରୁଷଠାରେ
 ନୁହେଁ । ଏ ଭିନ୍ନତା ନାଶ ବୁଝି ସତର୍କ ହେବା ଉଚିତ ।

ଆଉ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାରର ନିର୍ଦ୍ଦୋଷତା — କୁହାଯାଉଛି ନାଶର
 ପରିବାରରେ, ସମାଜରେ ନାଶର କୌଣସି ସ୍ୱାଧୀନତା ନାହିଁ । ଏଇଟା
 ଠିକ୍ କଥା । ଆମ ପରିସର ଅନୁସାରେ ନାଶ ଅବିବାହିତ ଅବସ୍ଥାରେ
 ବାପର ଅଧୀନ, ବିବାହପରେ ସ୍ତ୍ରୀର ଓ ପରିଶତ ବୟସରେ ପୁଅର
 ଅଧୀନ ହୋଇ ଚାଲେ । ଏ ପ୍ରକାର ଚଳଣିରେ ନାରୀର କ'ଣ ଅସୁବିଧା
 ହୁଏ ?

ପାରିବାରିକ ଜୀବନରେ, ସମାଜରେ କିଏ ସ୍ୱାଧୀନ ? ସମସ୍ତେ
 କିଛି ନା କିଛି ନିୟମ ଶୃଙ୍ଖଳାର ଅଧୀନ । ଶୃଙ୍ଖଳା ବାହାରକୁ ଗଲେ,

ସ୍ୱେଚ୍ଛାଭାବେ ହେଲେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନ, ପାରିବାରିକ ଜୀବନ ତଥା ସାମାଜିକ ଜୀବନରେ ଆଲୋଚନ ସୃଷ୍ଟିହୋଇ ଶାନ୍ତ ବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ । କେହି କାହାକୁ ଉପେକ୍ଷା କରିପାରିବନାହିଁ । କଥା ଅଛି — ବଡ଼କୁ ବିରୁଦ୍ଧ, ସାନକୁ ପରା । ବିରୁଦ୍ଧବିମର୍ଶ, ପରସ୍ପରତର, ଆଲୋଚନା ବିନା ଘରେ ବା ସମାଜରେ କୌଣସି କର୍ମ ହୁଏନାହିଁ । ଏ ପ୍ରକାର ବିରୁଦ୍ଧ ଆଲୋଚନାରୁ କ'ଣ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ବାହୁ ଦିଆଯାଏ ?

କୁହାଯାଉଛି — ନାରୀମାନଙ୍କର ଅର୍ଥନୈତିକ ସ୍ୱାଧୀନତା ନଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନ ଦୟନୀୟ ହେଉଛି । ସେଥିଯୋଗୁ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷା ସଙ୍ଗେ କର୍ମ ଯୋଗାଣର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଉଛି । ନାରୀମାନେ ଶିକ୍ଷିତା ହୁଅନ୍ତୁ — ଏହା ଅତିମାତ୍ରାରେ ସ୍ୱଗତଯୋଗ୍ୟ; ମାତ୍ର ସେମାନେ ଚାକିରି କଲେ ସେମାନଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନ, ପାରିବାରିକ ଜୀବନ ତଥା ସାମାଜିକ ଜୀବନରେ ତାହାର କ'ଣ ପ୍ରଭାବ ପଡ଼େ, ଏ କଥା ଉତ୍ତମରୂପେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଉନାହିଁ । ସମାଜରେ ଶିକ୍ଷିତା ନାରୀ ବହୁତ ଅଛନ୍ତି । ଚାକିରି ବି କରନ୍ତି । ସେମାନେ ଟଙ୍କା ପଇସା ରେଜିଗାର କରନ୍ତି, ଧନ ସମ୍ପଦ କରନ୍ତି । ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଚାକିରି କରିନାହିଁ, ସେ କ'ଣ ଟଙ୍କା ପଇସା ଖର୍ଚ୍ଚ କରେନାହିଁ, ଶ୍ରେଣିବିଳାସ କରେନାହିଁ — ଧନସମ୍ପତ୍ତି କରେ ନାହିଁ । ସେ ଯେଉଁ ଶ୍ରେଣିବିଳାସ କରେ, ସେଥିରେ କ'ଣ ତାହାର ଅଧିକାର ନଥାଏ ? ହାତ ପଡ଼େଇ, ମାଟିକରି ସ୍ୱାମୀର ଅନୁଗ୍ରହରେ ସେ ବଞ୍ଚେ ? ବାସ୍ତବ ଚିନ୍ତା ମାତ୍ର ବିପରୀତ । ସ୍ୱାମୀ ରେଜିଗାର କରେ, ମାଲିକ ହୁଏ ସ୍ତ୍ରୀ । ଏହା ସତ୍ତ୍ୱେତର ଦେଖାଯାଏ । ସ୍ତ୍ରୀ ଚାକିରି କରି ଅଧିକ କ'ଣ ପାଏ, ଆମକୁ ବୁଝାପଡ଼ୁନାହିଁ ।

କୁହାଯାଉଛି — ଦୁଇ ଜଣ ଚାକିରି କଲେ ଅର୍ଥାଶ୍ରୟ ରହିବ ନାହିଁ । ସ୍ୱଚ୍ଛଳ ଜୀବନଯାପନ କରିବେ । ଏକଥା ସତ୍ୟତା ଠାରୁ ବହୁତ ଦୂରରେ । କାରଣ ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ମିଶି ଯେତକ ଦରମା ପାଆନ୍ତି, ସ୍ୱାମୀ ଏକା ସେତକ ଦରମା ପାଇଲେ ବି ସ୍ତ୍ରୀର ଚାକିରି ଦରକାର । ସ୍ତ୍ରୀ ଘରେ ଯେଉଁସବୁ କର୍ମ କରନ୍ତି, ସେଥିପାଇଁ ଦରମା ବା ଅର୍ଥ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଗଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଚାକିରି କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବେ । ଯାହା ଜଣାଯାଏ —

ରୁକର କରବା ପଛରେ ଅର୍ଥ ସେଜଗାର ଅପେକ୍ଷା ବେଶପରିପାଟୀ ଦେଖାଇ ଦେବାର ଆକାଂକ୍ଷା ଅଧିକ । ଘରେ ରହିଲେ, ଏ ପ୍ରକାର ସୁଖର ସମ୍ଭାବନା ସୀମିତ । ସୁନଶ୍ଚ ସେମାନେ ବେଶପରିପାଟୀ, ରୂପ ନିଜର ନିବିଡ଼େ ନେଇ ସ୍ବାଭାବିକ ଭାବରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହନ୍ତି । କର୍ମ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଗୌଣ । ତେଣୁ ସେମାନେ କର୍ମରେ କୃତରୁ ଦକ୍ଷତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରନ୍ତି ।

ସ୍ତ୍ରୀ ବାହାରକୁ କର୍ମ କରିବାକୁ ଗଲେ ପରିବାର ପ୍ରାୟ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ । ଶିଳ୍ପମାନେ ଆବଶ୍ୟକ ସହ ପ୍ରାପ୍ତ ନାହିଁ । ପାରମ୍ପରିକ ଶକ୍ତିରେ ସ୍ବାମୀ ସ୍ତ୍ରୀଠାରୁ ସେଉଁ ସେବାପାଏ, ତାହା ବ୍ୟାହତ ହୁଏ । ଦାମ୍ପତ୍ୟ ସୁଖ କିଛି ରହେନାହିଁ । ଦୁଇଜଣ କର୍ମଜୀବୀ ମେସ୍‌ରେ ରହିବା ପରି ସେମାନେ ରହନ୍ତି । କୁଲି ମୂଲ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକେ ଉତ୍ତମ ସ୍ବାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଅଭାବ ପୂରଣ କରିବାକୁ କାମ କରିବାକୁ ଯାଆନ୍ତି । ତାଙ୍କର ପରିବାର ଓ ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଜୀବନରେ କି ମହତ୍ତ୍ୱ ଥାଏ ? ଉଚ୍ଚ ବର୍ଗର ଲୋକେ ଅର୍ଥ ବଳରେ ଅନେକ ଅସୁବିଧା ଦୂର କରିପାରନ୍ତି । ଶିଳ୍ପମାନେ ରୁକରବାକର, ଆଶିଆ ପାଖରେ ବଢ଼ନ୍ତି । ଏ ପ୍ରକାର ପ୍ରଲେପକୁ ବାଦ୍‌ଦେଲେ ଉତ୍ତମ ବର୍ଗର ପରିବାରର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ରୂପରେ କି ପରକ୍ ? ପରିବାରର ସହଜ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ନଷ୍ଟ ହେବା ସଙ୍ଗେ ଶିଳ୍ପମାନେ ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ଗଢ଼ାଯାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସ୍ବେଚ୍ଛାରୁ ଆଚରଣ ପାଇଁ ଏ ଜାଗା ସ୍ପଷ୍ଟଣୀୟ କି ?

ନାଗର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ବଡ଼ ଡାକ୍ତର ହେଲେ କି ବଡ଼ ପ୍ରଶାସକ, ଇଞ୍ଜିନିଅର ହେଲେ ବଢ଼େନାହିଁ । ଉପଯୁକ୍ତ ଜାୟା ଓ ଜନନୀ ହେବାରେ ତାହାର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ନିହିତ । ଘରେ ପରିବାର ଦାୟିତ୍ୱ ତୁଲାଇବା ସଙ୍ଗେ ସେମାନେ ନାନାପ୍ରକାର କଳା ସାଧନା କରିପାରିବେ । ସାହିତ୍ୟ ସାଧନା, ସଙ୍ଗୀତ ସାଧନା କରି ଜୀବନର ସରସତା ବୁଝି କରିପାରିବେ । ପ୍ରକୃତ ତାଙ୍କୁ କୋମଳାଙ୍ଗୀ କରି ସୃଷ୍ଟି କରିଛି । ଖରା, ଚରା, ପାଣି କାଦୁଅରେ ବାହାରେ କାମ କରିବା ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରକୃତ ଯେପରି ନିଷେଧ କରିଛି, କର୍ମଜୀବୀ ମହିଳା ପାଇଁ ଜାୟା ଆଭିମୁଖ୍ୟ ଓ ଜନନୀ ଆଭିମୁଖ୍ୟ

ଉତ୍ତମ ଗୌଣ ହୋଇଯାଏ । ଏକ ନୂତନ ଆତ୍ମମୁଖ୍ୟ ମନକୁ କବଳିତ କରେ । ଘରେ ମନ ନା କର୍ମରେ ମନ । ଘର ନଷ୍ଟ, କର୍ମ ବି ନଷ୍ଟ । ଆମର ଗୋଟିଏ କଥା ଅଛି—କବିତା, ବନିତା’ ଲଜ୍ଜା ବିନା ଆଶ୍ରୟରେ ସମୃଦ୍ଧ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଏ ମାତବାକ୍ୟ ଆମେ କ’ଣ ଅସୀକାର କରିପାରିବା ? ଯେଉଁ ନାଶ୍ଟା ବିନା ଆଶ୍ରୟରେ ନିଜେ ଢେଙ୍କିପାରେ ନାହିଁ ସେ ଚାକିରି ପରିସରରେ ଅନ୍ୟକୁ କି ଆଶ୍ରୟ, ଭରସା, ସହାୟ ଦେଇପାରିବ ? ଘରେଇ ଉଦ୍ୟୋଗରେ କେତେଜଣ ନାଶ୍ଟା ଉଚ୍ଚ ପଦସ୍ତରେ ବା ପରିଚାଳକ ଭାବରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଛନ୍ତି ? ସେମାନଙ୍କୁ ସରକାରୀ ଚାକିରି ପୋଷାଏ, ଯେଉଁଠାରେ ବିନା ଦାୟିତ୍ଵରେ, ବିନା କର୍ମରେ ଦରମା ମିଳେ । ଏସବୁ ବକ୍ତବ୍ୟର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନୁହେଁ—ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଚାକିରି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବାରଣ କରିବା ।

ବିଶେଷ ପରିସ୍ଥିତିରେ ସେମାନେ ଚାକିରି କରିବେ । ସେ ପରିସ୍ଥିତିଗୁଡ଼ିକ ହେଲା—ବିଧବା ହୋଇଗଲେ ବା ସ୍ଵାମୀ ରୋଗଗାର ଶ୍ଵମତା ହରାଇଲେ, ଅବବାହିତ ଅବସ୍ଥାରେ ବାପ ମରିଗଲେ ବା ରୋଗଗାର ଶ୍ଵମତା ହରାଇଲେ ଏବଂ କୌଣସି ଭାଇ ରୋଗଗାରଶ୍ଵମ ନ ହୋଇଥିଲେ ସ୍ଵାମୀର ବାପ ମାଆ ସମ୍ବଳସ୍ଥାନ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ସାନଭାଇ ଭଉଣୀ ସମେତ ସେମାନଙ୍କୁ ଚଳାଇବାକୁ ସ୍ଵାମୀର ରୋଗଗାର ଅକୁଳାଶ ହେଉଥିଲେ । ଏ ପ୍ରକାର ପରିସ୍ଥିତି ଉତ୍ପତ୍ତିଲେ ଦେଶ ସେମାନଙ୍କୁ ଚାକିରି ଯୋଗାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ କରିବା ଉଚିତ ।

ପୁନଶ୍ଚ ସମାଜରେ ଅଗଣିତ କର୍ମକ୍ଷମ ଯୁବକ ବେକାର ହୋଇ ଚିତ୍ରାଟ ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିବାବେଳେ ସେମାନଙ୍କୁ ବଞ୍ଚିତ କରି ପାରିବାର କ ଜୀବନକୁ ନଷ୍ଟଭୁଷ୍ଟ କରି ନାଶ୍ଟମାନଙ୍କୁ କର୍ମଯୋଗାଣ କେଉଁ ହିସାବରେ ଲଢ଼ଜନକ କୁହୁଥିବ ନାହିଁ । ଏହାଦ୍ଵାରା ଅର୍ଥନୀତି ଉନ୍ନତ ହେଉଛି କି ? ଏହି ଧାରା ଅବ୍ୟାହତ ରହିଲେ ହୁଏତ ଏପରି ସମୟ ଆସିବ, ଯେତେବେଳେ ନାଶ୍ଟମାନେ ବାହାରକୁ କାମ କରିବାକୁ ଯିବେ—ପୁରୁଷମାନେ ଘରେ ରହି ରନ୍ଧାରନ୍ଧି, ଛୁଆ ଲାଳନପାଳନ କରିବେ । ନାଶ୍ଟମାନଙ୍କର ସ୍ଵାଧୀନତା ଉପଭୋଗରେ ଅନ୍ତରାୟ ରହିବ ନାହିଁ । ନାଶ୍ଟ ପୁରୁଷାର କଳ୍ପିତ ସୁଦୂର ପରିଣତି ଏହା କି ?

ନାରୀର ସମ୍ମାନ ସ୍ତୃଷ୍ଟ ହେଉଛି ବୋଲି କୁହାଯାଉଛି । ଯଦି ସେପରି ହେଉଛି, ତାହାହେଲେ ସେଥିପାଇଁ ସେ ନିଜେ ଦାୟୀ । ନାରୀ ତାହାର ପାରମ୍ପରିକ ସ୍ଥିତିରୁ ବିରୁଦ୍ଧ ହେଲେ ତାହାର ସମ୍ମାନରେ ସଙ୍କଟ ଦେଖାଦିଏ । ବିଜ୍ଞାନରେ ଉତ୍ତମେଷା, ମଡ଼େଲିଂ କରିବା, ସିନେମାରେ ଅଭିନୟ କରି ନଗ୍ନରୂପ ଦେଖାଇବା ପ୍ରଭୃତି କର୍ମଦ୍ୱାରା ନାରୀ ନିଜକୁ ଗୋଟିଏ ଭେଦ୍ୟବସ୍ତୁରୂପ ପ୍ରତିପାଦିତ କରୁଛି । କାଲେଣ୍ଡରର ପଟୋ, ସିନେମା ପର୍ଦ୍ଦା ଦର୍ଶନରେ ଦର୍ଶକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଯେଉଁ ଆଦରଭାବ ପ୍ରକଟେ, ତାହା ଜାୟା, ଜନମାର ସମ୍ମାନ ସହ ତୁଲ୍ୟ କି ? ଜାୟା ଜନମାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ତୁଲାଇବା ସଙ୍ଗେ ସାହିତ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରିବାରେ କିଛି ବାଧା ଅଛି କି ? ଜଣେ ସାହିତ୍ୟିକାର ସମ୍ମାନଠାରୁ ପରଦାର ସମ୍ମାନ ଉଚ୍ଚରେ କି ?

ମୋଟ ଉପରେ ଯେତେବୁଝିବ ନିର୍ଯ୍ୟାତନାର କଥା ଆଲୋଚନା କରିଗଲା, ସେଥିରେ ପୁରୁଷର ଭୂମିକା ଗୋଟି । ନାରୀକୁ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ଦେବା ପୁରୁଷର ସ୍ୱଭାବ ବିରୁଦ୍ଧ । ନାରୀ ନାରୀକୁ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ଦିଏ ଏବଂ ନାରୀ ନିଜେ ନିଜର ଅପରିଣାମଦର୍ଶୀ ଆଚରଣଦ୍ୱାରା ନିର୍ଯ୍ୟାତନାକୁ ଡାକିଆଣେ । ତେଣୁ ନାରୀ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ନିରାକରଣ ଦିଗରେ ନାରୀମାନେହିଁ ତତ୍ପର ହେବା ଦରକାର । ସୁରକ୍ଷା ବା ମର୍ଯ୍ୟାଦା ମାଗିଲେ ମିଳେନାହିଁ । କାହାର ଅନୁଗ୍ରହ ଉପରେ ଏହା ଉପଲବ୍ଧ ନୁହେଁ ।

ନିଜର ଆଚରଣ ବଳରେ ତାହା ହାସଲ କରିପାରେ । ମାତୃଜାତି ହିସାବରେ ନାରୀର ସମ୍ମାନ ଓ ସୁରକ୍ଷା ସ୍ୱତଃସିଦ୍ଧ । ରାସ୍ତାରେ ନାଟକିଏ ଯାଉଥିଲେ ପୁରୁଷଲୋକ ସମ୍ମାନର ସହ ବାଟ ଭାଙ୍ଗି ଆଡ଼େଇଯାଏ ଏବଂ ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ ତାହାର ଅସୁବିଧା ଦୂର କରିବାପାଇଁ ତତ୍ପର ହୁଏ । ମାତ୍ର ଯେହୁ ନାରୀର ଆଚରଣରେ ଯଦି ସାମାନ୍ୟତମ ଅପସମ୍ମତିର ଆଶ୍ରୟ ଥାଏ, ତାହାହେଲେ ସମ୍ମାନ ସୁରକ୍ଷାରେ ବ୍ୟଙ୍ଗ ବିଦ୍ରୁପର ପ୍ରଲେପ ମାଗିହୋଇଯାଏ । କେହି କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକକୁ ଅଶ୍ଳୀଳ ବ୍ୟବହାର କଲେ ଆମେ ମନ୍ଦ୍ରବ୍ୟ କଣ୍ଠେଥାଉ,

ତୁମର କ'ଣ ମାଆ ଭଉଣୀ ନାହାନ୍ତି । ଅସୁବିଧାରେ ପଡ଼ିଲୁଣିର
ତୁଣ୍ଡରେ ମାଆ ଭଉଣୀ କଥା କହିଲେ ତାହା କ'ଣ ଫଳପ୍ରଦ ହେବ ?
ସବଦା ଆଚରଣରେ ତାହା ପ୍ରତିଫଳିତ ହେବା ଦରକାର ।

ଏବେ ପୁଣି ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ ନିଷ୍ଠାଳାନନ୍ଦ ସରସ୍ବତୀ ମହାରାଜ
କହିଛନ୍ତି—“ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ ହେଉଛନ୍ତି ହିନ୍ଦୁଧର୍ମର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି ।
ସେ ସମସ୍ତଙ୍କର ନମସ୍ୟ । ଏପରିକି ତାଙ୍କର ପିତା ଜୀବିତ ଥିଲେ ସେ
ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ପଦପୁର୍ଣ୍ଣ କରନ୍ତେ । ମାତ୍ର ମାଆ ନୁହେଁ । ମାଆ ତାଙ୍କର
ନମସ୍ୟ ।” ନାରୀ ଜାତିର ଏ ସମ୍ମାନ କ୍ଷୁଦ୍ର ହେଉଛି ବୋଲି ଯଦି
କୁହାଯାଉଛି, ତେବେ ସେଥିପାଇଁ ସମାଜ ଦାୟୀ ? ନାରୀର କିଛି ଦାୟିତ୍ବ
ନାହିଁ ?

ଭୂଲ୍

ମନୁଷ୍ୟ ମାତ୍ରେ ଭୂଲ୍ କରନ୍ତି । ସେ ଯେଉଁ ପ୍ରଭାରେ ଥାଉ, ଯେଉଁ କର୍ମ କରୁ, ବେଳେବେଳେ ଭୂଲ୍ କରିପକାଏ । ଭୂଲ୍ ମୋଟାମୋଟି ଦୁଇ ପ୍ରକାର । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପୂରଣ ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା କରି ଭୂଲ୍ କରିବା, ଆଉ ସାମାନ୍ୟ ଅସାବଧାନତା, ଖିଆଲ ଘୁନତା ଯୋଗୁ ଭୂଲ୍ କରିବା । ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାର ଭୂଲ୍ ପାଇଁ ଦଣ୍ଡର ବିଧାନ ଅଛି । ଆମେ ସେ ପ୍ରକାର ଭୂଲ୍ କଥା ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ଯାଉନାହିଁ । ଦ୍ଵିତୀୟ ପ୍ରକାର ଭୂଲ୍ ଆମର ଆଲୋଚ୍ୟ । ସେ ପ୍ରକାର ଭୂଲ୍ ଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଆଉ କର୍ମକୁ ନେଇ ଦୁଇ ପ୍ରକାର । ଧରନ୍ତୁ—ମାଷ୍ଟର ଫିଲ୍ମକୁ ଚାରିଦ୍ କରୁ କରୁ ଦି' ଚୁପୁଡ଼ା ମାରିଦେଲେ ଯାହା ଆବଶ୍ୟକ ନଥିଲା । କାରଣ ମାଷ୍ଟରମାନେ ଅଭ୍ୟାସବଶତଃ ଏ ପ୍ରକାର ଭୂଲ୍ କରିପକାନ୍ତି । ପୁଣି ସେହି ମାଷ୍ଟର ଫିଲ୍ମକୁ ମଡ଼େଲ ହିସାବରେ ଗୋଟିଏ ରଚନା ନିଜ ହାତରେ ଲେଖିକରି ଦେଲେ । ସେଥିରେ କିଛି ଭୂଲ୍ ଦେଖାଗଲା ଯେପରି ଶବ୍ଦରୁ କେଉଁଠି ଅକ୍ଷର ଗୁଡ଼ି ହୋଇଯାଯାନ୍ତି । ଏ ଭୂଲ୍ କୁ କ'ଣ ଆମେ 'ମାଷ୍ଟର ଆ ଭୂଲ୍' କହିବା ? ସେପରି କହିଲେ ବୁଝାଯିବ, ମାଷ୍ଟରମାନେ ଏହି ପ୍ରକାର ଭୂଲ୍ କରନ୍ତି । ଜଣେ ମାଷ୍ଟର ଭୂଲ୍ କଲେ ବୋଲି ବିନା ପରୀକ୍ଷା ବା ବିନା ପ୍ରମାଣରେ ସବୁ ମାଷ୍ଟରଙ୍କୁ ସେହି ଶ୍ରେଣୀଭୁକ୍ତ କରିବା କ'ଣ ଠିକ୍ ? ବରଂ ଏଇଟିକୁ ମାଷ୍ଟରଙ୍କୁ ସଫୁଲ୍ ନକରି ଲେଖି-ଲେଖିରେ ଭୂଲ୍ ବୋଲି କହିବା ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ହେବ ।

ଏଥିରୁ ବୁଝାଯିବ, ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର ଭୂଲ୍ ବ୍ୟକ୍ତିର ଆଚରଣଗତ ଓ ଅନ୍ୟଟି ଲେଖାଗତ । ଆଚରଣଗତ ଭୂଲ୍ କୁ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଧରି ନାମକରଣ କରାଯାଉ - ଯେପରି ମାଷ୍ଟର ଆ ଭୂଲ୍ । ମାତ୍ର ଲେଖାଗତ ଭୂଲ୍ କୁ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନେଇ ନାମକରଣ ସବୁବେଳେ ଠିକ୍ ହେବ

ନାହିଁ । ଏହା ସତ୍ତ୍ୱେ ଲେଖାଗତ ଭୁଲ୍ ପାଇଁ ଆମର ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଧରି ଗୋଟିଏ ବାକ୍ୟାଂଶ ବସବର ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ତାହା ହେଉଛି ‘କ୍ଲରକାଲ୍ ମିଷ୍ଟେକ୍’ । ଲେଖା କିରଣୀ ଲେଖିଥାଉ, ଅଫିସର ଲେଖିଥାଉ, ଡାକ୍ତର ଲେଖିଥାଉ କି ଓକଲ ଲେଖିଥାଉ, ସେଥିରେ ଭୁଲ୍ ଥିଲେ ତାହା କ୍ଲରକାଲ୍ ମିଷ୍ଟେକ୍ କହିବା ଅଭିଧାନ ଅନୁସାରେ ଠିକ୍ । ଏଇଠି ଆମର ପ୍ରଶ୍ନ—ଏପରି ବ୍ୟବହାର ଅପ୍ରାୟଜ୍ଞ କି ହେବା ସଙ୍ଗେ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣୀର କର୍ମଚାରୀ ପ୍ରତି ଆକ୍ଷେପମୂଳକ ହେଉନାହିଁ କି ? ଲେଖା ତ ସମସ୍ତେ ଲେଖନ୍ତି ଓ ସମସ୍ତଙ୍କ ଲେଖାରେ ଭୁଲ୍ ରହିପାରେ । କେବଳ କିରଣୀକୁ ନେଇ ଭୁଲ୍ କୁ ଚିହ୍ନିତ କରିବା କେତେଦୂର ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ? ପୁନଶ୍ଚ ଯେ ଲେଖିଛି, ତାକୁ ଧରି ବା ବ୍ୟକ୍ତି ଅନୁସାରେ ଭୁଲ୍ କୁ ଚିହ୍ନିତ କରିବା ଠିକ୍ ହେବନାହିଁ ବୋଲି ପୂର୍ବରୁ କୁହାଯାଇଛି । ସେପରି ହେଲେ ଓକଲିଆ ଭୁଲ୍, ଅଫିସରିଆ ଭୁଲ୍, ମାଷ୍ଟରିଆ ଭୁଲ୍, କିରଣୀଆ ଭୁଲ୍—ଏ ପ୍ରକାର ଅସଫଳ ନାମକରଣ ହେବ । ଆଚରଣଗତ ଭୁଲ୍ କୁ ଏ ପ୍ରକାର ନାମକରଣ କରି ଲେଖାଗତ ଭୁଲ୍ କୁ ସେହି ନାମକରଣ କଲେ ତାରତମ୍ୟ ରହିବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଆମ ବିଚାରରେ ଲେଖାରେ ଭୁଲ୍ ଥିଲେ ଲେଖା ଯାହାର ହେଉ, ତାକୁ କ୍ଲରକାଲ୍ ମିଷ୍ଟେକ୍ ନକହି ଲେଖକୀୟ ଭୁଲ୍ ବା *writing mistake* (ରାଇଟିଙ୍ଗ୍ ମିଷ୍ଟେକ୍) କୁହାଯିବା ଉଚିତ୍ । କ୍ଲରକାଲ୍ ମିଷ୍ଟେକ୍ ବାକ୍ୟାଂଶ ସାଧାରଣତଃ କିରଣୀର ଭୁଲ୍ ବୋଲି ସୂଚନା ଦିଏ ଯଦିଓ କିରଣୀ ସେଥିରେ ସଫଳ ନଥାଏ ।

ଏ ବିଷୟରେ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ବିଚାର ଆଲୋଚନା ହେବା ସ୍ମୃତଶୀୟ ମନେ ହୁଏ ।

ଅଭିଶାପର ଅନ୍ତରାଳେ

[ସନାତନ କହୁଅ—“କିଏ ନିଜ ସ୍ୱୀକୃତି ସତୀ ବୋଲି
ନକ୍ଷବେ ବା’ ସ୍ୱୀର ଗୁଣଗାନ ନକରେ ? କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ
ସତ୍ୟତା କେତେ ତାହା କଣ କିଏ ପରୀକ୍ଷା, ନରୀକ୍ଷା
କରନ୍ତୁ ? ସମସ୍ତେ ଏମିତି କହୁ ବୁଲନ୍ତି ନା’ ।”]

ବେଳ ଅପରାହ୍ନ ବୃଷଟା । ଦାଣ୍ଡରେ କିଏ ଡାକିଲା—ମୁଁ
ବାହାରକୁ ଆସି ଦେଖିଲି, ସନାତନ ପାଟକ ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇଛି ।
ସେ ମୋତେ କହିଲା, “କହୋ, କୁଆଡ଼େ ବଲ୍‌ବାସ ବୁଲିଗଲା କି ?
ପାଞ୍ଚଦିନ ହେଲା ଦେଖାନାହିଁ । ଦେହ ପା ଭଲ ଅଛି ତ ?” ମୁଁ
ଉତ୍ତରରେ କହିଲି, “ହଁ ଦେହ ଭଲ ଅଛି । ଘରକୁ ଆସ ବସିବା ।” ସେ
ଘର ଭିତରକୁ ଆସି ଗୋଟିଏ ଚଉକରେ ବସିଲା ।

କଥା ଆରମ୍ଭ କରି ମୁଁ କହିଲି, “ମୋତେ ବାହାରକୁ ବୁଲି
ଯିବାକୁ ଡର ମାଡ଼ୁଛି । ବୁଢ଼ା ହୋଇଗଲଣି ତ । ଦେହ, ହାତ ଦୁବଳ
ହୋଇଗଲଣି । ବୁଲିବାକୁ ଯୋର ପାଉନାହିଁ । ବୁଲିଲବେଳେ ଗୋଡ଼
କି ଠିକ୍ ଠିକ୍ ପଡ଼ୁନାହିଁ । କାଳେ କେଉଁଠି ପଡ଼ିଯିବ ।” ସନାତନ
ଏଥିରେ କିଛି ଆଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ହେଲାନାହିଁ ଏବଂ କହିଲା, “ବୁଢ଼ା ମାସେ ତ
ଅବସ୍ଥା ସେଇପା । ମତେ କ’ଣ ସେପରି ଲାଗୁନାହିଁ କି ? ତେବେ
ଏଥିରେ ଭୟ କରିବାର କ’ଣ ଅଛି ? ବୁଢ଼ା ହେଲେ ବୋଲି କ’ଣ
ବାହାରକୁ ଯିବାନାହିଁ ? ଆମଠାରୁ ଆହୁରି ବୟସରେ ବଡ଼ ବୁଢ଼ାମାନେ
ଗସ୍ତରେ ବୁଲିକରି ଯାଉଛନ୍ତି, ସାଇକେଲ୍‌ରେ ଯାଉଛନ୍ତି, ହାତରେ
ବ୍ୟାଗଭଣ୍ଡି ଜନସଂପର୍କ ଯାଉଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ତ ଭୟ ହେଉନାହିଁ ।
ପଡ଼ିଯିବା କଥା ଯାହା କହୁଛ, ସେଇଟା ଟୋକା ବୁଢ଼ା ନିର୍ବିଶେଷରେ
ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ସମ୍ଭବ । ବୁଲୁ ବୁଲୁ ଝୁଣିକରି ପଡ଼ି ଯିବାଟା କିଛି ବଡ଼

କଥା ନୁହେଁ । ଏଇଥିପାଇଁ ତୁମେ ଡର ବୁଲୁବୁଲି ବନ୍ଦକରି ଦେଇଛ ବୋଲି ମୁଁ ବିଶ୍ୱାସ କରୁନାହିଁ । ଏଥିରେ କିଛି ଭିତର କଥା ଅଛି ।”

ମୁଁ କହିଲି, “ହଁ ଭିତର କଥା ଅଛି । ମତେ ତାହା ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଡର ମାଡୁଛି, ଲଜ ବି ମାଡୁଛି ।” ସନାତନ କହିଲି, “ଆମ ଭିତରେ ଲଜ କ’ଣ ? ଆମେ ପରା କେତେ କେତେ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବିଷୟ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉ । କୁହ, ସବୁକଥା ଫିଟାଇ କୁହ ।” ମୁଁ କହିଲି, “ମତେ ଗୋଟାଏ ଅଭିଶାପ ଅଛି । ମୁଁ ବାଟରେ ପଡ଼ି ମରିବି । ସେଇଟା ବହୁଦିନ ତଳର କଥା । କୁଆଡ଼େ ମନରୁ ଯାଇଥିଲା ଏବେ ଦୁଃଖ ହେବାରୁ ମନେପଡ଼ି ମତେ ଏପରି ଭୟାବୁ କରି ଦେଲଣି ଯେ ବୁଲୁଥିବା କଥା ବା ରାସ୍ତାରେ ଚାଲିବା କଥା ଭାବିଲେ ମୋ ଦେହରୁ ଜୀବନ ଆପଣାଉ ଏ ଛୁଡ଼ିଗଲ ପରି ଲାଗୁଛି ।

ସନାତନ କହିଲି, “ତୁମକୁ ଅଭିଶାପ ଅଛି ବୋଲି ତୁମେ କପରି ଜାଣିଲ ? କାହା ଶ୍ରାବ୍ୟରେ କ’ଣ ଅଛି, ତାହା କିଏ କହିପାରିବ ? କର, କପାଳ, କୋପୁୀ ଦେଖି ଗଣକମାନେ ଯାହା କହନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ାକ ମୁଁ ବିଶ୍ୱାସ କରେନାହିଁ । ଶ୍ରାବ୍ୟକଥା, ଭବିଷ୍ୟତ କଥା ଯଦି ମଣିଷ ଜାଣିପାରୁ ଥାଆନ୍ତା, ତାହେଲେ ସମାଜ ଭିନ୍ନରକମ ହୋଇଥାନ୍ତା । ମୁଁ ଶ୍ରବୁଛି ତମେ କୌଣସି ଭଣ୍ଡ ଗଣକର ପାଲରେ ପଡ଼ିଯାଇଛ । ସେ ପୁଣି ଅଭିଶାପ ଖଣ୍ଡନପାଇଁ ପୂଜାପୂଜି, ଦାନ ଖଇରାତର ବରଦ କର ନାହିଁ ତ ? ଶଙ୍କର ବାବୁ, ଜମା ଏ ପାଲରେ ପଡ଼ିବ ନାହିଁଟି ।”

ମୁଁ କହିଲି, “ନାହିଁମ, ତମେ କ’ଣ ମତେ ଜାଣିନା । ମୁଁ ଏ ଗଣକ ପଟକ କଥାରେ କେବେ ପଡ଼ିନାହିଁ । କଥାହେଲୁ, ମୁଁ ସାମନା ସାମ୍ନା, ମୁହେଁ ମୁହେଁ ଏ ଅଭିଶାପଟି ଲାଭ କରିଛି । କଣେ ଲୋକ ଏ ଅଭିଶାପ ମତେ ଦେଇଛି ।” ସନାତନ କହିଲୁ କୋଉ ଲୋକମ ସିଏ ଏଡ଼େ ଅଭିଶାପ ଦେଇବାର ? ମଣିଷ ଗାଳରେ କୋଉଠି ମଣିଷ ମଲ୍ଲଣି ନା ତତଲୁ ପାଣିରେ କେଉଁଠି ଘର ପୋଡ଼ୁଲଣି ?

ମୁଁ କହିଲି, “ତୁମ କଥା ଅବଶ୍ୟ ଠିକ୍ । ମାତ୍ର ମୁଁ ଏମିତି ସେମିତି ଲୋକଠାରୁ ଅଭିଶାପ ପାଇନାହିଁ । ଖୋଦ୍ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ମତେ ଏ ଅଭିଶାପ ଦେଇଛି ।”

ଏଥିରେ ସନାତନ ହୋ, ହୋ, ହୋଇ ଖୁବ୍ ବହେ ହସିଲା ।

ମୁଁ କହିଲି, “ଆଭିଶାପ ଦେଇଛି ବୋଲି ମୁଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଉପରେ ରାଗ, ଅଭିମାନ କରୁନାହିଁ । ମୋ ବ୍ୟବହାରରେ ଉତ୍ତପ୍ତି ହୋଇ ସେ କହି ଦେଇଛି । କିନ୍ତୁ ସେ ସଙ୍ଗ ହୋଇଥିବାରୁ ତାହା ଅଭିଶାପ ରୂପେ ନିଶ୍ଚୟ ଫଳିବ । ମୁଁ ଖାମଗିଆଲ ହୋଇ ତାକୁ ଫଙ୍ଗିବୋଲି କହୁନାହିଁ । ଏହା ମୋର ଅନ୍ତରର ଭାଷା । ତାହାର ଆତ୍ମା ପବିତ୍ର । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିବା, ସ୍ତ୍ରୀମଣି ହୁଅଯିଲାକ ସେବା କରିବା ଛଡ଼ା ସେ ଅନ୍ୟ କୁଆଡ଼େ ମନ ଦିଏନାହିଁ ।

ସନାତନ କହିଲା, “କିଏ ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସଙ୍ଗିବୋଲି ନିରାଶ ବା’ ସ୍ତ୍ରୀର ଗୁଣଗାନ ନକରେ ? କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ ସତ୍ୟତା କେତେ ତାହା କ’ଣ କିଏ ପଚାରି ନିରାଶ କରୁଛି ? ସମସ୍ତେ ଏମିତି କହି ଚାଲିଛନ୍ତି ନା ।”

ମୁଁ କହିଲି, “ମୁଁ ଜାଣିଥିଲି ପରା ତୁମେ ସେମିତି କହିବ ଧୂଆମୁଳା ଅଧିଆ ମୂଳା ସବୁ ସମାନ । ମୁଁ ସେଇଥିପାଇଁ ଏ କଥାଟା ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁ ନଥିଲି । ମୁଁ କେବଳ କହୁଛି, ସେ ସଙ୍ଗ । ସୁନାକୁ ସୁନା କହିବା କ’ଣ ଭୁଲ୍ । ମୁଁ ତାହାର ପ୍ରକୃତ କଥା କହୁଛି, ତାହାର ଆତ୍ମାର ପବିତ୍ରତା କଥା କହୁଛି । ଉପର ଦେଖାଣିଆ ମନଭୁଲଣିଆ ଆଚରଣ ତାକୁ ଅମାଲୁମ୍ । ତାହାର ବହୁତ ଉତ୍ସର୍ଗରେ ସେ । ତା କଥା ଅବଶ୍ୟ ଫଳିବ । ମୁଁ ରାସ୍ତାରେ ପଡ଼ି ମରିବ ।”

ସନାତନ କହିଲା, “ଅଭିଶାପ କଥାଟା କ’ଣ ଏ ଯୁଗରେ ଫଳୁଛି ? ପୁରାଣ ଯୁଗରେ ମୁନି ଋଷିମାନେ ଅଭିଶାପ ଦେଉଥିଲେ ଏବଂ ତାହା ଫଳୁଥିଲା ।”

ମୁଁ କହିଲି, “ସନାତନ ବାବୁ, ତୁମେ ଏଠି ଭୁଲ କରୁଛ । ଅମଳ କଥାଟିକୁ ଗୁଡ଼ିଦେଇ ଉପର ବେଶ ପରିପାଟୀ ଦେଖୁଛ । ମୋ ସ୍ତ୍ରୀର ସିନା ମୁନ ରଖିର ବେଶନାହିଁ । ମାସ ପବନତା, କର୍ତ୍ତବ୍ୟନିଷ୍ଠା, ଶିଶୁରପରାୟଣତା ଆଦି ଗୁଣର ବିରୁଦ୍ଧରେ ସେ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ କିଛି କମ୍ ନୁହେଁ । ଅଭିଶାପ ଦାତାଙ୍କର ଶୁଦ୍ଧତାହିଁ ଅଭିଶାପକୁ ଶକ୍ତିଶାଳୀ କରେ । ଅଭିଶାପ, ଆଶୀର୍ବାଦ ଏକା କଥା । ହୋଧରୁ ଅଭିଶାପ, ସନ୍ତୋଷରୁ ଆଶୀର୍ବାଦ । ଆମେ ପୁରୁଣରୁ ଜାଣିଛୁ - ଗୌତମରୂଷିଙ୍କର ଇନ୍ଦ୍ରକୁ ଅଭିଶାପ, ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର ଶକୁନ୍ତଳାଙ୍କୁ ଅଭିଶାପ, ନାରଦଙ୍କର ନାରାୟଣଙ୍କୁ ଅଭିଶାପ, ଶ୍ରବଣ କୁମାରର ଅନ୍ଧ ପିତାମାତାଙ୍କର ଦଶରଥଙ୍କୁ ଅଭିଶାପ, ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କର ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନର ଶରୀରକୁ ବଳ୍ଲ କରିବା ପାଇଁ ଆଶୀର୍ବାଦ, ମାଆର ନିଜ ଝିଅ ଅଞ୍ଜନାଙ୍କୁ ଅଭିଶାପ, ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର କୁନ୍ତୀଙ୍କୁ ମନୋମତ ଦେବତାଙ୍କ ଠାରୁ ପୁଅ ଲଭ ପାଇଁ ଆଶୀର୍ବାଦ, ବାଳୀ ସ୍ତ୍ରୀ ତାରାଙ୍କର ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଅଭିଶାପ—ସବୁ ଫଳବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇଛି ନା ନାହିଁ । ଏବେ ମଧ୍ୟ ଅଭିଶାପ ଆଶୀର୍ବାଦ ଫଳବର୍ତ୍ତୀ ହେଉଛି । ମାସ ଆମେ ତାକୁ କାକତାଳିକ ନ୍ୟାୟରେ ଏଡ଼େଇ ଦେଉଛୁ । ଅସଲ କଥା ହେଲା, ଦାତାଙ୍କର ସ୍ୱସ୍ତ୍ରୀ ଚରିତ୍ର ବିରୁଦ୍ଧକୁ ନେବା ଦରକାର । ଦାତା ଯଦି ପାପୀ, ଅସଦ୍‌ବିଚାରୀ, କଳ୍ପସିଦ୍ଧି ମାନସ, ତେବେ ତାହାର ଉଦ୍ଧାରଣରେ ଶକ୍ତି ଆସିବ କୁଆଡ଼ୁ ? ଏସବୁ ବିରୁଦ୍ଧରୁ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀର ମୋ ପ୍ରତି ଯେଉଁ ଅଭିଶାପ, ତାହା ଫଳବର୍ତ୍ତୀ ହେବାରେ ମୋର ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

ସନାତନ କହିଲି, “ଶଙ୍କର ବାବୁ, ତୁମ ଅଭିଶାପ ଫଳ କି ନଫଳ—ତମ ମନରେ ଯେଉଁ ବିଶ୍ୱାସ ଆଉ ଭୟ, ତାହା ପ୍ରଭାବରେ କିଛି ଅସ୍ପଷ୍ଟ କି ସ୍ପଷ୍ଟିତ ଅସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ତେଣୁ ଅଭିଶାପ ସପକ୍ଷ ବିପକ୍ଷରେ ଅଧିକ କିଛି କହିବାକୁ ମୁଁ ଚାହୁଁନାହିଁ । ତେବେ ଅଭିଶାପ ଢେର ଗୋଟିଏ ଦିନ ତୁମେ ଯମୁଣ୍ଡି ଭୁଲିଯାଉଛ । ଅଭିଶାପ ଦାତା ଅଭିଶାପକୁ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରି ପାରନ୍ତି ବା ସହଜ ସରଳ କରିପାରନ୍ତି ବା ସେଥିରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ପାଇଁ ବାଟ ମଧ୍ୟ ବତାଇ ପାରନ୍ତି । ଦୁର୍ବାସା ଶକୁନ୍ତଳାଙ୍କ ଅନୁନୟରେ ପ୍ରୀତ ହୋଇ ନିଦର୍ଶନ ଦେଖାଇଲେ ଦୁଷ୍ଟନ

ଚିହ୍ନିବେ ବୋଲି କହିଥିବା କଥା ତୁମେ ଜାଣିଥିବ । ତୁମେ ଏ ବାଟଟି ପସନ୍ଦ କରି ଦେଖ । ତୁମ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଥରେ ତାଙ୍କ ଅଭିଶାପଜନିତ ଦୁଃଖ ଜଣାଇ ପ୍ରତିକାର ଲେଉଟ ।” ଏକଥା ଶୁଣି ମୋ ଆଖି ଆଗରୁ ଜମାଟ ବାନ୍ଧିଥିବା ଅନ୍ଧାର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳପରି ଲାଗିଲା । ଭାବିଲି, ପ୍ରକୃତରେ ଦୁଃଖୀ ତ ଅଭିଶାପ ଦେଇ ପୁଣି ସେଥିରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବାର ବାଟ ଶକୁନ୍ତଳାଙ୍କୁ ବତାଇଥିଲେ । ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ତାହା କରିପାରିବ । ଅବଶ୍ୟ ବହୁତ ଦିନ ଗତ ହୋଇଗଲାଣି । ଦେଖାଯାଉ । ଏପରି ଭାବ ସନାତନକୁ କହିଲି, “ହଁ ଭାଇ, ତୁମ କଥା ପାଳନ କରିବ । ଭଗବାନ ମତେ ଏ ଉପରୁ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ।”

ସେତେବେଳକୁ ସମୟ ରାତି ୬ଟା ହେଲାଣି । ସନାତନ କହିଲା,
ମୁଁ ଯାଉଛି ଓ ସେ ଭୁଲିଯାଇଥିଲା ।

ମୁଁ ଦୁଇତିନି ଦିନ ଗୋର ଚନ୍ଦ୍ରାମଣ୍ଡଳ ରହିଲି । ଦିନେ ଖବରବେଳେ ସ୍ତ୍ରୀ ବିଶ୍ରାମ ନେଉଥିବାବେଳେ ପାଖକୁ ଡାକିଲି । ସେ ଆସି ପାଖରେ ବସିଲେ ମୁଁ ଅଙ୍ଗୁଳର ଘଟଣା ସବୁ କହିଲି । ତା’ର ଅଙ୍ଗୁଳ ଘଟଣାର କଥାଗୁଡ଼ିକ ମନେ ପଡ଼ିଗଲା । ସେ ବଡ଼ ମିତ୍ରମାଣ ହୋଇଗଲେ । କିଛି ନକହି ଚୁପ୍‌ରୁପ୍ ବସି ରହିଲେ । ମୁଁ ପୁଣି କହିଲି, “ବୁଢ଼ା ତ ହେଲି । ତମ ଅଭିଶାପ ଅନୁସାରେ ବାଟରେ ପଡ଼ି ମରିବ । ଶବ କୁଆଡ଼େ ଯିବ, କିଏ ଜାଣିବ ନାହିଁ । ଏ ଅଭିଶାପ କଥା ମନରୁ କୁଆଡ଼େ ଯାଇଥିଲା । ଏବେ ମନେପଡ଼ି ମତେ ଭୁତପରି ମାଡ଼ି ବସିଛି । ଉପରେ ମୁଁ ସାତ ଆଠଦିନ ହେବ ବୁଲିବାକୁ ଯାଉନାହିଁ । ଘର ବାହାରକୁ ଗଲେ ଦାଣ୍ଡ ମତେ ବାଟପରି ଦେଖା ଯାଉଛି । ସଙ୍ଗ ସ୍ତ୍ରୀର ଅଭିଶାପ ନିଶ୍ଚୟ ଘଟିବ । କ’ଣ କହୁଛ ? ଅଭିଶାପଟା ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରିନେଉନା ।” ମୋ କଥା ଶୁଣି ସେ ଦୁଃଖରେ ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ିଲେ । କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ହୋଇ କହିଲେ, “ଅଭିଶାପ ପ୍ରତ୍ୟାହତ ହୁଏ ନାହିଁ । କେବଳ ଦୁଃଖୀ ମୋଡ଼ିଯାଏ କରିଥିଲେ । ଏ ଅଭିଶାପ ମୁଲୁରୁ ଅଶୁଦ୍ଧ । କାରଣ ସଙ୍ଗ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ବୈଧବ୍ୟ ଦଶା ଲାଗେ ନାହିଁ । ତାହାର ସ୍ୱାମୀ ଅମର । ଅମରକୁ ମର ବୋଲି କହିଲେ ସେ କିପରି ମରିବ ? ପାସାପାସି ବିରୁଦ୍ଧ-ଶୂନ୍ୟତା ଦୋଷରେ

ଏ ଅଭିଶାପ ଦୁଷିତ । ତେଣୁ ଏହା ଅଶୁଦ୍ଧ ଓ ଶକ୍ତିହୀନ । ଏତିକି କହି
ସେ ଉଠ ଚାଲିଗଲେ ।

ମୁଁ ପ୍ରବ୍ୟ ହୋଇଗଲି । ମୋ ଦେହରୁ ଝାଳ ବୋହିଗଲା ।
ବାଟରେ ପଡ଼ି ମରିବା ଭୟ ଭୁତ ମୋ ମୁଣ୍ଡରୁ ଓହ୍ଲାଇଗଲା । ମୋ
ମନରେ କିପରି ଗୋଟାଏ ଆନନ୍ଦ ଉଲ୍ଲାସର ଭାବ ସଞ୍ଚାରିତ ହେଲା ।
ମନେ ମନେ କହିବାକୁ ଲାଗିଲି, “ମୁଁ ଅମର, ମୁଁ ଅମର ।”

କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ପରିବେଶ ଶାନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରୀର ହୋଇଗଲା ।
ହଠାତ୍ ଭୁଲସୀ ଓ ଜଳନ୍ଦର ଉପାଖ୍ୟାନ ମନେ ପଡ଼ିଗଲା । ମୁଁ ସ୍ତ୍ରୀକୁ
ଡାକି ପଚାରିଲି, “ଆଜ୍ଞା ମହାସଖା ଭୁଲସୀର ସ୍ବାମୀ ହୋଇ ଜଳନ୍ଦର
କିପରି ମଲା ? ସେ ତ ଅମର ହେବା କଥା ।” ସେ କହିଲେ, “ଭୁଲସୀର
ସଖାକୁ ଅପହୃତ ହେଲାପରେ ଜଳନ୍ଦର ମଲା । ସେଇଟା ନାସପୁଣ୍ୟର
ମାୟା । ତୁମେ ମୋ ବିଷୟରେ ନିଶ୍ଚିତ ରୁହ, ତୁମ ଅମରତା ମୋ
ହାତରେ ।”

ଯାହା ଖାଇଥିବ ପେଟକୁ

ଯାହା ରଖିଥିବ ଖଣ୍ଡକୁ

ଆମ ସମାଜରେ କେତେକ ଲୋକ ଅଛନ୍ତି ଯେଉଁମାନେ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାକୁ ଆଦୌ ଭଲପାଆନ୍ତି ନାହିଁ । କାହାକୁ ଦାନ ଖାଇବେ ଦେବାର ପ୍ରଶ୍ନ ତ ନାହିଁ; ନିଜେ ଭଲ ଖାଇବା ଭଲ ପିନ୍ଧିବାକୁ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ସହ୍ୟ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଯାହା ଆୟ କରନ୍ତି, କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଦୁଃଖେ କଷ୍ଟେ ତଳ ତାକୁ ସଞ୍ଚୟ କରିଦିଅନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ପାରଶା ସଞ୍ଚୟ ଧନ ମୋଟା ହୋଇଗଲେ ଏତେ ଧନର ମାଲିକ—ଲକ୍ଷପତି କି କୌଟିପତି ବୋଲି ଲୋକମୁଖରେ ସେମାନଙ୍କର ସମ୍ମାନ ବଢ଼ିବ । ସଦାନନ୍ଦପୁର ଗାଁର ହରି ପ୍ରଧାନ ଗୋଟିଏ ଏଇ ପ୍ରକାର ଲୋକ ।

ଲୋକଟି ଭାରି ସାଦାସିଧା । ଛନ୍ଦ କପଟ, ଜାଲ ଫିସାଦ କିଛି ନଥାଏ । ତା'ର ପରିଧେୟ ହେଉଛି ଗୋଟିଏ ଗାମୁଛା । ବେଳେବେଳେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଗାମୁଛା କାନ୍ଧରେ ପଡ଼ିଥାଏ । ଖାଦ୍ୟ ହେଉଛି—ଖଇ, ବର୍ଷା, ଶୀତ ନିର୍ଦ୍ଦିଶେଷରେ ପଖାଳ ଆଉ ଆମୁଲ । ଏଇ ଆମୁଲକୁ ସେ ଆମ୍ବ ସମୟରେ ବର୍ଷକ ପାଇଁ ଡିଆରି ରଖିଥାଏ । ତାହାର ଯେପରି ଚଳଣି ତାର ସ୍ତ୍ରୀ ପିଲଛୁଆ ମଧ୍ୟ ଯେହୁପ୍ରକାର ଚଳନ୍ତି । ସେମାନେ ଯେ ଏପ୍ରକାର ଚଳଣି ପଦ୍ଧତି କରନ୍ତି ତା ନୁହେଁ । ବେଳେ ବେଳେ ବିବେଧ କରନ୍ତି । ହେଲେ ପ୍ରଧାନେ ତାକୁ ବଡ଼ କାଇଦାରେ ଏଡ଼ାଇ ଯାଆନ୍ତି । ଲୋକଟି ଏତେ କୃପଣ ଯେ ତା ଦୁଆରକୁ ଯୋଗୀ ଭିକାରୀ ମଧ୍ୟ ଆସନ୍ତି ନାହିଁ । କାରଣ ସେ ଭିକ ଦିଏ ନାହିଁ । ଖର୍ଚ୍ଚର ଏପରି ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ଆୟ ତାର ଖୁବ୍ ଭଲ । ତା'ର ଗାଁରେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ତେଲଲୁଣ ଦୋକାନ । କିଛି ଜମି ଅଛି । ହଳବଳଦ ରଖି ତାକୁ ଚାଷ କରେ ।

ଗାଈ ତନି ରୁରିଟା ବସବର ଥାଆନ୍ତି, ଦୁଧ ବକେ । ବାଡ଼ିରେ ପନି-
ପରିବା ଉତ୍ପନ୍ନ କରି ବକେ । ତା ଯାଙ୍ଗକୁ କିଛି ଟଙ୍କା ପଇସା ଧାନ
ରୁଉଳ ମଧ୍ୟ କରଜ ଲଗାଇ ସୁଧ ଆଦାୟ କରେ । ଏହିପରି ପ୍ରଧାନଙ୍କର
ରୁଷ, ଦୋକାନ, ଦୁଧ, ପନିପରିବା ଓ ମହାଜନାରୁ ବେଶ୍ ଆୟ ହୁଏ ।
ସେଥିରୁ ନଗଣ୍ୟ ଅଂଶ ମାତ୍ର ଖର୍ଚ୍ଚ ହୁଏ । ଆଉ ସମସ୍ତ ଉଶ୍ଟାରକୁ
ଯାଏ ।

ଏହିପରି ସମ୍ପତ୍ତି ଟଙ୍କା ପଇସା ସୁନାରୁଆ ଆଦିକୁ ସେ ବାକିମ
ସିଦ୍ଧକରେ ରଖି ନିଜ ଅଣ୍ଟାରେ ରୁବକାଠି ଖୋସିଥାଆନ୍ତି । ଦିନକୁ ଦିନ
ସମ୍ପତ୍ତି ଧନର ପରିମାଣ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗେ । ପରିମାଣ ବେଶି ହେବାରୁ
ପ୍ରଧାନଙ୍କ ମନରେ ଉତ୍ସ ଆଶଙ୍କା ଜାତହେଲା । ସେ ଭାବିଲେ, କାଲି
କେତେବେଳେ ଘରେ ଘେର ପଶି ଧନତଳ ନେଇଯିବ । କିପରି ଧନକୁ
ସେ ନିରାପଦରେ ରଖିବେ ଏ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।
ବୁଦ୍ଧି ବି ଦିଶିଗଲା । ସେ ଘରର ଗନ୍ତାରି ବଖରାରେ ଗୋଟିଏ ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ପରି
ଗାତ ଖୋଳି ତାକୁ ବାଲି ସିମେଣ୍ଟ ଦେଇ ଧକ୍କା କରିଦେଲେ । ତାହା
ଭିତରେ ଟଙ୍କା ସୁନାଥଳ ସବୁ ରଖି ଉପରେ ଜବର ଓଜନଦାର
ଡାକୁଣି ପକାଇଲେ । ଘରର ଚଟାଣ ସହ ସମତଳ ହୋଇଥାଏ ।
ଏତକ କରି ପ୍ରଧାନେ ଶାନ୍ତରେ ନିଶ୍ୱାସ ମାରିଲେ । ଦୈନନ୍ଦିନ ଆୟ
ଧନକୁ ବାକ୍ସ ସିଦ୍ଧକରେ ରଖୁଥାଆନ୍ତି । ବେଶି ହୋଇଗଲେ ଡାକୁଣି
କାଢ଼ି ସୁଡ଼ଙ୍ଗରେ ରଖିଦିଅନ୍ତି । ଏହିପରି ଭାବରେ ଅନେକ ଦିନ
କଟିଗଲା । ଦିନେ ପ୍ରଧାନଙ୍କର ମନହେଲା, ସମ୍ପତ୍ତି ଧନ କେତେ, ଗଣାଗଣି
କରି ଦେଖିବେ । କବାଟ ବନ୍ଦ କରି, ଡାକୁଣି କାଢ଼ି ଯାହା ଦେଖିଲେ
ସେଥିରେ ତାଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ଝାଞ୍ଚି ଝାଞ୍ଚି ହୋଇଗଲା । ଛୁଟି ଫାଟିଗଲା ପରି
ଲାଗିଲା । ସୁଡ଼ଙ୍ଗରେ ଟଙ୍କା ସୁନାଥଳର ଚିହ୍ନବର୍ଣ୍ଣ ନଥିଲା । କୌଣସି
ଦୁରମ୍ଭା ଘେର ଖଞ୍ଜିଉଣ୍ଡି ସମସ୍ତ ଧନ ଅପହରଣ କରି ନେଇଯାଇଛି ।
ପ୍ରଧାନଙ୍କ ଦୁଃଖ ସୀମା ଟପିଗଲା । ସେ ସମ୍ଭାଳି ନପାରି ଭୋ ଭୋ କରି
ହେନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ହେନ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ପଡ଼ିଶା ଲୋକମାନେ ଆସି ରୁଣ୍ଡ ହୋଇଗଲେ ।
ପ୍ରଧାନ ସୁଡ଼ଙ୍ଗକୁ ଦେଖାଇ ତହିଁରେ ରଖିଥିବା ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ଧନ-

ସମ୍ପତ୍ତି ଶ୍ରେୟ ନେଇଯାଇଛି ବୋଲି କହିଲେ । ଲୋକମାନେ ସମବେଦନା ଜଣାଇଲେ । କେହି କେହି ଗୁଣୁଗୁଣୁ ହୋଇ କହିଲେ କୃପଣର ଧନ ତ ଏମିତି ଯାଏ । ସେଠାରେ ଶ୍ରୀକମଳ ଗୋଟାଏ ଆଲୋଚନା ସଭା ଯେଉଁଠି ବସିଛି, ସେହିପରି କଥାଗୁଣା ଚାଲିଲା । ଜଣେ କହିଲା, ଯାହା ଖାଇଥିବ ପେଟକୁ, ଯାହା ରଖିଥିବ ଖଣ୍ଡକୁ । ଧନ ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ଭଲରେ ଶିଆପିଆ କରିଥିଲେ ତାହା ଦେହରେ ରକ୍ତମାଂସ ହୋଇ ରହିବ । କର୍ମନିକାଳେ କେହି ତାକୁ ନେଇପାରିବେ ନାହିଁ । ଭଲରେ ଶିଆପିଆ ନକରି ଭଲ ନ ଯିବ ଯାହା ରଖିବ ସୁଡ଼ଙ୍ଗରେ ହେଉ, ଯେଉଁଠି ହେଉ, ତାହା ନଷ୍ଟିତ ଭାବେ ଶ୍ରେୟ ପାଇଁ । ଆଉ କିଏ କହିଲା, ଧନ ଅର୍ଜିଲେ ଧର୍ମକରି, ଧର୍ମେ ପ୍ରାପ୍ତ ନରହରି । ଅର୍ଥାତ୍ ଧନ ଆସୁ ହେଲେ ତାକୁ ଦାନଧର୍ମ କାମରେ ଲଗାଇଲେ ଭଗବତ୍ ପ୍ରାପ୍ତି ହୁଏ । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଜଣେ ବିଜ୍ଞାନେକ ଥିଲେ । ସେ ସମସ୍ତଙ୍କ କଥାର ସାରାଂଶ ଚୋଳି କହିଲେ, “ଆମ ପ୍ରଧାନ ତ କିଛି କଲନାହିଁ । ନା ପେଟକୁ ଖାଇଲା ନା ଦାନଧର୍ମ କଲା । ସେ ଏବେ ଯେତେ କାନ୍ଦିଲେ ବୋବାଇଲେ ଧନ କଣ ଆଉ ଫେରିଆସିବ ? ସେ ଯେପରି ସଞ୍ଚିଥିଲା ତାହା ଶ୍ରେୟ ମୁହଁରେ ଯିବା କଥା—ଗଲା । ଏବେ ଦୁଃଖ କରି ଲାଉନାହିଁ । ତେବେ ଦୁଃଖ ଲାଭିବ ପାଇଁ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ବୁଦ୍ଧି ବତାଇ ଦେଉଛି । ହେଉ ଦେଖ—ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ଉପରେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁଣି ରଖିଦେଲି । ଏବେ ତୁମେ ମେହି ତାଙ୍କୁଣି ଦେଖି ଶାନ୍ତିରେ ରୁହ । ତମେ ତ ବରବର ଯେଇଆ କରିଆସିଛ । ତାଙ୍କୁଣିକୁ ଦେଖିବା ତୁମ କାମ । ଭିତରେ କ’ଣ ଅଛି ତା ସହିତ ତୁମର କେବେ ସମ୍ବନ୍ଧ ନଥିଲା, ଏବେ ସମ୍ବନ୍ଧର ଆବଶ୍ୟକତା କଣ ? ତମପାଇଁ ଭିତରେ ମାଲ ଥିଲେ ଯାହା ନଥିଲେ ତାହା ।”

ଆଲୋଚନା କରି ପ୍ରଧାନଙ୍କୁ ସାନ୍ତୁନା ଦେଇ ପଡ଼ୋଶୀମାନେ ଚାଲିଗଲେ । ପ୍ରଧାନେ ମୁଣ୍ଡକାନ ଅର୍ଜିପି ରହିଲେ । ବିଜ୍ଞାନେକଟିର କଥା ଯେ ତାଙ୍କ ଆଚରଣ ପ୍ରତି ବ୍ୟଙ୍ଗ, ଏହା ସେ ବେଶ୍ ବୁଝିଲେ । ମାତ୍ର ଦେଖିବାକୁ ବାକି ରହିଲା ଏଣିକି ତାଙ୍କ ଆଚରଣ ବଦଳିବ କି ନାହିଁ ।

ପଣ୍ଡିତ ପୁଅ ମାଙ୍କଡ଼ ନାରିଲେ ଦୋଷ ନାହିଁ

ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଗହଣରେ ଦିନେ ନରି ଗୋଟିଏ ପାନ ଦୋକାନ ଆଗରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଥିଲା । ବୋଧେ ପାନ କି ତକୋଲେଟ୍ କଣୁଥିଲା । ଏହି ସମୟରେ ସେଠାରେ ଆଉ ଜଣେ ଉଦ୍‌ଗ୍ରଲେକ ପହଞ୍ଚିଲେ । କେମିତି କ'ଣ କଥାର ସୁସପାତ ହେଲା, ନରି ଆଉ ତାଙ୍କ ଭିତରେ ଆଲୋଚନାଟା ଦମ୍ଭଭୂତ ହୋଇଗଲା ଏବଂ ଶେଷରେ ତାହା ଯୁକ୍ତି ପର୍ଯ୍ୟୟକୁ ଚାଲିଗଲା । ନରି ହଠାତ୍ ଉଦ୍‌ଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ଗୋଟିଏ ଚାପୁଡ଼ା ତାଙ୍କ ଗାଲରେ କସିଦେଲା । ଉଦ୍‌ଗ୍ରଲେକ ସ୍ତବ୍ଧ ହୋଇଗଲେ ଏବଂ କିଛି ନକହି ପିଲଟା । ସାଙ୍ଗରେ ଯୁକ୍ତିତର୍କରେ ପ୍ରମତ୍ତ ହୋଇଥିବାରୁ ନିଜକୁ ଦୋଷୀ ଭାବି ସେଠାରୁ ନିସ୍ତ୍ରାନ୍ତ ହେଲେ । ସେ ସିନା ଚାଲିଗଲେ; ମାତ୍ର ତାଙ୍କ ସପକ୍ଷରେ ସ୍ୱର ଉଠିଲା । ଉଦ୍‌ଗ୍ରସ୍ତିତ ଲୋକେ ଦୋକାନୀ ସମେତ ନରି ପ୍ରତି— ଦୋଷାବେଶ କଲେ । ସେମାନଙ୍କର ବକ୍ରବ୍ୟ ହେଲା—କାହା କଥା ଠିକ୍ କାହା କଥା ଭୁଲ୍ ତାହା ଅଲଗା କଥା । ମାତ୍ର ସେ ଜଣେ ବୟୋଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଲୋକ । ତାଙ୍କୁ ହାତ ଉଠାଇବା ନରି ପକ୍ଷରେ ଅସମର୍ଥୀୟ ଅପରାଧ । ଏହା ଶାଳୀନତାର ନିଚ୍ଛକ ଉଲ୍ଲେଖନ ।

ସେଠାରୁ ଗହଳି ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ମାତ୍ର କଥାଟା ସେଇଠି ସମାପ୍ତ ହେଲା ନାହିଁ । ଉଡ଼ି ଉଡ଼ି ତାହା ସାହିବସ୍ତ୍ରରେ ବିଜ୍ଞାନେକଙ୍କ କାନରେ ପଡ଼ିଲା । ସେମାନେ କହିଲେ—କେବଳ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଧରି ଦଟଣାର ଭଲମନ୍ଦ ବିଚାର କରିବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ସ୍ଥାନ କାଳପାତ୍ର ସବୁ ବିଷୟ ବିଚାରକୁ ନେବା ଦରକାର । ନରି ସଦେଇ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ପୁଅ । ସଦେଇ ପଣ୍ଡିତ ଆମ ଅଞ୍ଚଳର ଜ୍ଞାନୀ ଗୁଣୀ ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ତାଙ୍କପରି ସଦାଶୟ, ନୀତିନୀୟ ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ ଲୋକ ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ ଦ୍ୱିତୀୟ କେହି ନାହିଁ ।

ତାଙ୍କର ପୁଅହୋଇ ନର କ’ଣ ସାମାନ୍ୟ ଶାଳୀନତା ଶିଖିନାହିଁ ? ସେ କ’ଣ ତାଙ୍କର ଉପଯୁକ୍ତ ଦାୟାଦ ହେବ ନାହିଁ ? ଅଲବଦ୍ ହେବ । ପଣ୍ଡିତଙ୍କର ପବନ ରକ୍ତ ତା’ଦେହରେ ପ୍ରବାହିତ । ଗୋଟାଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତର ତାଡ଼ନାରେ କ’ଣଟାଏ କରିଦେଇଛି ବୋଲି ତାକୁ ଦୋଷୀ କରିବା ଅର୍ଥ ସଦେଇ ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ପରୀକ୍ଷାରେ ଅପମାନ । ଏଇଟା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ପଣ୍ଡିତ ପୁଅ ଦୋଷଜ୍ଞଲେ ତାହା ଧର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନୁହେଁ ।

ଅଞ୍ଚଳର ବିଜ୍ଞ ଲୋକଙ୍କର ଏ ପ୍ରକାର ବିଚାର । ପଣ୍ଡିତ ପୁଅ ଅମାତ୍ୟ କଲେ ତାକୁ ମାପ୍ ଦେବା ସେମାନଙ୍କର ଆଦ୍ୟମୁଖ୍ୟ । ଏ ପ୍ରକାର ମାନସିକତା ପରମ୍ପରା ପ୍ରାୟ ଆମ ସମାଜରେ ଚଳିଆସୁଛି । ପଣ୍ଡିତ ପୁଅ ମାଙ୍କଡ଼ ମାରିଲେ (ଅର୍ଥାତ୍ ହତ୍ୟାପତ୍ତ ଦସଖୀୟ କର୍ମ) ଦୋଷ ନାହିଁ— ଏ ପ୍ରବାଦ ବୋଧେ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ସ୍ୱୀକୃତି ପାଇଗଲଣି ।

ଏବେ ଏ ପ୍ରବାଦକୁ ଉପଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଲୋକେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ନୂତନ ପ୍ରବାଦ ପୃଷ୍ଠି କରୁଛନ୍ତି । ଏଇ ଲାଲୁ କଥା ଦେଖାଯାଉ । ସେ ଗୋଟିଏ ଏମିତି ପିଲା, ତାର ଚଳଣି ଆଚରଣ ଏପରି, ଦିନ ଭିତରେ ତା’ ଦେହ ଜାଗାଏ ହ’ ଜାଗା ନିଶ୍ଚୟ ଖଣ୍ଡିଆଖାବର ହେବ । କେଉଁଠି ଖେଳୁ ହୋଇଗଲା ତ କେଉଁଠି ବାଡ଼େଇ ହୋଇଗଲା । କେତେବେଳେ ଛୁସାରେ କେଉଁଜାଗା କଟିଗଲଣି ତ କେତେବେଳେ ତଳେ କଡ଼େଇରୁ ଚିଆଁ ଲାଗିଗଲା । ତା’ ବୋଉ ଗୋଟିଏ ଡାକ୍ତର । ତାଙ୍କ ଘରେ ଔଷଧର କାରବାର ସବୁବେଳେ ହୁଏ । ସାମାଜିକ ମେଡ଼ିସିନ୍ ଘରେ ସବୁବେଳେ ମହଜୁଦ୍ । ଲାଲୁ ତା’ ବୋଉଠାରୁ ଦେଖିଶୁଣି ରୋଗ ଓ ତାହାର ନିଦାନ, ଚିକିତ୍ସା ଏବଂ ପ୍ରତିଷେଧ ବିଷୟରେ ବହୁତ କଥା ଜାଣିଗଲଣି । ତେଣୁ ତାହା ଦେହରେ କେଉଁଠି ଖଣ୍ଡିଆଖାବର କ ଦଳାମକରୁ ହେଲେ ସେ ନିଜେ ନିଜେ ଉପଯୁକ୍ତ ଔଷଧ ଲଗାଇଦିଏ । ତାହା ବି ଭଲ ହୋଇଯାଏ । ତା’ର ଏ କାଣ୍ଡକରଖାନା ଅନେକ ସମୟରେ ବାପାବୋଉଙ୍କ ଗୋଚରକୁ ବି ଯାଏନାହିଁ । ଏ ଘଟଣା ଦେଖି ଶୁଣି ଜଣେ ଉଦ୍‌ଘାଟକ କହିଲେ, “ଡାକ୍ତର ପୁଅ ଖଣ୍ଡିଆଖାବର ହେଲେ କିଛି କ୍ଷତି ନାହିଁ ।”

ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା ଶୁଣନ୍ତୁ । ନିଲୁ ଗୋଟିଏ ପୋଲିସ୍ ଅଫିସରଙ୍କ ପୁଅ । ନବମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼େ । ଗୋଟାଏ ସାଇକେଲ ଧରି ଟାଉନ୍‌ସାଗ୍ ରକ୍‌କର ମାରୁଥାଏ । ଭାରି ବେପରୁଆ ଭାବ । କାହାକୁ ଖାତରି ନଥାଏ କି କେଉଁ କଥାକୁ ଡର ନଥାଏ । ଦରକାର ହେଲେ ଶସ୍ତାରେ କଥାକଥାରେ ସୁକ୍ରିତର୍କ କଲିକଳିଆରେ ମାଡ଼ିଯାଏ । ଥରେ ଜଣେ ଉଦ୍‌ଗ୍ରଲେକଙ୍କ ସହ କଥା କହୁ କହୁ ତାଙ୍କ ଜାମା କଲର ଭଡ଼ିଦେଲା । ଉଦ୍‌ଗ୍ରଲେକ ତା' ବ୍ୟବହାରରେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ଥାନାକୁ ଆଣି କରିବାକୁ ଚାଲିଗଲେ । ଥାନାବାବୁ ଅଭିଯୋଗ କାହାଣୀ ଶୁଣି ଜାଣିଲେ ଅଭିଯୁକ୍ତ ଲୋକଟି ତାଙ୍କର ଗୁଣମଣି ପୁଅ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କେହି ନୁହେଁ । ଉଦ୍‌ଗ୍ରଲେକକୁ କୌଣସି ପ୍ରକାର ବୁଝାବୁଝି କରି ଶାନ୍ତ କରି ଦିଦାକଲେ । ଉଦ୍‌ଗ୍ରଲେକ ଥାନାରୁ ଆସି ବାହାରେ ଜଣେ ତାଙ୍କର ପରିଚିତ ଲୋକସହ କଥାଭାଷା ବେଳେ ଜାଣିଲେ ଯେ ସେ ପିଲାଟି ଥାନାବାବୁଙ୍କ ପୁଅ । ପରିଚିତ ଲୋକ ଜଣକ କହିଲେ, “ତୁମେ ନ ଜାଣି ବୁଥାରେ ଅଭିଯୋଗ କରିବାକୁ ଗଲ । ଥାନାବାବୁ ଯେତେ ମାଡ଼ପସ୍ପର୍ଶ ହେଲେ କ'ଣ ନିଜ ପୁଅ ପ୍ରତି ଦଣ୍ଡବିଧାନ କରନ୍ତେ ?” ଉଦ୍‌ଗ୍ରଲେକ ଏକଥା ଶୁଣି କହିଲେ, “ତେବେ ଏଣିକି ଆମେ କହିବା ପୋଲିସ୍ ପୁଅ କଲିକଳିଆ ଦଙ୍ଗହଙ୍ଗାମା କଲେ କିଛି ଅସୁବିଧା ନାହିଁ ।”

ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା ଶୁଣନ୍ତୁ । ସୁଶାନ୍ତ ଜଣେ ବିରାଟ ଶିଳ୍ପପତିଙ୍କ ପୁଅ । ବାପାଙ୍କର ଅମାପ ଧନ । କେତେବେଳେ କାର୍ ତ କେତେବେଳେ ସ୍କୁଟରରେ ପିଲାଟି ଚଲୁଲୁ କରେ । ସାଙ୍ଗସାଥୀଙ୍କ ମେଳରେ ଭାରି ଅଲିଅଳ ଢଙ୍ଗରେ ଆଡ଼ଯାତ ହୁଏ । ଦିନେ ଗୋଟିଏ ସାଙ୍ଗ ନୂଆକରି ପିନ୍ଧିଥିବା ପ୍ୟାଣ୍ଟକୁ ଧରିଥିବା ଗୋଟିଏ କଢ଼ିତରେ ‘କେମିତିଆ ଧାର ଦେଖିବୁ’ କହୁ କହୁ ପର୍କର କାଟିଦେଲା । ପିଲାଟି ବଡ଼ ବିଷଣ୍ଣ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ବାପାଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ କେତେ ଜଗର କରି ମାତ୍ର ଆଠଦିନ ତଳେ ପାଞ୍ଚଶହ ଟଙ୍କା ଦେଇ ପ୍ୟାଣ୍ଟଟି କିଣିଥିଲା । ବାପା ଜାଣିଲେ କ'ଣ କହିବେ ? ମନର ଦୁଃଖ ସୁଶାନ୍ତକୁ କହିଲା । ସେ ବେଶାଡ଼ର ଭାବରେ କହିଲା, “ରହ କାଲି ତତେ ଏକମିତି ପ୍ୟାଣ୍ଟଟିଏ କିଣିଦେବି । ବ୍ୟସ୍ତ ହୁ'ନା ।” ସତକୁ ସତ ସେ ପ୍ୟାଣ୍ଟ କିଣି ଦେଇଦେଲା । ଏ ଘଟଣାଟି ଶୁଣି

ଜଣେ ଉଦ୍‌ଗ୍ରଲେକ କହିଲେ, “ଧନ ଲୋକର ପିଲା କିଛି କ୍ଷୟ ଖରପ କଲେ
କିଛି ଭାବିବାର ନାହିଁ ।”

ଏହିପରି ଅନେକ ଘଟଣା ଘଟୁଛି ଏବଂ ତା’ ସଙ୍ଗେ ନୂଆ
ପ୍ରବାଦର ଅବତାରଣା କରାଯାଉଛି । ଏପରି ଯଦି ଚାଲେ ତେବେ
କାଳକ୍ରମେ ଅନେକ ପ୍ରବାଦ ସୃଷ୍ଟି ହେବ ଏବଂ ଅନେକ କ୍ଷମର
ଲୋକ ଦୋଷ ବଳୟର ଅପର ପାର୍ଶ୍ୱରେ ରହିଯିବେ । ଶେଷରେ
ପରମ୍ପରା ଭାବେ ଚଳି ଆସୁଥିବା ପ୍ରବାଦଟି (ପଣ୍ଡିତ ପୁଅ...) ତାହାର
ମୂଲ୍ୟ ହରାଇବ । ଏହା କ’ଣ ଠିକ୍ ? ଆମର ମତ ଯାହା ଅଛି ତାହା
ଥାଉ । ତାକୁ ଉପଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ବ୍ୟଙ୍ଗାତ୍ମକ ଭାବରେ ନୂଆ ପ୍ରବାଦ ସୃଷ୍ଟି
କରାଯାଉ ।

ରାଘବବାବୁଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତି

ସମ୍ପତ୍ତି କାହାର ନାହିଁ ? ସମ୍ପତ୍ତି ସମସ୍ତଙ୍କର ଅଛି । ସନ୍ନ୍ୟାସୀର କମଣ୍ଡଳୁ, କୌପୀନ ହେଲ ତାର ସମ୍ପତ୍ତି । ଯୋଗୀ, ଭିକାରୀର ଉଷାଝୁଲ, ଲଞ୍ଜତୁମ୍ବା ହେଲ ସମ୍ପତ୍ତି । ଆଉ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କର କୋଠାବାଡ଼ି, ଜମି, ଟଙ୍କା ପଇସା, ସୁନାରୁପା, ବାସନକୁସନ, ଆସବାବପତ୍ର, ଗୋରୁ ଗାଈ ଇତ୍ୟାଦି ହେଲ ସମ୍ପତ୍ତି ।

ସାଧାରଣ ହସାବରେ ଯାହାର ଯାହା ସମ୍ପତ୍ତି ଅଛି, ସେସବୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କଲେ ଜଣାଯିବ—ତାହା ପାଇବାର ପ୍ରଧାନତଃ ତିନୋଟି ବାଟ ଅଛି । ପ୍ରଥମଟି ହେଲା—ଦାନ, ଉପହାର, ଭେଟି । ଦ୍ଵିତୀୟ ପ୍ରକାର ହେଲା—ସିଧାସଳଖ ବଜାରରୁ ଟଙ୍କା ଦେଇ ଫିସ୍ତ କରିଥିବା ଜିନିଷ । ତୃତୀୟ ପ୍ରକାର ହେଲା—ନିଜେ ପରିଶ୍ରମ କରି, ନିଜର ବୁଦ୍ଧି ବିଦ୍ୟା ଖର୍ଚ୍ଚ କରି କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଜିନିଷ ତିଆରି କରିଥିବା—ଯେପରି ଘରଟିଏ, ଦେଉଳଟିଏ । ଯା ବାଦ୍ ସମ୍ପତ୍ତି ପାଇବାର ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ବି ଅଛି । ତାହା ହେଲା ଚୋରି । ଚୋରି କଥାଟା ବଡ଼ ଅସମ୍ଭାବନ-ଜନକ । ଚୋରି ମାଲ ହୋଇଥିଲେ କିଏ କଅଣ ଚୋରି ମାଲ ବୋଲି କହିବ ? ସେ ତାକୁ ନିଶ୍ଚୟ ଟାଣି ଓଟାରି ଉପରେ କୁହାଯାଇଥିବା ତିନୋଟି ଉପାୟ ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସି ନା କୌଣସି ଉପାୟଦ୍ଵାରା କରିବ । ତେଣୁ ଚୋରି କଥାଟିକୁ ଏଠାରେ ଆଲୋଚନା ଭିତରକୁ ନିଆ-ଯାଉନାହିଁ । ଏହିପରି ଅଳ୍ପ ହେଉ ବହୁତ ହେଉ—କିଛିନା କିଛି ସମ୍ପତ୍ତିର ମାଲିକ ହୋଇ ସମ୍ପତ୍ତିବାନ ହେବାକଥା ନିଶ୍ଚିତ । ମାତ୍ର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା—ରାଘବବାବୁ ସବୁବେଳେ କହନ୍ତି, ସେ ନିଃସ୍ଵ । ଏ କପରି କଥା ! ତିନୋଟି ଉପାୟ ଭିତରୁ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଉପାୟରେ ପ୍ରାପ୍ତ କିଛି ସମ୍ପତ୍ତି ବି ତାଙ୍କର ନାହିଁ ? ରାଘବବାବୁ ବୋଧେ ଭୁଲ

କହୁଛନ୍ତି । ମୋର ତାଙ୍କ କଥାରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ହୁଏନାହିଁ । ମୋର ତାଙ୍କ ସହ ବହୁଦିନର ପରିଚିତ । ଘନିଷ୍ଠତା ମଧ୍ୟ ଅଛି । ସେ ବହୁତ ଦିନ ଧରି ଚାକିରି କଲେ । ଭଲରେ ଅବସର ନେଲେ । କିନ୍ତୁ ସମ୍ପତ୍ତି ନାହିଁ— ନିଃସ୍ୱ—ଏପରି କାହିଁକି କହୁଛନ୍ତି ? କଥାର ସତ୍ୟତା ଆବଶ୍ୟକ କରିବା ପାଇଁ ଦିନେ ଠିକ୍ ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଚାଲିଲା ତାଙ୍କ ପାଖକୁ । ସେଦିନ ରବିବାର—ବେଳ ଅପରାହ୍ନ ଗୁରୁଟା । ସେ ତାଙ୍କ ପୁଅ ପାଖରେ ରହୁଥାଆନ୍ତି । ସେ ତ ନିଜେ ଅତିଥି । ପୁଣି ମୁଁ ତାଙ୍କର ଅତିଥି । କାଲେ ସେ ନଥିବେ । କିଏ ବା ମୋତେ ଚିହ୍ନିବ ଏବଂ ମୋ ଡାକ ଶୁଣିବ ? ତେବେ ଯାହାହେଉ, ମୁଁ ଫାଟକ ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇ ସଗଣ ଘରରେ ଧୀର ଗଳାରେ ଡାକିଲି—‘ରାଘବବାବୁ ଅଛନ୍ତି ?’ ଯୋଗକୁ ସେ ଥିଲେ । ସେ ତ ଦାଣ୍ଡ ଘରଟିରେ ବସିଥାଆନ୍ତି । ମୋ ଡାକଟା ଚଟକରି ଶୁଭ୍ରଗଲ୍ । ସେ ପିଣ୍ଡାକୁ ଆସି ମୋତେ ଦେଖି ପକାଇ କହିଲେ, “ଆରେ କୃଷ୍ଣବାବୁ—ବହୁତ ଦିନ ପରେ—ଆସ ଆସ ।” ଏଥିରେ ମୁଁ ବଡ଼ ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇପଡ଼ିଲି ଏବଂ କହିଲି, “କଅଣ କରୁଛନ୍ତି ଆଜ୍ଞା—ଆସନ୍ତୁ ଟିକେ ବାହାରକୁ ଚାଲିଯିବା ।” ରାଘବବାବୁ କହିଲେ, “ନାହିଁ ହେ, ଆସ ଆସ, ଘରେ ପରା କେହି ନାହାନ୍ତି । ପୁଅ ବୋହୂ ବଜାର ଯାଇଛନ୍ତି । ଆଉ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ତ ସବୁବେଳେ ଦୁର୍ଜୁଡ଼ି ମାରୁଥାଆନ୍ତି ।” ରାଘବବାବୁଙ୍କ ଆଗ୍ରହ ଦେଖି ମୁଁ ଘର ଭିତରକୁ ଗଲି । ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଏହି ଘରକୁ ଆସିବା ମୋର ପ୍ରଥମ ।

ଘର ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଟେବୁଲ୍, ଦୁଇଟି ଚେୟାର, ଟେବୁଲ୍ ଉପରେ ଦୁଇ ଚାରିଗଣ୍ଡ ବହି ରଖାଯାଇଛି । ରାଘବବାବୁ ଗୋଟିଏ ଚେୟାରରେ ବସି ଆଉ ଚେୟାରରେ ମୋତେ ବସିବାକୁ କହିଲେ । ଘର ତ ମାଗେଲା କେହି ନାହାନ୍ତି । ଗପସପ ପାଇଁ ବେଶ୍ ଅନୁକୂଳ । ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ମୋର କୁଶଳାଦି ନେଇ କିଛି କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇଗଲା । ତାହାପରେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ପଚାରିଲି, “କଅଣ ଏବେ କରୁଛନ୍ତି ?” ରାଘବବାବୁ କହିଲେ, “କଅଣ ଆଉ କରିବ—କରିବାର କିଛି ନାହିଁ । ଘର ଅଛି ନା ବାଡ଼ି ଅଛି ନା ଜମିଜମା ଅଛି—କି କାମ କରିବ ? ଏଇଠି ବସି ବସି ସମୟ କଟେ । କେତେବେଳେ କେମିତି

ପଡ଼ାପଡ଼ି ଟିକେ କରେ ।” ଏତକ କହିଲାବେଳେ ରାଘବବାବୁଙ୍କ ମୁହଁ ବେଶ୍ ହସ ହସ—ମାଟି ଗ୍ରାସା ଆଉ ସ୍ୱର ବଡ଼ ନୈରାଶ୍ୟବ୍ୟଞ୍ଜକ । “ନଭେଲ ଫଭେଲ ପଡ଼ନ୍ତି ?” ମୁଁ ପଚାରିଲି । “ନାହିଁ ହେ, ତେବେ କେବେ କେମିତି ମିଳିଗଲେ ପଡ଼େ । ଏଇ ଗୀତା ଆଉ ରମାପୁଣ ପ୍ରାୟ ପଡ଼େ ।” ଏତକ କହି ରାଘବବାବୁ ଗପି ଚାଲିଲେ ତାଙ୍କ ଗୀତା ଆଉ ରମାପୁଣ ବନ୍ଧର ଇତିହାସ ।

ଟେବୁଲ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ପାନବଟା ଥିଲା । ତାହା ଫିଟାଇ ସେଥିରୁ ସେ ଖଣ୍ଡିଏ ପାନ ଖାଇଲେ ଏବଂ ମୋତେ ଖଣ୍ଡିଏ ଦେଇ କହିଲେ ‘ଏଇ ପାନବଟାର ବି ଇତିହାସ ଅଛି । ଶୁଣ !’

ରାଘବବାବୁ କହିଲେ—

“ଅଫିସରେ ମୋର ସରଳ ଡଙ୍ଗାଢ଼ା ପାଇଁ ସମସ୍ତେ ମୋତେ ଭଲ ପାଉଥିଲେ । ଅବସର ନେଲାବେଳେ ଗୋଟିଏ ଭଲ ବିଦାୟ ସଭା ହୋଇଥିଲା । ତିନୋଟି ଜନିଷ ମତେ ଉପହାର ମିଳିଥିଲା । ଅବଶ୍ୟ ପୁଲହାରକୁ ମୁଁ ସ୍ୱା ଭିତରେ ମିଶାଉ ନାହିଁ । ତିନୋଟି ଜନିଷ ହେଲା—ଗୋଟିଏ ହାତବନ୍ଧା ଘଣ୍ଟା, ଗୋଟିଏ ପାନବଟା ଆଉ ଖଣ୍ଡିଏ ବିଦ୍ୟାଶାଳ ପଣ୍ଡିତ କୃତ ଶ୍ରୀମଦ୍ ଭଗବଦ୍ ଗୀତା । ମୋର ଡଙ୍ଗାଢ଼ା, ରୁଟି ଆଉ ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ବୋଧେ ବିଚାର କରି ସେମାନେ ଏ ଜନିଷ ତିନୋଟି ନିବାଚନ କରିଥିଲେ । ପାନ ମୁଁ ଖାଏ । ତେଣୁ ପାନ ରଖିବାପାଇଁ ବଟାଟିଏ ଦେଲେ । ମୁଁ ହାତରେ ଘଣ୍ଟା ବାନ୍ଧିବାର ସେମାନେ କେବେ ଦେଖି ନଥିଲେ । ଅବଶ୍ୟ ଘଣ୍ଟା କିଛିଦିନ ବାନ୍ଧିଥିଲି । ତାହା ଥିଲା ମୋର ବାହାଘର ସମୟରେ ହୋଇଥିବା ଘଣ୍ଟା । ସେ ଘଣ୍ଟା କୁଆଡ଼େ ଗଲଣି । ମୁଁ ଆଉ ଘଣ୍ଟା କଣିନାହିଁ କି ହାତରେ ବାନ୍ଧିନାହିଁ । ଏ ଯୁଗରେ ଘଣ୍ଟା କିଏ ନ ବାନ୍ଧୁଛି ? ବିନା ଘଣ୍ଟାରେ ଲୋକେ ଚଳିବେ କେମିତି ? ନାନାପ୍ରକାର କାମରେ ସମୟ ଜାଣିବା ଦରକାର । ମୁଁ ଚକ୍ରୁଥିଲି କେଜାଣି କେମିତି ? ମୁଁ ତ କୁଆଡ଼େ ଯାଏନାହିଁ । ଖାଲି ଅଫିସ ଯାଏ । ତାହା ବି ଅଧିକାଂଶ ଦିନ ଡେଇରେ । ଅର୍ଥାତ୍ ଅଫିସ୍ ଯିବା ସମୟର ମୋର ଠିକଣା ନଥାଏ । ଘଣ୍ଟାର ଅଭାବ ସେମାନେ

ବୋଧେ ମନେ ମନେ ଅନୁଭବ କରିଥିଲେ ଏବଂ ବିଦାୟ ହୋଇ ଆସିଲାବେଳେ ପୂରଣ କରିଦେଲେ ।” ଏଇଠି ମୁଁ ରାସବବାବୁକୁ ପଚାରିଲି, “ଆଜ୍ଞା, ସେ ଉପହାର ଘଣ୍ଟାଟି ଏବେ ଅଛି ତ ?” ସେ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଟେବୁଲ ଡ୍ର ଭିତରୁ ଘଣ୍ଟାଟି ବାହାର କରି ମୋତେ ଦେଖାଇ ଦେଲେ । ତାହାପରେ ତାଙ୍କର ବକ୍ତବ୍ୟ ଲୁଲିଲା ।

“ଆଉ ଏ ଯେଉଁ ଗୀତା ବହିଟି ଦେଲେ ତାହା ପଛରେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ଚିନ୍ତାଧାରା ବଡ଼ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ । ମୁଁ ତ ସିନେମା, ଥିଏଟର ଯାଏନାହିଁ କି ବଜାର ବୁଲେନାହିଁ । ଅବସର ପରେ ଘରେ ବସି ବସି କଅଣ କରିବି — କିପରି ସମୟ କଟିବ । ତେଣୁ ସେମାନେ ଠିକ୍ ମୋର ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ବୁଝି ଏ ବହିଟି ଦେଇଥିଲେ ।

ମୋର ଉତ୍ତର ବିଶ୍ୱାସ ଥିଲା । ତାହା ଏହି ଗୀତା ପଢ଼ିବା ପରେ ଦୃଢ଼ ହେଲା । ତଥାପି ମନ୍ଦିର ଯିବା, ଠାକୁର ଦର୍ଶନ କରିବା, ପୂଜା କରିବା ପ୍ରଭୃତି କର୍ମଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତି ମୋର ଆକର୍ଷଣ ଜାତ ହେଲା ନାହିଁ । ଅନେକ ସମୟରେ ଭାବେ, ମୁଁ କ’ଣ ପାପୀ, ଅଧର୍ମୀ ? କେବେ ବି ମନ୍ଦିର ଯାଉନାହିଁ — କୌଣସି ପୂଜା କି ବ୍ରତ, ଉପବାସ କରୁନାହିଁ ? ଏ ପ୍ରକାର ଭାବନା ମନରେ ନିଜ ପ୍ରତି ଗ୍ଳାନି ଆଣେ; କିନ୍ତୁ ବ୍ୟବହାରର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏହିପରି ଭାବନା ଲୁଲିଥିଲା ବେଳେ ହଠାତ୍ ଦିନେ ଭାବ ଜାତ ହେଲା, ମୁଁ ଗୀତା ବିଷୟରେ ଯାହା ଲେଖିଛି, ତାକୁ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ବହି ଆକାରରେ ଛପାଇବି ଏବଂ ଲୋକଙ୍କୁ ବିତରଣ କରିବି । ଛପାଖର୍ଚ୍ଚ ତୁଲାଇବା ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ଟଙ୍କା ବି ମୋ ପାଖରେ ଥିଲା । ମୋର ସେ ଖର୍ଚ୍ଚ ହେବ ଧର୍ମ କାମର ଖର୍ଚ୍ଚ । ତେଣୁ ଏହି ଗୀତା ବହି ବିତରଣ କାମଟି ମୋର ଧର୍ମ କାମ କରିବାର ଯାହା ଅଭାବ, ତାହା ପୂରଣ କରିବି । ଏହିପରି ଭାବ କାମରେ ଆଗେଇଗଲା ଏବଂ ବହିଟି ଛପାଇଲା । ଅନେକ ଲୋକଙ୍କୁ ଉପହାର ସ୍ୱରୂପ ଖଣ୍ଡିଏ ଖଣ୍ଡିଏ ଦେଲି । ମନରେ ମୋର ବହୁତ ଆନନ୍ଦ ଜାତ ହେଲା । ଅନେକ ସଦାଶୟ ଲୋକ ବହିଟି ପଢ଼ି ଉଚ୍ଚ ପ୍ରଶଂସା ମଧ୍ୟ କଲେ ।” ଏଇଠି ହଠାତ୍ ମୁଁ କହିପକାଇଲି, “କାହିଁ ସେ ବହି ? ମତେ ଖଣ୍ଡେ ତ

ମିଳନାହିଁ ?” ରାବବବାବୁ ଟିକେ ଅପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ହୋଇଗଲେ ଏବଂ ଟେବୁଲ ଡ୍ରଷ୍ଟ୍ର ଖଣ୍ଡିଏ ବନ୍ଧି ବାହାର କରି ମୋ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇଦେଲେ ଏବଂ ଗପି ଚାଲିଲେ ।

“ଏ ତ ହେଲ ଏବର କଥା । ବହୁବର୍ଷ ତଳେ ମୋର ପୂର୍ବ କର୍ମ ସ୍ଥାନରେ ଜଣେ କର୍ମଚାରୀ ଥିଲେ । ତାଙ୍କସହ ମୋର ଘନସ୍ତ୍ର ବନ୍ଧୁତା ଥିଲା । ଆମେ ପାଖେ ପାଖେ ରହୁଥିଲୁ । ସେ ଭାରି ଧର୍ମପରାୟଣ ଲୋକ । ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ପଢ଼ାପଢ଼ି କରନ୍ତି । ଶ୍ରୀ ଜଗଦ୍‌ବନ୍ଧୁ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ କୃତ ଭୁଲସୀ ରମାୟଣ ସେ ଅନେକ ସମୟରେ ଉକ୍ତ ସ୍ଵରରେ ପାଠ କରନ୍ତି ।

ମୁଁ ତାଙ୍କର ଏ ବନ୍ଧୁ ପଡ଼ିବା ଶୁଣି ଶୁଣି ବିଶେଷ ଭାବରେ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ପଡ଼ିଲି । ମୋର ଛଟ୍ଟା ହେଲା, ମୁଁ ସେ ବନ୍ଧୁରୁ ଖଣ୍ଡିଏ କିଣିବି ଏବଂ ତାଙ୍କପରି ପଡ଼ିବି । ବାସ୍ତବିକ୍ ସେ ବନ୍ଧୁଟି କିଛି ସମୟ ଉକ୍ତ ସ୍ଵରରେ ପଢ଼ିଲେ ଅସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ହେଉ ଫେକେ, ମନରୁ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ଗ୍ରାନ୍ଥ ଦୂର ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ମନରେ କପରି ଗୋଟାଏ ଶାନ୍ତି ଆସେ । ସେ ବନ୍ଧୁଟିର ଦାମ୍ ସେତେବେଳେ ଥିଲା ଆଠ ଟଙ୍କା । ବନ୍ଧୁ କିଣାରେ ଆଠ ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବା ଅବଶ୍ୟ ସେତେବେଳେ ମୋ ପକ୍ଷରେ ସହଜ ନଥିଲା । ତଥାପି ମୁଁ ବନ୍ଧୁଟି କିଣିଲି । ସେ ବନ୍ଧୁଟି ବରବର ମୋ ପାଖରେ ଅଛି ଏବଂ ମଝିରେ ମଝିରେ ମୁଁ ତାହା ପାଠ କରିଥାଏ ।

ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା । ଗୀତା ପାଠରେ ମୁଁ ଏପରି ତନ୍ମୟ ହେଲି ଯେ ତହିଁରୁ ଲବ୍ଧ ଭାବରାଜି ମୋ ମନରେ ଆନେନ୍ଦ୍ରନ ସୃଷ୍ଟିକଲା । ସାଂସାରିକ ତଳଣି, ଜୀବନତର୍ଥ୍ୟା ନେଇ ନାନାପ୍ରକାର ଭାବ ମନରେ ଉଦ୍‌ଜିମାରିଲା । ମୁଁ ସେଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକାଶ କଲି— ଗୁଡ଼ିଏ ଗ୍ରେଟ ବଡ଼ କବିତା ଲେଖି । ତାକୁ ମଧ୍ୟ ହାତରୁ ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ଛପାଇ ଦେଲି । କୃଷ୍ଣବାବୁ କହିଲେ, ହଁ, ହଁ, ସେ କବିତା ବନ୍ଧୁ ମୁଁ ପାଇଛି । ବହୁତ ଉଚ୍ଚକୋଟୀର ଲେଖା । ଆମର ସମ୍ବାଦପତ୍ରମାନଙ୍କରେ ସେ ବନ୍ଧୁର ଭୂୟସୀ ପ୍ରଶଂସାମୂଳକ ଅଭିମତ ମୁଁ ପଢ଼ିଛି ।

ଆଉ କିଛି ନକହି ରାବବବାବୁ ମାରବ ହୋଇଗଲେ । ମୁଁ ମାରବତା ଭଙ୍ଗ କରି କହିଲି, “ଆପଣଙ୍କ ସହ ଆଲାପରୁ ମୁଁ ଯାହା

ଜାଣିଲି, ଆପଣଙ୍କୁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବନାହିଁ ।” ଶବ୍ଦବବାବୁ କହିଲେ, “ନାହିଁ ଭାଇ, ମୁଁ ନିଜକୁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ କହିବାର ଧୃଷ୍ଟତା କରିବି ନାହିଁ । ଲୋକ ସବୁକିଛି ତ୍ୟାଗ କରି ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ହୁଏ । ମୁଁ ତ କିଛି ଆହରଣ କରିନାହିଁ । ତ୍ୟାଗ କ’ଣ କରିବି ଯେ ନିଜକୁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ କହିବି ।” ମୁଁ ପଚାରିଲି, ଆପଣ କାହିଁକି ଆହରଣ କଲେନାହିଁ ?

ହଁ, ମୁଁ ଚାକିରି କରିଥିଲି ଯେ, ମାତ୍ର ଚାକିରିଆର ଆହରଣ ତାହାର ଦରମାରେ ସୀମିତ । ଦରମା ବାଦ୍ ଅନ୍ୟ କିଛି ଆହରଣ କରିବା ତାହା ପକ୍ଷେ ଅମୀତି । ଦରମା ଯାହା ମିଳେ, ସେଥିରେ କେବଳ ଚଳିଯିବା କଥା । ମୁଁ କ’ଣ ଚଳିନାହିଁ କି ? ଆଉ ସମ୍ପତ୍ତି ଆସିବ କୁଆଡୁ ? ମୋର ନିଜସ୍ବ ବୋଲି ଯାହା ଅଛି, ତାହା ତ ତୁମକୁ କହିଲି । ତୁମେ ତାକୁ ସମ୍ପତ୍ତି ବୋଲି ଯଦି କହିବ, କୁହ, ମୋର ଆପତ୍ତି ନାହିଁ ।” ମୁଁ ପୁଣି କହିଲି, “ଆପଣ ପେନସନ୍ ପାଉଛନ୍ତି ।” ଶବ୍ଦବବାବୁ କହିଲେ, “ହଁ, ସେ ପେନସନ୍ ଚଳିବାରେ ସହାୟକ ହେଉଛି । ଏଇତ ଦେଖୁଛ, ପୁଅ ଦରେ ରହୁଛି । ତା’ ନ ହୋଇଥିଲେ ଚଳିବା ବି ମୁଷ୍ଟିଲି ହୋଇପଡ଼ନ୍ତା ।”

ଶବ୍ଦବବାବୁଙ୍କୁ ମୋର ଆଉ କିଛି କହିବାର ନଥିଲା । ତାଙ୍କଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଆସିଲାବେଳେ ସେ କଅଣ ଭାବୁଥିଲେ କେଜାଣି, ମୋ ମନରେ ତାଙ୍କ ଜୀବନାଦର୍ଶ ବିଷୟରେ ନୂତନ ଜିଜ୍ଞାସା ଉଠି ମାରୁଥିଲା ।

ଅମୃତ ବ ପିତା ଲଗେ

ଅମୃତ ହେଉଛି ସବୁଶ୍ରେଷ୍ଠ ଖାଦ୍ୟବସ୍ତୁ ଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠବସ୍ତୁ । ସ୍ବାଦ ଗୁଣରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ତାକୁ ଟପିବାର ନୁହେଁ; କିନ୍ତୁ ଅନେକ ସମୟରେ ‘ଅମୃତ ବ ପିତା ଲଗେ’ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ସତେ କଅଣ ଅମୃତ ପିତା ହୋଇଯାଏ ? ତାହା ନୁହେଁ । ମାତ୍ର ବେଳେ ବେଳେ ମନର ଅବସ୍ଥା ଏପରି ହୁଏ ଯେ ଅମୃତ ପରି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପଦାର୍ଥ ମଧ୍ୟ ଭୁଲି ଲଗେ । ସମାୟୁଗର ଗୋଟିଏ ଘଟଣା ଏ ବିଷୟରେ ଉଦାହରଣ-ସ୍ବରୂପ ନିଆଯାଇପାରେ । ଘଟଣାଟି ଏହିପରି :—

ତତ୍ତ୍ୱବ ବର୍ଷ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଅନ୍ତେ ସମତନ୍ତ୍ର ବନବାସରୁ ଅଯୋଧ୍ୟାକୁ ଫେରିଲେ । ମା’ କୌଶଲ୍ୟାଙ୍କ ମନରେ ଆନନ୍ଦର ଜୁଆର । ସେ ନିଜେ ବହୁ ଯତ୍ନ କରି ନାନା ପ୍ରକାର ଦ୍ରବ୍ୟ ରନ୍ଧାରନ୍ଧି କରି ପୁଅର ଭୋଜନ ପାଇଁ ପରଶିଲେ । ଭୋଜନ ଶେଷରେ କୌଶଲ୍ୟା, ସମତନ୍ତ୍ରଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ, “ବାପା ଭୋଜନ କିପରି ଲାଗିଲା ?” ସମତନ୍ତ୍ର ବିରସ ଭାବରେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, “କିଛି ଭଲ ଲାଗିଲା ନାହିଁ ।” ଏପରି ଉତ୍ତର ଶୁଣି କୌଶଲ୍ୟା ଦୁଃଖରେ ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ିଲେ । ସେ ପୁନଃବାର ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ, “ବାପ, ମୁଁ ନିଜ ହାତରେ ଏତେ ଯତ୍ନ କରି ରନ୍ଧାରନ୍ଧି କଲି । ତତେ କାହିଁକି ଭଲ ଲାଗିଲା ନାହିଁ, ମନ ଖୋଲି କହ ।” ସମତନ୍ତ୍ର କହିଲେ, “ମାଆ, ତୁମ ପ୍ରଶ୍ନ ଶୁଣି, ବ୍ୟବହାର ଦେଖି ମୋର ବଣର ଶବ୍ଦ କଥା ମନେ ପଡ଼ୁଛି । ସେ ମୋତେ କେତେ ଆଦରରେ କୋଳି ଖାଇବାକୁ ଦେଇଥିଲା । ତାହାର ଇଚ୍ଛା, ମତେ ମିଠା ମିଠା ଫଳ ଖୋଇବ । ମାତ୍ର ନିଜେ ନ ଚାଖିଲେ କିଏ ମିଠା କିଏ କଷା ସେ କିପରି ଜାଣିବ ? ତେଣୁ ସେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଫଳ ନିଜେ ଚାଖି ମୋତେ ଖାଇବାକୁ ଦେଲା । ଯେଉଁ ଫଳଟି କଷା ଲାଗେ, ତାକୁ ନିକ୍ଷେପ କରି ଯେଉଁ ଫଳଟି ମିଠା ଲାଗେ, ତାହା

ମୋତେ ଖୁଆଇ ଦେଉଥିଲା । ସେ ଚାଟିବାକୁ ଫଳଟି ଅଇଁଠା ହେଲା, ଏ ଭାବ ତା ମନକୁ ଛୁଇଁ ନଥିଲା । ସେ ସାମାନ୍ୟ ଶବ୍ଦ, ମୁଁ ସଜସ୍ବ, ଏ କଥା ଜାଣି ମଧ୍ୟ ଅଇଁଠା ଫଳ ମୋତେ ଖାଇବାକୁ ଦେଉଥିଲା । ମୁଁ ମିଠା ଫଳ ଖାଇ ଯେପରି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେଲି, ସେ ମୋତେ ମିଠା ଫଳ ଖୁଆଇ ତତୋଧିକ ଆନନ୍ଦିତ ହେଲା । ଏଥିରୁ ତୁମେ ତାହା ମନର ସ୍ନେହଭାବ କେତେ ଜାଣି ପାରିବ । ମୋତେ ଖାଇବାକୁ ଦେଇ ଭଲ ମନ୍ଦ କିଛି ପଚାରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ତାହାର ନଥିଲା । କାରଣ ସେ ନିଜେ ଚାଟି ମିଠା ବୋଲି ଜାଣିକରି ଖାଇବାକୁ ଦେଇଥିଲା, କିନ୍ତୁ ତୁମେ ମାଆ ହୋଇ ମତେ ସ୍ବାଦ କି ଅସ୍ବାଦ କଅଣ ଖାଇବାକୁ ଦେଇଛ ନିଜେ ଜାଣିନାହିଁ । ମୋତେ ଭଲମନ୍ଦ କଥା ପଚାରୁଛ । ଶବ୍ଦଘୋଷରେ ଯେଉଁ ସ୍ନେହ, ଆଦର, ଆତ୍ମୀୟତା ଦେଖିଥିଲି, ଏବେ ମୁଁ ନିଜ ମାଆଠାରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲି ନାହିଁ । ତୁମେ ପରିଶ୍ରମ କଲ, ଯତ୍ନ କଲ, ଏ କଥା ସମସ୍ତେ ଜାଣିଲେ । ମାତ୍ର ଯେଉଁ ସ୍ନେହ, ଆଦର, ଆତ୍ମୀୟତାର ଅଭାବ ରହିଲା, ତାହା କେବଳ ମୁଁ ଅନୁଭବ କଲି । ଖାଦ୍ୟରେ ଭଲମନ୍ଦ, ସ୍ବାଦ, ଅସ୍ବାଦ ବଡ଼ କଥା ନୁହେଁ । ସ୍ନେହ ଆନୁରୋଧ ହେଉଛି ବଡ଼ କଥା । ସ୍ନେହର ଅଭାବ ହେଲେ, ମନରେ ସରସତା ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ନାହିଁ । ମନ ନିରସ ଥିଲେ ଅମୃତ ବି ପିତା ଲାଗେ । ତୁମେ ଯେପରି ଭାବରେ ଖାଦ୍ୟ ପରଖି ଖାଇବାକୁ କହିଲ, ସେତେବେଳକୁ ମୋ ମନରୁ ସରଗ ତୁଟି ଯାଇଥିଲା । ତୁମେ ପାଟିକୁ ସ୍ବାଦୁ ଲାଗିବା ଜିନିଷ ପରଖିଛ ବୋଲି ଭାବିଛ । କିନ୍ତୁ ଖାଇବା ଲୋକର ମନରେ ସରଗ ନଥିଲେ ସ୍ବାଦ ଜିନିଷ ବି ଅସ୍ବାଦ ଲାଗେ । ଶବ୍ଦଘୋଷ ତା ନିଜ ହାତରେ ମୋତେ ଖୁଆଇ ଦେଲା । ମାତ୍ର ତୁମେ ମାଆ ହୋଇ ସେପରି କର୍ମରୁ ବିରତ ହେଲ । ଅଜ୍ଞାତ ଦିନର ସେ ସ୍ନେହ କୁଆଡ଼େ ଗଲା ?” କୌଶଲ୍ୟା ସମତରଳ କଥା ଶୁଣି ନିଜର ଭଲ ବୁଝିପାରି ଲଜିତା ହେଲେ ।

ବେଶ ଉପାଖ୍ୟାନ ସହିତ ଏ ଘଟଣା ସମାପ୍ତରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ । ସମାପ୍ତ ପାଠକ ମାତ୍ରେ ଏ ବୁଝନ୍ତୁ ଜାଣନ୍ତି । ମାତ୍ର କେତେଜଣ ଏଥିରୁ ଉପଲବ୍ଧ ଶିକ୍ଷାକୁ ନିଜ ଆଚରଣରେ ପ୍ରତିଫଳିତ କରନ୍ତି ? ପୁରଣ-ମାନଙ୍କରେ ଏ ପ୍ରକାର ଯେତେ ଯେତେ ଘଟଣା ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି,

ସେଥିରେ ଜନଶିକ୍ଷା ପାଇଁ କିଛି ନା କିଛି ମାତ୍ର ନିଶ୍ଚୟ ନିଶ୍ଚିତ ଅଛି ।
 ଶବ୍ଦ ପ୍ରଭୃତି ସମସ୍ତଙ୍କର ଯେଉଁ ଅଲଭ୍ୟ ଭକ୍ତିର ଅଧିକାରୀ
 ହୋଇଥିଲା, ତାହା କେବଳ ତାହାର ସ୍ୱେଦ ଶବ୍ଦ ଯୋଗୁଁ । ସେ ଅନ୍ୟ
 କିଛି ବଡ଼ କର୍ମ କରିନଥିଲା । ଆମେ ଏ ଉପାଖ୍ୟାନ ପଢ଼ି ଏଇ ଶବ୍ଦରେ
 ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ହେଉ କି ? ଆମ୍ଭେମାନେ ପୁରାଣ ପଢ଼ୁ ଓ ଉପାଖ୍ୟାନ ଗୁଡ଼ିକ
 ବେଶ୍ ମନେରଖୁ । ମାତ୍ର ଆମ୍ଭ ଖାଇ ଟାକୁଆ ଫୋପାଡ଼ିଲ ପରି ଗଳ୍ପଟିକୁ
 ଗ୍ରହଣ କରି ଅନୁନିହିତ ମାତ୍ରଟିକୁ ଅଚେତନ ଶବ୍ଦରେ ଉପେକ୍ଷା
 କରିଥାଉ ।

ଫୁଲ

ଫୁଲର ସୌରଭ, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଆଉ ରୂପର ସ୍ୱିଗ୍ଧତା, କୋମଳତା ଅନନ୍ୟ । ଫୁଲର ଦର୍ଶନ ନୟନ ପ୍ରୀତିକର ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମନରେ ଆନନ୍ଦ ଓ ପବିତ୍ରତା ସଞ୍ଚାର କରେ । ଫୁଲକୁ ଗଛରୁ ବୃନ୍ତରୂପ ନକରି ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ ଦେଖିବାକୁ ଅଧିକ ଶୁସ୍ତି ଲାଗେ । ଠାକୁର ପୂଜାପାଇଁ ଓ ଯାବତୀୟ ମାଙ୍ଗଳିକ, ଧର୍ମୀୟ କାମପାଇଁ କେବଳ ଫୁଲ ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଏ ନାହିଁ । ଏହାର ଅନ୍ତର ଅନେକ ପ୍ରକାର ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଯାଏ । ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ କେତୋଟି ନିମ୍ନରେ ସୂଚିତ ହେଲା—

- ୧ । ରସିକ ଲୋକ ଫୁଲଟିଏ ପାଇଲେ ନାକରେ ଆଦ୍ରାଣ କରି କାନରେ ସ୍ବାସକି ଶ୍ବାସରେ ଖୋସେ ।
- ୨ । ରସିକା ନାରୀ ଫୁଲରେ ହାର ଗୁନ୍ଥି ନିଜର ବେଣୀ, ଜୁଡ଼ା ବା ଗନ୍ଧ ମଣ୍ଡନ କରେ । ଏ କାମ ପ୍ରେମିକ ଦ୍ଵାରା ସମ୍ପାଦିତ ହେଲେ ଅଧିକ ପ୍ରୀତିକର ହୋଇଥାଏ ।
- ୩ । ଠାକୁରଙ୍କୁ ଫୁଲ ଅର୍ପଣ କରି ଭକ୍ତ ତାଙ୍କର ଉପାସନା କରେ ।
- ୪ । ବିବାହ, ବ୍ରତ, ହୋମ, ଯଜ୍ଞ, ଶୁଦ୍ଧି, ଶ୍ରାଦ୍ଧ ପ୍ରଭୃତି ମାଙ୍ଗଳିକ ଓ ଧର୍ମୀୟ କାମରେ ଫୁଲର ଆବଶ୍ୟକତା ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ।
- ୫ । ସନ୍ତ ପମିତରେ ବକ୍ରା ଓ ନେତାଙ୍କୁ ଫୁଲହାର ବେକରେ ପିନ୍ଧାଇ ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନା ଦିଆଯାଏ ।
- ୬ । ମୃତ ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସମାଧି ପୀଠରେ ଭକ୍ତ ଅର୍ଘ୍ୟ ସ୍ଵରୂପ ଫୁଲହାର ବା ଫୁଲତୋଡ଼ା ଅର୍ପଣ କରାଯାଏ ।

- ୬ । ବର-କନ୍ୟାଙ୍କର ମଧୁସାମିନରେ ଶଯ୍ୟାକୁ ଫୁଲରେ ସଜ୍ଜିତ କରାଯାଏ ।
- ୮ । ଖୁସିବାସିରେ ଶୁଭଦିନରେ ବରକୁ ଫୁଲତୋଡ଼ା ଦେଇ ଶୁଭେଚ୍ଛା ଜ୍ଞାପନ କରାଯାଏ ।
- ୯ । ବିବାହରେ ବରପିବା ଗାଡ଼ିକୁ ଫୁଲରେ ସଜ୍ଜିତ କରାଯାଏ ।
- ୧୦ । ବରଯାତ୍ରୀଙ୍କୁ ମହାପ୍ରସାଦ ସହ ଫୁଲ ଓ ଚନ୍ଦନ ଦେଇ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରାଯାଏ ।
- ୧୧ । ବିବାହ ବେଳାକୁ ଫୁଲ ଦ୍ଵାରା ସଜ୍ଜିତ କରାଯାଏ ।
- ୧୨ । ତୋରଣ ଓ ସଜ୍ଜାବୃଦ୍ଧ ଆଦି ଫୁଲରେ ଶୋଭିତ କରାଯାଏ ।
- ୧୩ । ଭ୍ରାତୃ ରୁମ୍, ଡାଇନିଙ୍ଗ୍ ରୁମ୍ରେ ଫୁଲଦାନରେ ନାନା ଭାବରେ ଫୁଲକୁ ସଜ୍ଜାଇ ଗୃହର ଶୋଭାବର୍ଦ୍ଧନ କରାଯାଏ ।
- ୧୪ । ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ବରକନ୍ୟାଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଫୁଲହାର (ବରଣମାଳା) ପ୍ରତ୍ୟାପଣ ଦ୍ଵାରା ବିବାହ କାମ ସମ୍ପାଦିତ ହୋଇଥାଏ ।
- ୧୫ । ଫୁଲର ଆକୃତି, ରୂପ ଓ ରଙ୍ଗର ଗୁଣରେ ପ୍ଲାଷ୍ଟିକ୍ରେ ଫୁଲ ତିଆରି କରାଯାଏ । ତାହା ମଧ୍ୟ ଘର ସଜାଇବା କାମରେ ଲାଗେ ।
- ୧୬ । ପ୍ରକୃତ ଆମକୁ ଫୁଲ ମାଧ୍ୟମରେ ବିଭିନ୍ନ ସୁଗନ୍ଧ (ବାସନା) ଦେଇଛି । ବିଭିନ୍ନ ଫୁଲର ବିଭିନ୍ନ ବାସନା । ଆମେ ରସାୟନିକ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଫୁଲରୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନେଇ ବିଭିନ୍ନ ବାସନାର ଅତର ଓ ତେଲ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁ ।
- ୧୭ । ମହୁମାଛି ଫୁଲରୁ ରସ ନେଇ ମହୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରେ ।
- ୧୮ । ଫୁଲରେ ବ୍ୟବସାୟ (କିଣାବିକା) ମଧ୍ୟ ହୁଏ ।

ଫୁଲରେ ଏତେ ଗୁଣିଦା ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା ଗୋଟିଏ ମୂଲ୍ୟ ନଥିବା ଜିନିଷ ପରି ଜଣାଯାଏ । ଦୈନନ୍ଦିନ ମାମୁଲି ଆବଶ୍ୟକତା ନିଜ

ବାଡ଼ରେ ଥିବା ଗଛରୁ ବା ପଡ଼ୋଶୀଙ୍କ ଗଛରୁ ଫୁଲ ଆଣି କାମ
ଚଳାଯାଏ । ମାତ୍ର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବଡ଼ ବଡ଼ କାମରେ ଫୁଲ ପାଇଁ ବଜାର
ଉପରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ଆଜିକାଲି ବଜାରରେ ବହୁତ ଫୁଲ
ଦୋକାନ ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁଛି । ଆଗେ କେବଳ ମାଲି ଜାତିର ଲୋକେ
ଫୁଲ ବ୍ୟବସାୟ କରୁଥିଲେ । ଫୁଲ କିଣାବିକା ଗୋଟିଏ ଲଭଜନକ
ବ୍ୟବସାୟ । ଫୁଲଗୁଣ ଓ ଉତ୍ପାଦନ ମଧ୍ୟ ଲଭଜନକ । ତାହା ସହିତ
ମହୁଗୁଣ ମଧ୍ୟ କରାଯାଇପାରେ । ମାତ୍ର ଆମର ଏଠି ବ୍ୟବସାୟିକ
ଭିତ୍ତିରେ ଫୁଲଗୁଣ ବହୁଳ ଭାବରେ କରାଯାଉ ନାହିଁ । କଟକ ସହରର
ଫୁଲ ଗୁଣ୍ଡିଦା ବହୁତ ବେଶୀ ଏବଂ ସେ ସମସ୍ତ ଫୁଲ ବିଶେଷତଃ
ରଜନୀଗନ୍ଧା କଲିକତାରୁ ଆମଦାନୀ ହୁଏ ବୋଲି ଜଣାଯାଏ । ସରକାରୀ
ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ମିଳିଲେ ବୋଧହୁଏ ଲୋକମାନେ ଫୁଲଗୁଣ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ
ହୁଅନ୍ତେ ।

ବିଶ୍ୱାସିକ ତପସ୍ୟା

ସେତଦ୍ୱା ଯୁଗର କଥା । ବିଶ୍ୱାସିକ ଘୋର ତପସ୍ୟାରେ ନିମଜ୍ଜିତ ହେଲେ । ଦେବରାଜ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ହଲ୍ କ୍ ଶୁଣିଲା । ଏଇଟା ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପାଇଁ ନୂଆ କଥା ନୁହେଁ । କୌଣସି ମୁନି, ରାଷି ବା ସେ କୌଣସି ନର ତପସ୍ୟାରେ ବସିଲେ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଆଶଙ୍କା ଜାତ ହୁଏ । ସେ ଭାବନ୍ତି, କାଳେ ତପସୀ ତପରେ ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ, ଶିବ କାହାକୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରି ଇନ୍ଦ୍ରପଦ ମାଗିନେବ । ତାଙ୍କର ଆସନ, ଗାଦି ଚାଲିଯିବ । ସେ ତେଣୁ ଚୁପ୍ ହୋଇ ବସି ରହନ୍ତି ନାହିଁ । ତପସୀର ତପ ଭଙ୍ଗ କରିବା ପାଇଁ ନାନା ପ୍ରକାର ଉପରୂପ କରନ୍ତି । ବିଶ୍ୱାସିକଙ୍କର ତପ ଭଙ୍ଗ କରିବା ପାଇଁ ସେ ସ୍ୱର୍ଗରୁ ଅସ୍ତ୍ରସବୁ ମେନକାଙ୍କୁ ପଠାଇଲେ । ମେନକା ତପସ୍ୟା ସ୍ଥଳରେ ମିଶ୍ରାମିକ୍ଷକ ସମ୍ବୁଦ୍ଧରେ ନାନା ପ୍ରକାର ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ କରି ନୃତ୍ୟ କଲେ । ବିଶ୍ୱାସିକଙ୍କର ତପ ଭଗ୍ନ ହେଲା । ସେ ମେନକାଙ୍କ ପ୍ରେମରେ ପଡ଼ିଗଲେ । ମେନକାଙ୍କ ଠାରୁ ତାଙ୍କ ଭିରସରେ ଗୋଟିଏ କନ୍ୟା ଜାତ ହେଲା । ମେନକା କିନ୍ତୁ ସେ କନ୍ୟାକୁ ବଣରେ ନିକ୍ଷେପ କରି ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଚାଲିଗଲେ । ବିଶ୍ୱାସିକ ପୁଣି ତପରେ ବସିଗଲେ । ଦୈତ୍ୟନ୍ଦ୍ରମେ କନ୍ୟାଟି କଣ୍ଟମୁନିଙ୍କର ନୟନ ପଥାରୁଡ଼ ହେଲା । ସେ କନ୍ୟାଟିକୁ ନେଇ ତାଙ୍କ ଆଶ୍ରମରେ ସସହରେ ଲଳନପାଳନ କଲେ । ଏଇ କନ୍ୟା ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଶକୁନ୍ତଳା ନାମରେ ଏକ ମହାନ ପୌରାଣିକ ଉପାଖ୍ୟାନର ହିରୋଇନ୍ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ଆମ ଏ ଯୁଗରେ ଏ ଘଟଣା ଘଟିଥିଲେ ତାହା ପୂର୍ବପୁର ଗୋଟିଏ ପୋଲିସ୍ ମାମଲା ହୋଇଥାଆନ୍ତା । ବିଶ୍ୱାସିକ ଆରେଷ୍ଟ ହୋଇଥାନ୍ତେ ଓ ଜେଲ, ଜୋରମାନାରେ ଦଣ୍ଡିତ ହୋଇଥାନ୍ତେ ।

ଆମ ସମାଜରେ ଏ ପ୍ରକାର ଅବୈଧ ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ କାହାଣୀ ବିରଳ ନୁହେଁ । କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ସଫୁକ୍ତ ପୁରୁଷଟିକୁ ଚିହ୍ନଟ କରି ଦଣ୍ଡ ଦିଆଯିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୁଏ । ଜ୍ଞାନୀ, ଗୁଣୀ ଲୋକମାନେ କର୍ମଟିକୁ ଅନୈତିକ କହି ପୁରୁଷକୁ ନିନ୍ଦା କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତି କିଛି ଦଣ୍ଡ-

ବିଧାନ କରାଯାଏ ନାହିଁ । ପୁରୁଷକୁ ଅମାତ କର୍ମରୁ ନିବୃତ୍ତ ହେବା ପାଇଁ ସତର୍କ କରାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ଆମର ପ୍ରଶ୍ନ—ପୁରୁଷ ସତର୍କ ହେଲେ ଏ ଅପକର୍ମ ନିରାକୃତ ହେବ କି ? ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର କ'ଣ ସତର୍କ ନଥିଲେ ? ତାଙ୍କପରି ରୁଷି କାର୍ତ୍ତିକ ମାତରୁ ବିଚ୍ୟୁତ ହେଲେ ? ତେଣୁ ଆମର ମତ—ପୁରୁଷମାନେ ପୂର୍ବପୁର ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ପାଲଟିଗଲେ ବି ଅପକର୍ମର ସମ୍ଭାବନା ନଷ୍ଟ ହେବନାହିଁ ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନାରୀମାନେ ମେନକା ସାଜିବାରୁ ନିବୃତ୍ତ ନ ହୋଇଛନ୍ତି ।

ସେମାନେ କେଣ, ବାସ ଇତ୍ୟାଦିରେ ଅସଫଳ ହୋଇ ପୁରୁଷର ନୟନ ପଥଗାମୀ ହେଲେ ପୁରୁଷଟି ଯେତେ ମାତନିଷ୍ଠ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କର ତପଉଗ୍ର ହେଲପରି ସେ ବିଶୃଙ୍ଖଳ ହେବାର ସମ୍ଭାବନାକୁ କିପରି ଏଡ଼ାଇ ହେବ ? ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କୁ ତାଙ୍କ କର୍ମପାଇଁ ତ ଦୋଷ ଦିଆଯାଇ ନାହିଁ କିମ୍ବା ତାଙ୍କୁ ଅନୈତିକ କୁତାସାଇ ନାହିଁ । ମେନକା କେବଳ ଗୋଟିଏ ପୁରୁଷକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଥିଲା । ମାତ୍ର ଆଧୁନିକା ନାରୀର ଆବେଦନ ସମଗ୍ର ସମାଜକୁ କବଳିତ କରୁଛି । ପୁରୁଷର ଦେହ ଅନାବୃତ ରହିଲେ ଶାଳୀନତାରେ କିଛି ଆସ୍ତି ଆସେ ନାହିଁ । ତଥାପି ସେ ତାହାର ଦେହକୁ ତାଳରୁ ତଳିପା ଯାଏ ପୋଷାକରେ ଆବୃତ କରେ । ମାତ୍ର ନାରୀ—ଯେ ଲଜ୍ଜା ନିବାରଣ ପାଇଁ ଶରୀରକୁ ଆବୃତ କରିବା କଥା—ସେ କଳାମୃକ ଶବରେ ଦେହର ଅଧିକାଂଶ ଶରୀର ଅନାବୃତ ରଖୁଛି । ଏହା ଏକ ବିଡ଼ମ୍ବନା । ସାଧାରଣ ଚଳଣି ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସିନେମା, ମଡେଲିଂ, ବିଜ୍ଞାପନ, ବ୍ଲୁ-ଫିଲ୍ମ ମାଧ୍ୟମରେ ସର୍ବସ୍ୱ ଯୌନ ଆବେଦନ ନଗ୍ନତା ଓ ପରିପାଟୀ ଦୃଶ୍ୟମାନ । ଏଗୁଡ଼ିକ ମେନକା କାର୍ଯ୍ୟର ଅନୁରୂପ ନୁହେଁ କି ? ମେନକାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିଲା—ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କୁ ତପରୂପ କରିବା । ଏମାନଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ୟ କ'ଣ ଯେଉଁଥିପାଇଁ ସେମାନେ ମେନକାର ଆଚରଣ ଅନୁସରଣ କରୁଛନ୍ତି ଜଣାପଡ଼େ ନାହିଁ । ତେବେ ଏହା ସ୍ୱୀକାର୍ଯ୍ୟ ଯେ ଏହାର ପରିଣାମ ଉଭୟ ନାରୀ ଓ ପୁରୁଷ ସମେତ ସମଗ୍ର ସମାଜ ପ୍ରତି କ୍ଷତିକାରକ । ତେଣୁ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ରୂପ ପ୍ରଦର୍ଶନ ଲିପ୍ସା ପରିତ୍ୟକ୍ତ ହେବା ବାଞ୍ଛନୀୟ ।

ରୂପାନ୍ତର

ରୂପ ଓ ଆଚରଣାଦି ବସ୍ତୁରେ ନାଶ ପୁରୁଷ ପରସ୍ପରଠାରୁ ଭିନ୍ନ । ହାତ, ଗୋଡ଼, ଆଖି, କାନ, ନାକ ଇତ୍ୟାଦି ଅବୟବ ଏକା ପ୍ରକାର ହେଲେହେଁ ଉଭୟଙ୍କର ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ଓ ବାହ୍ୟକ ଶରୀର ଗଠନରେ ଭିନ୍ନତା ରହିଛି । ନାଶ ଗର୍ଭରେ ସନ୍ତାନ ଧାରଣ କରେ, ତାକୁ ଜନ୍ମଦେଏ ଓ ପରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପାନ କରଇ ତାକୁ ବଞ୍ଚାଏ । ପୁରୁଷର ଏ କର୍ମ ସମ୍ପାଦନ ପାଇଁ ଶରୀରଗତ ଯୋଗ୍ୟତା ନାହିଁ । ପୁରୁଷର ବକ୍ଷ ସମତଳ ଥିଲବେଳେ ସନ୍ତାନ ପାଇଁ କ୍ଷୀର ପୁରଣର ମାଧ୍ୟମରୂପ ପ୍ରଦାନକାରୀ ଅବସ୍ଥିତି ଯୋଗୁ ନାଶର ବକ୍ଷ ଭିନ୍ନତା । ରୂପସଜ୍ଜା ଶୈଳୀ ଓ ପୋଷାକ ବ୍ୟବହାର ଶୈଳୀରେ ତଦନୁସାରେ ଭିନ୍ନତା ରହିଅଛି । ନାଶମାନେ ମୁଣ୍ଡରେ କେଶ ବର୍ଦ୍ଧନ କରି ତାକୁ ଲମ୍ବା କରନ୍ତି, ବେଣୀ ପକାନ୍ତି, ଜୁଡ଼ା ବାନ୍ଧନ୍ତି । ନାଶମାନେ ରଙ୍ଗ-ବେରଙ୍ଗର ଶାଢ଼ୀ ପିନ୍ଧିଲେ, ପୁରୁଷ କେବଳ ଧଳା ରଙ୍ଗର ଧୋତି ପିନ୍ଧେ । ଏବେ ପ୍ୟାଣ୍ଟ ଶାର୍ଟ ବି ପିନ୍ଧୁଛନ୍ତି । ପିନ୍ଧିବା ଶୈଳୀ ମଧ୍ୟ ଭିନ୍ନ । ନାଶ ଶାଢ଼ୀର ଅର୍ଦ୍ଧେକରେ ଅଣ୍ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଡାକି ଅନ୍ୟ ଅର୍ଦ୍ଧେକରେ ଦେହ ମୁଣ୍ଡ ଡାକେ । ପୁରୁଷ ଧୋତିକୁ କେବଳ ଅଣ୍ଟାସ୍ତର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆବଦ୍ଧ ରଖେ । ନାଶର ଚର୍ମ ମସୃଣ ହେଲବେଳେ ପୁରୁଷର ଚର୍ମ ଟାଣ । ନାଶମାନଙ୍କୁ କୋମଳାଙ୍ଗୀ କୁହାଯାଏ । ନାଶର କଣ୍ଠସ୍ତର କୋମଳ ଓ ମଧୁର ହେଲବେଳେ ପୁରୁଷର ସ୍ବର କର୍କଶ । ନାଶର ଗତି, ଚାଲି ମନ୍ଦର ଓ ଧୀର । କବିମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ଗଜଗମନା, ମରୁଗମନା ବୋଲି ଆଖ୍ୟାୟିତ କରନ୍ତି । ନାଶମାନେ କାନ, ନାକ, ହାତ, ବାହା, ଅଣ୍ଟା, ପାଦରେ ନାନାପ୍ରକାର ଅଳଙ୍କାର ପିନ୍ଧନ୍ତି । ପୁରୁଷମାନେ ବସନ ବ୍ୟତୀତ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଅଳଙ୍କାର ସାଧାରଣତଃ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହିପରି ନାଶ ପୁରୁଷର ଭିନ୍ନତା ନାନାଭାବରେ ପରିସ୍ପଷ୍ଟ ।

କିନ୍ତୁ ଏବେ ଏସବୁ ଭିନ୍ନତା ଅନେକ ଲୋକଙ୍କଠାରେ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ହେବାର ଦେଖାଯାଉଛି । ଗହଳ ଭିତରେ, ଦଳ ଭିତରେ କିଏ ନର, କିଏ ନାରୀ ବାରି ହେଉନାହିଁ । ରାସ୍ତାରେ ଆଠ ଦଶ ଜଣ ଦଳବାନ୍ଧ ଯାଉଥିଲେ ସମସ୍ତେ ନରପରି ଦେଖାଯାଉଛନ୍ତି ଯଦିଓ ଦଳ ଭିତରେ କେତେଜଣ ନାରୀ ବି ଥାଆନ୍ତି । ମେସ୍ତେ ନରପରି ଦିଶିବାର କାରଣ ହେଲା ଦଳଭୁକ୍ତ ନାରୀମାନେ ନରପରି ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିଥାଆନ୍ତି ଓ ରୂପସଜ୍ଜା ନରପରି କରିଥାଆନ୍ତି । ଅନେକ ଝିଅଙ୍କର ଆକାଳି ଏଇଟା ଗୋଟାଏ ସଭ୍ୟକରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି । ସେମାନେ ଲମ୍ବା କେଶ କାଟି ପୁଞ୍ଜମାନଙ୍କ ପରି କେଶବିନ୍ୟାସ କରୁଛନ୍ତି । କେଶ ଲମ୍ବା ନଥିବାରୁ ବେଣୀ ବା ଜୁଡ଼ାର ପ୍ରଶ୍ନ କାହିଁ ?

ଶାଢ଼ୀ ପରିବର୍ତ୍ତେ ପୁଞ୍ଜମାନଙ୍କ ପରି ପ୍ୟାଣ୍ଟ ଶାର୍ଟ ପିନ୍ଧୁଛନ୍ତି । ଦେହରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଅଳଙ୍କାର ବ୍ୟବହାର କରୁନାହାନ୍ତି । କଣ୍ଠସ୍ପର ମଧ୍ୟ କର୍କଶ କରିଦେଉଛନ୍ତି ଏବଂ ପୁଞ୍ଜମାନଙ୍କ ପରି କଦମ୍ ପକାଇ ଚାଲୁଛନ୍ତି । ଏହିପରି ରୂପାନ୍ତର ସର୍ଜନା କରି ସେମାନେ ପୁରୁଷ ପରି ବିଚରଣ କରୁଛନ୍ତି । କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ପୁରୁଷ ପରି ପ୍ରଜାତ ଦେଉଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ସମସ୍ତ ସତର୍କତା ସତ୍ତ୍ୱେ ଚୋର ଯେପରି ପୋଲିସ ପାଇଁ ଚିହ୍ନ ଛୁଡ଼ିଯାଏ, ଏମାନଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ଉଣା ଅଧିକେ ସେହିପ୍ରକାର ହୁଏ । କାରଣ ଦର୍ଶକର ଭ୍ରମ ବଶୋକ୍ତ ଦର୍ଶନ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଅପସରି ଯାଏ । କେଶ, ବାସ, କଣ୍ଠସ୍ପର, ଆଚରଣ ଆଦିର ଲଘୁ, ସ୍ଥୂଳ ଇଚ୍ଛାଧୀନ ହୋଇଥିବାରୁ ସିନା ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ ବଦଳାଯାଇ ପାରୁଛି । ମାତ୍ର ବଶୋକ୍ତର ଲଘୁ ସ୍ଥୂଳ ତ ଇଚ୍ଛାଧୀନ ନୁହେଁ । ତେଣୁ ଦର୍ଶକ ବଶୋକ୍ତ ଦର୍ଶନମାତ୍ରେ ଜାଣିପାରେ — ଏଇଟି ନର ନୁହେଁ, ନାରୀ ।

ଏଇଠି ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠେ, ଏ ପ୍ରକାର ରୂପାନ୍ତର ପ୍ରତି କାହିଁକି ଶ୍ରଦ୍ଧା ହେଉଛି ଏବଂ ଏଥିରୁ କ'ଣ ଲାଭ ମିଳୁଛି ? ଯେଉଁ ଝିଅମାନେ ଏ ପ୍ରକାର ରୂପାନ୍ତର ସର୍ଜନା କରୁଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ବୋଧେ ପୁରୁଷ ରୂପ ଓ ଆଚରଣ ପ୍ରତି ଅଧିକ ଶ୍ରଦ୍ଧା । ସେମାନେ ଝିଅ ନ ହୋଇ ପୁଞ୍ଜ ହୋଇଥିଲେ ବୋଧେ ଅଧିକ ଗୌରବାନ୍ୱିତ ଅନୁଭବ କରିଥାନ୍ତେ ।

ନାଶ ହୋଇ ନାଶ ରୂପ ଓ ସ୍ବାଭାବିକ ବେଶ ପ୍ରତି ସେମାନଙ୍କର ଏ ପ୍ରକାର ସ୍ଥାନମନ୍ୟତା କାହିଁକି ? ପ୍ରକୃତ ଦୃଷ୍ଟିରେ ନାଶ ଓ ପୁରୁଷ ଉଭୟର ମୂଲ୍ୟ ସମାନ । ପୃଷ୍ଠି ପ୍ରତିଯୁଦ୍ଧରେ ଓ ଜୀବନଚର୍ଯ୍ୟାରେ ସେମାନେ ପରସ୍ପରର ପରିପୂରକ । ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ରୁହଁ ପ୍ରକୃତ ରୂପ ଓ ଚଦନୁସାରେ ଚଳଣି ଭିନ୍ନ କରିଛୁ ।

ପୁନଶ୍ଚ ଦେଖିବାର କଥା — ପୁଅ ପିଲାମାନଙ୍କର ତ ଝିଅ ବେଶ ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଉନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ କି ରାଁ ଗୋଟିଏ ପୁରୁଷ ଅଛନ୍ତି ଯେଉଁମାନେ ନାଶବେଶ ହେବାରେ ଆନନ୍ଦ ପାଆନ୍ତି । ଏମାନେ ପ୍ରକୃତର ବକୃତ ସୃଷ୍ଟି ବୋଲି ଆମେ ଭାବୁ । ସେମାନଙ୍କୁ ସାଧାରଣ ଭାବେ ମାଇଗିଆ କୁହାଯାଏ । ଯେଉଁ ଝିଅମାନେ ପୁଅବେଶ ହେଉଛନ୍ତି, ସେମାନେ କଅଣ ଏଇ ପ୍ରକାର ବକୃତ ଶ୍ରେଣୀଭୁକ୍ତ ହେବାକୁ ରୁହାନ୍ତି ? ସାଧାରଣ ଭାବରେ ସମାଜରେ ଏପରି ଆଚରଣ କରୁଥିବା ଝିଅକୁ ଅଣ୍ଟିରଚଣ୍ଡୀ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ନାଶ ପୁରୁଷ ଭିତରେ ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଯେଉଁ ଆକର୍ଷଣ ଥାଏ, ତାହାର ମୁଖ୍ୟ କାରଣ ହେଉଛି ଭିନ୍ନତା । ଭିନ୍ନତା ଦୃଶ୍ୟ ନହେଲେ ରୁମ୍ବୁଙ୍ଗାୟ ଆକର୍ଷଣ ରହିବ ତ ? ପୁଣି ଏପ୍ରକାର ରୂପାନ୍ତର ସର୍ଜନା ଓ ଅବାଧ ମିଳାମିଶାରୁ ଯେ ଅପକର୍ମର ସୃଷ୍ଟି ନହେବ, କିଏ କହିବ ? କାରଣ ନାଶ ରୂପାନ୍ତର ରଚିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହାର ସ୍ବଭାବ ବଦଳିଯାଏ ନାହିଁ । ପୁରୁଷ ତ ପୁରୁଷ । ଅପକର୍ମକୁ କିଏ ରୋକିବ ? ନାଶ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ହେଲା ବୋଲି କହି ଆମେ ଆମର ଦାୟିତ୍ବ ଶେଷ କରିଦେବା ମାତ୍ର ।

ବିଫଳ ପ୍ରେମିକାର ସଫଳ ଆତ୍ମାଳୀନ

ଆରେ ଏ ଭଦ୍ର ମହିଳା ସେଇ ତ—ସିଏ ସୁଦୂର ଅନ୍ତତରେ ମୋର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସାଜିଥିଲା । ଗହଳ ଭିତରେ ତାଙ୍କ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିବାମାତ୍ରେ ମୁଁ ମନକୁ ମନ ଏପରି କହି ପକାଇଲି । ସେଠି ସେଦିନ ଗୋଟିଏ ବିବାହ ଚତୁର୍ଥୀ ଶ୍ରେଣୀର ଆସର ଜମିଥିଲା । ଅତିଥିମାନେ ଦଳ-ଦଳ ହୋଇ ଆସୁଥାନ୍ତି । ମେଲା ମେଲା ହୋଇ ଏଠି ସେଠି ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୋଇ ଗପସପ କରୁଥାନ୍ତି । କିଏ କିଏ ବା ଚୌକରେ ବସିଥାନ୍ତି । ମୋର କେହି ଚିହ୍ନା ଲୋକ ଦିଶୁନାନ୍ତି । ଟିକେ ଏକୁଟିଆ ଏକୁଟିଆ ଲାଗୁଥିଲା । ଏହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଭଦ୍ରମହିଳା ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଲେ । ସ୍ତ୍ରୀ ଭିତରେ ସେ ଗୋଟିଏ ନିର୍ବୋଧା ଜାଗା ଦେଖି ବସିଗଲେଣି । ଗୋଟିଏ ଏଗାର ବାର ବର୍ଷର ପୁଅ ପିଲା ଗହଳ ଭିତରୁ ବାହାର ତାଙ୍କ ସହ କ'ଣ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ଚାଲିଗଲା । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଭଲରୂପେ ଦେଖିପାରିବା ଭଳି ଦୂରତା ଭିତରେ ରହି ତାଙ୍କୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରିବାରେ ଲାଗିଲି ।

ଫର୍ଦ୍ଦ ପଢ଼ର ବର୍ଷ ତଳର କଥା । ତାଙ୍କ ସହିତ କିପରି ସମ୍ପର୍କ ଗଢ଼ି ଉଠିଥିଲା, କିପରି ବିଚ୍ଛେଦ ଘଟିଲା, ସବୁ ଘଟଣା ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ମନରୁ ଉତ୍ତାପିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ମୁଁ ଏବେ ପ୍ରୋଡ଼, ବିବାହିତ, ଦୁଇଟି ପିଲାର ବାପ । ତାଙ୍କର ବି ସେହିପରି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଥିବ ।

ମନ ଉଜାଟ ହେଲା । ଦିନସ୍ତ୍ର ହେବାକୁ ପ୍ରାଣ ବ୍ୟାକୁଳ ହେଲା । ଅନ୍ତତରେ ତାକୁ ପାଖରେ ପାଇଲେ ଯେଉଁ ମାଦକତା ଅନୁଭବ କରୁଥିଲା—ମୋର ଅବସ୍ଥା ବର୍ତ୍ତମାନ ଠିକ୍ ସେଇଆ । ଭଟ୍ଟା ପଡ଼ିଥିବା ସମ୍ପର୍କରେ ପୁଣି ଜୁଆର ବୁଝାଇ ଦେବାକୁ ମନ ଡାକିଲା । ମାତ୍ର ସନ୍ଦେହ ଯେପରି ଗୋଡ଼ରେ ବେଡ଼ି ପକାଇଦେଲା । ଭାବିଲି, ସେ କାଳେ ନ

ଚିହ୍ନିବ । ତମେ କିଏ ମୁଁ ଜାଣି ନାହିଁ ବୋଲି କହିଦେଲେ କ'ଣ ହେବ ମୋର ଅବସ୍ଥା ? ପୁଣି ତାହାର କେହି ସଙ୍ଗୀ କି ଆପଣାର ଲୋକ, ତା ସ୍ବାମୀ, ପୁଅ ଝିଅ କିଏ ସବୁ ପାଖରେ ଥାଇପାରନ୍ତି । ଅଚିହ୍ନା ପରିସ୍ଥିତି ଉତ୍ପଳିଲେ ସେମାନେ ମୋତେ ମଦୁଆ ଲମ୍ପଟ ବୋଲି କହି ଦୁର୍ବ୍ୟବହାର ନ କରିବେ କାହିଁକି ? ଯେତେ ଭାବିଲି ଆବେଗ ସେତେ ବଢ଼ିଲା । ପୁଣି ଭାବିଲି, ସେ ମୋତେ ଚିହ୍ନି ନାହିଁ ବୋଲି କହିଲେ ସିନା ଏପରି ଘଟିବ; ମାତ୍ର ସେ କାହିଁକି ମୋତେ ନ ଚିହ୍ନିବ ? ମୁଁ ଯଦି ଚିହ୍ନିପାରୁଛି, ମୋର ଅନ୍ତର ଆଗ୍ରହ ଯଦି ଅତୁଟ ଅଛି, ସୁତରାଂ ଶିଏ ବି ଛୁଣିଯାଇନାହିଁ, ତାହାର କାହିଁକି ବିପରୀତ ଅବସ୍ଥା ହେବ ? ମନ, ହୃଦୟରେ ଯେଉଁ ଦାଗ ପଡ଼େ, ତାହା ଚିରଭାସ୍ବର ରହେ । ଯେ ଏକଦା ପ୍ରଣୟିନୀ, ସେ ସର୍ବଦା ପ୍ରଣୟିନୀ ରହେ । ଦର୍ଶନ ମାତ୍ରେ ପ୍ରଣୟ-ସାଜ ଅକୁରନ୍ତ ହୁଏ ଏବଂ ସୁଯୋଗ ତାକୁ ପତ୍ର-ପୁଷ୍ପ ମଣ୍ଡିତ କରେ । ତେବେ ସେ କ'ଣ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋତେ ଦେଖିନାହିଁ । ମୁଁ ତା ବିଷୟରେ ଯେପରି ଅନୁଭବ କରୁଛି, ଦେଖିଲାମାତ୍ରେ ସେ ସେହିପରି ଅନୁଭବ କରିବା କଥା । ସେ ନିଶ୍ଚୟ ମୋତେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଥିବ । ମାତ୍ର ସେ ମୋତେ ଦେଖିଥିବାର କୌଣସି ସୂଚନା ମିଳୁନାହିଁ କାହିଁକି ? ସ୍ଥିର କଲି, ମୋତେ ହିଁ ଏ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ବା ଅଟଳାବସ୍ଥା କାଟିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ଏହିପରି ଭାବି ମୁଁ ହଠାତ୍ ତା ପାଖକୁ ଯାଇଁ ପଚାରି ଦେଲି, “ଚିହ୍ନିପାରୁଛ ?” ଏ ଦୁଃସାହସ କରିଦେଲି ସିନା; ମାତ୍ର ଭୟରେ ମୋ ଦେହ ଜଡ଼ସତ୍ତ ହୋଇଗଲା । ଚୋରପରି ଯାଡ଼େ ସାଡ଼େ ଅନାଇଲି— ମୋର ଏ ଦୁଃସାହସିକତା ଓ ଅନୁଚିତ୍ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ତାହାର ଆପଣାର ଲୋକ କେହି ଜାଣିପାରିଲା କି ?

ମାତ୍ର ମୋର ସମସ୍ତ ଭୟ, ସନ୍ଦେହ ଓ ଆଶଙ୍କାକୁ ପରାଭୂତ କରି ସେ ହସ ହସ ହୋଇ ମୋତେ ସ୍ବାଗତ କଲା । ଜଣାଗଲା—ଯେପରି ସେ ମୋର ଏହି ପ୍ରଶ୍ନଟିକୁ ଉଚ୍ଛ୍ଵାସର ସହ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିଲା । ପାଖରେ ପଡ଼ିଥିବା ଚେୟାରରେ ବସିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁ କହିଲା, “ବହୁତ ଦିନ ବିତେଯାଇଛି । ଆଉ ଦେଖା ହେବ ବୋଲି ସ୍ବପ୍ନରେ ବି ଭାବି ନଥିଲି ।”

ତାହାର ଏ ସମ୍ଭାଷଣରେ ମୁଁ ବହୁତ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଲି । ପାଖ ତେସ୍ବାରରେ ବସିପଡ଼ି କଥା ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ଯାଇ ପଚାରିଲି, “ଏ ଆସରକୁ କ’ଣ ଏକାକୀ ଆସିଛ ? ତୁମ ବାବୁ ?” “ଆମ ବାବୁ ଭାରି ଉଦାସୀ ଲୋକ । କୁଆଡ଼େ ଯିବାକୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ମୁଁ ମୋ ପୁଅକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଆସିଛି ।” ସେ କହିଲା ।

ସେ ଯେଉଁ ପିଲାଟି ଅଳ୍ପ ସମୟ ପୂର୍ବେ ତମ ସାଙ୍ଗରେ କଥା କହୁଥିଲା, ସେ ତୁମ ପୁଅ କି ? ସୁନ୍ଦର ଚେହେରା । ଠିକ୍ ତା ବାପା ପରି ନୁହେଁ କି ?

—ସବୁ ପିଲା ତ ସେମାନଙ୍କ ବାପା ପରି ହୁଅନ୍ତି । ମୋ ପୁଅ ଯେତେବେଳେ, ମୋ ସ୍ବାମୀପରି ହୋଇଛି କି ନାହିଁ ପଚାରୁନ ?

—ମାଆର ସ୍ବାମୀ ଭଲ ଅନ୍ୟ ପୁରୁଷ କ’ଣ ପିଲାର ବାପା ହୋଇପାରେ ?

—ପୁର ଉଦାହରଣ କ’ଣ ସମାଜରେ ବିରଳ ? କିଏ ସହିଯାଉଛି ତ କିଏ ଉଗ୍ର ହୋଇ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ହତ୍ୟା କରୁଛି । କାହାର କେତେବେଳେ କିଏ ଉପପତି ହୋଇ ପିଲାର ବାପା ହେଉଛି, ତାହାର ସଠିକତା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା ପାଇଁ କ’ଣ ପରୀକ୍ଷା ନିରୀକ୍ଷା ହେଉଛି ?

—ସେଥିପାଇଁ ଦାୟୀ କିଏ ?

—ସେ ପ୍ରଶ୍ନ ଉତ୍ତରାପନ କରି ଲଭ ନାହିଁ ।

—ମୁଁ ତୁମ ପୁଅର ଚେହେରାକୁ ନେଇ ଯେଉଁ ପ୍ରଶ୍ନ କଲି, ସେଥିରୁ ତୁମେ ଏସବୁର ଅବତାରଣା କଲ । ମୁଁ ଯଦି ତୁମ ରୁଚି ଅନୁଯାୟୀ ପ୍ରଶ୍ନଟି କରିଥାନ୍ତି, ତେବେ ତୁମେ କ’ଣ କହିଥାନ୍ତି ?

—ମୁଁ ସଫା ସଫା କହିଥାନ୍ତି, ମୁଁ ଉପପତି ଧନ୍ଦା କରେ ନାହିଁ । ସେ କଥା ଶୁଣିଲେ ମୋତେ ଦୃଶ୍ୟ ଲାଗେ ।

ଏବେ ତୁମର ବ୍ୟବହାର ମନେ ପଡ଼ିଲେ ଦୁଃଖ ଲାଗେ । ସେତେବେଳର ସେହି ବଦଳି ଆଦେଶକୁ ଯେପରି ତୁମେ ଅନାଇ ବସିଥିଲ । ଗଲା ଯେ ଗଲା ଆଉ ଖୋଜ ଖବର ନାହିଁ, କାଳେ ସମ୍ଭବତଃ ଫୁଟିଆର ହୋଇଯିବ—କିଏ ସନ୍ଦେହ କରିବ—ସେଥିପାଇଁ ତୁମେ ଝାଡ଼ିଝୁଡ଼ି ନିର୍ମଳ ହୋଇ ରହିଗଲ । କିନ୍ତୁ ମୋ କଥା ଟିକେ ଚିନ୍ତା କରିଛ ? ତୁମ ଛାଡ଼ିଗଲା ପରେ ମୁଁ ବହୁତ ଦୁଃଖ କରିଛି । ବିଶେଷତଃ ମୋର ଅବିରୁଦ୍ଧ କର୍ମପାଇଁ ବହୁତ ଅନୁତାପ କରିଛି ।

—ସତରେ ଶୀଳା, ଆମ ସମ୍ବନ୍ଧକୁ ବିବାହରେ ରୂପାୟିତ କରିବା, ସ୍ବାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ହେବା—ଏପରି କଳ୍ପନା ମୋ ମନକୁ ଛୁଇଁ ନଥିଲା । ମୁଁ ଖାଲି ଭାବୁଥିଲି—ତମ ଘରକୁ ଯିବି, ତମକୁ ଦେଖିବି, ଗପସପ କରିବି, ଏତିକି । ତମ ବାପା ବୋଉଙ୍କୁ ଭାରି ଡରୁଥିଲି । ତମ ଘରେ ଥିବା ସମୟତକ କେବଳ ନିରାଶରେ ତମ ପାଖରେ କଟୁ, ଏଇଆ ମୁଁ ବୁଝୁଥିଲି ।

—ଘନିଷ୍ଠ ହେବା ପାଇଁ ସୁଯୋଗର ଅଭାବ ନଥିଲା । ତୁମେ ବି ତାକୁ ବେଶ୍ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇଛ ।

ପ୍ରେମର ପଥ କଷ୍ଟକତ । ସେ କଣ୍ଠାକୁ କାଢ଼ି ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା ନକରି ଯେ ହଟିଯାଏ, ସେ ପ୍ରେମିକ ନୁହେଁ, କାମୁକ । ନୂତନ ଜାଗାକୁ ବଦଳି ହୋଇଗଲା ପରେ ସାମାନ୍ୟତମ ସମ୍ବନ୍ଧ ରଖିଥିଲେ ବି ଆମର ସମ୍ବନ୍ଧକୁ ବିବାହରେ ରୂପାୟିତ କରିବାର ଅଗ୍ରଣୀ ଭୂମିକା ମୁଁ ନେଇଥାନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଦ୍ଵିତୀୟ ସୁରୁଷକୁ ଦେହ ମନ ଅର୍ପଣ କରିବାର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ମୋତେ ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼ିନଥାନ୍ତା । ଆମର ସମ୍ବନ୍ଧ ଫୁଟିଆର ନ ହୋଇଥିବାରୁ ତୁମେ ଆନନ୍ଦ ପାଉଛ । ମାତ୍ର ମୁଁ ମୋର ସ୍ବାମୀଙ୍କୁ ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ଅର୍ପଣ କରିଥିବାକୁ ନିଜକୁ ସ୍ଥାନ ମନେ କରୁଛି । ମୋର ସ୍ବାମୀ ବହୁତ ଉଦାର ଓ ମହତ୍ତ୍ଵ । ସେ ମୋତେ ପବିତ୍ର ଫୁଲଟିଏ ପରି ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି; ମାତ୍ର ମୁଁ କ'ଣ ପବିତ୍ର ଫୁଲ ? ମୋର ଏ ସ୍ଥାନମନ୍ୟତା ଓ ପାପ-ବୋଧ ପାଇଁ ତମେ ହିଁ ଦାୟୀ । ମୋ ପରି ତୁମେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଅନ୍ୟ ଝିଅକୁ ସ୍ତ୍ରୀ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଛ । ମାତ୍ର ଏ ପ୍ରକାର ଭାବନା ତୁମକୁ ସ୍ପର୍ଶ

କରୁନାହିଁ । ତାହାର କାରଣ ହେଲା—‘ପୁରୁଷ କିଛି ଦିଏ ନାହିଁ ।
ସେ ଖାଲି ଗ୍ରହଣ କରି ଉତ୍ତପ୍ଳୁତି ହୁଏ ।’

—ଶୀଳା, ସମୟ ବୋହୂଯାଇଛି । ଅଙ୍ଗତ ଫେରି ଆସିବ ନାହିଁ
କି ଭୁଲ୍ ସଂଶୋଧନ ହେବ ନାହିଁ । ଆମେ ଏବେ ଜୀବନର ମଧ୍ୟାହ୍ନରେ
ଉପନୀତ । ଉଭୟ ସଂସାର ଓ ପୁଅ ଝିଅର ବାପାମାଆ । ତୁମ ପାଖରେ
ଥିବାରୁ ଅଙ୍ଗତ ଦିନର ଘଟଣାବଳୀ ମନେପଡ଼ି ମନ ଅସ୍ଥିର ହେଉଛି ।

—କଅଣ ତୁମେ ଚାହୁଁଛ ? ମୁଁ ତୁମ ଦେହକୁ ଆଉଜି ପଡ଼ନ୍ତି,
ଅଙ୍ଗତ କର୍ମର ପୁନରୁତ୍ଥାନ କରନ୍ତି ? ମୁଁ ତୁମକୁ ଜାଣିଛି । ପ୍ରଥମରୁ ମୁଁ
ତୁମକୁ ସତର୍କ ବାଣୀ ଶୁଣାଇ ଦେଇଛି । ନାଶ ପୁରୁଷ ମଧ୍ୟରେ ପରସ୍ପର
ପ୍ରତି ଆକର୍ଷଣ ସ୍ୱଭାବକ । ମାତ୍ର ତାହା ଜଣକ ପ୍ରତି ଆବଦ୍ଧ ହେବା
ଉଚିତ୍ । ମୋର ସ୍ୱାମୀ ଅଛନ୍ତି । ତୁମର ସ୍ତ୍ରୀ ଅଛନ୍ତି । ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ
ଆମର ସେ ସମ୍ପର୍କ, ତାହା ବିବାହଦ୍ୱାରା ସ୍ୱୀକୃତ ହେବା କଥା । ମାତ୍ର
ତୁମେ ତାହା କରାଇଦେଲନାହିଁ । ଉଭୟ ପାପଗ୍ରସ୍ତ ହେଲେ । ତୁମର
ସିନା ପାପବୋଧ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ମୁଁ ଅତିମାତ୍ରାରେ ପାପବୋଧରେ
ସନ୍ତୁଳିତ । ସ୍ୱାମୀଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ ପକ୍ଷରେ ଅନ୍ୟ ପୁରୁଷର ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ଥିବା ପୁରୁଷ
ପକ୍ଷରେ ଅନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀର କଲ୍ପନା ପାପ । ଏକ ପତିବ୍ରତା ଓ ଏକ ପତ୍ନୀବ୍ରତ
ହେବାପାଇଁ ଆମର ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଥିଲେହେଁ ତାହା ଠିକ୍ ଭାବରେ
ପାଳିତ ହେଉନାହିଁ । ଆମର ଗୌରବିକ ନାଶ ତାହା, ମନ୍ଦୋଦରୀ ଆଦି
ପ୍ରାଚୀନପୁରାଣୀୟା ହୋଇଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ସ୍ୱାମୀର ମୃତ୍ୟୁପରେ ସେମାନେ
ଯାହାକୁ ସ୍ୱାମୀ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କଲେ; ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ଜୀବିତ ଥିଲେ ।
ତାହା, ମନ୍ଦୋଦରୀ ଏକ ପତିବ୍ରତା ହେଲେହେଁ ସୁଗ୍ରୀବ, ବିଶ୍ୱାସଣ ଏକ
ପତ୍ନୀବ୍ରତ ହେଲେ କି ? ଏ ଦିଗରେ କେବଳ ପ୍ରଭୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ର
ଆଦର୍ଶସ୍ଥାପୟ । ସୀତା ବନବାସ ମଧ୍ୟରେ ଥିବାରୁ ସେ ଦ୍ୱିତୀୟ ପତ୍ନୀ
ଗ୍ରହଣ ନ କରି ସୁବର୍ଣ୍ଣ ସୀତା ତିଆରି କରି ଯଜ୍ଞ ଅନୁଷ୍ଠାନ କରିଥିଲେ ।
ଦ୍ରୌପଦୀ ପରିସ୍ଥିତିରେ ପଡ଼ି ପାଞ୍ଚ ସ୍ୱାମୀ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ
ସ୍ୱାମୀ ପାଖରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ୱାମୀ ପାଖକୁ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଅଗ୍ନିସ୍ନାନ କରି ନିଜକୁ
ପବିତ୍ର କରୁଥିଲେ । ତେଣୁ ଏକ ସମୟରେ ଏକାଧିକ ପୁରୁଷ ବା ଏକାଧିକ

ସ୍ତ୍ରୀ ସହ ଦଳିଷ୍ଠତା ଦୃଶ୍ୟ । ତୁମେ ପତି ହୋଇ ପାରିଲ ନାହିଁ । ଏବେ
ଉପପତି ହେବାକୁ ମନ ବଳାଉଛ । ତୁମର ଏ ପ୍ରକାର ମନୋଭାବ
ଅନୁମାନ କରି ଦୃଶ୍ୟ ଉପପତି କଥାର ମୁଁ ଅବତାରଣା କରିଥିଲି ।
ତେବେ ମୁଁ ତୁମକୁ ଥରେ ସ୍ନେହ ଦେଇଛି । ଦୃଶାର ପ୍ରଶ୍ନ ନାହିଁ । ପ୍ରେମ
ଅଭୁଲ । ସେହି ଅଭୁଲ ସୁଖରୁ ଯେତକ ସୁଖ ମିଳିବ, ମିଳୁ, ତାହାଠାରୁ
ଅଧିକ କିଛି ଆଶା କରିବା ନୀତି ବିରୁଦ୍ଧ । ଉଭୟ ପତ୍ନୀପତିତ୍ବର
ହୋଇଗଲେ, ଛିଲ ସମ୍ବନ୍ଧକୁ ଯୋଡ଼ିବାରେ ଆପଣି ରହନ୍ତା
ନାହିଁ ।

ଆଜି ଦିନଟି ମୋ ପାଇଁ ବହୁତ ଶୁଭ । କାରଣ ତୁମକୁ ବରବର
ମନେ ମନେ ଖୋଜିଛି । ମଧୁ ଚାଖିବା ଆଶାରେ ନୁହେଁ, ତୁମର ବିଚ୍ଛେଦ
ଓ ବ୍ୟବହାର ମନରେ ଯେଉଁ କ୍ଷୋଭ ଜାତ କରିଥିଲା, ତାହା ମତେ
ବରବର ସନ୍ତୁଳିତ କରୁଥିଲା । ଆଜି ମନ ହୃଦୟ ଖୋଲି ତୁମକୁ ସେ ସବୁ
କହିବା ଦ୍ବାରା ମୋ ମନର ଗ୍ରାନ୍ତି ଦୂର ହୋଇଗଲା । ଭାଗ୍ୟରେ ଥିଲେ
ଖୋଜା ଜିନିଷ ଏପରି ମିଳେ ।

ଏତକବେଳେ ତାଙ୍କ ପୁଅ ଆସି କହିଲା, “ବୋଉ ଆମେ
ଖାଇବା ନାହିଁ କି ? ତାଙ୍କର ଶେଷ ବ୍ୟାଧି ଆରମ୍ଭ ହେଉଛି ।
ଆସିବା ।” ସେ ମୋ ଆଡ଼କୁ ବିଦାୟ ସୂଚକ ଚୁପାଖିଟିଏ ନିଷେପ
କରି ପୁଅ ସାଙ୍ଗରେ ଚାଲିଗଲେ, ତାଙ୍କର କୌଣସି ଦୁଃଖବୋଧ
ନଥିଲା ।

ମୁଁ ଅବାକ୍ ହୋଇ ତାଙ୍କ ଚାଲିଯିବାକୁ ଅନାଇ ରହିଲି । ମତେ
ହଠାତ୍ ମାଲୁମ୍ ହେଲା—ଯେପରି ଏଯାବତ୍ ମୋ ମନକୁ ମାଡ଼ି ବସିଥିବା
ଗୋଟାଏ ସନ୍ତୋଷନ ଭାବ ଛୁଡ଼ି ଛୁଡ଼ି ଯାଉଛି ।

ଭଙ୍ଗା ଦର୍ପଣ

ନବନାଲ—ଆମେ ନବନ ଭାଇକୁ ଏହିପରି ଡାକୁ—ଯେଉଁ
ଗାଁରେ ଓ ଯେଉଁ ପରିବାରରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲ, ସେ ତାହାର
ଆଚରଣ, ବ୍ୟବହାର ବା କୃତ ଦ୍ଵାରା ସେ ଗାଁର ବା ପରିବାରର
ଗୌରବ ବଢ଼ାଇ ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ହ୍ରାସ କରି ନଥିଲା । କେହି କେବେ
ତା ନାଁ ଧରି ସେ ଗାଁ ବା ପରିବାରର ନିନ୍ଦା କରିନାହିଁ । ଗାଁ ଲୋକଙ୍କର
ସେ ପ୍ରିୟଭାଜନ ନ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ କାହାର ଦୁଷ୍ଟନ ହୋଇ ନଥିଲା ।
କାହାକୁ ଦାନଖଇରାତ ଦେଇ ଦାନା ବୋଲାଇ ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ କାହାର
ପଇସାଟିଏ ଧାରି ଧାରୁଆ ହୋଇ ନଥିଲା କି ଅସବୁ ଉପାୟରେ
କାହାର ଧନ ଆତ୍ମସାତ କରି ନଥିଲା । କାହାର ଦୁଃଖ ଦୁର୍ବିପାକରେ
ତାହାର ପ୍ରାଣ କାନ୍ଦି ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ କାହାକୁ ଦୁଃଖ ଦେଇ ହତସନ୍ତ
କରି ନଥିଲା । କାହାର ସାଙ୍ଗରେ ସେ କଳିକଳିଆ କରିବାର ବା
ମନାନ୍ତର ହେବାର କେହି ଦେଖିନାହିଁ । ଲୋକେ ତାକୁ ଭଲ ନ କହିଲେ
ମଧ୍ୟ ମନ୍ଦ ବୋଲି କହିନାହାନ୍ତି । କହିବା ଭିତରେ ଅବାଗିଆଟା,
ଅଖାଉଟା, ଅବରୁଣ, ହେକେଇଟିଆ ଏହିପରି ଦି' ଚାରିଟା ବିଶେଷଣ
ଲଗାନ୍ତି । ତାହା ବ ତା' ମୁହଁ ଉପରେ ନୁହେଁ । ଫଳରେ କଥା ପଡ଼ିଲେ
କୁହାକୁହି ହୁଅନ୍ତି ।

ତେବେ କି ପ୍ରକାର ଲୋକ ସେ ? ଭଲ ନୁହେଁ କି ମନ୍ଦ ନୁହେଁ ।
ତେବେ କ'ଣ ଅମଣିଷଟିଏ, ନିବୋଧଟିଏ ? ନା— ସେ ସେପରି ନଥିଲା ।
ତାହାର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ଵ ଥିଲା, ତାହା ତେହେର ଆକର୍ଷଣୀୟ—ଦେଖିବାକୁ
ଡେଙ୍ଗା ଚଉଡ଼ା, ଗୋରା ଚକ୍ଚକ୍—ବଳିଷ୍ଠ । ମୁହଁରେ ତେଜ ଥିଲା,
ଦେହରେ ଓଜ ଥିଲା । କର୍ମଚପୁରତାର ଆଶ୍ରୟ ସର୍ବଦା ମୁହଁରେ ଫୁଟି
ଉଠୁଥିଲା । କାହା ପାଖରେ ବସି ହସଖୁସି ହେବାର କେହି ତାକୁ

ଦେଖିନାହିଁ । ଏହା ସତ୍ତ୍ୱେ ତାହାର ସମସ୍ତଙ୍କ ସହ ସମ୍ବନ୍ଧ ଥିଲା । ଗାଁର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକ ପାଖରେ ସେ ସୁରକ୍ଷିତ । ସମ୍ବନ୍ଧ କ'ଣ କି ? କଲି କଳିଆରୁ ସମ୍ବନ୍ଧ ହୁଏ, ମଗାସରୁ ଧାର କରନ୍ତୁ ସମ୍ବନ୍ଧ ହୁଏ, ଭାବ ପ୍ରୀତିରୁ ମଧ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧ ହୁଏ । ନଗନାଲ ଏସବୁ କରୁ ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧ ସୃଷ୍ଟି ହେଉଥିଲା । ଏଇ ଦେଖନ୍ତୁ —

ସେ ସକାଳୁ ଗୋରୁ ଗାଈ ଗୁହାକୁ ଆଣି ବାହାରେ ବାନ୍ଧେ । ପାଖ ଲୋକଙ୍କର ବାଡ଼ିରୁ ଦି ଗୁରି ବଡ଼ା ନଡ଼ା ଆଣି ଗୋରୁଙ୍କ ଆଗରେ ପକାଇଦିଏ । ଏ କାମ ସେ ଲୁଗୁଛପାରେ କରେନାହିଁ କି ତାଙ୍କ ଅନୁମତି ନିଏ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ଦେଖାରେ ନିଜର ମାଲପରି ନେଇଥାଏ । ପ୍ରତିବାଦ କଲେ କହେ, “ନଡ଼ା କ'ଣ ମୁଁ ଖାଉଛି ? ଗୋମାତା ମୁହଁରେ ପଡ଼ୁଛି ପରା ।” ଏ ବ୍ୟବହାରରେ ଘଟଣାଟା କଲିକଳିଆ ପ୍ରଭୃତି ଯାଏ ନାହିଁ । କେବଳ ସେ ଲୋକ ମନରେ ଟିକେ ଖଟାଭାବ ସାମୟିକ ଭାବେ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ।

ଖରାଦିନେ ଖୋଲ ପବନ ପାଇଁ କେହି କେହି ନଗନାଲଙ୍କ ଦାଣ୍ଡରେ ରାତିରେ ଶୁଅନ୍ତି । ସେମାନେ ଯେତେ ତଳିଆ ଚନ୍ଦର ସପ ଆଣିଥାଆନ୍ତି । ନଗନାଲ କୁଆଡ଼େ ବୁଲୁଥାଏ । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନିଦ ହୋଇଗଲାପରେ ଆସି କାହାର ତଳିଆ, କାହାର ଚନ୍ଦର ନେଇ ଶୋଇଯାଏ । ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲେ ତଳିଆ, ଚନ୍ଦର ନଥିବା ଦେଖି ସେ ଲୋକ ଖୋଜି ଖୋଜି ନଗନାଲ ନେଇଥିବାର ଆବିଷ୍କାର କରେ । ସେ ତାକୁ ନିଦରୁ ଉଠାଇ ଚନ୍ଦର ବା ତଳିଆ ଦେଇଦେବାକୁ କହିଲେ ନଗନାଲ କୌଣସି ପ୍ରକାର ବିଚଳିତ ନହୋଇ ସହଜ ଭାବରେ କହେ, “ଅସୁବିଧା ଲାଗୁଛି ତ ଘରକୁ ପଳା, ପାଟି ପାଟି କରନା ।” ଏ ବ୍ୟବହାରରେ ସେ ବା କ'ଣ କରିବ । ଅସୁବିଧାରେ ଶୋଇ ନପାରି ଘରକୁ ପଳାଏ । ପରଦିନ ଏ ବିଷୟ ଆଲୋଚନା ହେଲେ ହସଖୁସି ସିନା ହୁଏ । ରାଗ ରୋଗ ବା କଲିକଳିଆର ସୁସ୍ଥପାତ କେବେ ହୋଇନାହିଁ ।

ବର୍ଷେ ଅନେକଦିନ ଧରି ବର୍ଷା ହେଲା ନାହିଁ । ନଗନାଲ ଜମିରେ ଧାନ ମରିଯିବାର ଅବସ୍ଥା ଉଠୁକିଲା । ତାହା ଜମିକୁ ଲଗି

ଗୋଟିଏ ପୋଖରୀ ଥିଲା । ସେଥିରେ ପାଣି ଭର୍ତ୍ତି । ପୋଖରୀ ମାଲିକକୁ କିଛି ନକହୁ ଶବ୍ଦରେ ବନ୍ଦ କାଟି ନଗନାଇ ତା ଜମିରେ ପାଣି ମଡ଼ାଇଲା । ସକାଳେ ପୋଖରୀ ମାଲିକ ଭଜ ପ୍ରଧାନ ଉଡ଼ାନ୍ତ ହୋଇ ନଗନାଇକୁ ପ୍ରଶ୍ନ କଲା । ନଗନାଇ କହିଲା, “ଧାନ ମରିଯାଇଥାନ୍ତା ପରା । ଏ କାମରେ ଯଦି ପାଣି ନ ଲାଗିବ, ପାଣିଥାଇଁ କି ଲାଭ ? ଭଜ କହିଲେ, “ତୁ ମୋର ଅନୁମତି ନେଲୁ ନାହିଁ ?” ନଗନାଇ କହିଲା, “ମୁଁ ତୁମକୁ ଜାଣିଛି । ଧାନ ମରିଯାଇଲା ପରେ ଅନୁମତି ଦେଇଥାନ୍ତା ।” ଭଜ ପ୍ରଧାନ ତା ସାଙ୍ଗରେ ଅଧିକ ଉଚ୍ଚବାଚ ହୋଇନଥିଲେ । ଏପରି ପୃଷ୍ଠଭଙ୍ଗ ଦେବାର କାରଣ ନଗନାଇ ପ୍ରତି ଥିବା ଭୟ । କାଳେ ଅଖାଡ଼ୁଆ କରି କ’ଣ କହିବ କି ହାତ ଉଠାଇ ମାରଧର କରିବ । ସେମାନଙ୍କର ଏ ପ୍ରକାର ଭୟ, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅମୂଳକ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଛି । କାରଣ ତାହାର ଜୀବନକାଳ ଭିତରେ ସେ କାହାକୁ ଅଭଦ୍ର ଗ୍ରସାରେ ଗାଳିଗୁଳି କରିନାହିଁ ବା କାହାକୁ ହାତ ଉଠାଇ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ତାହାର ଢଙ୍ଗଡ଼ାଙ୍ଗ କଥାଗ୍ରସାର ଭଙ୍ଗୀ, ସେମାନଙ୍କ ମନରେ ଏପରି ଗୋଟାଏ ଭୟ ସଞ୍ଚାର କରିଥାଏ ଯାହା ନଗନାଇର କାମରେ ଆସୁଥିଲା ।

ଦିନେ ଶୁଣାଗଲା, ଫକୀର ସାହୁ ଗାଁର ବଡ଼ ପୋଖରୀରୁ ଜାଲୁଆନେଇ ମାଛ ଧରୁଛି । ନଗନାଇ ସେଠି ପହଞ୍ଚିଗଲା । କୂଳରେ ଥିଆ ହୋଇଥିବା ମାଛ ତକ ଧରି ପଳାଇ ଆସିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହୁଅନ୍ତେ, ଫକୀର ସାହୁ କହିଲା “କରେ ମାଛ କାହିଁକି ନେଉଛୁ ?” ଉତ୍ତରରେ ନଗନାଇ କହିଲା, ‘ଯାହା କହୁଛୁ ସେଇଠି ଥାଇଁ କହ । ମୋ ପାଖକୁ ଆସନା ।’ ଫକୀର ସାହୁ ତରି ଚାଲି ରହିଲା । ଗାଁରେ ଏ କଥା ସମସ୍ତେ ଶୁଣିଲେ । ମାତ୍ର କେହି କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ । ବୋଧେ ଫକୀର ସାହୁର କାମକୁ ସେମାନେ ପସନ୍ଦ କରୁ ନଥିଲେ । ମାତ୍ର ସେ ଗାଁର ବିଭିନ୍ନାଳୀ ଲୋକ ହୋଇଥିବାରୁ ମୁହଁ ଖୋଲି କିଛି କହୁ ନଥିଲେ । ନଗନାଇ ମାଛ ନେଇଆସିବାରୁ ମନେ ମନେ ବରଂ ତାକୁ ସାବଧାନ କରିଥିଲେ ।

ନଗନାଇର କର୍ମ ଶୈଳୀ ଏହି ପ୍ରକାର ଏବଂ ଏହି କର୍ମ ମାଧ୍ୟମରେ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କ ସହ ସମ୍ବନ୍ଧିତ । ତାହାର ଦରକାରୀ ଜନସ

କାହା ବାଡ଼ିରେ ଥିବାର ସେ ଦେଖିଲେ ବିନାଦ୍ବିଧାରେ ନେଇଆସେ । ମଗାଯବୁ ବା ଅନୁମତି ଭିକ୍ଷା ତା ଜାତକରେ ନାହିଁ । ତାହାର କର୍ମ କାହା ମନରେ ଗୁଣି ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲେ ବି ତାହା ସ୍ଥାୟୀ ହୁଏ ନାହିଁ । ଭଜ ପ୍ରଧାନ, ଫକୀର ସାହୁ ସହ ତାହାର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସୁସ୍ଥବକତା ବ୍ୟାହତ ହୋଇ ନଥିଲା । କେତେବେଳେ କଥା ପଡ଼ିଲେ ଭୁଲ୍ଲ କରି ସେମାନେ କଥାଟାକୁ ଆଡ଼େଇ ଦିଅନ୍ତି । ତାହା ଆଚରଣର ଆଲୋଚନା ମଧ୍ୟ ହାସ୍ୟରସ ସୃଷ୍ଟିକରେ । ଅନେକ ଆଲୋଚନାରେ ଭାଗନେଇ ଆମୋଦ ଲଭ କରନ୍ତି । ବେଳେବେଳେ ନଗନାଈ ପରି କାମ କରିବାକୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହିତକାର ନଜର ମଧ୍ୟ ଅଛି । ମ ଯ ତାହାର ଆଚରଣ ଓ କର୍ମ ଶୈଳୀକୁ ସହ୍ୟ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଆଦର୍ଶରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବାର ନଜର ନାହିଁ । ତାହା ଆଚରଣର ସେହି ନିଜେ ଉପମା । ମୋଟ ଉପରେ ତାହାପ୍ରତି ଲୋକଙ୍କ ମନରେ ଭୟ, ତାହାନ୍ତ ଓ ଭଲ-ପାଇବା ମିଶିକରି ଥିଲା ।

ନଗନାଈର ଏ ପ୍ରକାର ବେପରବାଏ ଆଚରଣ ମୂଳରେ ପ୍ରଧାନ କାରଣ ଥିଲା ତାହା ପରିବାରର ଆଭିଜାତ୍ୟ । ପ୍ରକୃତପକ୍ଷେ ପରିବାରର ଅବସ୍ଥା ସେତେବେଳକୁ ଯାହା ସେଥିରେ ଆଭିଜାତ୍ୟର ଚିହ୍ନ ନଥିଲା । ତା ଜେଜେବାପା ମଲ୍ଲବେଳକୁ, ସମ୍ପତ୍ତିବାଡ଼ିସବୁ ବିକ୍ରି ହୋଇଯାଇଥିଲା । ଯେଉଁ କେତେ ମାଣ ଘର ବାଡ଼ିଥିଲା, ସେଇଆକୁ ତଟି ନଗନାଈ ସଫାର ତଳାଉଥିଲା । ଅଭାବ ଥିଲା ସେ । ହେଲେ ଧାର କରଜ କରୁ ନଥିଲା । ବହୁତ ସରଳ ଭାବରେ ଜୀବନ-ଯାପନ କରୁଥିଲା । ହେଲେ ତା ମନରୁ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ରୁଡ଼ୁନଥିଲା । କଥା କଥାକେ ଜେଜେବାପା କଥା କହେ । ମୁଁ ଅମୁକର ନାତି—ମୋ ଜେଜେପାଖରେ ତମେ ଶିଳେ ଯୋକପରି ଥିଲ—ଏ ପ୍ରକାର ଥିଲା ତାହାର ଆଖିଲନ । ତାହାର ଜେଜେବାପା ପ୍ରକୃତରେ ମାନବତା ଲୋକ ଥିଲେ । ଜମି ଗୁଣ ସହ ଇଷ୍ଟେଟ ଗୁଣିବିରେ ଆୟ ବହୁତ ଥିଲା । ଗୁଣର ବାକର ରଖି ଭୋଗ ବିଳାସରେ ବଢ଼ୁଥିଲେ । ନଗନାଈ ମଧ୍ୟ ପିଲାଦିନେ ସେ ଭୋଗ ବିଳାସର ମଧୁ ଗୁଣିଛି । କାଳର କୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସବୁ ନିଃଶେଷ ହୋଇଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ନଗନାଈର ସ୍ମୃତିରୁ ଯାଉନାହିଁ ।

ସେ ଜେଜେବାପା ପରି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ହେୟ, ବେଶାନ୍ତର କରୁଛି । ଜେଜେବାପା ଓ ତାଙ୍କ ଚଳଣି ଦେଖିଥିବା ଲୋକେ ମୁହଁ ଉପରେ ପ୍ରତିବାଦ ନ କଲେ ମଧ୍ୟ ପଛରେ କହନ୍ତି—ପୁାରେ କ'ଣ ଅଛି—ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି ଅଛି ନା ବିଦ୍ୟାବୁଦ୍ଧି ଅଛି—ଜେଜେବାପା ସିନା ଡାମ୍ପାଣ ଅଗରେ ଘିଅ ଖାଉଥିଲେ । ପୁାକୁ ତ କାଞ୍ଜିପାଣି ମିଳୁନାହିଁ ।

ଏ ମନ୍ତବ୍ୟକୁ ମୁଲ୍ ନ ଦେଇ ଗାଁର ବୟୋଜ୍ୟେଷ୍ଠ ବିନୋଦ ମହାରଣା କହନ୍ତି ନଗନ ଉଦ୍ଭତ ହେଉଛି ହେଉ । ତାହାର ଔଦ୍ଭତ୍ୟରେ କାହାର କିଛି ସନ୍ଦିଗ୍ଧ ହେଉ ନାହିଁ ତ । ତମେ ବିରୋଧଭାବ ବଦଳ କରି ତାହାର ଡଙ୍ଗାରେ ଆଚରଣରେ କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିପାରିଛୁ କି ? ଏହା ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେବାର ନୁହେଁ । ଏଇଟା ତାର ସ୍ଵଭାବଜ, ରକ୍ତଗତ । ଧନ ନଥିଲେ କି ବିଦ୍ୟା ନଥିଲେ ରକ୍ତ କଅଣ ବଦଳିଯିବ ? ତମେ ତମ ନିଜ କଥା ଶୁଣୁନ । ପୁଅ ତିନି ଚାରି ପୁରୁଷକୁ ଅଖିପକା । ଦେଖିବ, ତମେ ଯେମିତି ଅଛ, ତମ ପୁଅପୁରୁଷ ସେମିତି ଥିଲେ । ସେମାନେ ହୁଏତ ବିମାତ ଥିଲେ; ତୁମେ ବିମାତ ଅଛ । ମାତ୍ର ନଗନର ପୁଅପୁରୁଷଙ୍କ ଚଳଣି କାରବାର ତମ ଭିତରୁ ଅଧିକାଂଶ ସିନା ଦେଖିନାହିଁ ମାତ୍ର ମୁଁ ଦେଖିଛି । ସେମାନେ ବହୁତ ଉଚ୍ଚ ସ୍ତରର ଲୋକ ଥିଲେ । ଅଞ୍ଚଳସାରର ମାନଶାନ୍ତର ପାଉଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କୁ ବିରୋଧ କରିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ନଥିଲା । ସେହି ବଂଶରେ ଜାତ ନଗନ—ଧନ ନାହିଁ ବୋଲି ଭାବଟା କିପରି ବଦଳିଯିବ । ଗରିବ ହେଲେ ଆଭିଜାତ୍ୟ ତୁଟିଯାଏ ନାହିଁ । ଏହା ତୁଟିବାକୁ ସମୟ ଲାଗିବ । ନଗନର ଉତ୍ତର ପୁରୁଷ ଯଦି ଉନ୍ନତ ନ କରନ୍ତି, ତେବେ କାଳକ୍ରମେ ସେ ଆଭିଜାତ୍ୟ ଲୋପ ପାଇଯିବ । କିନ୍ତୁ ଏବେ ନଗନ ଯେ କି ନିଜେ ଜେଜେବାପା ପାଇଁ ଆଦବ କାଇବା ଉପଶ୍ରେଣ କରିଛି—ବଦଳିବ ନାହିଁ । ତା ଟଙ୍କପଣ ସେ ରଖିବ ।

ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା—ଏଇ ବିନୋଦଙ୍କ ପାଖରେ ମଧ୍ୟ ନଗନାଙ୍କ କେବେ ମୁଣ୍ଡନଇଁ କଥା କହୁନାହିଁ । ଗାଁର ଅଭୟ ନାୟକ ନଗନାଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଭଙ୍ଗା ଦର୍ପଣ ସହ ତୁଳନା କରି କହନ୍ତି—ଦର୍ପଣ ଭାଙ୍ଗିଗଲେ

ତାହାର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ନଷ୍ଟ ହୁଏନାହିଁ । ମୁହଁ ଦେଖିଲେ ବେଶ୍ ଦିଶିବ । ମାତ୍ର ଭାଙ୍ଗିଯିବାରୁ କାତ ପଟା ହେବାରୁ ତାହା ଅଦରକାଣ୍ଡ ହୋଇଯାଏ । ପଟା ଆରପିରେ ମୁହଁ ଦେଖିବା ଅଶୁଭ । ମାତ୍ର ତାକୁ ହଠାତ୍ ପୋପାଡ଼ି ଦେବାକୁ ମନବଳେ ନାହିଁ । ଘର ଆଳମାଳିକାରେ ତାକୁ ବସ୍ତ୍ରାମ ଦିଆଯାଏ । କେବେ ଆଳମାଳିକା ପୋପଡ଼ା ହେଲେ ଚତୁସ୍ତ୍ର ନିଷିଦ୍ଧ ହୁଏ । ନିର୍ଗନାଲ ଚେହେରା, ଡଙ୍ଗାଡ଼ାଙ୍ଗ ତାହା ପରିବାର ଆଉଜାତ୍ୟରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହେଲେ କଣ ହେବ, ତାହାର ଧନସମ୍ପତ୍ତି ନାହିଁ କି ବିଦ୍ୟା ବୁଦ୍ଧି ନାହିଁ । ଭଙ୍ଗା ଦର୍ପଣ ଯାହା ସେ ସେଇଆ । ଏହିପରି ଗାଁର ବିଭିନ୍ନ ଲୋକ ବିଭିନ୍ନ କଥା ତା ସମ୍ମୁଖରେ କହନ୍ତି । ଆଦର ଭାବ ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଅନାଦର କେହି କରିନାହିଁ ।

ନିର୍ଗନାଲର ସଫାର ଯେପରି ଚକ୍ଷୁଥିଲା, ତା ପୁଅଟି ଚାକିରି କଲପରେ ପୁଚ୍ଛଳତା ଟିକେ ବଢ଼ିଯାଇଥିଲା । ତାହାର ସେ ସୁଖ ବେଶିଦିନ ରହିଲା ନାହିଁ । ତା ସ୍ତ୍ରୀ ମରଗଲା ଏବଂ ପୁଅ ତାହାର ଛୁଆପିଲା ନେଇ ଚାକିରି ସ୍ଥାନରେ ରହିଲା । ନିର୍ଗନାଲ ଏକୂଟିଆ ଗୋରୁଗାଈ, ଚାଷବାସ ଧନ୍ଦା ବୁଝି ହାତରେ ରନ୍ଧଣାଲ କିଛିଦିନ ଚଳିଲା । ମାତ୍ର ବୟସ ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ଦୈନିକ ବଳ କମିଲା ଓ ତାହା ସଙ୍ଗେ ତାହାର ମନୋବଳ ବି ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ସେ ଚାଷବାସ ଭାଙ୍ଗିଦେଲା, ଗୋରୁଗାଈ ବିକିଦେଲା । ପୁଅ ବୋହୂର ବିଭାଗ ବୁଦ୍ଧି କଅଣ କେଜାଣି, ଭଲମନ୍ଦରେ ତାହାର ଖବର ବି ନେଉ ନଥିଲେ । ଏଇ ପ୍ରକାର ଅସହାୟ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିଲାବେଳେ ଦୁଇ ଚାକିରିଦିନ ଜୁର ଶ୍ରେଣୀ ନିର୍ଗନାଲ ଶେଷ ନିଃଶ୍ୱାସ ତ୍ୟାଗ କଲା । ଗାଁ ଲୋକେ ତାହାର ଶବ ସଂସ୍କାର କଲେ । ପୁଅ ଖବର ପାଇ ଆସି ଶୁଦ୍ଧିହିଁଯା କଲା । ନିର୍ଗନାଲ ସେପୂର୍ବକୁ ଚାଲିଯିବାରେ କାହା ଆଖିରୁ ଲୁହ ଗଡ଼ିଛି କି ନାହିଁ ମତେ ଜଣାନାହିଁ । ମାତ୍ର ପୁଅ ବୋହୂଙ୍କର ଉଦାସୀନ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ କେହି କେହି ସେମାନଙ୍କୁ ନିନ୍ଦା କରୁଥିଲେ ।

ତାହାର ଶବାଧାର ଫହ ମୁଁ ଶୁଣାନକୁ ଯାଇଥିଲି । ଶବ ଯେତେବେଳେ ଯୁଇ ଉପରେ ହୁତୁହୁତୁ ହୋଇ ଜଳୁଥିଲା, ପୂର୍ବୋକ୍ତ

ଅଭୟ ନାୟକ କହିଲେ, “ଭଜାଦର୍ପଣର ଆଳମାଳିକାରେ ରହିବା ପରି ଏତେ କାଳରହି ଏବେ ଫୋପଡ଼ା ହୋଇଗଲା । ଏ ସମୟରେ ତାଙ୍କର ଏ ମନ୍ତବ୍ୟ ମୋ ମନକୁ ଦୁଃଖାକୁଳ କରିଦେଲା । ଆଖିରୁ ମୋର ଲେଟକଧାର ବୋହିଗଲା ।

ଏଇ ନଗନାଲ ଗାଁରେ ଗୋଟିଏ କମ୍ବଦନ୍ତୀ ପାଲଟିଛି । ସେ କୌଣସି ଅବାଟିଆ ଆଖାଡ଼ୁ ବା ଅବରୁମୁଳକ ଘଟଣାଟିଏ ଘଟିଲେ ନଗନାଲର ସ୍ମୃତିରୁଗ ହୁଏ । କଥାରେ ଅଛି, ଦେଉଳ ଚୋଳିଲେ ନାଁ ପଡ଼େ, ବାଟରେ ହଗିଲେ ନାଁ ପଡ଼େ । ଏପରି କିଛି ନ କରି ନାଁ ରଖିବାରେ ନଗନାଲ ଏକ ନମୁନା ।

ଧର୍ମାଚରଣ

ଆମ ସମାଜରେ ଅନେକ ଲୋକ ନିଜକୁ ଧାର୍ମିକ, ଧର୍ମାତ୍ମା ବୋଲି ଭାବିବା ସଙ୍ଗେ ଧର୍ମାଚରଣ କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି ଦେଖାଇ ଦୁଃଖ । ସେମାନଙ୍କର ଫିୟାକଲାପ ହେଲା, ନିଜର ସାଂସାରିକ ବୃତ୍ତିରେ ତିଳେ-ମାସ ସ୍ପୃଷ୍ଟି ନ କରି ସମୟ, ସୁବିଧା ସୁଯୋଗ ମିଳିଲେ ମନ୍ଦିର ଯିବା, ଠାକୁର ଦର୍ଶନ କରିବା, ଦୀର୍ଘ ସମୟଧରି ମୁଣ୍ଡପାତି ବା ହାତଯୋଡ଼ି ନିଜର ଅଭିଳାଷ ନିବେଦନ କରିବା ଏବଂ କେବେ କେମିତି ଟିକେ ଜାକ ଜମକରେ ଠାକୁର ପୂଜାର ଆୟୋଜନ କରିବା । ସାଧାରଣତଃ ଦେଖାଯାଏ, ଏହି ଲୋକମାନେ ଅନୁକୂଳ ସାମାଜିକ ପରିସ୍ଥିତି ଭିତରେ ଥାଆନ୍ତି ଏବଂ ଏହି ଅନୁକୂଳତା ଠାକୁର ପ୍ରୀତିରୁ ଉପଲବ୍ଧ ହେଉଛି ବୋଲି ସେମାନେ ଭାବନ୍ତି । ଏହି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସମାଜ ମଧ୍ୟ ଧାର୍ମିକ ବୋଲି ଧରିନଏ । ଏହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଖବରକାଗଜରେ ପଢ଼ିଥିବା ଗୋଟିଏ ଲେଖା ନିମ୍ନରେ ଉଦ୍ଧାର କରୁଛି ।

ସମ୍ବାଦ—ତା ୪-୪-୯୭ - ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ଦାସ, ନନ୍ଦରକଣା, ଭୁବନେଶ୍ୱର ।

ରୁଷେଟି ପାହାଚ ଚଢ଼ିଲେ ଧର୍ମଲଭ ହୁଏ । ସାଧାରଣ ଜ୍ଞାନ, ବିଜ୍ଞାନ, ଦର୍ଶନ ଓ ଧର୍ମ । ସୁତରାଂ ଚତୁର୍ଥ ପାହାଚଟି ହିଁ ଧର୍ମ । ମାନବ-ଶିଶୁ ଜନ୍ମଠାରୁ ସାଧାରଣ ଜ୍ଞାନର ଅଧିକାରୀ ହୋଇଥାଏ ଉତ୍ତରାଧିକାର ସୂକ୍ଷ୍ମରେ । ସେହି ସାଧାରଣଜ୍ଞାନର ବିଶେଷ ଅନୁଶୀଳନ ଏ ଶ୍ରେଣୀ ବିଭାଗର ନାମ ବିଜ୍ଞାନ । ତେଣୁ ବିଜ୍ଞାନ ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ହୁଏ । ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ, ସୃଷ୍ଟି ବିଜ୍ଞାନ ରସାୟନ ବିଜ୍ଞାନ, ଜୀବ ବିଜ୍ଞାନ ଇତ୍ୟାଦି । ଏହି ଶ୍ରେଣୀ ବିଭକ୍ତ ବିଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟରେ ସମନ୍ୱୟ ଆଣି ଏକ ସାମୁହିକ ଜ୍ଞାନ ପ୍ରଦାନ କରେ ଦର୍ଶନ । ଦର୍ଶନ ଅର୍ଥ ଦେଖିବା ।

ଅର୍ଥାତ୍ ମଣିଷ ଯେତେବେଳେ ବିଶ୍ୱଦର୍ଶନ ବା ଇଉନିଭର୍ସାଲ୍ ଉତ୍ତର ଅଧିକାରୀ ହୁଏ, ସେତେବେଳେ ସେ ହୁଏ ଦାର୍ଶନିକ । ଏହି ସମନ୍ୱିତ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ଯେତେବେଳେ ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନଯାପନରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୁଏ, ସେତେବେଳେ ମଣିଷ ହୁଏ ଧାର୍ମିକ ଅର୍ଥାତ୍ ଧର୍ମଜ୍ଞାନର ଅଧିକାରୀ । ସାଧାରଣ ଜ୍ଞାନଠାରୁ ଧର୍ମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋଟିଏ ମାଟ ଭାବ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ । ସେଇଟି ହେଲା ତ୍ୟାଗ । ସୁତରାଂ ତ୍ୟାଗ ହିଁ ସବୁଧର୍ମ ମର୍ମବାଣୀ । ଜୀବନର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅବସ୍ଥାରେ ଏହି ତ୍ୟାଗ ଭାବର ସ୍ଥିତି ରହିଛି । ପୁତ୍ରକନ୍ୟା, ଭାଇଭଉଣୀ, ପିତାମାତା, ଦେଶବାସୀ ଆଦିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯିଏ ଯେତେ ଅଧିକ ତ୍ୟାଗ କରେ, ସିଏ ସେତେ ଧାର୍ମିକ । ତ୍ୟାଗ ଦ୍ୱିବିଧ । ଶାଶ୍ୱତିକ ଓ ମାନସିକ । ଯଥା ସମ୍ଭବ କମ୍ ଜନସ ବ୍ୟବହାର କରି ଚଳିଯିବା ଶାଶ୍ୱତିକ ତ୍ୟାଗ । ଯଥା ସମ୍ଭବ ଗଦ, ଦମ୍ଭ, ଅଭିମାନାଦି ତ୍ୟାଗ କରିବା ମାନସିକ ତ୍ୟାଗର ଅନ୍ତର୍ଗତ ।”

ଏଥିରେ ଲେଖକ ଧାର୍ମିକ ଲୋକର ଯେଉଁ ସଞ୍ଜା ନରୂପଣ କରିଛନ୍ତି, ତାହାର କଷଟିରେ ଆମର ତଥାକଥିତ ଧାର୍ମିକମାନେ ଧାର୍ମିକ ହେବେ କି ? ବିଶ୍ୱଭାବନା ହିଁ ବିଶ୍ୱସ୍ତବ ବା ଧର୍ମୀୟ ଭାବ । କାମନାସିକ୍ତ ଦେବଦେବୀ ପୂଜକଙ୍କର ଏ ଭାବନା ଆସେ ନାହିଁ ।

ଆମେ ସାଧାରଣ ଭାବରେ ବୁଝୁ—ଧର୍ମ ଯେ ପାଳନ କରୁଛି ସେ ଧାର୍ମିକ । ତେବେ ଧର୍ମ କଅଣ ? ଏ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରିବା ।

ଶ୍ରୀମଦ୍ ଭଗବଦ୍ ଗୀତାର ଗୋଟିଏ ଶ୍ଳୋକରେ (ସ୍ୱଧର୍ମେ ନିଧନଂ ଶ୍ରେୟଃ ପରଧର୍ମୋ ଭୟାବହ) ଯେଉଁ ଧର୍ମ ଶବ୍ଦଟି ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଛି, ତାହାର ଅର୍ଥ ଠାକୁର ପୂଜା ବା ଠାକୁର ଦର୍ଶନ ନୁହେଁ । ତାହାର ଅର୍ଥ ବୃତ୍ତି । ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ, ବୈଶ୍ୟ, ଶୂଦ୍ର ଚାରିବର୍ଣ୍ଣ ପାଇଁ ଚାରି ପ୍ରକାର ବୃତ୍ତି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଛି । ବ୍ରାହ୍ମଣ ପାଇଁ ଯେଉଁ ବୃତ୍ତି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ, ତାହା ବ୍ରାହ୍ମଣ ପାଇଁ ସ୍ୱଧର୍ମ । କ୍ଷତ୍ରିୟ ବୃତ୍ତି ତାହା-ପାଇଁ ପରଧର୍ମ । ଏଥିରେ କୁହାଯାଇଛି, ସ୍ୱଧର୍ମ ନିକୃଷ୍ଟ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ପରିତ୍ୟାଜ୍ୟ ନୁହେଁ । ଏହି ଭାବ ଜାପନ ପାଇଁ ଏଠାରେ

ଏ ଶ୍ଳୋକଟିର ଅବତାରଣା କରାଯାଉନାହିଁ । ଆମର ପ୍ରଶ୍ନ— ଏହି ଶ୍ଳୋକ ଅନୁସାରେ ଧର୍ମ ବା ସ୍ୱଧର୍ମ ପାଳନ କରୁଥିବା ଲୋକକୁ ଧାର୍ମିକ କୁହାଯିବ କି ?

ଧର୍ମ ଶବ୍ଦର ବହୁ ପ୍ରକାର ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଯାଏ । ତାହାର କେତୋଟି ନମୁନା ଦିଆଗଲା— ଜଳର ଧର୍ମ ନିମ୍ନଗାମୀ ହେବା, ଅଗ୍ନିର ଧର୍ମ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଶିଖା ଟେକିବା, ବାୟୁର ଧର୍ମ ବନ୍ଦ ଭାବରେ ପ୍ରବାହିତ ହେବା, ଗୁହପୁର ଧର୍ମ ଅତ୍ୟୁତ ସେବା, ସ୍ତ୍ରୀର ଧର୍ମ ପତିସେବା । ପୁଣି ଦେଖାଯାଏ, କଂସେଇ କହେ ପଶୁ ମାରି ମାଂସ ଖିଜିବା ମୋର ଧର୍ମ; ଶ୍ୱେର କହେ, ଅନ୍ୟର ଧନ ଲୁଣ୍ଠନ କରିବା ମୋର ଧର୍ମ; ବ୍ୟବସାୟୀ କହେ, ମିଛ କହିବା ମୋର ଧର୍ମ; ଗୁପ୍ତକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷା ଦେବା ଶିକ୍ଷକର ଧର୍ମ, ରୋଗୀକୁ ଆରୋଗ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିବା ଡାକ୍ତରର ଧର୍ମ । ଏଥିରୁ ଜଣାଯାଉଛି, ଯାହାର ଯାହା କରଣୀୟ, ସେ ତାକୁ ତାହାର ଧର୍ମ ବୋଲି କହୁଛି । ଏପରିସ୍ଥଳେ ସେମାନଙ୍କୁ ଧାର୍ମିକ କୁହାଯିବ କି ? ଆମର ତଥାକଥିତ ଧାର୍ମିକମାନେ ଯଦି କହିବେ, ମନ୍ଦିର ଯିବା ଆମର ଧର୍ମ ଏବଂ ଆମେ ତାହା ପାଳନ କରୁଥିବାରୁ ଆମେ ଧାର୍ମିକ । ଏ ଉକ୍ତି ଗ୍ରହଣୀୟ ହେବ କି ? ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଆମେ ଧର୍ମ ଶବ୍ଦରେ ସମ୍ବୋଧନ କରୁ । ଯେପରି ‘ହେ ଧର୍ମ, ଏ ଅନ୍ୟାୟ ଅତ୍ୟାଚାର ତୁ ବୁଝ’ । ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ପରି ନିରପେକ୍ଷ ରହୁଥିବାରୁ ଆମେ ବିଚାରପତିଙ୍କୁ ଧର୍ମର ଅବତାର ବା ଧର୍ମାବତାର କହୁ ।

ଧର୍ମ ଶବ୍ଦର ଏ ପ୍ରକାର ବିଭିନ୍ନ ବ୍ୟବହାର ଭିତରେ ଅର୍ଥଗତ ମେଳ ରହୁନାହିଁ । ଗୀତାର ଶ୍ଳୋକରେ ବ୍ୟବହୃତ ଧର୍ମ ଶବ୍ଦ ବୁଦ୍ଧି ବୁଝାଇଲେ ଉଦାହରଣ ଗୁଡ଼ିକରେ ବ୍ୟବହୃତ ଧର୍ମ ଶବ୍ଦ କରଣୀୟ, କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବା ସ୍ୱଭାବ ବୁଝାଉଛି । ଧର୍ମାବତାର ଅର୍ଥରେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ବୁଝାଉଛି । ଶବ୍ଦଟିର ସାଧାରଣ ଭାବରେ ଏ ପ୍ରକାର ବ୍ୟବହାର ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହାର ଅସଲ ଅର୍ଥ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ହିଁ ବୁଝାଏ । କାରଣ ଈଶ୍ୱର ବିଶ୍ୱ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା ଏବଂ ସେ ଏହାକୁ ରକ୍ଷା କରୁଛନ୍ତି । ଧର୍ମ ଶବ୍ଦ ଧୂ ଧାତୁରୁ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ଥିବାରୁ ଧରି ରଖିବା ତାହାର

ଅର୍ଥ । କେଶୁ ଶିଶୁଶୟ ବା ଧର୍ମୀୟ ଭବ ବଦନ କରୁଥିବା ଲୋକ ହିଁ
ଧାର୍ମିକ ପଦବାଚ୍ୟ ।

ଏଠାରେ ପ୍ରଶ୍ନ ହୋଇପାରେ, ଠାକୁର ଦର୍ଶନ, ମନ୍ଦିର ଗମନ
କ'ଣ ଶିଶୁଶୟ ଭବ ବା କର୍ମ ନୁହେଁ ? ଆମେ ଦୃଢ଼ ଭବରେ କହିବୁ,
ଏହା ସେ ପର୍ଯ୍ୟାୟଭୁକ୍ତ ନୁହେଁ । ଏହାକୁ ଦେବଦେବୀ ପୂଜା ଓ ତାଙ୍କ
ପ୍ରତି ଭକ୍ତି କୁହାଯାଇପାରେ । କାରଣ ଶିଶୁର ଏକ, ଅନେକ ନୁହନ୍ତି ।
ସେ ସବୁ ବ୍ୟାପକ । ତାଙ୍କୁ କୁଆଡ଼େ ଖୋଜିବା ଦରକାର ନାହିଁ । ସେ
ଆମ ଭିତରେ ଜୀବ ବା ଆତ୍ମାରୂପେ ବିରଜିତ ଅଛନ୍ତି । ଆମେ ମାୟାଗ୍ରସ୍ତ
ହୋଇ, ସଂସାର କର୍ମରେ ବିମୋହିତ ହୋଇ ସ୍ୱରୂପ ଅବଗତ ହୋଇ
ପାରୁନାହୁଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ନିଜକୁ ଚିହ୍ନି ପାରୁନାହୁଁ । ଲୋକର ଶିଶୁଶୟ
ଭବ ଦୃଢ଼ ହେଲେ ସେ ଶିଶୁରଙ୍କ ଠାରୁ ନିଜର ଅଭିନ୍ନତା ଅନୁଭବ
କରେ ଏବଂ ସୋଃଢ଼ ଉଚ୍ଚାରଣ କରେ । ଏଠାରେ ସୋଃଢ଼ ପଦଟି
(ସେ ମୁଁ) ପ୍ରଣିଧାନଯୋଗ୍ୟ । ଆମର ସେ ପ୍ରକାର ଦାର୍ଶନିକ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ବା
ଅନୁଭବ ଉଭବ ହେଉନାହିଁ । ଆମେ କାମନା ଚରିତାର୍ଥ କରିବା ପାଇଁ
ସଂସାର ଲଳସା ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା ପାଇଁ ମନୁଷ୍ୟ କଳ୍ପିତ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ
ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବିଭିନ୍ନ ଦେବଦେବୀ ପୂଜା ଆରାଧନାରେ ମାତିଛୁ । ଅବଶ୍ୟ
ଶିଶୁର ହିଁ ସେ ପୂଜା ଗ୍ରହଣ କରୁଛନ୍ତି ଓ ପ୍ରାର୍ଥନା ଶୁଣୁଛନ୍ତି । କାରଣ
ତାଙ୍କ ବ୍ୟଗତ ଆଉ କେହି ନାହିଁ ସେ ପୂଜା ଗ୍ରହଣ କରିବ ବା ପ୍ରାର୍ଥନା
ପୁରଣକରିବ । ସେ ହେଉଛନ୍ତି ଏକମାତ୍ର ଦାତା ଓ ଏକମାତ୍ର ଗ୍ରହୀତା ।
ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱ ବିଭିନ୍ନ ନାମ ଓ ରୂପରେ ତାଙ୍କର ପରିପ୍ରକାଶ ମାତ୍ର ।

ଯେଉଁ ଦେବଦେବୀଙ୍କୁ ଯେଉଁ ପ୍ରକାରେ ପୂଜା ବା ପ୍ରାର୍ଥନା କର,
ଶିଶୁର ତାହା ଗ୍ରହଣ କରି କାମନା ପୂରଣ କରନ୍ତି । ତାହାର ଫଳ
ଭୋଗିବାପାଇଁ ପ୍ରାଣୀ ଜନ୍ମମରଣର ଅଧୀନ ହୁଏ । ତାହାର ସଂସାର
ବନ୍ଧନ ଦୃଢ଼ ହୋଇଯାଏ । ମନୁଷ୍ୟର ଚରମ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେଉଛି ମୋକ୍ଷ
ଅର୍ଥାତ୍ ଜନ୍ମମରଣାଦି ସଂସାର ଦୁଃଖରୁ ମୁକ୍ତି । ଲୋକର କାମନାସିଦ୍ଧି
ଦେବଦେବୀ ପୂଜା ତାକୁ ସେ ପଥରୁ ଦୂରେଇନିଏ । ଶିଶୁର ହିଁ ମୋକ୍ଷ
ସ୍ୱରୂପ ଓ ଜ୍ଞାନ ସ୍ୱରୂପ । କାମନାଗ୍ରସ୍ତ ଦେବଦେବୀ ପୂଜକ ମୋକ୍ଷ ବା

ଜ୍ଞାନର ଅଧିକାରୀ ହୁଏ ନାହିଁ । ଅଜ୍ଞାନରେ ବୁଝିରହି କାମନା ପଛରେ ଗୋଡ଼ାଇ ଜନ୍ମ ମରଣ ଚକ୍ରେ ଘାଣ୍ଟି ହୁଏ ।

ଏଣୁ ଧର୍ମାଚରଣ କରିବା ବା ଧାର୍ମିକ ବୋଲାଇବାକୁ ହେଲେ ଈଶ୍ଵରପ୍ରେମୀ ହେବା, ଈଶ୍ଵର ଚିନ୍ତନ କରିବା, ସର୍ବସ୍ତ୍ର ତାଙ୍କ ସତ୍ତ୍ଵ ଅନୁଭବ କରିବା, ସମସ୍ତଙ୍କ ପ୍ରତି ଆତ୍ମସ୍ତବ ବଦନ କରିବା, ତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କେବଳ କର୍ମ କରିବା ଓ କର୍ମର ଫଳ ତାଙ୍କୁ ଅର୍ପଣ କରିବା ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ମିଥ୍ୟା, ହିଂସା, ଶ୍ଵେର ପରିବର୍ତ୍ତେ ଯଥାକ୍ରମେ ସତ୍ୟ, ଅହିଂସା, ଅସ୍ତେୟ, ଅପରିଗ୍ରହ ପ୍ରଭୃତି ଈଶ୍ଵରୀୟ ମାର୍ଗର ବୃତ୍ତି ଆଚରଣ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ମନ୍ଦିର ଗମନ, ଦେବଦେବୀ ଦର୍ଶନ, କାମନା ନିବେଦନ ଈଶ୍ଵରୀୟ ମାର୍ଗ, ବା ମୋକ୍ଷ ମାର୍ଗ ବା ଜ୍ଞାନ ମାର୍ଗର ପରିପନ୍ଥୀ । କାମନାଶୂନ୍ୟତା ଈଶ୍ଵର ପ୍ରାପ୍ତିର ମୌଳିକ ପଦ୍ଧତି ।

ଆମର ତଥାକଥିତ ଧାର୍ମିକମାନେ ଯଦି କହିବେ, ଆମର ମୋକ୍ଷ କି ଜ୍ଞାନ ଦରକାର ନାହିଁ, ଆମର ସଂସାର ସୁଖ ଦରକାର । ତାହାହେଲେ ଆମର ସକଳ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଉପଦେଶ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନିରର୍ଥକ । ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ତତ୍ତ୍ଵ, ଈଶ୍ଵରୀୟ ବା ଧର୍ମୀୟ ତତ୍ତ୍ଵ, ମୋକ୍ଷ ବନ୍ଧନ ତତ୍ତ୍ଵ, ଲୋକ ନିଜେ ନ ବୁଝିଲେ ଅନ୍ୟ କେହି ବୁଝାଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।

